

6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης

(Έργο παιδιών του 1ου Νηπιαγωγείου Αγριάς Βόλου, 2024, CC-BY-NC-SA)

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

«Η εκπαίδευση ως κοινό αγαθό μέσα σε έναν φαύλο κόσμο: Δημοκρατία, ακτιβισμός και κοινωνία»

Βόλος, 23 έως 25 Μαΐου 2025

ΧΟΡΗΓΟΙ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
GUTENBERG

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΚΠ/ΚΩΝ Π.Ε. Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

«ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ»

Μαγνήτων 221, Βόλος
Τηλ.- Fax : 24210 - 58244

Επιστημονικές Εκδόσεις
Τ Ζ Ι Ο Λ Α

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Επιστημονική Επιτροπή

Αμπατζίδης Γεώργιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Ασημάκη Άννα, Αναπλ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Πατρών
Ασκούνη Νέλλη, Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.
Βασιλοπούλου Αλεξάνδρα, Επίκ. Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.
Βρυωνίδης Μάριος, Καθηγητής, Ευρωπαϊκό Παν/μιο Κύπρου
Γιαβρίμης Παναγιώτης, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Αιγαίου
Γκόβαρης Χρήστος, Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Γουβιάς Διονύσιος, Καθηγητής, Παν/μιο Αιγαίου
Ελευθεράκης Θεόδωρος, Καθηγητής, Παν/μιο Κρήτης
Ζάγκος Χρήστος, Αναπλ. Καθηγητής, Παν/μιο Ιωαννίνων
Θάνος Θεόδωρος, Καθηγητής, Παν/μιο Ιωαννίνων
Καλεράντε Ευαγγελία, Καθηγήτρια, Παν/μιο Δυτ. Μακεδονίας
Καμαριανός Γιάννης, Καθηγητής, Παν/μιο Πατρών
Καντζάρα Βασιλική, Καθηγήτρια, Πάντειο Παν/μίου
Κατσαρίδου Μάρθα, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Κολοκυθά Μαγδαληνή, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Κουγιουμτζάκη Φωτεινή, Επικ. Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.
Κουστουράκης Γεράσιμος, Καθηγητής, Παν/μιο Πατρών
Κυρίδης Αργύρης, Καθηγητής, Α.Π.Θ.
Κωστούλας Αχιλλέας, Ε.ΔΙ.Π., Παν/μιο Θεσσαλίας
Λαζαρίδου Αγγελική, Αναπλ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Μάγος Κώστας, Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Νικολάου Γιώργος, Καθηγητής, Παν/μιο Πατρών
Νικολάου Σουζάνα, Καθηγήτρια, Παν/μιο Ιωαννίνων
Πανταζής Αλέκος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πανταζίδης Στέλιος, Διδάκτορας, Παν/μιο Θεσσαλίας
Παπακωνσταντίνου Άλμπα, Επικ. Καθηγήτρια, Ε.Κ.Π.Α.
Πεχτελίδης Ιωάννης, Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Σαρακινιώτη Αντιγόνη, Επικ. Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.
Σιάτρας Αναστάσιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Συμεού Λοΐζος, Καθηγητής, Ευρωπαϊκό Παν/μιο Κύπρου
Τασιός Αθανάσιος, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Τεντολούρης Φίλιππος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας

Τσεβρένη Ίριδα, Αναπλ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Φραγκούλης Γιώργος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Φωτόπουλος Νίκος, Αναπλ. Καθηγητής, Παν/μιο Πελοποννήσου
Χρονάκη Άννα, Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας

Οργανωτική Επιτροπή

Αδαμοπούλου Εύη, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Αμπατζίδης Γεώργιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Αρκουμάνης Γρηγόρης, Υπ. Διδάκτορας, Παν/μιο Θεσσαλίας
Βισέρη Έλενα, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Γαρουφαλή Αγγελική, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Θάνος Θεόδωρος, Καθηγητής, Παν/μιο Ιωαννίνων
Κατσαρίδου Μάρθα, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Κολοκυθά Μαγδαληνή, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Κωστούλας Αχιλλέας, Ε.ΔΙ.Π., Παν/μιο Θεσσαλίας
Λαζαρίδου Ειρήνη, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πανταζής Αλέκος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πανταζίδης Στέλιος, Διδάκτορας, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πεχτελίδης Ιωάννης, Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Ραντίτσα Σίλια, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Ρήνου Μαρία, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Σιάτρας Αναστάσιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Τασιός Αθανάσιος, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Τεντολούρης Φίλιππος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Χρονάκη Άννα, Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

Συντονισμός

Κολοκυθά Μαγδαληνή, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πεχτελίδης Ιωάννης, Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας

Επιμέλεια

Αμπατζίδης Γεώργιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Σιάτρας Αναστάσιος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Τεντολούρης Φίλιππος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πανταζής Αλέκος, Επικ. Καθηγητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Κατσαρίδου Μάρθα, Επικ. Καθηγήτρια, Παν/μιο Θεσσαλίας
Τασιός Αθανάσιος, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Παν/μιο Θεσσαλίας
Πανταζίδης Στέλιος, Διδάκτορας, Παν/μιο Θεσσαλίας
Αρκουμάνης Γρηγόρης, Υπ. Διδάκτορας, Παν/μιο Θεσσαλίας
Βισέρη Έλενα, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Γαρουφαλή Αγγελική, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας
Ρήνου Μαρία, Υπ. Διδακτόρισα, Παν/μιο Θεσσαλίας

Πώς σκέφτεσαι κοινωνιολογικά μέσα σε έναν κόσμο βίας, αδικίας, καταπίεσης και εκμετάλλευσης; Με ποιο τρόπο η απόφαση να ερευνήσει κανείς/καμιά τις κοινωνικές διαστάσεις της εκπαίδευσης συμβάλλει στη διαμόρφωση του κόσμου; Ποιες είναι οι «μορφές» και οι «θεμιτοί» τρόποι κοινωνιολογικής σκέψης, γραφής και δράσης για μια εκπαίδευση και έναν κόσμο που διατρέχονται από συστήματα κυριαρχίας, εξουσίας και βίας που πρέπει να αμφισβητηθούν και να σταματήσουν; Η κοινωνιολογική μας δραστηριότητα συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας δικαιότερης εκπαίδευσης και ευνοεί την εδραίωση μιας συμμετοχικής δημοκρατικής βιώσιμης κοινωνίας ή μήπως με τη δραστηριότητά μας συμμετέχουμε στην αναπαραγωγή του συστήματος και επιβαρύνουμε την κατάσταση;

Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνεται να επανεξεταστεί η εκπαίδευση ως ένα παγκόσμιο και ουσιαστικό κοινό αγαθό, αναγνωρίζοντας ότι η εκπαίδευση αποτελεί αυτοσκοπό και μία από τις υπέρτατες αξίες. Χρησιμοποιώντας την έννοια της εκπαίδευσης ως «κοινό αγαθό», υπογραμμίζουμε τη συλλογική μας ευθύνη για την εκπαίδευση και, επίσης, αναδεικνύουμε τον τρόπο με τον οποίο τη διοικούμε, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους συν-διαμορφώνουμε και συν-κατασκευάζουμε τη μαθησιακή διαδικασία. Η προοπτική αυτή δεν αφορά μόνο την αναγνώριση ότι η εκπαίδευση και η γνώση είναι δημόσια αγαθά, κάτι που συμβάλλει στην επίτευξη της ατομικής καλής ζωής, αλλά και της καλής ζωής που έχουν οι άνθρωποι από κοινού. Η εκπαίδευση οφείλει να είναι το αποτέλεσμα μιας δημοκρατικής και συμμετοχικής διαδικασίας, η οποία αποτελεί από μόνη της αυταξία και κοινό αγαθό. Υποστηρίζεται ότι η εκπαίδευση είναι ένα από τα σημαντικότερα κοινά αγαθά στο πλαίσιο της δημοκρατίας και ένα από τα ισχυρότερα μέσα για να σχεδιάζουμε το μέλλον. Ωστόσο, συχνά η εκπαίδευση αντιμετωπίζεται ως μέσο εξασφάλισης οικονομικής επιτυχίας και όχι ως το βασικό εργαλείο για τη διαμόρφωση κριτικής σκέψης, πολιτικής ευαισθητοποίησης και συμμετοχής στη δημόσια ζωή. Ποια μπορεί να είναι λοιπόν τα εργαλεία και οι δρόμοι προς την ανασυγκρότηση της σχέσης μεταξύ δημοκρατίας και εκπαίδευσης για τη διασφάλιση ενός δίκαιου και ισότιμου κοινωνικού συστήματος; Το συνέδριο διερευνά αυτή τη μετατόπιση και προτείνει συγκεκριμένους τρόπους κοινωνιολογικής σκέψης για την εκ νέου σύζευξη της δημοκρατίας και της εκπαίδευσης: α. κατανόηση των σχολείων ως χώρων διαλόγου και διαφωνίας· β. θεώρηση των μαθητών/τριών, των εκπαιδευτικών και των γονέων και κηδεμόνων όχι ως αυθεντιών ή πελατών, αλλά ως συνδιαμορφωτών κοινών μαθησιακών εμπειριών· γ. ανάλυση των τρόπων που η εκπαίδευση δύναται να παράγει δημοκρατικές υποκειμενικότητες και ταυτότητες· δ. κατανόηση της εκπαίδευσης ως ένα κοινό πρότζεκτ που διαμορφώνεται από την ισότιμη συνεργασία των μετεχόντων· ε. εστίαση αφενός στη «μακρο-εκπαιδευτική πολιτική» και αφετέρου στη «μικρο-πολιτική» που συνδέεται με τη (αυτο)διακυβέρνηση και τις σχέσεις εξουσίας στην καθημερινή ζωή του σχολείου.

Κεντρικές ομιλίες.....	19
Κοινωνικές ανισότητες και εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή	19
Κοινωνικά κινήματα και πολυποίκιλες (pluriversal) παιδαγωγικές: πώς να οικοδομήσουμε έναν κόσμο πολλών κόσμων	20
Νεκροπολιτικές	21
Αξιολόγηση, κουλτούρα ελέγχου και αναγνώριση: χαρτογραφώντας σχέσεις και διασυνδέσεις στη διαχείριση της εκπαίδευσης ‘από απόσταση’	22
Αιτίες και συνέπειες της σχολικής αποτυχίας	23
Δια βίου μάθηση και κοινωνικές ανισότητες στην Ελλάδα: ανάμεσα στη «δυϊκότητα» των εκπαιδευτικών επιλογών και την πολλαπλότητα των εκπαιδευτικών διαδρομών.....	24
Εκπαίδευση για τα κοινά: μια (τελευταία;) ευκαιρία για να δούμε το σχολείο αλλιώς.....	25
Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση στον 21ο αιώνα: τάσεις και μεταλλάξεις στην εποχή της μετα-νεωτερικής ρευστότητας.....	26
Στρογγυλά τραπέζια.....	27
Πέρα από το Σχολείο: Αναζητώντας Εναλλακτικές Παιδαγωγικές.....	27
Μορφές ανάλυσης λόγου στη μετανεωτερική εκπαιδευτική έρευνα.....	29
Μεθοδολογικές και παιδαγωγικές όψεις του προγράμματος VOLARE (Voice Labs Repository, Erasmus+)	31
Οικογένεια, εκπαιδευτικές πρακτικές και σχολείο: όψεις της κοινωνικής ανισότητας.....	32
Παιδική ηλικία, σχολική εμπειρία και κοινωνική συμμετοχή: προσεγγίσεις της «φωνής» των παιδιών.....	34
Σύγχρονες προκλήσεις της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης την εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης.....	35
Η δυναμική των κοινωνικών συνθηκών, των σχέσεων και των στρατηγικών, που αναπτύσσουν μαθητές και εκπαιδευτικοί στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων (αν)ισότητας και συμπερίληψης	37
Συζητώντας για την εκπαίδευση από μια χωρική οπτική: εμπειρίες, προκλήσεις και αναστοχασμοί.....	38
Η εκπαίδευση εκπαιδευτικών ως τόπος διεπιστημονικής συνάντησης: η συνομιλία κοινωνιολογικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων	40
Πρακτικές των κοινών στα σχολεία και δημοκρατική ενδυνάμωση	42
Βιβλιοπαρουσιάσεις	43
Οι αγώνες των κοινών στην εκπαίδευση.....	43
Αναταραχή Πολιτειότητας σε Δι/Εθνικές Πολιτικές για τη Μαθηματική Εκπαίδευση	44
Προφορικές Ανακοινώσεις.....	46
<i>Ενότητα 1: Εκπαιδευτικές Ανισότητες και Κοινωνική Συμπερίληψη (τάξη, φύλο, σεξουαλικότητα, θρησκεία, αναπηρίες, ηλικία)</i>	<i>46</i>

Διερευνώντας την κοινωνική συμπερίληψη ατόμων με αισθητηριακές ή νευροαναπτυξιακές αναπηρίες: μια βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	46
Διερεύνηση της εμπλοκής τυπικών μαθητών και μαθητών με Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες σε περιστατικά σχολικής βίας»	47
Παράγοντες επίδρασης στην σχολική επίδοση μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	48
Η επίδραση της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των συναισθηματικών και μαθησιακών προκλήσεων των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες.....	49
Ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση	50
Εκπαιδευτικές ανισότητες στο ελληνικό σχολείο – Διερεύνηση και ερμηνεία υπό την οπτική της Αναγνωρισιακής Δικαιοσύνης.....	51
Η παροχή ανώτατης εκπαίδευσης σε σωφρονιστικά καταστήματα: Διερεύνηση παραγόντων που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πορεία των κρατουμένων.....	53
Μεταπολιτικές για την ετερότητα: το τέλος των μεγάλων αφηγήσεων.....	54
Η επίδραση των σχέσεων δασκάλου-μαθητή στη σύνδεση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των μαθητών και αναγνωστικής τους επίδοσης: Ευρήματα από το PISA 2022 στην Ελλάδα	55
Από τη σκιά της σχολικής βίας στην ευθύνη της πατρότητας: Η διαδρομή ενός γκέι ατόμου από την απόγνωση στην τεκνοθεσία	56
Απόψεις Εκπαιδευτικών για τη Συμπερίληψη: Συγκριτική μελέτη Σκανδιναβικών Χωρών και Ελλάδος.....	57
Εκπαιδευτικοί συνεκπαίδευσης/παράλληλης στήριξης και κοινωνική κατασκευή της γνώσης: Είναι ο ορισμός της ενταξιακής εκπαίδευσης των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μοναδικός;	58
Απόψεις για τα πρότυπα και τον ρόλο της γυναίκας	59
Έμφυλη βία και ανισότητες: Βιώματα και επιπτώσεις στις ζωές των γυναικών» ..	60
Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ: Θετικό αποτύπωμα και προβληματισμοί. Η περίπτωση της ΔΔΕ Α Αθήνας.....	61
Ανήλικοι παραβάτες σε καταστήματα κράτησης ανηλίκων στην Ελλάδα κατά τα έτη 2019-2023	62
Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της αναπηρίας στα σχολικά εγχειρίδια των κοινωνικών επιστημών.....	63
Η απεικόνιση του φύλου και η διερεύνηση ανισοτήτων και διακρίσεων στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού.....	64
Η παιδική λογοτεχνία ως εργαλείο ενδυνάμωσης και συμπερίληψης στην Ειδική Εκπαίδευση	65
Εκπαιδευτικές ανισότητες μαθητών/τριων προσχολικής ηλικίας: Απόψεις εκπαιδευτικών του Ν. Αττικής.....	66
Πρακτικές βιωματικής και μη τυπικής μάθησης στην αντιμετώπιση και πρόληψη της Έμφυλης Βίας και της Σεξουαλικής Παρενόχλησης: Δημιουργία Ασφαλέστερων Χώρων για Θηλυκότητες	67
Ψηφιακές υποδομές και εκπαιδευτικές ανισότητες σε δομή φιλοξενίας οικογενειών προσφύγων	68
Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων. Ένα παράδειγμα προώθησης της ισότητας και της ενδυνάμωσης στον εργασιακό χώρο	69

Από το κοινωνικό μοντέλο στο μοντέλο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου για τη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία	70
#Αναπηρία: Η ρητορική στο instagram την παγκόσμια ημέρα της αναπηρίας	71
Η αναπλαισίωση του ρόλου και της θέσης της μουσικής εκπαίδευσης στην ειδική προσχολική εκπαίδευση: ζητήματα ηχητικής αγωγής και ικανοτισμού	72
Διερεύνηση των απόψεων των εκπροσώπων του ελληνικού κοινοβουλίου και της κοινωνίας πολιτών αναφορικά με την ενταξιακή εκπαιδευτική πολιτική και του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση.....	73
Εμπόδια πρόσβασης και προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση.	74
Ζητήματα ταυτότητας και έκφρασης φύλου: Ετοιμότητα των εκπαιδευτικών για τη δημιουργία συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος	76
Εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ανώτατη Εκπαίδευση: Η Περίπτωση των Διαδκτόρων/-ισσών του Δημοσίου Τομέα.....	77
Διερεύνηση παραγόντων ετοιμότητας εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να διδάξουν θέματα Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης στη δημόσια εκπαίδευση της Κύπρου.....	78
Η ενσωμάτωση της Προφορικής Ιστορίας σε διεθνή αναλυτικά προγράμματα ως εργαλείο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική συμπερίληψη.....	79
Απόψεις εκπαιδευτικών για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα στην εκπαίδευση	81
Διερευνώντας την Ιστορική Σκέψη εφήβων μαθητών και μαθητριών: Η επίδραση του εκπαιδευτικού πλαισίου.....	82
Έμφυλες Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών για την Αξιολόγηση Μαθητών/Μαθητριών στο Μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου.....	83
Ο σχολικός λόγος ως λανθάνουσα παράμετρος κοινωνικού αποκλεισμού	84
Συμπερίληψη παιδιών-προσφύγων στη γενική εκπαίδευση της κοινωνίας υποδοχής: Στάσεις, αναπαραστάσεις και αναδυόμενες συγκρούσεις στις τάξεις των γονέων τους.....	85
Παιδιά πρόσφυγες στο καμπ: Αποκλεισμός ή Εκπαίδευση Κοινότητας	86
Κοινωνιο-λογούντες μετά λόγου γνώσεως. Ο ενδιαθέτος -ο φωνούμενος και - ο γραπτός -λόγος ως κοινωνική δι-εργασία! Μια άσκηση επί χάρτου αλλά και επί (σχολικής) τάξης στο πλαίσιο της κοινωνικής συμπερίληψης.....	88
Ο ρόλος της αντιλαμβανόμενης αυτοαποτελεσματικότητας και των στάσεων ως προς τη συμπερίληψη στην προώθηση της ατομικής καινοτομικότητας των εκπαιδευτικών	89
«Είμαι άντρας, αλλά θα είμαι και νηπιαγωγός»: Αντιλήψεις ανδρών φοιτητών του ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ για τον άνδρα νηπιαγωγό.....	90
«Και το βράδυ έχω σφυρί στην τσέπη»: Αποτυπώσεις της έμφυλης βίας στα φεμινιστικά περιοδικά της Μεταπολίτευσης.....	92
Ισότιμη αξιολόγηση: Αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων μέσω δίκαιων και συμμετοχικών πρακτικών αξιολόγησης.....	93
Φοιτήτριες Ρομά: Η συμβολή της οικογένειας στην εκπαιδευτική τους πορεία	94
Διαδικασίες γραμματισμών για την κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση στην εκπαίδευση με παιδιά Ρομά.....	95

«Είναι απαράδεκτο μαθητής να έρχεται στο σχολείο χωρίς μια λέξη ελληνικά!» - Διαπολιτισμική ικανότητα στα ελληνικά σχολεία	96
<i>Ενότητα 2: Εκπαιδευτικά Κοινά, Κοινότητες μάθησης και πρακτικές ομοτιμίας.....</i>	<i>97</i>
Η επίδραση της ανεστραμμένης τάξης στη δέσμευση, τη συναισθηματική νοημοσύνη και την εξουθένωση των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	97
Η έννοια των «Κοινών» στις βιβλιοθήκες και ο ρόλος των Χώρων Δημιουργίας (Makerspaces) στη μάθηση, στον εκδημοκρατισμό της γνώσης και στην κοινωνική ενδυνάμωση των παιδιών	99
Μια ρεαλιστική ουτοπία για ένα σχολείο των κοινών	101
Η έρευνα δράσης στη διδασκαλία του χωρικού σχεδιασμού ως παιδαγωγική πρακτική των κοινών	102
Το Δίκτυο Σχολείων Υποστήριξης της Φιλαναγνωσίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου – Ένα πρόγραμμα επαγγελματικής μάθησης	104
Η συνδιαμόρφωση της μαθηματικής γλώσσας ως μοχλός για τη διαπραγμάτευση των κοινών και τη δημιουργία εκπαιδευτικών κοινών στις μικρές ηλικίες	106
Γνωσιακές περιφράξεις και εκπαιδευτικά κοινά.....	107
Η δημοκρατία και η εκπαίδευση για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: οι αντιλήψεις και οι απόψεις της σχολικής ηγεσίας	109
Η Δημοκρατία ως συνδημιουργία: από τα εκπαιδευτικά κοινά στα «εκπαιδευτικά κοινά».....	110
Ψηφιακά κοινά και ομότιμη εκπαίδευση	111
«Δεν είναι απλά μία επιμορφωτική συνάντηση»: Τα Δίκτυα Freinet χτίζουν κοινότητες μάθησης μέσω της δράσης.....	112
«Η Ελευθέρα Σχολή Ανωτάτης Μορφώσεως Ασκραίου»: ένα συμπεριληπτικό αυτόνομο πανεπιστήμιο στην περίοδο της μεταξικής δικτατορίας.....	113
Υποστηρίζοντας Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης στο κυπριακό σχολείο: Ενίσχυση του ρόλου των συντονιστών/συντονιστριών	114
Δημόσιο σχολείο σε απόδραση: Τα παιδιά δημιουργούν Escape Room μέσα από την Παιδαγωγική των Κοινών.....	116
Πέρα από τα Σύνορα της Τάξης: Κοινότητες Μάθησης και η Διδασκαλία της ...	117
<i>Ενότητα 3: Κοινωνιολογικές όψεις εναλλακτικών παιδαγωγικών</i>	<i>118</i>
Η πράξη και οι κοινωνικές προεκτάσεις ενός συνεταιριστικού σχολείου στην επαρχία	118
Από την κοινότητα αναγνωστών στο μαθητικό συμβούλιο του Φρενέ. Εφαρμογές και προκλήσεις στην εξερεύνηση της πολιτειότητας σε μια τάξη νηπιαγωγείου .	119
Καλλιεργώντας την κριτική σκέψη μέσω των ρητορικών αγωνισμάτων: Μαθητικές αντιδράσεις στην επικαιρότητα.....	121
Διαφοροποιημένες παιδαγωγικές πρακτικές επιδρούν με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές κατηγορίες μαθητών. Η περίπτωση της «Μελέτης του Περιβάλλοντος» στη Β' Δημοτικού.....	123
Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ φοιτητών/ριών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και των μαθητών του Ιδρύματος Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου ως πλαίσιο διαμόρφωσης μιας δημοκρατικής εκπαίδευσης	124

Το σχολείο ως χώρος δια-επαγγελματικής συνεργασίας. Κριτική θεώρηση μιας εναλλακτικής σχολικής μορφής	126
«Χαλάς την πιάτσα»: Ο αντίκτυπος εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής προσέγγισης των Εκπαιδευτικών κοινών στο σχολείο	127
Ριζοσπαστικές εκπαιδευτικές εναλλακτικές και καστοριαδικό πρόταγμα της αυτονομίας	128
Διαφοροποίηση της διδασκαλίας με τη μέθοδο της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Επιταγή και αναγκαιότητα σε ένα δημοκρατικό σχολείο	129
<i>Ενότητα 4: Δημοκρατικά και αλληλέγγυα σχολεία</i>	130
Διανοίγοντας μια δημόσια σφαίρα: Μια μελέτη περίπτωσης για το Μαθητικό Συμβούλιο στην προσχολική εκπαίδευση	130
Η δημοκρατία στην εκπαίδευση. Ρεαλιστικό σενάριο ή ουτοπία; Το παράδειγμα του Πρότυπου ΕΠΑΛ Χαϊδαρίου.....	131
Πολιτική Κοινωνικοποίηση, εκπαιδευτικές Ανισότητες και μηχανισμοί Κοινωνικής Επιλογής του Σχολείου. Μια πιλοτική έρευνα σε νηπιαγωγούς	132
Η Δραματική Ποίηση ως μέσο καλλιέργειας της κοινωνικής ενσυναίσθησης στην Εκπαίδευση	133
Ανάπτυξη δημοκρατικού κλίματος στην τάξη: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την οικοδόμηση μιας κοινότητας στην τάξη τους μέσω δημοκρατικού κλίματος	135
Μη-τυπικοί χώροι εκπαίδευσης. Διεκδικώντας το σχολείο ως χώρο για τα κοινά	136
Ο ρόλος της αλληλεγγύης στην εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας σε μη-τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια	137
Τοπική Ιστορία και διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό σενάριο στο νηπιαγωγείο	138
Δημοκρατία και Εκπαίδευση. Οι σύγχρονες αντιφάσεις	139
<i>Ενότητα 5: Εκπαιδευτική πολιτική</i>	140
Ο θεσμός της αξιολόγησης της σχολικής ετοιμότητας στα εκπαιδευτικά συστήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ευρώπη: μια βιβλιογραφική χαρτογράφηση ...	140
Δημιουργία εργαλείου μέτρησης για την τάση προς εγκατάλειψη σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	141
Σύγχρονες εκδοχές της επιτελεστικότητας στη διεθνή έρευνα	143
Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική για τους Πρόσφυγες: Πολυγλωσσία και Κοινωνική Διάσταση.....	145
Η αξιολόγηση του φθόνου και της αφέλειας	146
Ιδιωτική «πανεπιστημιακή» εκπαίδευση στην Ελλάδα: Οι στάσεις των φοιτητών των κολλεγίων για τη δημόσια και ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση.....	147
Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) και σχολική κουλτούρα: Πολιτική περιορισμού ή αναπαραγωγής των εκπαιδευτικών ανισοτήτων;	149
Δημόσιος διάλογος και ανώτατη εκπαίδευση: η δημόσια διαβούλευση για μη κρατικά πανεπιστήμια. Αναγκαία μεταρρύθμιση ή αμφιλεγόμενο βήμα;	150
Δημόσιο καλό και υβριδικότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	151
Διερεύνηση των απόψεων διευθυντών/τριών Δημοτικών Σχολείων αναφορικά με τις επιπτώσεις των συγκρούσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών	152

Η επίδραση του νέο-φιλελευθερισμού στο δημόσιο σχολείο: Μια παγκόσμια ανασκόπηση	153
Εκπαιδευτικές ανισότητες των παιδιών προσφύγων στην τυπική εκπαίδευση της Μυτιλήνης εν μέσω πανδημίας Covid-19	154
Μικροπολιτικές σχολείων και εκπαιδευτική συμπερίληψη στις νέες συνθήκες ρύθμισης της εκπαίδευσης	155
Η οργάνωση της εκπαίδευσης και το πρόταγμα της αυτονομίας: η ανάλυση ενός δυναμικού πεδίου διαπραγμάτευσης ανάμεσα στη χειραφέτηση και στον κρατικό παρεμβατισμό.....	156
Απόψεις αποφοίτων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.....	158
Εκπαιδευτική Πολιτική και Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Προκλήσεις και Προοπτικές.....	159
Η Επίδραση της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής στα Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο στην Ελλάδα	160
Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός ως Εργαλείο Δημοκρατικής Συμμετοχής στην Εκπαίδευση: Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες και Κοινωνικές Ανισότητες.....	161
Άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής με ορατή προθετικότητα διευθέτησης των ανοικτών ιδεολογικών εκκρεμοτήτων της μεταπολίτευσης.....	163
Οριοθετώντας την ‘εκπαιδευτική μεταρρύθμιση’: Μεταξύ ανάλυσης δημόσιας πολιτικής και ιστορικού γεγονότος	164
Διευρυμένη πρόσβαση και διδασκαλία στο ελληνικό πανεπιστήμιο: η οπτική των μελών ΔΕΠ.....	166
Διερεύνηση των λαϊκιστικών παρεκκλίσεων του δημοσίου λόγου σχετικά με την αριστεία και τα Πρότυπα Σχολεία.....	168
Ρωγμές ελευθερίας σε περιβάλλον ανελευθερίας	170
Η εννοιολόγηση της συμπερίληψης και παγκόσμια διακυβέρνηση της εκπαίδευσης: η πολιτική της ΕΕ και των διεθνών οργανισμών στην παρακολούθηση της εκπαίδευσης.....	171
Στο μονοπάτι της όξυνσης των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων: η υποβάθμιση/συγχώνευση σχολείων ως άλλη μία «ελληνική εκπαιδευτική καινοτομία και αριστεία»	172
Ο ρόλος της αξιολόγησης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών....	173
Κριτική ανασκόπηση του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου του 2023 υπό το πρίσμα των Δικαιωμάτων του παιδιού	174
Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική σχετικά με την ένταξη και εκπαίδευση παιδιών Ρομά	175
<i>Ενότητα 6: Διαπολιτισμικές και Μετα-αποικιακές θεωρίες και παιδαγωγικές πρακτικές</i>	<i>176</i>
Παγκόσμια Αγγλική, Μετα-αποικιακή Θεωρία και Αγγλόφωνη Εκπαίδευση στο Ελληνικό Πανεπιστήμιο	176
Η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων: Παράγοντες ανθεκτικότητας και προοπτικές βελτίωσης.....	178
Art speaks louder than words	180

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Διδασκαλία αξιών: Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών των διαπολιτισμικών σχολείων της Θεσσαλονίκης.....	181
Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών που εργάζονται στην παράλληλη στήριξη	182
Διδάσκοντας σε ένα Διαπολιτισμικό Σχολείο: Αντιλήψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών	183
Βιωματικές και διαπολιτισμικές παιδαγωγικές πρακτικές: μια πρόταση διδασκαλίας για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.....	185
Σημαιολογική ανάλυση του λόγου της πολιτικής ορθότητας: Το παράδειγμα του λόγου των διασκευασμένων κειμένων της γλώσσας της Στ' τάξης του δημοτικού	186
Ψυχαναλυτική προσέγγιση του λόγου της εθνικής ορθότητας: Το παράδειγμα του βιβλίου ιστορίας της Στ' τάξης	187
Εθνοπολιτισμική προέλευση και σχολική αποτυχία	188
Διαπολιτισμικά Διαφοροποιημένα Διδασκαλία στο μάθημα των Νέων Ελληνικών και της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρία και πράξη.....	189
Κριτική παιδαγωγική και επίδρασή της στο ευάλωτο Άλλο: Η επιλογή καλών πρακτικών για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ενηλίκων	191
Εφαρμογή Προγράμματος Δημοκρατικής Εκπαίδευσης στις Σύγχρονες Τάξεις Συμπερίληψης	193
<i>Ενότητα 7: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της Παιδικής ηλικίας και της Νεότητας</i>	194
Εξωσχολική θερινή προετοιμασία μαθητών Δημοτικού: μία νέα τάση της Σκιώδους Εκπαίδευσης	194
Δικαιοσύνη, χώρος και παιδική ηλικία	195
Διαχείριση ελεύθερου χρόνου οικογένειας: Επηρεάζει τη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων;	197
Από το «παιδί-βασιλιά» στον «έφηβο-δικτάτορα»	198
Αναδυόμενες προσεγγίσεις στην εργοθεραπεία: Η επίδραση των αισθητηριακών περιβαλλόντων στη σχολική ενσωμάτωση μαθητών με νευροαναπτυξιακές διαταραχές.....	199
Εργασία με Νέους στην εκπαίδευση: Διαδρομές προς τη βιωσιμότητα, την ευημερία και τις δημοκρατικές σχολικές κοινότητες.....	200
Ο συστηματικός χαρακτήρας μιας μη συστηματικής διαδικασίας; Παιχνίδι και εκπαίδευση στον Λεβ Βιγκότσκι.....	201
Το κοινωνικό κύρος των νηπιαγωγών και της προσχολικής εκπαίδευσης στην Κύπρο	202
<i>Ενότητα 8: Εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε δημοκρατικές πρακτικές</i>	203
Τραγουδώντας για το Ολοκαύτωμα και τη σφαγή του Διστόμου: Κριτικές αναγνώσεις της ιστορίας και του τραύματος μέσω της χορωδιακής μουσικής	203
Εκπαίδευση εν υπηρεσία και υποψηφίων εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού	204

Η επιρροή των κοινωνικοπολιτικών δράσεων στην προσωπική πρόοδο και στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Η περίπτωση των θεολόγων καθηγητών/τριών.....	205
Από τη Θεωρία στην Πράξη: Χαρτογραφώντας τη Δημοκρατική Εκπαίδευση μέσα από τις Φωνές των Εκπαιδευτικών	207
Κοινωνική ενδυνάμωση σε πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον μέσω της Παιδαγωγικής Φρενέ: Η Συνέλευση τάξης και σχολείου ως παράδειγμα αυτοδιαχείρισης και ενεργούς πολιτειότητας στην Α΄ Δημοτικού	208
Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε διαπολιτισμικές πρακτικές: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα	209
Η εφαρμογή των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης: Δημιουργώντας σχολικές κοινότητες εμπιστοσύνης	210
Εκπαίδευση μελλοντικών νηπιαγωγών σε δημοκρατικές και συμπεριληπτικές πρακτικές στην προσφυγική εκπαίδευση: Σχεδίαση και εφαρμογή προγράμματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας	211
Κοινωνική Συμμετοχή και Δικαιοσύνη από νεαρή ηλικία μέσω της Επιστήμης των Δεδομένων (Data Science) στο STEAM.....	212
<i>Ενότητα 9: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Βιώσιμη Ανάπτυξη – Αποανάπτυξη</i>	<i>213</i>
Βιωσιμότητα και Αειφορία στα Νέα Προγράμματα Σπουδών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.....	213
Εμπλουτίζοντας την Περιβαλλοντική και Αειφόρο Εκπαίδευση: Κριτικές προσεγγίσεις των βιώσιμων ενεργειακών μεταβάσεων (sustainable energy transitions).....	215
Περιβαλλοντικός ακτιβισμός και άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση	217
Η Φύση ως Ιδανική Αίθουσα Διδασκαλίας.....	219
Άγριες Παιδαγωγικές και Συμμετοχική Έρευνα Δράση: δύο προσεγγίσεις στην υπηρεσία του Οικολογικού Εαυτού	220
Περπατώντας στην πόλη, καλλιεργώντας περιβαλλοντική συνείδηση: ο ψυχογεωγραφικός περίπατος στην πρώτη παιδική ηλικία	222
Η Διερευνητική Μάθηση ως Εκπαιδευτική Πρακτική: Το μοντέλο Κοινοτήτων Μάθησης στην ανάπτυξη Ψηφιακών και Πράσινων Δεξιοτήτων Εκπαιδευτών Ενηλίκων	224
Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου για την αξιολόγηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα προστασίας θαλάσσιας βιοποικιλότητας και θαλάσσιων οικοσυστημάτων	225
Η εκπαίδευση ως μηχανισμός προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της υπεύθυνης κατανάλωσης από την οπτική του φύλου και της κοινωνικής δικαιοσύνης	226
Γεφυρώνοντας το νέο αναλυτικό πρόγραμμα με τη φύση και την κοινότητα: Σχεδιασμός, εφαρμογή και προκλήσεις	228
Ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης μέσω Εκτεταμένης Πραγματικότητας: Αειφορία και Ακτιβισμός στην Εκπαίδευση	230
Η γενιά Z επαναπροσδιορίζει την έννοια της συμμετοχής και της ικανότητας δράσης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση	231
<i>Ενότητα 10: Μαθητικές και φοιτητικές μορφές αντίστασης και κινητοποίησης</i>	<i>233</i>

Κινητοποίηση-ευαισθητοποίηση των μαθητών: Παρεμβάσεις μαθητών/τριων ενάντια στην έμφυλη βία.....	233
Λόγοι αντίστασης του σύγχρονου φοιτητικού κινήματος στην Ελλάδα: η περίπτωση του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης	234
Η αντίσταση στη βία με το βλέμμα της τέχνης.....	235
Σχολικά Γλωσσικά Τοπία διαμαρτυρίας: Η περίπτωση των μαθητικών κινητοποιήσεων για τα Τέμπη.....	236
<i>Ενότητα 11: Τέχνη, πολιτισμικές πρακτικές και εναλλακτικές εκπαιδευτικές πραγματικότητες.....</i>	<i>238</i>
Η σχολική αυλή ως βίωμα ψυχοπαιδαγωγικού τόπου: Χαρτογραφήσεις και αντιλήψεις μαθητών/τριών 10 ετών μέσα από τη χρήση ποιοτικών και βασισμένων στην τέχνη μεθόδων έρευνας	238
Προσεγγίζοντας την ιστορία, το θρήσκευμα και γενικά την κουλτούρα ενός άλλου ευρωπαϊκού λαού	239
Προσεγγίζοντας το τραύμα της Μικρασιατικής Καταστροφής: Προσεγγίσεις της Ιστορίας στα πλαίσια των επετειακών εκδηλώσεων της Πολιτιστικής Εστίας Μικρασιατών Νέας Ιωνίας Μαγνησίας «ΙΩΝΕΣ».....	241
Η αξιοποίηση των εκπαιδευτικών δωματίων απόδρασης (escaperooms) στη διδασκαλία των ρητών αριθμών και η διερεύνησή τους ως πλαίσιο για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων (softskills) σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	242
Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω θεατρικών και κουκλοθεατρικών πρακτικών: Μια μελέτη περίπτωσης σε Ρομά μαθητές/τριες	244
Μικροπεριβάλλον Reggio Emilia σε τυπικό νηπιαγωγείο: Η συμβολή των εύελικτων υλικών στο ελεύθερο παιχνίδι	245
Αισχύλου Ικέτιδες κι Ευμενίδες: Η διδασκαλία τους σε έναν κόσμο βίας, κυριαρχίας κι ανισότητας, ως παράγοντα εμφύσησης των δημοκρατικών ιδεωδών	246
Βλέπω και δημιουργώ κινηματογραφικά στο Νηπιαγωγείο με το κόκκινο μπαλόνι	247
Η μαγεία του κινηματογράφου σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας.....	248
Χίλιες γλώσσες του χορού: Το παράδειγμα ενός 4ετούς προγράμματος χορού σε πολυπολιτισμικό σχολικό πλαίσιο	249
Ο ρόλος των «ανοργάνωτων» κέντρων γειτονιάς/νεότητας στην καθημερινή καλλιτεχνική παραγωγή των νέων. Το παράδειγμα των κέντρων γειτονιάς των γαλλικών προαστίων τη δεκαετία 1990-2000	251
Κινηματογραφικές πρακτικές των νέων και προοπτικές για την κινηματογραφική εκπαίδευση στην Ελλάδα	253
Αποτελούν τα ηλεκτρονικά παιχνίδια μία εναλλακτική πραγματικότητα προς μια κοινωνικοπολιτική εκπαίδευση;.....	254
<i>Ενότητα 12: Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης στη μετά-ψηφιακή εποχή.....</i>	<i>255</i>
Ελλιπή Δεδομένα και Ψηφιακό Χάσμα στη Μετα-ψηφιακή εποχή	255
Το Ψηφιακό χάσμα στον εκπαιδευτικό χώρο. Η περίπτωση των ΕΠΑ.Λ.	257
Ο Εκπαιδευτικός Ρόλος στην Εποχή του ChatGPT	258

Απόψεις γονέων μαθητών/τριών προσχολικής ηλικίας για τη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο μέσω της πλατφόρμας e-class	259
Ψηφιακός γραμματισμός και αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης: Το Έργο Teachers 4.0 και η ενδυνάμωση εκπαιδευτικών	260
Συμβολικός έλεγχος και παραγωγή: προβολή στον 21ο αιώνα	262
Πώς το ίντερνετ διαμορφώνει την οπτική μας για τον εκπαιδευτικό ακτιβισμό: μια μετά-ψηφιακή κριτική	264
Τεχνητή Νοημοσύνη, Κοινωνία και Εκπαίδευση: ανάδυση νέων ηθικών και πολιτικών ζητημάτων για τη (μετα)ψηφιακή εποχή και η ανάγκη επεξεργασίας τους.....	266
<i>Ενότητα 13: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της σχολικής βίας, του εκφοβισμού και της παραβατικότητας.....</i>	<i>268</i>
Βία ανηλίκων: Η διαδικτυακή αναφορά stopbullying (https://stop-bullying.gov.gr) η αποδοχή και η αποτελεσματικότητά της. Απόψεις των Συμβούλων Σχολικής Ζωής και των διευθυντών/ντριών σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ιωαννίνων	268
Η οριοθέτηση του εκπαιδευτικού ως δείκτη επιτυχίας στη σχολική τάξη: αναπαραστάσεις και γνώμες εκπαιδευτικών και μαθητών ενός σχολείου του νομού Έβρου	269
Επιπτώσεις της σχολικής βίας και του σχολικού εκφοβισμού στους/στις μαθητές/τριες και τη σχολική ζωή: Απόψεις διευθυντών/τριών	271
Ετερότητα και ρητορική μίσους: μια κοινωνιολογική προσέγγιση	272
Διεθνείς Οργανισμοί και Σχολικός Εκφοβισμός.....	273
Η Κλινική Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μια επιστημολογική προσέγγιση	275
Ποινικός και σχολικός τιμωρητισμός, αστυνόμευση και ο ηθικός πανικός της παραβατικότητας των ανηλίκων	276
<i>Ενότητα 14: Κοινωνιολογία της γνώσης και κοινωνικές κατασκευές της εκπαιδευτικής πραγματικότητας</i>	<i>277</i>
Μελετώντας τον θεσμό της αξιολόγησης των μαθητών μέσα από την ανάλυση λόγου γραπτών κειμένων τους	277
Ο ρόλος της Ηθικής νοημοσύνης στην προώθηση του αισθήματος της συλλογικής αποτελεσματικότητας σε σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	278
Σχολική και εξωσχολική καθημερινότητα: μια σχέση (αν)ισορροπίας;	280
Εκπαίδευση και γνώση στην κοινωνική θεωρία του É. Durkheim	281
Το αυτόνομο μοντέλο του γραμματισμού σε κείμενα της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας: Μία κοινωνική επιστημολογική θεώρηση	282
<i>Ενότητα 15: Κοινωνίες του κινδύνου στον 21ο αιώνα</i>	<i>284</i>
Διερεύνηση της εξουθένωσης των εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: συγκριτική μελέτη με βάση το εργασιακό καθεστώς.....	284
Necropolitics	286
Υποκειμενικότητες (subjectivities) ετοιμότητας: πολιτικές διευθυντών για την υλοποίηση σχεδίων έκτακτης ανάγκης	287

Ετοιμότητα και μεταφορά γνώσης για καταστροφές μαθητών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην πράξη	288
Εργαστήρια.....	289
Μετατρέποντας τη σχολική τάξη σε φιλόστοργη κοινότητα μάθησης. Συνάντηση διαφορετικών πολιτισμών	289
Βιωσιμότητα στην υπαίθρια εκπαίδευση	291
Περιπλάνηση στην πόλη: Εργαστήριο ψυχογεωγραφίας στην καρδιά του αστικού περιβάλλοντος	292
Θέατρο, δημοκρατία & εκπαιδευτική αλλαγή: Η περίπτωση του θεάτρου φόρουμ	293
Η χρήση των Dominant Language Constellations κατασκευών ως πολυτροπικό εργαλείο για την επίγνωση και ανάδειξη της πολυγλωσσίας.....	294
Η Yoga ως Άγρια Παιδαγωγική για τη σύνδεση του σώματος, του πνεύματος και της κοινότητας.....	296
Ενεργητική Ακρόαση και Δεξιότητες Επικοινωνίας με τη Μέθοδο Thomas Gordon	298
Το Παραμύθι ως Εργαλείο Ενίσχυσης των Εκπαιδευτικών Κοινών: Δημιουργώντας Κοινότητες Μάθησης μέσα από τη Συνεργασία και τη Δημιουργικότητα.....	299
Αφρικάνικες μάσκες: ένα εναλλακτικό διδακτικό εργαλείο στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής διαδικασίας	300
Το μουσείο και η παιδική λογοτεχνία ως κοινό πολιτιστικό αγαθό - Εργαστήριο ενηλίκων στο Μουσείο Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας (ΜΠΕΛ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας	301
Η Σοσιακρατική Κυκλική Μέθοδος ως μία μεθοδολογία των εκπαιδευτικών κοινών: Παρουσίαση, Συζήτηση & Προσομοίωση.....	302
Πόστερ.....	304
Παιδαγωγική αξιοποίηση του σχολικού «χώρου» στην περίπτωση διδασκαλίας της Αισθητικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	304
Έρευνά δράσης των μαθητών της ΣΤ΄: η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών	305
Ο κοινωνικές ανισότητες στο σχολείο	306
Πολυδιάστατη παρέμβαση για την υποστήριξη παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Εκπαιδευτική ισότητα και κοινωνική συμπερίληψη στην προσχολική εκπαίδευση	307
Εκπαιδευτικές δράσεις	308
Παρουσίαση της Δομής Παιδικού Στεκιού και Αυτομόρφωσης της Κοινότητας των Κατελιημμένων Προσφυγικών.....	308
Μικρά βήματα για πιο κυκλικές σχολικές κοινότητες: Οι εκπαιδευτικές δράσεις του Κύκλου, του εργαστηρίου κυκλικότητας της incommon	309
‘Η τσουκνίδα συν-διδάσκουσα’: περιγραφή και αντίκτυπος ενός προγράμματος περιβαλλοντικής αγωγής βασισμένο σε Άγριες Παιδαγωγικές θεωρήσεις.....	310

Ο διάλογος με τη σύγχρονη, εννοιολογική τέχνη ως μέσο αλλαγής του εκπαιδευτικού παραδείγματος.....	311
Πρακτικές και δράσεις με προσανατολισμό την αειφορία	312
Παιδαγωγικοί πειραματισμοί και πολύγλωσσες προσεγγίσεις στο νηπιαγωγείο. Η εφαρμογή των D.L.C. (Dominant Language Constellations) σε πρόσφυγες μαθητές/τριες νηπιαγωγείου τάξης Δ.Υ.Ε.Π.....	313
«Όταν οι λέξεις συνδιαλέγονται με τις εικόνες»: Διασχολική εκπαιδευτική δράση για την προαγωγή του δημοκρατικού διαλόγου μέσα από την τέχνη	315
Στην άγνοια των Μεθόδων Κοινωνικής Έρευνας είμαστε όλοι ίσοι: Μια περίπτωση εφαρμογής Βιωματικής Μάθησης	317
Εκπαιδευτικές δράσεις της ερευνητικής ομάδας Act4Lang του ΠΘ: Πρόγραμμα δράσεων συμπερίληψης στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Βόλου	318

Κεντρικές ομιλίες

Κοινωνικές ανισότητες και εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Νέλλη Ασκούνη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας παρεμβαίνουν καθοριστικά στη συγκρότηση των κοινωνικών υποκειμένων, των κοινωνικών σχέσεων, της ίδιας της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι νεότερες γενιές κοινωνικοποιούνται στο μιντιακό περιβάλλον, με το οποίο αναπτύσσουν μια οιονεί «φυσική» σχέση. Η γενικευμένη χρήση των media δημιουργεί την εντύπωση ότι πρόκειται για ένα πεδίο ανοιχτό, προσβάσιμο από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Η εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει νέες μορφές ανισότητας που χαρακτηρίζουν αυτό το πεδίο, προσεγγίζοντας την κοινωνικά διαφοροποιημένη σχέση με τα media ως μέρος ενός «πολιτισμικού κεφαλαίου», του οποίου η απόκτηση, αλλά και η απόδοση συναρτάται με την ταξική διαίρεση της κοινωνίας στα σημερινά συμφραζόμενα. Οι ταχύτατες ψηφιακές αλλαγές επαναπροσδιορίζουν με νέους (και αβέβαιους) όρους τον ρόλο της εκπαίδευσης. Χρειάζονται λοιπόν νέα εννοιολογικά εργαλεία για την διερεύνηση αυτού του ρόλου, τόσο ως μηχανισμού αναπαραγωγής και κοινωνικού ελέγχου, αλλά και ως προϋπόθεσης για κοινωνική χειραφέτηση και άμβλυνση των ανισοτήτων.

Κοινωνικά κινήματα και πολυποίκιλες (pluriversal) παιδαγωγικές: πώς να οικοδομήσουμε έναν κόσμο πολλών κόσμων

Σπύρος Θεμελής, University of East Anglia

Πώς συμβάλλουν τα κοινωνικά κινήματα στην ανανέωση και εμβάθυνση της δημοκρατίας; Πώς μας βοηθά ο εκπαιδευτικός ακτιβισμός να περάσουμε από τη θεωρία στην πράξη; Τι είδους απαντήσεις μπορούν να δώσουν τα κοινωνικά κινήματα στις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα και ο πλανήτης μας, όπως η κλιματική αλλαγή, η άνοδος των εξτρεμιστικών ιδεολογιών και η απαξίωση της δημόσιας εκπαίδευσης; Σε αυτήν την παρουσίαση, εξετάζω μερικές απαντήσεις που έχουν δοθεί σε αυτά τα ερωτήματα μέσω της θεωρητικής και ακτιβιστικής εργασίας μου τα τελευταία 12 χρόνια με κοινωνικά κινήματα στη Λατινική Αμερική (κυρίως στη Χιλή και τη Βραζιλία) και στην Ευρώπη (ειδικά στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο). Μελετώ πώς οι δομές που δημιουργούν επιλεγμένα κοινωνικά και εκπαιδευτικά κινήματα, οι παιδαγωγικές που δημιουργούν και οι πολιτικές που προτείνουν συμβάλλουν στη δημιουργία εναλλακτικών επιστημολογιών, προεικονιστικών οντολογιών και κοινωνικά δίκαιων αξιολογικών πλαισίων. Στη συνέχεια χτίζω πάνω σε αυτό το πλαίσιο, για να διερευνήσω τη δυνατότητα αυτών των κινήματων να υπερβούν την τριάδα των καπιταλιστικών-αποικιοκρατικών-οικοκτονικών (ecocidal) σχέσεων που μας περιβάλλουν. Με αυτήν την παρέμβαση, στοχεύω να προσθέσω στην «παγκόσμια ταπισερί (tapestry) των εναλλακτικών» (TAP, 2020) που υφαίνουν κοινωνικά κινήματα, ακτιβιστές και πλήθος ομάδων σε όλο τον κόσμο που τολμούν να φανταστούν αλλά και να πειραματιστούν με εναλλακτικές. Το κάνω αυτό προσφέροντας ένα νέο θεωρητικό πλαίσιο που αντιπαραθέτει τις ρεαλιστικές παιδαγωγικές με τις πολυποίκιλες (pluriversal) παιδαγωγικές. Οι μεν, αντιστοιχούν στην ιδεολογία, το ήθος και την παιδαγωγική του κυρίαρχου συστήματος και των θεσμών του και αποτελούν το σύνολο της καπιταλιστικής κοινωνικής πραγματικότητας ως ενιαίο και κλειστό πλαίσιο. Οι δε, βρίσκονται ανάμεσα στην παιδαγωγική της ανάδυσης και της πολιτικής προδιαμόρφωσης που ενεργοποιούν τα προοδευτικά κοινωνικά κινήματα και βασίζονται στην αντίσταση, την αλληλεγγύη και την ελπίδα.

Νεκροπολιτικές

Γιάννης Καμαριανός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο οι αναλύσεις και οι προβληματισμοί της επιστημονικής κοινότητας για την αντιμετώπιση του συνεχούς της κρίσης (Permacrisis) αποτέλεσαν ένα διεπιστημονικό τόπο. Σημαντικό μέρος της προσπάθειας των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών για τη διερεύνηση των επιπτώσεων του φαινομένου έχει ως βασικό ερμηνευτικό πλαίσιο τη θεωρία της Βιοπολιτικής (Biopolitics) του Γάλλου διανοητή M. Foucault (1976), τη ρευστότητα και την επανεννοιολόγηση της διακινδύνευσης (Risk). Η παρούσα μελέτη επικεντρώνει στην ερμηνευτική σημασία του συγκεκριμένου πλαισίου ενώ διερευνά και προτείνει ως ερμηνευτικό πλαίσιο κατανόησης και αντιμετώπισης των πολιτικών που εφαρμόζονται στο θεωρητικό πλαίσιο των Νεκροπολιτικών (Necropolitics) του Καμερουνέζου διανοητή Achille Mbembe (2019). Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη θέτει ως αφετηρία διερεύνησης τη θέση του Mbembe σύμφωνα με την οποία σύγχρονες πολιτικές του Κράτους δεν μπορούν να εξηγηθούν από τις θεωρίες της βιοεξουσίας και της βιοπολιτικής. Για τη διερεύνηση της παραπάνω θέσης η μελέτη θα υιοθετήσει την ποιοτική προσέγγιση της μελέτης περίπτωσης. Αρχικά η μελέτη-περίπτωση του εγκλήματος των Τεμπών θα αναλυθεί υπό το πρίσμα της θεωρίας των Foucault και Mbembe. Σε ένα δεύτερο επίπεδο η μελέτη θα θέσει υπό ανάλογη διερεύνηση ζητήματα πολιτικής του Κοινωνικού Κράτους που αφορούν στη δημόσια απολαβή του εκπαιδευτικού αγαθού. Συμπερασματικά, η συγκεκριμένη διερεύνηση καταλήγει καταρχάς στη συζήτηση της θέσης του Jasbir Puar (2007) σύμφωνα με την οποία οι συζητήσεις για τη βιοπολιτική και τη νεκροπολιτική πρέπει να είναι αλληλένδετες, με τη νεκροπολιτική να αποτελεί την υπέρβαση των βιοπολιτικών ερμηνευτικών προσεγγίσεων ως ειδοποιό ποιοτικό χαρακτηριστικό των παρατηρούμενων στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό πεδίο μετα-πολιτικών.

Αξιολόγηση, κουλτούρα ελέγχου και αναγνώριση: χαρτογραφώντας σχέσεις και διασυνδέσεις στη διαχείριση της εκπαίδευσης ‘από απόσταση’

Βασιλική Καντζάρα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η αξιολόγηση της επίδοσης εκπαιδευτικών και ιδρυμάτων αποτελεί εργαλείο στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής με μια ολοένα αυξανόμενη δυναμική τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Η πρακτική αυτή συνδέθηκε σταδιακά με τον έλεγχο ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά και αποδοτικότητας εργαζομένων και επιχειρήσεων μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και επεκτάθηκε σε όλους σχεδόν τους θεσμούς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Σήμερα οι συνέπειες είναι φανερές, ειδικά όταν παράγονται λίστες ταξινόμησης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κάτι το οποίο με τη σειρά του συμβάλλει στην ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης, αλλά και άλλων κοινών αγαθών. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με την «αναβαθμονόμηση» του κράτους (Ball & Youdell, 2008) και εξηγείται ως «ακαδημαϊκός καπιταλισμός» (Slaughter & Leslie, 2001). Τα ερωτήματα, που τίθενται στην εισήγηση αυτή είναι: πώς η αξιολόγηση της επίδοσης ως μέσο πολιτικής απόκτησε δυναμική και κάτω από ποιες κοινωνικές συνθήκες; Ποια είναι τα ρητά και υπόρρητα στηρίγματα στα αφηγήματα, τα οποία εξηγούν την ευρεία χρήση και αποδοχή της αξιολόγησης; Στην εισήγηση αναφερόμαστε στην εμφάνιση της αξιολόγησης στο πλαίσιο της κουλτούρας ελέγχου «auditculture» – Strathern, 2000), η οποία αναπτύχθηκε ως εργαλείο της νέας μορφής διακυβέρνησης από τη δεκαετία του 1990 και εφεξής υποστηριζόμενη από διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς (ήτοι η Διεθνής Τράπεζα, ο ΟΟΣΑ, και η ΕΕ). Στη συνέχεια, εξετάζουμε τις υπόρρητες διασυνδέσεις της αξιολόγησης με την αναγνωρισιμότητα. Η αναγνώριση, όπως την εννοούν οι φιλόσοφοι Fichte, Hegel, και Honneth (Honneth, 1995), αποτελεί κομβικό σημείο για τη συγκρότηση του κοινωνικού εαυτού και των συλλογικών φαινομένων, όπως είναι η κατασκευή της κοινωνικής ιεραρχίας. Η σχέση ανάμεσα στην αξιολόγηση και την αναγνώριση του ατόμου ή του ιδρύματος αποτελεί εν πολλοίς ένα ανεξερευνήτο πεδίο, η μελέτη του οποίου μπορεί να εξηγήσει πολλές πτυχές της εκπαίδευσης: από τις κοινωνικές βάσεις της σχολικής επίδοσης μέχρι και τον αγώνα για δημοκρατικές μεταβολές που να πληρούν τους όρους για ισότητα και συμπεριληπτικότητα.

Αιτίες και συνέπειες της σχολικής αποτυχίας

Κώστας Λάμνιαν, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της εισήγησης αυτής είναι να ανιχνεύσει και να ερμηνεύσει τις πολυπαραγοντικές αιτίες και συνέπειες της σχολικής αποτυχίας ενός σημαντικού τμήματος του μαθητικού πληθυσμού και να αναδείξει δυνατότητες παρεμβάσεων. Τα αποτελέσματα πολλών κοινωνιολογικών ερευνών διαπιστώνουν ότι, κατά κύριο λόγο, η σχολική αποτυχία συνδέεται με μαθητές που προέρχονται από τα χαμηλότερα οικονομικά και τα υποβαθμισμένα πολιτισμικά κοινωνικά στρώματα. Όμως, επειδή είναι αδύνατον να αποδεχθεί κάποιος ότι οι φτωχοί μαθητές, ή αυτοί που οι γονείς τους δεν διαθέτουν εκπαιδευτικούς τίτλους, είναι μειωμένης αντίληψης, η επιστημονική κοινότητα οφείλει να διερευνήσει συστηματικά το ζήτημα και να αναδείξει τις **αιτίες**. Η Νέα Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, και ειδικότερα ο Bernstein, ανέδειξε και ανέλυσε τις βασικές αιτίες της σχολικής αποτυχίας, επισημαίνοντας και το κρίσιμο στοιχείο της κοινωνικής κατασκευής τους. Αναδεικνύουμε λοιπόν ότι: Όψεις της ικανότητας των μαθητών, η επίσημη σχολική γνώση και η παιδαγωγική θεωρία του εκπαιδευτικού είναι κοινωνικά κατασκευασμένες. Εκτιμούμε ότι, όταν εμπεδωθεί η βεβαιότητα στους παράγοντες της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι όψεις τουλάχιστον των **αιτιών** της σχολικής αποτυχίας είναι κοινωνικά κατασκευασμένες, δημιουργούνται προϋποθέσεις για την αλλαγή της στάσης των εκπαιδευτικών, καθώς και άλλων παραγόντων του εκπαιδευτικού θεσμού, απέναντι στη σχολική επιτυχία / αποτυχία των μαθητών. Επιπλέον, τονίζουμε ότι κάποιοι από τους μαθητές που βιώνουν τη σχολική αποτυχία οδηγούνται στο περιθώριο και αυτοαπομονώνονται, ενώ κάποιοι άλλοι εκδηλώνουν τις επιθετικές και βίαιες συμπεριφορές των οποίων όλοι γινόμαστε μάρτυρες.

**Δια βίου μάθηση και κοινωνικές ανισότητες στην Ελλάδα: ανάμεσα στη
«δυϊκότητα» των εκπαιδευτικών επιλογών και την πολλαπλότητα των
εκπαιδευτικών διαδρομών**

Χρήστος Γούλας, INE & ΚΑΝΕΠΙ/ΤΣΕΕ

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 ένα από τα κυρίαρχα και διαρκέστερα ερμηνευτικά σχήματα των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση υπήρξε αυτό της αντιστοίχισης μεταξύ κοινωνικής διαστρωμάτωσης και εκπαιδευτικής δομής, με ιδιαίτερη εστίαση στην αντιδιαστολή επαγγελματικής και γενικής εκπαίδευσης, καθώς και στις διαδικασίες πρόωρης εκπαιδευτικής επιλογής με έντονο το στοιχείο του εκπαιδευτικού αποκλεισμού. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν, η σταδιακή ανάδυση της έννοιας της «δια βίου μάθησης», η διαμόρφωση πολλαπλών παράλληλων εκπαιδευτικών διαδρομών εντός των εκπαιδευτικών συστημάτων, αλλά και η παράταση των περιόδων εκπαίδευσης στις βιογραφίες των υποκειμένων, κατέστησαν τη μελέτη και την ανάλυση των κοινωνικών ανισοτήτων περισσότερο περίπλοκες και αναγκαστικά, περισσότερο περιεκτικές σε ό,τι αφορά τον μεθοδολογικό τους προσανατολισμό. Οι νέες ανισότητες εμφανίζονται λιγότερο αντιθετικές, δυσκολότερα διακριτές και περισσότερο ενσωματωμένες στην υποκειμενική κοινωνική εμπειρία. Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα αποπειραθούμε να περιγράψουμε τις βασικές διαστάσεις της παραπάνω θέσης, εξετάζοντας τις ειδικότερες συνέπειές της, τόσο στο επίπεδο των εθνικών και ευρωπαϊκών δημόσιων πολιτικών για τη διά βίου μάθηση, όσο και στο επίπεδο των μεθοδολογικών επιλογών της κοινωνιολογικής τους ανάλυσης.

Εκπαίδευση για τα κοινά: μια (τελευταία;) ευκαιρία για να δούμε το σχολείο αλλιώς

Δήμητρα Μακρυνιώτη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αν και η κριτική στη σχολική εκπαίδευση σχεδόν συμπίπτει χρονικά με την καθιέρωση του εκπαιδευτικού θεσμού, στην πράξη έχει ελάχιστα υπονομεύσει τις καταστατικές αρχές, τη δομή και το περιεχόμενο του σχολείου. Η εξάλειψη της ανισότητας, η αξιοκρατία, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα και στον κόσμο, η εκπαίδευση στην και για τη δημοκρατία, εξακολουθούν να αποτελούν ζητούμενο, και να παραμένουν μελαγχολικά επίκαιρα. Διανύοντας τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, η υποταγή της εκπαίδευσης στους νόμους της αγοράς, η έμφαση στην εξειδίκευση, τη δια βίου μάθηση, και την εργαλειοποίηση των προσφερόμενων γνώσεων, σε συνδυασμό με την εξύμνηση του ευπροσάρμοστου και εύπλαστου υποκειμένου όχι μόνο δημιουργούν ένα ασφυκτικό περιβάλλον γύρω από το σχολείο αλλά, το κρισιμότερο, του υπαγορεύουν, άλλοτε ρητά και άλλοτε όχι, τι και πώς να εκπαιδεύει, ποιες γνώσεις αξίζει να μεταδώσει, ποιες δεξιότητες να καλλιεργήσει, τι τύπο μελλοντικού υποκειμένου να διαμορφώσει. Σε αυτές τις συνθήκες η εκπαίδευση για τα κοινά προσφέρει ένα εναλλακτικό αφήγημα το οποίο προτείνει ή υπόσχεται μια ριζοσπαστική επανεξέταση του σχολείου, του αναλυτικού προγράμματος, της διδασκαλίας και της μάθησης, της γνώσης και της μελέτης, της συμμετοχής και της συν-βίωσης, της φωνής και της σιωπής, της διαφοράς και της δημοκρατίας. Η ανακοίνωση αυτή θα κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Με γνώμονα τη θεωρία των εκπαιδευτικών κοινών αλλά και τις πρακτικές που αντλούν από αυτή, θα σταθώ ιδιαίτερος στην έννοια της παιδικής ηλικίας, του παιδικού σώματος και των συναισθημάτων θεωρώντας ότι το συγκεκριμένο αφήγημα έχει τη δυναμική να τολμήσει τόσο την εναλλακτική προς την κυρίαρχη αντίληψη προσέγγισή τους όσο και να τη συμπεριλάβει στο όραμα του μελλοντικού σχολείου.

Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση στον 21ο αιώνα: τάσεις και μεταλλάξεις στην εποχή της μετα-νεωτερικής ρευστότητας

Νίκος Φωτόπουλος, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Στις μέρες μας η εκπαίδευση εμφανίζεται ως μια θεσμική περιοχή, εξαιρετικά περίπλοκη, σύνθετη και περισσότερο απαιτητική. Οι εγκύκλιες σπουδές και ειδικότερα η απόκτηση ενός πτυχίου δεν συνιστούν όπως στο παρελθόν ακλόνητα εχέγγυα για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας ενώ παράλληλα μεταδίδεται το μήνυμα της διαρκούς, πολύπλευρης και εντατικής ανάπτυξης των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων για τη δρομολόγηση επαγγελματικής και κοινωνικής κινητικότητας. Σε όλες τις εκδοχές, το εγχείρημα της μάθησης εδραιώνεται ως δια βίου ανάγκη ενώ σταδιακά μετατρέπεται σε ψυχαναγκαστική επιβολή, παραδοχή που εντείνει την εναγώνια αναζήτηση «νέων διευθετήσεων» σε συνθήκες ρευστότητας, αποξένωσης και αβεβαιότητας. Βασικός σκοπός της εισήγησης αποτελεί η κοινωνιολογική επαναδιαπραγμάτευση κρίσιμων ζητημάτων όπως η λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων στον 21^ο αιώνα, η σχέση της εκπαίδευσης με την παραγωγική διαδικασία, η συμβολή των εκπαιδευτικών μηχανισμών στις κοινωνικές ιεραρχήσεις, ο ρόλος της εκπαιδευτικής πολιτικής στην παγκοσμιοποίηση, οι «μεταλλάξεις» και οι μεταβολές στις δομές προσόντων και δεξιοτήτων στην εποχή της Τέταρτης Βιομηχανικής Επανάστασης κ.ά.

Στρογγυλά τραπέζια

Πέρα από το Σχολείο: Αναζητώντας Εναλλακτικές Παιδαγωγικές

Μαρία Χάλαρη, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Μάριος Βρυωνίδης, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Συμμετέχουν: Γιάννης Πεχτελίδης, Λοΐζος Συμεού, Μαγδαληνή Κολοκυθά, Αθανάσιος Τασιός

Στο στρογγυλό αυτό τραπέζι θα διερευνήσουμε τις διάφορες καινοτόμες ιδέες που προτείνονται για την αποσχολειοποίηση και τις εναλλακτικές παιδαγωγικές. Θα αναλύσουμε προτάσεις όπως αυτές των Stephen Ball και Jordi Collet-Sabé, οι οποίοι υποστηρίζουν την ανάγκη απομάκρυνσης από το σύγχρονο σχολείο ως θεσμό κανονικοποίησης και ανισότητας, προωθώντας μια εκπαίδευση που βασίζεται σε κοινές δραστηριότητες εντός τοπικών κοινωνικών υποδομών. Αυτές οι δραστηριότητες εστιάζουν στη φροντίδα του εαυτού, των άλλων και του περιβάλλοντος, προάγοντας την πολιτική και περιβαλλοντική συνειδητοποίηση. Θα εξετάσουμε πώς οι εναλλακτικές παιδαγωγικές πρακτικές μπορούν να συμβάλουν στην επανασύνδεση της εκπαίδευσης με τη δημοκρατία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ισότητα. Θα συζητήσουμε αν τόσο επαναστατικές προσεγγίσεις είναι απαραίτητες για να αντιμετωπίσουμε τις σύγχρονες προκλήσεις της εκπαίδευσης και πώς μπορούμε να εφαρμόσουμε αυτές τις ιδέες στο ελληνικό κοινωνικό πλαίσιο. Επιπλέον, θα αναζητήσουμε πώς μπορεί η εκπαίδευση να συμβάλει στη μετασχηματιστική δράση και στην ενδυνάμωση των πολιτών να αντιμετωπίσουν τις παγκόσμιες κρίσεις. Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα δεν είναι η κλιματική αλλαγή ή η ανισότητα, αλλά η αίσθηση ότι είμαστε ανίκανοι να αλλάξουμε κάτι. Οι παλιές μέθοδοι γνώσης και δράσης δεν επαρκούν πλέον. Η εκπαίδευση πρέπει να συμβάλει στη μετασχηματιστική δράση, προωθώντας την ενδυνάμωση και την υπευθυνότητα των πολιτών. Οι αρχικές τοποθετήσεις και η παρουσίαση του θέματος του στρογγυλού τραπέζιού θα γίνουν από τη Μαρία Χάλαρη. Υπεύθυνος της συζήτησης θα είναι ο Μάριος Βρυωνίδης. Καλεσμένοι στο στρογγυλό τραπέζι θα είναι διακεκριμένοι κοινωνιολόγοι που θα παρουσιάσουν τη δουλειά τους: ο Ιωάννης Πεχτελίδης, ο Λοΐζος Συμεού, η Μαγδαληνή Κολοκυθά και ο Αθανάσιος Τασιός. Αυτό το στρογγυλό τραπέζι στοχεύει να προσφέρει ένα πλαίσιο για την επανεκτίμηση της εκπαίδευσης ως κοινό αγαθό, αναδεικνύοντας τη σημασία της δημοκρατικής συμμετοχής και της κοινωνικής δράσης μέσω εναλλακτικών παιδαγωγικών πρακτικών που προάγουν την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Θα διερευνήσουμε την προοπτική ότι οι παλιές μέθοδοι γνώσης και δράσης δεν επαρκούν πλέον και ότι η εκπαίδευση πρέπει να συμβάλει στη μετασχηματιστική δράση για να αντιμετωπιστούν οι σημερινές προκλήσεις της κοινωνίας.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Αποσχολειοποίηση και Εναλλακτικές Παιδαγωγικές εντός και πέραν του Σχολείου*, Γιάννης Πεχτελίδης
2. *Η δυναμική της αποσχολειοποίησης: συζητώντας ένα παράδειγμα από την εκπαίδευση για καταστροφές*, Μαγδαληνή Κολοκυθά και Αθανάσιος Τασιός
3. *Υπαίθριες Δραστηριότητες στην Πρώτη Αγωγή και Εκπαίδευση...και όχι μόνο*, Λοΐζος Συμεού

Μορφές ανάλυσης λόγου στη μετανεωτερική εκπαιδευτική έρευνα

Κυριάκος Μπονίδης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Συμμετέχουν: Ευθαλία Κωνσταντινίδου, Κρίστι Καραμπατζάκη, Ανθή Παπαδοπούλου

Οι ποικίλες μορφές ανάλυσης λόγου στην εκπαιδευτική έρευνα σχετίζονται με την ευρύτερη συζήτηση για τη μετανεωτερικότητα στις κοινωνικές επιστήμες. Σκοπός αυτού του στρογγυλού τραπέζιού είναι να παρουσιάσει συγκεκριμένες μελέτες που αξιοποιούν διαφορετικές οπτικές ανάλυσης λόγου σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συγκείμενα και να εμπλουτίσει τη συζήτηση σχετικά με τη μετανεωτερική εκπαιδευτική έρευνα. Κοινή επιστημολογική αφετηρία των τριών εισηγήσεων είναι ο κοινωνικός κονστρουξιονισμός, οπτική που η καθεμιά από αυτές συνδυάζει με άλλες θεωρήσεις. Στην πρώτη εισήγηση με τίτλο «Η ρητορική χρήση της κατηγορίας «το παιδί ως ενεργός πολίτης» για τη δικαιολόγηση/νομιμοποίηση του προγράμματος σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης στην Υπουργική Απόφαση 160476/Δ1 (ΦΕΚ 5961 Β 17.12.2021)» το νομοθετικό κείμενο της υπουργικής απόφασης για το νηπιαγωγείο αναλύεται ως λόγος που δικαιολογεί και ταυτόχρονα νομιμοποιεί συγκεκριμένες επιλογές εκπαιδευτικής πολιτικής ως νομοθετική πράξη στο πλαίσιο του κράτους δικαίου και του κράτους πρόνοιας. Η δεύτερη εισήγηση με τίτλο «*Η πανεπιστημιακή διδασκαλία ως πανοπτική πειθαρχική πρακτική*» προσεγγίζει την πανεπιστημιακή τάξη ως «πανοπτική» και αναλύει την ποιότητα του χώρου ως πειθαρχική πρακτική που συμβάλλει στην υποκειμενοποίηση των ατόμων ενώ παράλληλα επιχειρεί να εντοπίσει λόγους αντίστασης και εναλλακτικής βίωσης του πανεπιστημιακού χώρου. Η τρίτη εισήγηση με τίτλο «*Κατασκευάζοντας πλουραλιστικές ταυτότητες υποψηφίων εκπαιδευτικών*» αναλύει τις ανατροφοδοτικές συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της 3^{ης} σπείρας της Πρακτικής Άσκησης εκπαιδευτικών του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με εστίαση στις ταυτότητες και στις πρακτικές που εφάρμοσαν ο διδάσκων και η διευκολύντρια, προωθώντας την κατασκευή των ταυτοτήτων των υποψηφίων εκπαιδευτικών ως στοχαστικών πλουραλιστριών και πλουραλιστών εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική Έρευνα, Ανάλυση Λόγου, Κοινωνικός Κονστρουξιονισμός, Μεταδομισμός, Μετανεωτερικότητα

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Η ρητορική χρήση της κατηγορίας «το παιδί ως ενεργός πολίτης» για τη δικαιολόγηση/νομιμοποίηση του προγράμματος σπουδών της προσχολικής*

*εκπαίδευσης στην Υπουργική Απόφαση 160476/Δ1 (ΦΕΚ 5961 Β 17.12.2021),
Ευθαλία Κωνσταντινίδου*

2. *Η πανεπιστημιακή διδασκαλία ως πανοπτική πειθαρχική πρακτική, Κρίστι Καραμπατζάκη*
3. *Κατασκευάζοντας πλουραλιστικές ταυτότητες υποψηφίων εκπαιδευτικών, Ανθή Παπαδοπούλου*

Μεθοδολογικές και παιδαγωγικές όψεις του προγράμματος VOLARE (Voice Labs Repository, Erasmus+)

Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Άννα Αποστολίδου, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Συμμετέχουν: Νέλλη Ασκούνη, Άννα Αποστολίδου, Χρήστος Στεφάνου, Ειρήνη Κουμπαρούλη, Σταματία Παπαδημητρίου, Ηλέκτρα Φλωροπούλου, Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Άννα Αποστολίδου, Ελίνα Τσιρόγκα

Το στρογγυλό τραπέζι έχει ως στόχο να παρουσιάσει τον σχεδιασμό και τα αποτελέσματα του έργου VOLARE (Erasmus+) που θέτει την ανθρώπινη μαρτυρία στο επίκεντρο της μάθησης και της κατανόησης της πολιτισμικής ετερότητας με απώτερο στόχο την ενθάρρυνση των πρακτικών συμπερίληψης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι εργασίες που θα παρουσιαστούν διερευνούν μεθοδολογικές προσεγγίσεις και παιδαγωγικές πρακτικές που προάγουν τη συμπερίληψη και την αξιοποίηση του πολυτροπικού υλικού στην τριτοβάθμια, συζητώντας παράλληλα ζητήματα συλλογής και επεξεργασίας μαρτυριών προσφύγων και μεταναστών. Με κεντρικό άξονα το ψηφιακό αποθετήριο VOLARE (Voice Lab Repository), το στρογγυλό τραπέζι στοχεύει στην ανάδειξη νέων τρόπων πραγμάτευσης και μετάδοσης της γνώσης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αναμόρφωση της εκπαιδευτικής εμπειρίας και προσφέροντας μια εναλλακτική ανθρωποκεντρική πρόταση για την ψηφιακή εκπαίδευση.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Μεθοδολογικές παραδοχές για την εκπαιδευτική αξία της μαρτυρίας*, Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Νέλλη Ασκούνη, Άννα Αποστολίδου
2. *Πολυτροπικό υλικό ως μοχλός συμπερίληψης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Χρήστος Στεφάνου, Ειρήνη Κουμπαρούλη, Σταματία Παπαδημητρίου, Ηλέκτρα Φλωροπούλου,
3. *Μια διαφορετική ματιά στην ψηφιακά διαμεσολαβημένη γνώση: Αποθετήριο VOLARE*, Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Άννα Αποστολίδου, Ελίνα Τσιρόγκα

Οικογένεια, εκπαιδευτικές πρακτικές και σχολείο: όψεις της κοινωνικής ανισότητας

Νέλλη Ασκούνη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχουν: Γεωργία Δημοπούλου, Κέλλυ Μπαξεβανάκη, Μίννη Παναγιωτοπούλου-Καρρά, Βασιλική Σολτάτου, Ιωάννα Χαλβατζή

Σε μια συνθήκη όπου η εκπαίδευση γίνεται όλο και πιο αναγκαία, αλλά όλο και λιγότερο επαρκής προϋπόθεση για την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη, οι γονείς καλούνται να αναλάβουν όλο και πιο ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους. Ποιες ταξικές και έμφυλες παραδοχές φέρουν οι νόρμες που προσδιορίζουν τον γονικό ρόλο στη σημερινή συγκυρία; Πώς διαφοροποιούνται οι εκπαιδευτικές στρατηγικές και πρακτικές των γονέων σε συνάρτηση με τους μορφωτικούς και κοινωνικούς πόρους της οικογένειας και πώς διαπλέκονται σε αυτό το πλαίσιο η κοινωνική και η εθνική προέλευση; Οι εισηγήσεις που περιλαμβάνονται στο στρογγυλό τραπέζι εξετάζουν πώς συγκροτείται, αλλά και διαφοροποιείται κοινωνικά, η σχέση οικογένειας και σχολείου. Επιχειρούν να διερευνήσουν όψεις της κοινωνικής ανισότητας στην εκπαίδευση, σε μια περίοδο όπου το εκπαιδευτικό πεδίο γνωρίζει μεγάλες αλλαγές, λόγω της διεξόδου αφενός της λογικής της αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού, αφετέρου των ψηφιακών νέων τεχνολογιών. Πρόκειται για ερευνητικές προσεγγίσεις που εστιάζουν κυρίως στις πρακτικές των γονέων, σε ζητήματα όπως η κοινωνικά διαφοροποιημένη γονική συμμετοχή στην καθημερινή σχολική ζωή και η σύνδεσή της με την κοινωνική ταυτότητα του σχολείου, ο έμφυλος χαρακτήρας του γονικού εκπαιδευτικού ρόλου, και η εντατική εργασία που συνεπάγεται για τις μητέρες η υποστήριξη της εκπαίδευσης των παιδιών, η πρόωπη συγκρότηση γονικών εκπαιδευτικών στρατηγικών, πριν ακόμη τα παιδιά ξεκινήσουν τη σχολική τους διαδρομή, οι οικογενειακές πρακτικές σε σχέση με τα ψηφιακά μέσα και οι νέες εκδοχές της ανισότητας. Παράλληλα όμως παρουσιάζεται πώς το σχολείο μπορεί να λειτουργήσει συμπεριληπτικά, κυρίως για τις πιο αδύναμες κοινωνικά ομάδες, χτίζοντας δεσμούς κοινότητας με τους γονείς.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Οικογενειακές πρακτικές διαχείρισης της σχέσης των παιδιών με τα ψηφιακά μέσα: Ψηφιακές διαστάσεις της ανισότητας*, Γεωργία Δημοπούλου,
2. *Κοινωνικές παράμετροι του γονικού ρόλου: παιδαγωγικές πρακτικές μητέρων στην πρώτη νηπιακή ηλικία*, Κέλλυ Μπαξεβανάκη
3. *Πιο ψηλά, πιο γρήγορα, πιο δυνατά! Όψεις εντατικής μητρότητας σε θέματα εκπαίδευσης των παιδιών*, Μίννη Παναγιωτοπούλου-Καρρά

4. Γονική συμμετοχή στη σχολική ζωή και κοινωνική ταυτότητα του σχολείου, Βασιλική Σολτάτου,
5. Δημιουργώντας μια συμπεριληπτική σχολική κοινότητα: πρακτικές ενδυνάμωσης της σχέσης οικογένειας-σχολείου, Ιωάννα Χαλβατζή

Παιδική ηλικία, σχολική εμπειρία και κοινωνική συμμετοχή: προσεγγίσεις της «φωνής» των παιδιών

Νέλλη Ασκούνη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχουν: Δήμητρα Γαβριηλίδου, Ματούλα Παπαδημητρίου, Βασιλική Ψιλάκη

Εξετάζοντας την παιδική ηλικία και τη νεότητα ως κοινωνικές κατηγορίες, οι εισηγήσεις αυτού του στρογγυλού τραπέζιού συζητούν τις έννοιες της «φωνής» και της «συμμετοχής» των παιδιών τόσο σε ερευνητικό πλαίσιο όσο και στο πλαίσιο εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Αντλούν εννοιολογικά εργαλεία από την Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας και την Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και εστιάζουν στην οπτική των παιδιών και των νέων ως ενεργών κοινωνικών υποκειμένων, διερευνώντας τον τρόπο που νοηματοδοτούν τις εμπειρίες τους και συγκροτούν τις κοινωνικές τους ταυτότητες. Η έννοια της συμμετοχής διατρέχει και τις τρεις εισηγήσεις. Αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης στην έρευνα που προσεγγίζει τις καλλιτεχνικές ομάδες ως «ενδιάμεσους χώρους» εντός του σχολείου, χώρους έκφρασης, δράσης και κοινότητας για τους μαθητές και τις μαθήτριες που συμμετέχουν. Είναι βασική αρχή της μεθοδολογίας του Photovoice που εμπλέκει τα παιδιά μεταναστευτικής καταγωγής ενεργά στην έρευνα καλώντας τα να αποτυπώσουν μέσα από τις φωτογραφίες και τα κείμενά τους πτυχές της ζωής και του εαυτού τους, γεγονός που μετασχηματίζει την ερευνητική διαδικασία σε διεργασία ενδυνάμωσης. Τέλος είναι κεντρικός άξονας των εκπαιδευτικών δράσεων που παρουσιάζονται με αντικείμενο την ενίσχυση του δικαιώματος ελεύθερης έκφρασης των παιδιών, δράσεων που βασίζονται στη βιωματική προσέγγιση της έννοιας των δικαιωμάτων και συνδιαμορφώνονται από κοινού με τους εφήβους ως προς τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Δημιουργώντας χώρους κοινωνικής συμμετοχής στο σχολείο: η περίπτωση τριών μαθητικών καλλιτεχνικών ομάδων*, Δήμητρα Γαβριηλίδου
2. *Παιδαγωγικές παρεμβάσεις μαζί με και για παιδιά: το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης στην πράξη*, Ματούλα Παπαδημητρίου
3. *Κοινωνικοί κόσμοι και ταυτότητες παιδιών και εφήβων μεταναστευτικής καταγωγής: η προσέγγιση του Photovoice ως διεργασία ενδυνάμωσης*, Βασιλική Ψιλάκη

Σύγχρονες προκλήσεις της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης την εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης

Ευαγγελία Μανούσου, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συμμετέχουν: Ευαγγελία Μανούσου, Ελένη Νιάρχου, Θωμάς Βαγγελής, Κυριακή Ρασσιά, Γεωργία Καραγιάννη

Στην εποχή που διανύουμε στο πλαίσιο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ) σημειώνονται ποικίλες προκλήσεις. Η συμμετοχή σε προγράμματα Ανοικτής και εξ αποστάσεως τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης απαιτεί από διδάσκοντες/ουσες και εκπαιδευόμενοι/ες τη συστηματική καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως η συγγραφή εργασιών, η οργάνωση και διαχείριση του χρόνου, της μελέτης, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η επικοινωνία κ.ά. για να είναι αποτελεσματική και ποιοτική (Abouzeid et al., 2022). Ο σχεδιασμός των εξ αποστάσεως προγραμμάτων καθορίζεται από πολλούς πολιτικο-οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή, την πορεία αλλά και ικανοποίηση των εκπαιδευομένων. Σε αυτό το πλαίσιο μια πολύ σημαντική πρόκληση αποτελεί η προσβασιμότητα και συμπεριληπτικότητα όλων και ιδιαίτερα των Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων και των Ατόμων με Αναπηρία στα προγράμματα ΑεξΑΕ (Alenezi, 2022· Strelkova et al., 2020). Μια διαφορετικού τύπου πρόκληση είναι η επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών, η οποία περιορίζεται από αόρατες δομές και προκαταλήψεις που αναπαράγουν τις ανισότητες φύλου και διαμορφώνουν τη «γυάλινη οροφή». Μια διάσταση που αξίζει να μελετηθεί είναι ο ρόλος των εξ αποστάσεως μεταπτυχιακών σπουδών, που επιτρέπουν στις γυναίκες να επενδύουν στην εκπαίδευσή τους, να ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους να εξελίσσονται ως επαγγελματίες χωρίς να θυσιάζουν οικογενειακές υποχρεώσεις (Κεσκινίδου & Παπαδημητρίου, 2022). Επιπλέον μια σύγχρονη αναδυόμενη πρόκληση είναι η διεισδυτικότητα της εκπαιδευτικής αξιολόγησης. Μέσα από στοχαστικές διαδικασίες επεξεργασίας των άμεσα εμπλεκόμενων υποκειμένων, αναδεικνύεται η ουσιαστικότητα της σχέσης μεταξύ ποιότητας, αξιολόγησης και κοινωνικής πραγματικότητας (Cross et al., 2023). Με βάση τα παραπάνω, σκοπός του Στρογγυλού Τραπέζιού είναι η ανάδειξη και η συζήτηση σύγχρονων προκλήσεων στην εξ Αποστάσεως τυπική και μη τυπική Εκπαίδευση.

Τίτλοι εισηγήσεων:

4. *Οι δεξιότητες των διδασκόντων και διδασκομένων στο πλαίσιο προγραμμάτων εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*, Ευαγγελία Μανούσου,
5. *«Γυάλινη Οροφή» και Επαγγελματική Ανάπτυξη: Ο Ρόλος των εξ Αποστάσεως Σπουδών στην Ενδυνάμωση των Γυναικών*, Ελένη Νιάρχου

6. *Διερεύνηση των Κοινωνικών Παραγόντων που επηρεάζουν την Ακαδημαϊκή Πορεία των Εκπαιδευομένων σε εξ Αποστάσεως Περιβάλλοντα Τυπικής και Μη Τυπικής Εκπαίδευσης*, Θωμάς Βαγγελής,
7. *Κοινωνική Πραγματικότητα και Ποιότητα στην Εκπαιδευτική Αξιολόγηση*, Κυριακή Ρασσιά,
8. *Η νομοθετική εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξΑΕ): Από εργαλείο έκτακτης ανάγκης σε βασικό πυλώνα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος*, Γεωργία Καραγιάννη

Η δυναμική των κοινωνικών συνθηκών, των σχέσεων και των στρατηγικών, που αναπτύσσουν μαθητές και εκπαιδευτικοί στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων (αν)ισότητας και συμπερίληψης

Βασιλική Καντζάρα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Συμμετέχουν: Γιώργος Μπουτσικάρης, Ευαγγελία Κόττη, Ειρήνη Χανιωτάκη, Ελένη Τσικνάκου, Φώτιος Τσιούμας, Martina, M. Loos

Η προτεινόμενη συνεδρία δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση κοινωνικών συνθηκών, σχέσεων και των στρατηγικών, που υιοθετούν οι συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία μαθητές, φοιτητές και εκπαιδευτικοί, στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων συμπερίληψης, ισότητας ή αντίθετα ανισότητας. Οι εισηγήσεις είναι έξι (6) και αναφέρονται σε έρευνες στην Ελλάδα σχετικά με: τις ασυνόδευτες προσφύγισσες, τους νεαρούς ενήλικες πρόσφυγες, τις μαθήτριες με καταγωγή Ρομά, τους/τις φοιτητές/τριες με πρόβλημα όρασης, την πολιτική κοινωνικοποίηση των φοιτητών/τριών στη δεκαετία του 1950, και τις σύγχρονες νοηματοδοτήσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το έργο που επιτελούν.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Η εμπειρία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ο ρόλος της στη διαμόρφωση των αντιλήψεων του εαυτού και του σώματος σε φοιτητές με οπτική αναπηρία, Γιώργος Μπουτσικάρης*
2. *Η σχολική εμπειρία μέσα από τις αφηγήσεις δύο κοριτσιών Ρομά από την κοινότητα της Αγίας Βαρβάρας που ακολούθησαν αντίθετες τροχιές, Ευαγγελία Κόττη*
3. *Διαθεματικότητα και Εμπόδια στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ειρήνη Χανιωτάκη*
4. *Το έργο των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης: ένα «πεδίο» αντικρουόμενων αντιλήψεων, Ελένη Τσικνάκου*
5. *Ο ρόλος του πανεπιστημίου ως πεδίο πολιτικής κοινωνικοποίησης των νέων και η συνεισφορά του στην καλλιέργεια του αισθήματος αμφισβήτησης τις δεκαετίες 1950 και 1960, Φώτιος Τσιούμας*
6. *Ένας «τόπος του ανήκειν» κατά την πανδημική κρίση και την κοινωνική αποστασιοποίηση. Η μάθηση μέσω κινητού τηλεφώνου ως προσέγγιση διδασκαλίας έκτακτης ανάγκης, Martina M. Loos*

Συζητώντας για την εκπαίδευση από μια χωρική οπτική: εμπειρίες, προκλήσεις και αναστοχασμοί

Αιμιλία Φάκου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχουν: Μαρία Καρίμαλη, Μαρία Νεφέλη Μαργέλη, Ξανθίππη Κωνσταντίνου Σγουρού, Ζωή Καραμπίνη

Σκοπός του στρογγυλού τραπέζιου είναι να ανοίξει τη συζήτηση σε σχέση με τη χωρική εστίαση και τη συμβολή της στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών. Το υλικό των εισηγήσεων αντλεί από τα μαθήματα «Γεωγραφίες των παιδιών: ερευνητικά εργαλεία και μεθοδολογικές προσεγγίσεις» και «Παιδιά και χώρος: κοινωνιολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις», τα οποία έχουν ενταχθεί τα τελευταία χρόνια στο πρόγραμμα σπουδών του ΤΕΑΠΗ στο ΕΚΠΑ. Η ανάπτυξη των μαθημάτων εδράζεται σε μια διεπιστημονική συνομιλία ανάμεσα στον χώρο, την παιδική ηλικία και την εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, ο χώρος νοείται ως μια ενεργή διαδικασία συγκρότησης κοινωνικών σχέσεων, ταυτοτήτων και βιωμάτων, που διαπερνά όλες τις χωρικές κλίμακες. Οι βιωμένοι χώροι των παιδιών αποκτούν ιδιαίτερο ερευνητικό και παιδαγωγικό ενδιαφέρον, καθώς μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε πώς συγκροτούνται ως κοινωνικά υποκείμενα, αλλά και τον ενεργό ρόλο των παιδιών στη διαμόρφωση της κοινωνικής ζωής. Η χωρική προσέγγιση στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών μπορεί να συμβάλει σημαντικά α) στη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη και επομένως σε ένα εκπαιδευτικό προσανατολισμό με ερευνητικό χαρακτήρα, β) στην παραγωγή της γνώσης μέσα από συλλογικές διαδικασίες και επεξεργασίες γ) στον προσανατολισμό σε χειραφετητικές και δημοκρατικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις που στοχεύουν στην κοινωνική δικαιοσύνη. Το στρογγυλό τραπέζι διαμορφώνεται από συνεργάτιδες και συμμετέχουσες στα παραπάνω μαθήματα, οι οποίες θα μεταφέρουν αναστοχαστικά τη δική τους εμπειρία. Οι εισηγήσεις επιδιώκουν να παρουσιάσουν τους τρόπους που τα μαθήματα συνέβαλαν στην επεξεργασία, τη διαμόρφωση και πιθανά τη μετατόπιση των αντιλήψεών τους σε σχέση με την παιδική ηλικία, τον χώρο, την εκπαίδευση και τους σκοπούς της, καθώς και τον ρόλο τους ως μελλοντικών εκπαιδευτικών/ερευνητριών.

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Δημιουργώντας περάσματα: από τη χωρική ματιά στην εκπαιδευτική διαδικασία*, Μαρία Καρίμαλη
2. *Οι γεωγραφίες των παιδιών: έρευνα και παιδαγωγική πρακτική* Μαρία Νεφέλη Μαργέλη
3. *Η εμπειρία μου στο μάθημα των γεωγραφιών των παιδιών: εκπαιδευτικό υλικό και συμμετοχικά ερευνητικά εργαλεία*, Ξανθίππη Κωνσταντίνου Σγουρού
4. *Εξερευνώντας τον χώρο πέρα από την αρχιτεκτονική σχολή: Μια διεπιστημονική συνομιλία*, Ζωή Καραμπίνη

Η εκπαίδευση εκπαιδευτικών ως τόπος διεπιστημονικής συνάντησης: η συνομιλία κοινωνιολογικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων

Βάσια Λέκκα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμμετέχουν: Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Νέλλη Ασκούνη, Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου, Βάσια Λέκκα, Βασίλης Τσάφος, Πέτρος Χαραβιτσίδης

Με ποιους τρόπους συνομιλεί η κοινωνιολογική σκέψη και ανάλυση για την εκπαίδευση, τον θεσμό του σχολείου και την παιδική ηλικία, εν γένει, με τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο ενός προπτυχιακού προγράμματος σπουδών εντός ενός τμήματος εκπαίδευσης εκπαιδευτικών; Και πώς ακριβώς μπορεί να αξιοποιηθεί αυτός ο διάλογος εντός μίας ιστορικής συγκυρίας, κατά την οποία η δημόσια εκπαίδευση (σε κάθε βαθμίδα) υπονομεύεται και υποβαθμίζεται σταθερά, αλλά και εντός της μετα-πανδημικής εποχής που έχει σηματοδοτηθεί από σαρωτικές κοινωνικές μεταβολές, καθώς και από την καθοριστική επίδραση της εμπειρίας της τηλεεκπαίδευσης; Με ποια κριτικά εργαλεία και πρακτικές μπορούν τελικά οι μελλοντικοί/ές εκπαιδευτικοί να αντεπεξέλθουν στους κοινωνικούς και επιστημολογικούς μετασχηματισμούς των τελευταίων ετών, όπως είναι η υπερδιάγνωση και η παθολογικοποίηση κάθε διάστασης της παιδικότητας/νεανικότητας, αλλά και η καθημερινή βία μεταξύ ανηλίκων; Υπό το πρίσμα των παραπάνω ερωτημάτων, σκοπός του στρογγυλού τραπεζιού, με τίτλο «*Η εκπαίδευση εκπαιδευτικών ως τόπος διεπιστημονικής συνάντησης: η συνομιλία κοινωνιολογικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων*» και με τη συμμετοχή διδασκουσών και διδασκόντων από το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του ΕΚΠΑ – ένα Τμήμα με μακρά παράδοση και ιστορία στην ανάδειξη και εδραίωση του διαλόγου μεταξύ κοινωνιολογικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών – είναι η συζήτηση των προβλημάτων, αδιεξόδων και προοπτικών που αντιμετωπίζει ένα Τμήμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και η ανάδειξη της ανάγκης για μία πολυδιάστατη, πολυπρισματική και, πρωτίστως, διεπιστημονική προσέγγιση που θα εμπλουτίσει ουσιαστικά την πρόσληψη, εννοιολόγηση και επαναδιαπραγμάτευση της παιδικής ηλικίας και της εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση εκπαιδευτικών, κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, κριτική παιδαγωγική, κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Σύνδεση του πανεπιστημίου με την κοινότητα: παιδαγωγικές παρεμβάσεις εντός και εκτός αμφιθεάτρου*, Αλεξάνδρα Ανδρούσου
2. *Διδάσκοντας για τις κοινωνικές ανισότητες στην εκπαίδευση: τι είδους παιδαγωγικά εργαλεία;*, Νέλλη Ασκούνη
3. *Κριτικές διαστάσεις στη μικροκοινωνιολογική μελέτη των σχολικών πρακτικών: εκπαίδευση στην έρευνα*, Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου

4. *Η κοινωνική θεωρία μπροστά στις νέες παιδαγωγικές, κοινωνικές και πολιτικές προκλήσεις: σκέψεις και ερωτήματα, Βάσια Λέκκα*
5. *Από τη βιωμένη σχολική εμπειρία στη συστηματική επεξεργασία της εκπαιδευτικής πράξης: Η αναγνώριση της δυναμικής συνομιλίας των επιστημών της αγωγής, Βασίλης Τσάφος*
6. *Κριτικές προσεγγίσεις της εκπαιδευτικής πράξης στην αρχική εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Δυνατότητες και όρια, Πέτρος Χαραβιτσίδης*

Πρακτικές των κοινών στα σχολεία και δημοκρατική ενδυνάμωση

Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Συμμετέχουν: Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Χρήστος Κορολής, Μαρινίκη Κολιαράκη

Το συμπόσιο έχει ως σκοπό να διερευνήσει τρόπους με τους οποίους τα εκπαιδευτικά κοινά συμβάλλουν στη δημοκρατική ενδυνάμωση, τον μετασχηματισμό θεσμών και τελικά την κοινωνική αλλαγή. Το Αλληλέγγυο Σχολείο Μεσοποταμίας στο Μοσχάτο (Αθήνα, Ελλάδα), λειτουργεί ως μελέτη περίπτωσης για να αναδείξει την πρακτική εφαρμογή και τον αντίκτυπο των εκπαιδευτικών κοινών σε ένα υβριδικό περιβάλλον τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης. Το μοντέλο αυτό επιδιώκει να επιφέρει αλλαγές τόσο μέσα στο υπάρχον σύστημα όσο και μέσα από την καλλιέργεια μιας κουλτούρας αλληλεγγύης και συμμετοχής που μπορεί να επεκταθεί πέρα από το ίδιο το σχολείο. Διερευνώνται επίσης οι έμφυλες διαστάσεις αυτού του μετασχηματιστικού εγχειρήματος, τόσο σε ό,τι αφορά τους αποκλεισμούς από το σύστημα, όσο και στην ανάγκη δημιουργίας ασφαλών χώρων για την προστασία ευάλωτων ομάδων από τις διάφορες μορφές βίας.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικά κοινά, αλληλέγγυα σχολεία, δημοκρατική ενδυνάμωση

Τίτλοι εισηγήσεων:

1. *Εκπαιδευτικά Κοινά στα Σχολεία: Αξιολόγηση των Δυνατοτήτων για Δημοκρατικό Μετασχηματισμό - Μελέτη Περίπτωσης από την Ελλάδα*, Αλέξανδρος Κιουπκιολής
2. *Διαθεματικότητα και Αλληλεγγύη: Δημιουργώντας ασφαλείς χώρους στις γειτονιές*, Μαρινίκη Κολιαράκη

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Οι αγώνες των κοινών στην εκπαίδευση

Γιάννης Πεχτελίδης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Νίκη Νικονάνου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Συμμετέχουν: Δήμητρα Μακρυνιώτη, Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Χρίστος Μάης,
Χρύσα Γκατζελάκη, Αγγελική Μποτονάκη, Έλενα Βισέρη, Αλέκος Πανταζής,
Στέλιος Πανταζίδης, Άννα Χρονάκη, Γιώργος Χατζηνάκος, Νάγια Τσελέπη, Σπύρος
Θεμελής

Ο τόμος *Οι αγώνες των κοινών στην εκπαίδευση* (ΨΗΦΙΔΕΣ, 2025) επιδιώκει να συμβάλλει στη σύγχρονη εκπαιδευτική σκέψη και πράξη εστιάζοντας στην εκπαίδευση ως μέσο κοινωνικής αλλαγής και αυτοδιαμόρφωσης. Τα 16 κείμενα του τόμου, μέσα από θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις, διερευνούν πώς τα εκπαιδευτικά κοινά μπορούν να μετασχηματίσουν την εκπαίδευση σε ένα πεδίο συλλογικότητας, δημοκρατίας και αντίστασης στις κυρίαρχες μορφές ελέγχου και αποκλεισμού. Το βιβλίο αναδεικνύει τη σημασία της εκπαίδευσης ως κοινού αγαθού, προτάσσοντας την ανάγκη για συμμετοχικές και συμπεριληπτικές δομές μάθησης. Αντίθετα με τα ιεραρχικά και ανταγωνιστικά εκπαιδευτικά συστήματα, τα εκπαιδευτικά κοινά δίνουν έμφαση στη συνεργασία, την κριτική σκέψη και την κοινωνική δικαιοσύνη. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύνδεση των εκπαιδευτικών κοινών με την αγωνιστική δημοκρατία, καθώς και στη δυνατότητά τους να λειτουργήσουν ως πεδία πολιτικής εμπλοκής και κοινωνικής αλλαγής. Το έργο αξιοποιεί καινοτόμες μελέτες περίπτωσης, συμπεριλαμβανομένων των ευρημάτων από το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα Smooth, για να προσφέρει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τις πρακτικές εφαρμογές των εκπαιδευτικών κοινών. Αποτελώντας ένα κάλεσμα για επαναπροσδιορισμό της εκπαίδευσης μέσα από τη συνεργασία, τη διαμοιρασμένη γνώση και τη συλλογική διακυβέρνηση, το βιβλίο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, ερευνητές/τριες, φοιτητές/τριες και όλους όσους ενδιαφέρονται για μια εκπαίδευση προσανατολισμένη στη δημοκρατία και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Αναταραχή Πολιτειότητας σε Δι/Εθνικές Πολιτικές για τη Μαθηματική Εκπαίδευση

Άννα Χρονάκη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Συζήτηση: Kicki Skog

Συμμετέχουν: Άννα Χρονάκη, Ayse Yolcu, Thomas Popkewitz, Rik Pinxten, Hilary Povey, Gill Adams, Fufy Demissie and others

Η σημερινή συνθήκη διαβίωσης γίνεται αντιληπτή στη σύγκλιση της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης, της 6ης Εξαφάνισης της Βιοποικιλότητας και των πολλαπλών μεταναστευτικών κυμάτων λόγω των συνεχών πολέμων, της κλιματικής αλλαγής ή/και των περιβαλλοντικών καταστροφών και συναθροίζει πολλαπλές μορφές επισφάλειας. Εντός αυτής της συνθήκης, η ιδέα της παγκόσμιας πολιτειότητας εργαλειοποιείται με στόχο την κατασκευή συγκεκριμένων ανθρωπότυπων με δεξιότητες στη μαθηματική ικανότητα, στον ακτιβισμό και στη δημιουργικότητα με την επίλυση προβλημάτων, τη σωστή πρόβλεψη και επιχειρηματολογία. Αυτό το επιχείρημα εισέρχεται τόσο σε λογικές σχεδιασμού αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών όσο και στη ρητορική της αναπλαισίωσής τους στην παιδαγωγική και διδακτική πρακτική σε συγκεκριμένους τομείς γνωστικών αντικειμένων. Το πρόσφατο βιβλίο ‘Troubling Concepts of Global Citizenship and Diversity in Mathematics Education’ εξετάζει κριτικά την αφομοίωση του παραπάνω επιχειρήματος στον τομέα της μαθηματικής εκπαίδευσης, φέρνοντας περιπτώσεις μελέτης και ερευνητές/τριες από διαφορετικές τοπικότητες (π.χ. Τουρκία, Ινδία, Χιλή, Κολομβία, Βραζιλία, Vanuatu, Σουηδία, Αυστραλία, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Ελλάδα) και πλαίσια (π.χ. ομάδες μαθηματικών, επαγγελματική μάθηση, σχολικά μαθηματικά, επικοινωνιακές και παιδαγωγικές πρακτικές, σχολικά εγχειρίδια, πολυγλωσσικότητα, ιθαγενείς πληθυσμοί, πολιτισμικά τεχνουργήματα αλλά και διακρίσεις στη βάση του φύλου, της φυλής και της ικανότητας) όπου οι ποικίλες νοηματοδοτήσεις της παγκόσμιας πολιτειότητας συνυφάνονται με λόγους ετερότητας και ρητορικές διδακτικών στόχων στα αναλυτικά προγράμματα και στην πράξη της μαθηματικής εκπαίδευσης. Στη βάση του έργου της Judith Butler «Αναταραχή Φύλου» υποστηρίχθηκε η ανάγκη μετακίνησης προς μια κατεύθυνση διερώτησης για το πώς η κυρίαρχη αυτή τάση για παγκόσμια πολιτειότητα στο πλαίσιο της μαθηματικής εκπαίδευσης επιτελείται στα αναλυτικά προγράμματα και διαπερνά τοπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και πρακτικές διδασκαλίας. Το παρόν πανελ θα παρουσιάσει το βιβλίο μέσα από την επισκόπηση των δεκαπέντε κεφαλαίων του (Chronaki), την εστίαση σε συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης (Chronaki, Yolcu, Povey) και τη συζήτηση της πολιτειότητας ως την αλημεία ενός α/δύνατου δώρου (Popkewitz, Chronaki και Yolcu). Τέλος, το βιβλίο θα συζητηθεί με την Καθηγήτρια Kicki Skog λαμβάνοντας υπόψη τις ποικίλες θεωρητικές και μεθοδολογικές προοπτικές που υιοθετούνται στα συγκεκριμένα κεφάλαια τονίζοντας κρίσιμα ανοίγματα για την έρευνα, την εκπαιδευτική πολιτική και τη σχολική πράξη. Το ερώτημα παραμένει: Πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την ουτοπική προτροπή ενός γίνεσθαι πολίτις/ίδα-υποκείμενο στην πράξη της μαθηματικής εκπαίδευσης όπου η

επαφή με πολλαπλές μορφές ετερότητας αναδεικνύει εκφάνσεις τόσο της επισφάλειας για μη-πολίτες/ιδες ή/και όχι-ακόμη-πολίτες/δες όσο και το α/δύνατο δώρο της ίδιας της πολιτειότητας;

Βιβλιογραφία

Butler, J. P. (1990). Gender trouble: Feminism and the subversion of identity. Routledge.

Chronaki, A. and Yolcu, A. (2025) Troubling Notions of Global Citizenship and Diversity in Mathematics Education. Routledge.

Προφορικές Ανακοινώσεις

Ενότητα 1: Εκπαιδευτικές Ανισότητες και Κοινωνική Συμπερίληψη (τάξη, φύλο, σεξουαλικότητα, θρησκεία, αναπηρίες, ηλικία)

Διερευνώντας την κοινωνική συμπερίληψη ατόμων με αισθητηριακές ή νευροαναπτυξιακές αναπηρίες: μια βιβλιογραφική ανασκόπηση

Ευθύμιος Αγοραστός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, themis.agor@gmail.com

Κωνσταντίνα-Ευθυμία Μουσουλιά, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, k.mousouli@uoi.gr

Ιωάννα Μυλωνά, Ειδική Εκπαίδευση, mylonioanna@gmail.com

Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ssoulis@uoi.gr

Ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα της ειδικής αγωγής είναι η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρίες στο σχολικό σύστημα και γενικότερα στην κοινωνία. Η κοινωνική συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρίες αποτελεί ένα μείζον θέμα παγκοσμίως, μία σύνθετη πρακτική, η οποία περιλαμβάνει διαφορετικές παραμέτρους και η οποία παρουσιάζει διαφορές ως προς την προσέγγισή της, ανάλογα με τον τύπο και τη σοβαρότητα της αναπηρίας. Σκοπός της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης είναι η διερεύνηση των παραγόντων που προάγουν ή περιορίζουν την κοινωνική συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία και ο εντοπισμός των στρατηγικών που εφαρμόζονται για την προώθηση αυτής σε διάφορα κοινωνικά πλαίσια. Συγκεκριμένα, επιχειρείται να αναδειχθεί ο βαθμός επίδρασης, θετικής ή αρνητικής, της χρήσης των κοινωνικών δικτύων από άτομα με διαφορετικού τύπου αναπηρίες, τις αισθητηριακές αναπηρίες (οπτική και ακουστική αναπηρία) ή τις νευροαναπτυξιακές (νοητική αναπηρία και Δ.Α.Φ). Μέσα από εκτεταμένη ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, εξετάστηκαν μελέτες και δεδομένα από την Ελλάδα και τον διεθνή χώρο και δόθηκε έμφαση στον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για την προώθηση της κοινωνικής συμπερίληψης των ατόμων με αναπηρίες. Με βάση τα ευρήματα, εντοπίζονται παράγοντες που προάγουν την κοινωνική ένταξη, όπως οι εξατομικευμένες παρεμβάσεις, η χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων προσαρμοσμένων στις εκάστοτε αναπηρίες. Τέλος, αναδεικνύονται καλές πρακτικές και επιτυχημένα προγράμματα, τα οποία εφαρμόζονται σε κάθε είδος αναπηρίας και περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο τα ευρήματα μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας συμπεριληπτικής κοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική Συμπερίληψη, Αισθητηριακές Αναπηρίες, Νευροαναπτυξιακές Αναπηρίες, Κοινωνικά Δίκτυα

**Διερεύνηση της εμπλοκής τυπικών μαθητών και μαθητών με Ειδικές
Μαθησιακές Δυσκολίες σε περιστατικά σχολικής βίας»**

Ροδάμα Γαβαλίδη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, r.gavalidi@uoi.gr

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ththanos@uoi.gr

Δημήτριος Δημητρίου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, dimitriosadimitriou@gmail.com

Η σχολική βία έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια σε σημαντικό πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος, με στόχο την πολύπλευρη κατανόηση των παραμέτρων που τη συνθέτουν (Αρτινοπούλου κ.ά., 2023). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους μαθητές με Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες (ΕΜΔ), οι οποίοι αντιμετωπίζουν συχνά αυξημένες δυσκολίες στο σχολικό περιβάλλον σε σχέση με τους τυπικούς μαθητές. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, είναι πιο ευάλωτοι τόσο ως θύματα όσο και ως δράστες βίαιων συμπεριφορών (Θεμελή, 2013· Θάνος, 2016). Ωστόσο, η ερευνητική δραστηριότητα παραμένει περιορισμένη, εστιάζοντας κυρίως σε επιμέρους υποομάδες ή αποκλειστικά στη θυματοποίησή τους (Rose et al., 2009· Swearer et al., 2010· Κοκκιάδη & Κουρκούτας, 2016). Η παρούσα ποσοτική μελέτη διερευνά τη συχνότητα, την ένταση και τις μορφές βίαιης συμπεριφοράς και θυματοποίησης σε τυπικούς μαθητές και μαθητές με ΕΜΔ, καθώς και τους παράγοντες που τις επηρεάζουν. Συμμετείχαν 573 εκπαιδευτικοί, εκ των οποίων 214 εργάζονται με μαθητές με ΕΜΔ. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η ακραία βία είναι σπάνια. Οι τυπικοί μαθητές εκδηλώνουν συχνότερα επιθετικότητα σε σχέση με τους μαθητές με ΕΜΔ, οι οποίοι εμφανίζουν κυρίως ήπιες μορφές λεκτικής και σωματικής βίας. Η βίαιη συμπεριφορά σχετίζεται με ατομικούς, σχολικούς και παιδαγωγικούς παράγοντες. Αναφορικά με τη θυματοποίηση, κυριαρχεί η σωματική και λεκτική βία, με τους τυπικούς μαθητές να θυματοποιούνται συχνότερα, ενώ τα χαρακτηριστικά των μαθητών με ΕΜΔ φαίνεται να ενισχύουν τη δική τους ευαλωτότητα. Οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν συμπεριληπτικές στρατηγικές, δίνοντας έμφαση στην ενσυναίσθηση και την προσαρμογή των διδακτικών πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική βία, θυματοποίηση, Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες, τυπικοί μαθητές

Παράγοντες επίδρασης στην σχολική επίδοση μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Μαριάννα Αναγνωστάκη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Αργύριος Κυρίδης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η σχολική επίδοση, ως δείκτης ακαδημαϊκής επιτυχίας, σχετίζεται άμεσα με τις μορφές κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου που οι μαθητές αντλούν από το οικογενειακό τους περιβάλλον (Θάνος, 2010). Η έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη των παραγόντων του οικογενειακού περιβάλλοντος που επιδρούν στη σχολική επίδοση των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα η έρευνα επικεντρώνεται στην επίδραση των παραγόντων του μορφωτικού επιπέδου της οικογένειας, της οικονομικής της κατάστασης, του επαγγέλματος των γονέων αλλά και στη μελέτη της επίδρασης της οικογένειας συνολικά. Πρόκειται για μια ποιοτική ερευνητική μελέτη, η οποία υλοποιήθηκε σε δείγμα 10 εκπαιδευτικών από την περιοχή της Θεσσαλονίκης, που επιλέχθηκαν μέσω δειγματοληψίας χιονοστιβάδας. Η συλλογή δεδομένων έγινε με το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου. Από την έρευνα προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούν τη σχολική επίδοση ως ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που περιλαμβάνει την κατάκτηση των γνωστικών στόχων, τη συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία και τη συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον. Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την κρίσιμη επίδραση του κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου των γονέων στη σχολική επίδοση και θεωρούν μείζονος σημασίας την επίδραση της οικογένειας. Ειδικότερα, προέκυψε ότι το μορφωτικό υπόβαθρο της οικογένειας επηρεάζει τη στάση των μαθητών προς την εκπαίδευση και τη δέσμευσή τους προς αυτή. Η επίδραση της οικονομικής κατάστασης, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, επηρεάζει τους πόρους και την υποστήριξη που λαμβάνουν οι μαθητές, ενώ το επάγγελμα των γονέων καθορίζει τον διαθέσιμο χρόνο τους για ενασχόληση με την εκπαίδευση των παιδιών, ενώ λειτουργεί και ως πρότυπο. Τέλος, οι συμμετέχοντες στην έρευνα επισήμαναν ότι όλο το πλαίσιο της οικογένειας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σχολική επίδοση καθώς επιδρά στη διαμόρφωση των στάσεων και συμπεριφορών προς την εκπαίδευση, τα κίνητρα για μάθηση και την υποστήριξη που λαμβάνουν οι μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική επίδοση, μορφωτικό υπόβαθρο, οικονομική κατάσταση, επάγγελμα

Η επίδραση της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των συναισθηματικών και μαθησιακών προκλήσεων των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες

Ειρήνη Αντωνίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, pel100066@uoi.gr

Ελένη Μορφίδη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, emorfidi@cc.uoi.gr

Οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες συχνά αντιμετωπίζουν σοβαρές συναισθηματικές προκλήσεις, όπως χαμηλή αυτοεκτίμηση, έντονο άγχος και απογοήτευση (Gibby-Leversuch et al., 2021· Grigorenko et al., 2020). Αυτές οι καταστάσεις επηρεάζουν αρνητικά τη γενικότερη ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, δημιουργώντας εμπόδια στη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Gibby-Leversuch et al., 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η ενσυναίσθηση των εκπαιδευτικών, σε συνδυασμό με την εφαρμογή στρατηγικών ρύθμισης συναισθημάτων, μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην υποστήριξη αυτών των μαθητών. Αυτό συμβαίνει διότι επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να κατανοούν βαθύτερα τις ανάγκες και τα συναισθήματα των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες, δημιουργώντας ένα περιβάλλον αποδοχής και ασφάλειας (Berchiatti, et al., 2022· Meyers et al., 2019· Berchiatti, et al., 2022· Chang, Taxer, 2020). Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση του ρόλου των στρατηγικών ρύθμισης συναισθημάτων και της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών στη διαχείριση συναισθηματικών δυσκολιών μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες. Για την επίτευξη του στόχου, χρησιμοποιήθηκαν τρία εργαλεία, το Ερωτηματολόγιο Ρύθμισης Συναισθημάτων για την αξιολόγηση της συχνότητας χρήσης της γνωστικής επανεκτίμησης και της εκφραστικής καταστολής, και η Κλίμακα Συναισθηματικής Νοημοσύνης Wong and Law (WLEIS), που εξετάζει τις ικανότητες συναισθηματικής επίγνωσης, διαχείρισης και ρύθμισης. Επιπρόσθετα, χορηγήθηκε το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Strengths and Difficulties Questionnaire - SDQ) για την αξιολόγηση συναισθηματικών και συμπεριφορικών δυσκολιών των μαθητών. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 22.0. Τα αποτελέσματα αναμένεται να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι δάσκαλοι για να μειώσουν τη συναισθηματική επιβάρυνσή τους, προωθώντας βελτίωση της συναισθηματικής ευημερίας και της ένταξης των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες σε ένα συμπεριληπτικό εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση

Ευσταθία Βόρρη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, sasavorri@yahoo.gr

Δήμητρα Ανδρίτσου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, dandritsou@uth.gr

Σκοπός και στόχος της εργασίας μας δεν συνιστά η καταγραφή ποσόστωσης σε σχέση με την άνιση ή μη πρόσβαση στην εκπαίδευση ατόμων που προέρχονται ή από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα ή που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αλλά κυρίως πώς θα επιτευχθεί ο στόχος ενός σχολείου για όλους και όλες, ένα σχολείο συμπεριληπτικό χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Ζούμε σε μια κοινωνία διαστρωματωμένη, στην οποία υπάρχουν διαφορές, όσον αφορά το εισόδημα, το κύρος και την εξουσία. Τα άτομα-μέλη των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων δεν έχουν την ίδια πρόσβαση στην εκπαίδευση, παρά το γεγονός ότι η εκπαίδευση και η δωρεάν παροχή της αποτελεί βασικό συνταγματικό δικαίωμα. Ο προβληματισμός σχετικά με την ισότητα των ευκαιριών στην εκπαίδευση ξεκινά από τη Γαλλική επανάσταση που αποτέλεσε και την απαρχή για κοινωνικές αλλαγές υπέρ των λαϊκών στρωμάτων. Η βιομηχανική επανάσταση με τους μετασχηματισμούς που επέφερε σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής, αλλά και η Γαλλική επανάσταση με τις ιδέες της περί ισότητας των ευκαιριών κατέστησαν την εκπαίδευση έναν θεσμό προκειμένου να προωθήσει την κοινωνική δικαιοσύνη, την ανάπτυξη των δημιουργικών ικανοτήτων των νέων, και την ένταξη τους στις υφιστάμενες κοινωνικές δομές. Μέσα από τις εκπαιδευτικές δράσεις που πραγματοποιήθηκαν και αφορούσαν έρευνα σε σχολεία του λεκανοπεδίου Αττικής, παρατηρήθηκε ένα μικρό ποσοστό διαρροής μαθητών-μαθητριών που ανήκουν σε ομάδες κοινωνικά αποκλεισμένες, όπως Ρομά και μετανάστες.

Λέξεις-κλειδιά: Αποδοχή, συμπερίληψη, ανεκτικότητα

Εκπαιδευτικές ανισότητες στο ελληνικό σχολείο – Διερεύνηση και ερμηνεία υπό την οπτική της Αναγνωρισιακής Δικαιοσύνης

Χρήστος Γκόβαρης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, govarris@uth.gr

Δημήτρης Σακατζής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, sakatzhs@gmail.com

Γιώργος Φραγκούλης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, gfragkoulis@uth.gr

Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, οι παιδαγωγικές σχέσεις επιδρούν στις διαδικασίες και στα αποτελέσματα της σχολικής μάθησης και προσαρμογής των μαθητών-μαθητριών. Επομένως, μια θεωρητικά θεμελιωμένη, συστηματική διερεύνηση των παιδαγωγικών σχέσεων ως παράγοντα ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται η θεωρία της Αναγνώρισης, όπως διατυπώθηκε από τον Honneth (1994, 2003) και εξειδικεύτηκε στη συνέχεια από τον Stojanov (2011) ως θεωρία εκπαιδευτικής δικαιοσύνης. Η Θεωρία της Αναγνώρισης ορίζει με σαφήνεια συγκεκριμένα ποιοτικά κριτήρια που οφείλουν να πληρούν οι παιδαγωγικές σχέσεις, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι όλοι/ες οι μαθητές/μαθήτριες βιώνουν συγκεκριμένες μορφές αναγνώρισης (ενσυναίσθηση, ηθικό σεβασμό, κοινωνική εκτίμηση) στο πλαίσιο της καθημερινής σχολικής ζωής. Αυτά τα βιώματα αναγνώρισης ορίζονται θεωρητικά ως θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την ηθική, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών/τριών. Ως εκ τούτου, αποτελούν επίσης βασικές προϋποθέσεις για τη σχολική προσαρμογή και τη σχολική επιτυχία. Στην έρευνά μας εξετάσαμε την ύπαρξη διαφορών στα βιώματα αναγνώρισης 1303 μαθητών/μαθητριών από 69 σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΓΕΛ και ΕΠΑΛ) στην Ελλάδα, χρησιμοποιώντας ένα ερωτηματολόγιο διερεύνησης των βιωμάτων αναγνώρισης στις σχέσεις με εκπαιδευτικούς και συμμαθητές/συμμαθήτριες. Εφαρμόζοντας μια διατομεακή προσέγγιση, κυρίως μέσω της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης και πολυμεταβλητών ελέγχων αλληλεπίδρασης με MANOVA, διαπιστώθηκε ότι μαθητές/μαθήτριες με μεταναστευτικό υπόβαθρο, όπως και μαθητές/μαθήτριες από οικογένειες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου βιώνουν σημαντικά χαμηλότερο βαθμό αναγνώρισης, κυρίως με τις μορφές του σεβασμού και της κοινωνικής εκτίμησης στις σχέσεις τους με εκπαιδευτικούς και συμμαθητές/τριες. Οι διαφορές στον βαθμό αναγνώρισης από τους εκπαιδευτικούς εξηγούν το μεγάλο ποσοστό μεταβλητότητας στις ακαδημαϊκές επιδόσεις και στην αυτοεκτίμηση, ενώ ο υψηλός βαθμός αναγνώρισης από τους συνομηλίκους συνιστά σημαντικό προγνωστικό παράγοντα υψηλότερου επιπέδου αυτοεκτίμησης. Θεωρητικά, τα ελλειμματικά βιώματα αναγνώρισης σχετίζονται με παιδαγωγικές πρακτικές που στερούν από συγκεκριμένες ομάδες μαθητών/μαθητριών δυνατότητες για ισότιμη συμμετοχή στη διδασκαλία και στη σχολική ζωή. Τα αποτελέσματα μπορούν να αξιοποιηθούν στη συζήτηση για τον σχεδιασμό και εφαρμογή πρακτικών συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικές ανισότητες, παιδαγωγικές πρακτικές, αναγνωρισιακή δικαιοσύνη

Βιβλιογραφία

Honneth, A. (1994). The social dynamics of disrespect: On the location of critical theory today. *Constellations*, 1, 255–269.

Honneth, A. (2003). Umverteilung als Anerkennung. Eine Erwiderung auf Nancy Fraser. In Fraser, N. & Honneth, A. (eds). *Umverteilung oder Anerkennung? Eine politisch-philosophische kontroverse* (129-224). Suhrkamp Verlag.

Stojanov, K. (2011). *Bildungsgerechtigkeit: Rekonstruktionen Eines Umkämpften Begriffs*. Springer.

Η παροχή ανώτατης εκπαίδευσης σε σωφρονιστικά καταστήματα: Διερεύνηση παραγόντων που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πορεία των κρατουμένων

Αικατερίνη Γουργουρίνη, Πανεπιστήμιο Πατρών, kat.gourgourini@gmail.com

Η ισότιμη συμμετοχή των κρατουμένων στην ανώτατη εκπαίδευση, αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο δε διακυβεύεται λόγω της ποινικής καταδίκης (McCorke & De Fina, 2019). Η ανώτατη εκπαίδευση αξιολογείται ως μορφή επένδυσης για τη μείωση της υποτροπής, τονίζοντας παράλληλα την αναγκαιότητα πρόσβασης των κρατουμένων σε ποιοτική ακαδημαϊκή εκπαίδευση (Taylor, Holman, Walsh & Jackson, 2020). Η παροχή ευκαιριών μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα σωφρονιστικά καταστήματα, επιδιώκεται ως στρατηγική για την άμβλυνση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής. Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αναδείξει πτυχές που σχετίζονται με την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της φυλακής. Το επιστημονικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους παράγοντες, οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν την πρόσβαση, τη συμμετοχή, τις επιδόσεις και τη συνολική εκπαιδευτική διαδρομή των κρατουμένων που φοιτούν ήδη (ή επιδιώκουν να φοιτήσουν) στην ανώτατη εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, διερευνώνται παράγοντες που ενισχύουν ή αντιστοίχως, που παρακωλύουν την εκπαιδευτική διαδικασία κατά τη διάρκεια της κράτησης. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ποιοτική μεθοδολογία, μέσω της διενέργειας ημιδομημένων συνεντεύξεων: α) σε κρατούμενους φοιτητές και μαθητές Γ' τάξης Λυκείου και β) σε επαγγελματίες που ασχολούνται με ζητήματα εκπαίδευσης κρατουμένων, σε τέσσερα (4) σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Τα ευρήματα επισημαίνουν τη θετική συμβολή παραγόντων εντός και εκτός φυλακής (παρεχόμενα προγράμματα, υποστήριξη από επαγγελματίες, ενθάρρυνση από οικογένεια κ.α.) που ενισχύουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, αποτυπώνονται παράγοντες (συνθήκες διαβίωσης, υποδομές κ.α.) που παρεμποδίζουν, καθυστερούν ή αναστέλλουν την εκπαιδευτική συμμετοχή των κρατουμένων στην ανώτατη εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Ανώτατη Εκπαίδευση, Φυλακή, Κρατούμενοι

Μεταπολιτικές για την ετερότητα: το τέλος των μεγάλων αφηγήσεων

Γεωργία Γούγα

Επαμεινώνδας Παναγόπουλος

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να συμβάλει στην υπάρχουσα συζήτηση με επίκεντρο τη σημασία των επιπτώσεων και των αλλαγών στη διαχείριση της ετερότητας στη σχολική τάξη. Στο πλαίσιο αυτό η μελέτη υιοθετεί τη Βεμπεριανή θέση για την ανάγκη και τη δυνατότητα υπέρβασης του δυτικού εθνοκεντρισμού ως κριτική στη μονοδιάστατη δυτική κουλτούρα. Υπό αυτό το πρίσμα η διαχείριση της Ετερότητας αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τη συγκρότηση της Ταυτότητας καθώς η διαδικασία ανακάλυψης του «Άλλου» καθίσταται πρόταγμα κατανόησης (Verstehen) του πολιτικού και κοινωνικής δράσης. Υπό το παραπάνω επιχείρημα η μελέτη επιχειρεί να νοηματοδοτήσει μηχανισμούς διαχείρισης της ετερότητας στο κοινωνικό όπως η φιλανθρωπία, η κοινωνική αλληλεγγύη και η κοινωνική πρόνοια. Η παραπάνω νοηματοδότηση κρίνεται ως σημαντική καθώς υπό το βάρος των επιπτώσεων του συνεχούς της κρίσης το κοινωνικό κράτος υποχωρεί και νέα πολυπολικά περιβάλλοντα και συνεργασίες αναδύονται, δημιουργώντας θεσμικές υποκαταστάσεις με εκτεταμένες επιπτώσεις, ιδίως στον τομέα της εκπαίδευσης με ιδιαίτερη σημασία τόσο για τη διαχείριση της Ετερότητας όσο και για την κοινωνικο-πολιτική συγκρότηση της Ταυτότητας. Συμπερασματικά, τα ευρήματα της μελέτης υποδεικνύουν ότι η διαχείριση της ετερότητας ως κομβικής διαδικασίας στη σύγχρονη τάξη, ιδίως σε συνθήκες κρίσης, ως ένα σύνθετο ρυθμιστικό πλαίσιο που αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα συμμετέχουν στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και στην ερμηνεία των κοινωνικών σχέσεων. Σε τέτοια πλαίσια, το άτομο αναλαμβάνει τον ρόλο του πελάτη ή του καταναλωτή, ενώ οι διοικητικές πρακτικές δίνουν έμφαση στην ανάγκη για αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Ταυτότητα, Ετερότητα, μεταπολιτικές της ρύθμισης

**Η επίδραση των σχέσεων δασκάλου-μαθητή στη σύνδεση της
κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των μαθητών και αναγνωστικής τους
επίδοσης: Ευρήματα από το PISA 2022 στην Ελλάδα**

Ελπίς Γραμματικόπουλου, University of Gothenburg,
elpis.grammatikopoulou@gu.se

Παναγιώτης Πάτσης, University of Gothenburg, panagiotis.patsis@gu.se

Ο αναγνωστικός εγγραμματισμός (κατανόηση κειμένου) αποτελεί κρίσιμη δεξιότητα για την προσωπική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη των μαθητών, ενισχύοντας την απόκτηση γνώσεων, την αυτογνωσία, την κατανόηση των άλλων, τις γνωστικές δεξιότητες και την επικοινωνία. Δεδομένου του ρόλου της στην πνευματική ανάπτυξη, η ανάγνωση παραμένει ακρογωνιαίος λίθος της εκπαίδευσης. Έρευνες υποδεικνύουν σταθερά ότι η κοινωνικοοικονομική κατάσταση (SES) αποτελεί σημαντικό προγνωστικό παράγοντα για τη μαθητική αναγνωστική επίδοση. Παρόλα αυτά, οι μηχανισμοί με τους οποίους το SES επηρεάζει την αναγνωστική ικανότητα δεν είναι πλήρως κατανοητοί. Εκτός από το SES, οι θετικές σχέσεις δασκάλου-μαθητή συμβάλλουν στην αίσθηση ασφάλειας, ευημερίας και ακαδημαϊκής επιτυχίας των μαθητών. Η παρούσα μελέτη, χρησιμοποιεί δεδομένα PISA 2022 από την Ελλάδα για να εξετάσει πώς το SES των μαθητών επηρεάζει την αναγνωστική τους επίδοση και εάν αυτή η σχέση διαμεσολαβείται από τις αντιλήψεις των μαθητών για τις στάσεις των δασκάλων τους. Χρησιμοποιώντας τεχνικές επιβεβαιωτικής παραγοντικής ανάλυσης και διαρθρωτική εξισωτική μοντελοποίηση για την ανάλυση των δεδομένων, τα ευρήματα αποκαλύπτουν ότι το SES και οι αντιλήψεις για τις στάσεις των εκπαιδευτικών έχουν σημαντική επίδραση στην αναγνωστική επίδοση. Επιπλέον, τα αποτελέσματα δείχνουν μια σημαντική έμμεση επίδραση του SES στην αναγνωστική επίδοση, μέσω της αντίληψης των μαθητών για τη σχέση τους με τους δασκάλους. Δεδομένης της περιορισμένης ποσοτικής εκπαιδευτικής έρευνας στην Ελλάδα, αυτή η μελέτη συνεισφέρει πολύτιμες γνώσεις στο πεδίο, προσφέροντας βάση για μελλοντική έρευνα. Η μεγάλης κλίμακας αξιολόγηση του PISA επιτρέπει γενικεύσεις σχετικά με την επίδοση των μαθητών και παρέχει σε εκπαιδευτικούς και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής δεδομένα για τυχόν προσαρμογές του προγράμματος σπουδών και εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις.

Λέξεις-κλειδιά: Αναγνωστικός εγγραμματισμός, Κοινωνικοοικονομική κατάσταση (SES), Σχέσεις δασκάλου-μαθητή (TSRs), Ακαδημαϊκά επιτεύγματα

Από τη σκιά της σχολικής βίας στην ευθύνη της πατρότητας: Η διαδρομή ενός γκέι ατόμου από την απόγνωση στην τεκνοθεσία

Παντελής Δευτεραίος, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, pantelisdeut@gmail.com,

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ththanos@uoi.gr

Σοφία Παπαλέξη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, spapalexi@yahoo.gr

Η σχολική βία που στοχεύει σε σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα, έκφραση και χαρακτηριστικά φύλου (SOGIESC) συχνά οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό και ψυχολογική πίεση για ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (Kosciw et al., 2020). Η παρούσα μελέτη περίπτωσης εστιάζει στην εμπειρία ενός γκέι άντρα, ο οποίος από την παιδική του ηλικία βίωσε έντονη SOGIESC βία στο σχολικό περιβάλλον, με σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική του υγεία και τη σχολική του πορεία. Παρά τις δυσκολίες, και δύο απόπειρες αυτοκτονίας, το άτομο βρήκε τη δύναμη να διεκδικήσει το δικαίωμα στην πατρότητα μέσω της τεκνοθεσίας, μια διαδικασία που μπορεί να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση και να λειτουργήσει θεραπευτικά (Goldberg, 2012). Σκοπός της εργασίας είναι να κατανοήσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα γκέι άτομα κατά τη σχολική τους ζωή και στην πορεία τους προς την τεκνοθεσία. Στόχος της είναι η ανάδειξη των στρατηγικών επιβίωσης και της σημασίας της θεσμικής και κοινωνικής στήριξης για την υπέρβαση αυτών των εμποδίων. Παράλληλα, εξετάζει τις επιπτώσεις της σχολικής SOGIESC βίας και προτείνει μέτρα για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης και κοινωνικής αποδοχής. Η έρευνα βασίστηκε σε ποιοτική μεθοδολογία για την ανάδειξη βιωμάτων ενός γκέι ατόμου που βίωσε σχολική βία και υιοθέτησε παιδί (Creswell & Poth, 2018). Το δείγμα επιλέχθηκε με σκόπιμη δειγματοληψία (Patton, 2002) και αποτελείται από έναν 52χρονο άντρα που πληρούσε τα κριτήρια για παροχή πλούσιων δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκε ημιδομημένη συνέντευξη, με ερωτήσεις γύρω από τη σχολική βία, τη διαδικασία τεκνοθεσίας και τη γονεϊκότητα. Η συνέντευξη διάρκειας 60 περίπου λεπτών καταγράφηκε και απομαγνητοφωνήθηκε για ανάλυση. Η ανάλυση ακολούθησε τη θεματική προσέγγιση (Braun & Clarke, 2006) περιλαμβάνοντας εξοικείωση με τα δεδομένα, κωδικοποίηση, ανάπτυξη θεμάτων και ερμηνεία με αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο. Ο Α. βίωσε έντονη σχολική SOGIESC βία, οδηγούμενος σε απομόνωση και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Η συναισθηματική απόσταση από τον πατέρα του, ενίσχυσε την έλλειψη αποδοχής. Μέσω ψυχολογικής στήριξης, πέτυχε την αυτοαποδοχή και έφτασε στην ολοκλήρωση μέσω της πατρότητας, αναδεικνύοντας τη σημασία της αυτοπεποίθησης για την κοινωνική ενσωμάτωση (Goldberg, 2012). Η εμπειρία του Α. αναδεικνύει τις επιπτώσεις της σχολικής SOGIESC βίας και του οικογενειακού τραύματος, αλλά και τη σημασία της στήριξης για την υπέρβαση αυτών. Η πατρότητα λειτούργησε θεραπευτικά, ενώ η κοινωνική αποδοχή ενισχύθηκε μέσω αυτοπεποίθησης. Τονίζεται η ανάγκη για θεσμική στήριξη προς ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες.

Λέξεις-κλειδιά: SOGIESC βία, σχολική θυματοποίηση, ΛΟΑΤΚΙ+, κοινωνική συμπερίληψη

**Απόψεις Εκπαιδευτικών για τη Συμπερίληψη: Συγκριτική μελέτη
Σκανδιναβικών Χωρών και Ελλάδος**

Ευθύμιος Δημάκης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, efdimakis@gmail.com

Κωνσταντίνα-Ευθυμία Μουσουλή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, k.mousouli@uoi.gr

Σπυρίδων Σούλης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ssoulis@uoi.gr

Τα τελευταία χρόνια, η συμπερίληψη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο, έχει καταστεί κυρίαρχος στόχος των εκπαιδευτικών πολιτικών σε όλο τον κόσμο, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στη Δήλωση της Σαλαμάνκα και στο Πλαίσιο Δράσης για τις Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (UNESCO, 1994). Μέσω της συμπερίληψης, εκτός από την αποδοχή της διαφορετικότητας, επιχειρείται η δημιουργία ενός σχολείου για όλους, στο οποίο όλοι οι μαθητές θα έχουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Συνεπώς, η ικανοποίηση της απαίτησης για εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης καθώς επίσης και της δημιουργίας μιας κοινωνίας χωρίς διαχωρισμούς. Ο βαθμός που έχει επιτύχει κάθε χώρα τη συμπερίληψη ποικίλλει, με αποτέλεσμα να υπάρχουν χώρες, στις οποίες οι μαθητές εξαιτίας της αναπηρίας τους αποκλείονται από το γενικό σχολείο και άλλες χώρες, στις οποίες όλοι οι μαθητές κάνουν χρήση του νομικού δικαιώματος της εκπαίδευσης. Σκοπός της παρούσας έρευνα είναι, μέσα από τη μελέτη του εκπαιδευτικού συστήματος των Σκανδιναβικών χωρών, το οποίο αποτελεί παγκόσμιο πρότυπο, και του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο βρίσκεται σε διαδικασία βελτίωσης των πολιτικών και υποδομών στον τομέα της ειδικής εκπαίδευσης, να αναδείξει τις απόψεις και τις στάσεις των εν ενεργεία εκπαιδευτικών γενικής αλλά και ειδικής αγωγής αναφορικά με τη συμπερίληψη. Για τον σκοπό αυτόν, ανιχνεύθηκαν μελέτες που πραγματοποιήθηκαν από το 2020 έως και το 2024 στην Ελλάδα και στις Σκανδιναβικές Χώρες. Μετά τη διαδικασία αξιολόγησης, επιλέχθηκαν 10 μελέτες, οι οποίες πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την αναγκαιότητα αλλαγής και μετασχηματισμού των εκπαιδευτικών πολιτικών στην Ελλάδα, αναφορικά με τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, την επιπρόσθετη μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής στα νέα δεδομένα, καθώς και τον εκσυγχρονισμό των αναλυτικών προγραμμάτων, τα οποία εφαρμόζονται στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, Ελλάδα, Σκανδιναβικές Χώρες, Απόψεις Εκπαιδευτικών

Εκπαιδευτικοί συνεκπαίδευσης/παράλληλης στήριξης και κοινωνική κατασκευή της γνώσης: Είναι ο ορισμός της ενταξιακής εκπαίδευσης των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μοναδικός;

Όλγα Ημέλλου, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, olgimellou@gmail.com

Αν και η ενταξιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα έχει οριστεί επισήμως (Νόμος 4823/2021), η μοναδικότητα του ορισμού της έχει αμφισβητηθεί διεθνώς (Nilholm & Göransson, 2017· Imellou, 2024). Στο πλαίσιο της επιστημολογίας της ενταξιακής εκπαίδευσης, η γνώση μπορεί να γίνει κατανοητή εντός ενός πλαισίου συζήτησης, με εστίαση στη σχέση ανάμεσα στα εναλλακτικά πρότυπα δικαιολόγησης και στον μετασχηματισμό αυτών (Rorty, 2001: 531). Στην παρούσα εργασία μεταφέρω την παραπάνω ερμηνεία της γνώσης σε θέματα ενταξιακής ειδικής εκπαίδευσης (εεε) και στην κοινωνική κατασκευή της από τους εκπαιδευτικούς συνεκπαίδευσης/παράλληλης στήριξης (σ/πσ), ως μελών μιας ομάδας/«universitas» με κοινό στόχο την υποστήριξη μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο (Oakeshott, 2003: 203-206· Χαρούπιας & Ημέλλου, 2024). Στην παρούσα έρευνα αντιλήψεων διερευνάται ο βαθμός συμφωνίας, σε επίπεδο ορισμού, εντός και μεταξύ ομάδων εκπαιδευτικών σ/πσ, οι οποίοι το σχολικό έτος 2024-25 προσφέρουν υπηρεσίες σε σχολικές μονάδες προσχολικής, δημοτικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Α΄ Αθήνας. Οι απαντήσεις/καταγραφές του δείγματος αποδελτιώνονται, κατηγοριοποιούνται και ποσοτικοποιούνται, σε επίπεδο διαδικασιών και αποτελεσμάτων, διά ποιοτικής ανάλυσης των γλωσσικών επιλογών των ερωτηθέντων. Η έρευνα διενεργήθηκε στο πλαίσιο προγραμματισμένων επιμορφωτικών δράσεων της συγγραφέως ως Συμβούλου Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης. Από τα ευρήματα ελέγχεται η ύπαρξη ή μη σύμμετρων λόγων και εξάγονται συμπεράσματα, τα οποία καθοδηγούν τη συζήτηση επίτευξης μιας ορθολογικής συμφωνίας, με σκοπό τη δημιουργία κοινού τόπου/πλαισίου συζήτησης σε ζητήματα εεε. Ο κοινός τόπος σε επίπεδο γνώσης (knowledge commons), αναμένεται να συνεισφέρει στη βέλτιστη δυνατή κατανόηση, στον επαναπροσδιορισμό και, τελικά, στην επίλυση του στρυφνού προβλήματος της εεε (Imellou, 2024).

Λέξεις-κλειδιά: ενταξιακή ειδική εκπαίδευση, γνώση, κοινωνική κατασκευή, εκπαιδευτικοί συνεκπαίδευσης/παράλληλης στήριξης

Απόψεις για τα πρότυπα και τον ρόλο της γυναίκας

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κωνσταντίνος Σόγιας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η θέση της γυναίκας στην κοινωνία και οι αντιλήψεις για τον ρόλο της παραμένουν αντικείμενο έντονου ενδιαφέροντος στις κοινωνικές επιστήμες. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί, έμφυλα στερεότυπα και προκαταλήψεις εξακολουθούν να διαμορφώνουν προσδοκίες για τη συμπεριφορά και τις ικανότητες των γυναικών σε τομείς όπως η επαγγελματική καριέρα, η οικογένεια, η εκπαίδευση και οι κοινωνικές σχέσεις. Αυτές οι παραδοσιακές αντιλήψεις περιορίζουν τις γυναίκες και δημιουργούν ανισότητες σε κοινωνικά και επαγγελματικά πλαίσια. Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην ανάλυση των απόψεων σχετικά με τα πρότυπα και τον ρόλο της γυναίκας μέσα από τη συλλογή δεδομένων για τις κοινωνικές στάσεις που αφορούν την επαγγελματική της ανάπτυξη, την οικογενειακή ζωή, την εκπαίδευση και την κοινωνική συμπεριφορά. Η έρευνα επιδιώκει να διερευνήσει πώς αντιλαμβάνεται η κοινωνία τις θηλυκές επαγγελματικές μορφές, τη θέση των γυναικών σε παραδοσιακά ανδροκρατούμενους τομείς, καθώς και τις προσδοκίες σχετικά με την κοινωνική και συναισθηματική τους συμπεριφορά. Η έρευνα βασίζεται στη χρήση ερωτηματολογίου 5βάθμιας κλίμακας Likert, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να αποτυπώσει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τα κοινωνικά πρότυπα και τον ρόλο της γυναίκας. Μέσω της ανάλυσης των ποσοτικών δεδομένων που θα προκύψουν, επιδιώκεται να κατανοηθούν βαθύτερα οι κοινωνικές αντιλήψεις για τον ρόλο της γυναίκας. Η έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος ΜΔΕ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ - MDinGBV, το οποίο στοχεύει στην ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας. Η συμβολή της έρευνας έγκειται στην ανάδειξη των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν ισότιμη πρόσβαση σε επαγγελματικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά πλαίσια.

Έμφυλη βία και ανισότητες: Βιώματα και επιπτώσεις στις ζωές των γυναικών»

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κωνσταντίνος Σόγιας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί ένα πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο που επηρεάζει βαθιά τις ζωές των θυμάτων και αντανakλά ευρύτερα πρότυπα ανισότητας και εξουσίας. Οι μορφές της βίας ποικίλλουν και περιλαμβάνουν τη σωματική, την ψυχολογική, τη σεξουαλική και την οικονομική κακοποίηση, ενώ συχνά συνδέονται με κοινωνικές ανισότητες και στερεότυπα φύλου. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στη διερεύνηση αυτών των φαινομένων μέσα από συνεντεύξεις με γυναίκες που έχουν βιώσει διαφορετικές μορφές κακοποίησης, με στόχο την καταγραφή των εμπειριών τους και την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο εμφανίζεται η κακοποίηση. Οι συνεντεύξεις επικεντρώνονται στη φύση της κακοποίησης, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εμφανίζεται, τις συνέπειες που έχει στη σωματική και ψυχική υγεία των θυμάτων, καθώς και στις ανάγκες τους για υποστήριξη και αποκατάσταση. Η έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος ΜΔΕ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ - MDinGBV, το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας. Η συμβολή της έρευνας έγκειται στην ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών της κακοποίησης, στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ανάγκες των θυμάτων και στη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων που μπορεί να υποστηρίξει τη διαμόρφωση πολιτικών πρόληψης και προστασίας. Επιπλέον, προάγει τη συζήτηση για την αποδόμηση στερεοτύπων που διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών και συμβάλλει στη δημιουργία αποτελεσματικών στρατηγικών υποστήριξης και αποκατάστασης.

Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ: Θετικό αποτύπωμα και προβληματισμοί. Η περίπτωση της ΔΔΕ Α Αθήνας

Γεώργιος Καδιγιαννόπουλος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, gkadig@yahoo.gr

Ο ελλαδικός χώρος έχει υποδεχθεί τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικό αριθμό μεταναστών και προσφύγων. Η ένταξη μεταναστών και προσφύγων μαθητών/τριων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δημιούργησε και συνεχίζει να δημιουργεί ιδιαίτερες συνθήκες και απαιτήσεις σε διδακτικό και μαθησιακό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, προς γλωσσική ενίσχυση των μαθητών κυρίως μεταναστευτικής και προσφυγικής προέλευσης, έχει υιοθετηθεί ως πρακτική η λειτουργία Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ Ι και ΖΕΠ ΙΙ. Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιάσει τις απόψεις εκπαιδευτικών που εργάζονται σε Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ Ι ή ΖΕΠ ΙΙ αναφορικά με τα αποτελέσματα της λειτουργίας τους, καθώς και τις δυσκολίες που καλούνται να υπερκεράσουν. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης το σχολικό έτος 2023-2024 σε οκτώ (8) εκπαιδευτικούς που εργάστηκαν σε Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ της ΔΔΕ Α΄ Αθήνας. Από την έρευνα προέκυψαν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Αρχικά συμπεραίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι οι μαθητές/τριες ενισχύονται – βελτιώνονται σημαντικά στον γλωσσικό τομέα φοιτώντας στην Τάξη Υποδοχής. Αρνητική εντύπωση προκαλεί ότι οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα υποστηρίζουν ότι η ανομοιογένεια του γλωσσικού επιπέδου των μαθητών/τριών που συμμετέχουν στην Τάξη Υποδοχής δημιουργεί ποικίλες δυσκολίες και ανάγκες όπως και τα παρωχημένα προτεινόμενα για τις συγκεκριμένες τάξεις διδακτικά εγχειρίδια. Θετική εντύπωση προκαλεί ότι σύμφωνα με τους/τις ερωτώμενους/ες η πλειονότητα των μαθητών/τριων επιθυμούσαν να φοιτήσουν εκ νέου σε Τάξη Υποδοχής, ενώ έως ένα βαθμό βελτίωσαν την επίδοσή τους στο σύνολο των μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος. Καταληκτικά, συμπεραίνεται η μεγάλη χρησιμότητα της λειτουργίας Τάξεων Υποδοχής σε μαθησιακό επίπεδο για τους/τις μαθητές/τριες, καθώς και η αναγκαιότητα επαύξησης του αριθμού τους.

Λέξεις-κλειδιά: τάξεις υποδοχής, εκπαιδευτικοί, απόψεις

Ανήλικοι παραβάτες σε καταστήματα κράτησης ανηλίκων στην Ελλάδα κατά τα έτη 2019-2023

Γρηγόριος Δ. Καρράς, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, gregorykarras@yahoo.gr

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ththanos@uoi.gr

Η κράτηση ανηλίκων αγοριών αποτελεί μια από τις πιο αυστηρές μορφές ποινής που προβλέπονται για νεαρά άτομα που έχουν διαπράξει παραβατικές πράξεις. Ωστόσο, ο σκοπός του εγκλεισμού δεν είναι απλώς τιμωρητικός, αλλά κυρίως επανορθωτικός και εκπαιδευτικός. Πίσω από τον εγκλεισμό των ανηλίκων είναι η παροχή υποστήριξης, εκπαίδευσης και ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, ώστε να διευκολυνθεί η επανένταξή τους στην κοινωνία ως υπεύθυνοι και λειτουργικοί πολίτες. Η προτεραιότητα που πρέπει να δίνεται είναι στην επανεκπαίδευση και την κοινωνική αποκατάσταση παρά στην καθαρτή τιμωρία, καθώς οι ανήλικοι θεωρούνται πιο δεκτικοί σε αλλαγές και έχουν τη δυνατότητα να επανέλθουν σε υγιείς κοινωνικές πορείες. Στην παρούσα εργασία εξετάζονται οι μορφές παραβατικότητας και τα κοινωνικο-πολιτισμικά χαρακτηριστικά των ανηλίκων στα καταστήματα κράτησης της χώρας μας κατά την περίοδο 2019-2023. Δείγμα αλλά και πληθυσμός της έρευνας αποτελούν το σύνολο των ανηλίκων κρατουμένων την εξεταζόμενη περίοδο. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ανάλυση δευτερογενών στοιχείων, τα οποία λήφθηκαν από τα καταστήματα κράτησης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι περισσότερες παραβάσεις των ανηλίκων αφορούν κυρίως:

- **Εγκλήματα κατά της ζωής:** ανθρωποκτονίες από πρόθεση.
- **Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας:** Ληστείες και Εμπρησμοί.
- **Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας:** Βιασμοί και προσβολές της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Οι ανήλικοι παραβάτες στην πλειονότητά τους είναι ρομά, οι γονείς τους έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και δεν έχουν υποτροπιάσει. Τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν την αναγκαιότητα πολιτικών υποστήριξης των ρομά και παρεμβάσεων σε παιδιά που προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδική παραβατικότητα, εγκλήματα, κοινωνικο-πολιτισμικά χαρακτηριστικά, καταστήματα κράτησης

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της αναπηρίας στα σχολικά εγχειρίδια των κοινωνικών επιστημών

Χριστιάννα Καραμάνου, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην παρούσα εργασία αναλύονται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των ανάπηρων ατόμων στα σχολικά εγχειρίδια των Κοινωνικών Επιστημών στην Ελλάδα. Η εργασία πραγματεύεται την αναπηρία ως κοινωνικό φαινόμενο και εκλαμβάνει ως θεωρητική της αφετηρία το κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας (Oliver, 2009), το οποίο έχει ασκήσει κριτική στην κυρίαρχη βιοϊατρική προσέγγιση, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στα περιστατικά κοινωνικού αποκλεισμού και στίγματος, ως βασικές συνέπειές του. Ταυτόχρονα, η εργασία εστιάζει στα σχολικά εγχειρίδια, ως το πιο διαχρονικό μέσο διδασκαλίας (Καψάλης & Χαραλάμπους, 2008), το οποίο εκφράζει έναν κρατικά εξουσιοδοτημένο χώρο αναπαραγωγής συγκεκριμένων αξιακών προτύπων και σημασιών (Bourdieu & Passeron, 2014). Το δείγμα της έρευνας αποτελούν τα σχολικά εγχειρίδια των Κοινωνικών Επιστημών στο Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Ο τρόπος συλλογής των δεδομένων περιλαμβάνει τόσο κείμενα όσο και εικόνες, ως μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του ζητήματος. Θα χρησιμοποιηθεί η θεματική ανάλυση περιεχομένου. Βασικό εύρημα της έρευνας είναι η υποεκπροσώπηση των ανάπηρων ατόμων εντός των συγκεκριμένων εγχειριδίων. Μεταξύ άλλων, το συγκεκριμένο εύρημα συμφωνεί με τη διεθνή βιβλιογραφία.

Λέξεις-κλειδιά: Αναπηρία, κοινωνικό μοντέλο, κοινωνικές αναπαραστάσεις, σχολικά εγχειρίδια, εκπαίδευση

Η απεικόνιση του φύλου και η διερεύνηση ανισοτήτων και διακρίσεων στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού

Νικολίτσα (Νίκη) Κεφαληνού, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, nikolitsa10@gmail.com

Σε μια κοινωνία που εξελίσσεται διαρκώς, το σχολείο θα πρέπει να εκσυγχρονίζεται ώστε να επικοινωνεί μαζί της. Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο να εντοπιστούν οι αναπαραστάσεις που αφορούν τα φύλα στα διδακτικά βιβλία της Νεοελληνικής Γλώσσας, προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο απεικονίζονται τα φύλα και να διαπιστωθεί εάν υποδηλώνονται διακρίσεις. Ο σκοπός είναι να αναδειχτεί τι διδάσκεται στο ελληνικό σχολείο σχετικά με τους ρόλους και τη θέση των φύλων στη σύγχρονη κοινωνία (Κλαδούχου, 2010). Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου και πιο συγκεκριμένα, η ερευνητική διαδικασία της δόμησης περιεχομένου, χρησιμοποιώντας ως μονάδες ανάλυσης τα κείμενα και τις εικόνες από τα διδακτικά εγχειρίδια της Νεοελληνικής Γλώσσας στις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού (Μπονίδης, 2004). Αρχικά, έγινε μια διερευνητική πρώτη ανάγνωση και διαμορφώθηκε το σύστημα των θεματικών κατηγοριών. Έπειτα, έγινε η αποδελτίωση του υλικού, η κωδικοποίηση και η ταξινόμηση με βάση το ήδη διαμορφωμένο σύστημα των θεματικών κατηγοριών. Τέλος, ακολούθησε η ερμηνεία των δεδομένων, ώστε να εξαχθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις. Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα συμπεριφοράς και προσωπικότητας, εκφράζονται απόψεις που θεωρούνται στερεοτυπικές και φυλετικά προσδιορισμένες. Η γυναίκα εμφανίζεται να λειτουργεί περισσότερο με βάση το συναίσθημα και σε πολλά σημεία φαίνεται αδύναμη να δώσει λύση, ακόμα και σε μικρά προβλήματα της καθημερινότητας. Αντίθετα, ο άνδρας παρουσιάζεται ως η φωνή της λογικής, αποφασιστικός και τολμηρός. Παρουσιάζεται ότι συνδυάζει όλα εκείνα τα στοιχεία που χρειάζεται ένας καλός ηγέτης.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολικά εγχειρίδια, απεικόνιση των φύλων, ανισότητα και διακρίσεις

Η παιδική λογοτεχνία ως εργαλείο ενδυνάμωσης και συμπερίληψης στην Ειδική Εκπαίδευση

Πηνελόπη Κληρονόμου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, penelopekliro@hotmail.com

Είναι ευρέως γνωστό πως, στη σύγχρονη διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία, όπου η εκπαίδευση οφείλει να αποτελεί συλλογικό αγαθό, η παιδική λογοτεχνία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της δημοκρατίας, του ακτιβισμού και της κοινωνικής ένταξης. Η παρούσα εργασία διερευνά τη σημασία της παιδικής λογοτεχνίας χωρίς αποκλεισμούς στο πλαίσιο της ειδικής αγωγής, εστιάζοντας στην ικανότητά της να ενδυναμώνει τους μαθητές με αναπηρίες. Παρουσιάζοντας χαρακτήρες με ποικίλες αναπηρίες, η περιεκτική λογοτεχνία παρέχει έναν καθρέφτη για τα παιδιά στην ειδική αγωγή, ενισχύοντας την αίσθηση του ανήκειν, της αυτοεκτίμησης και της κατανόησης του κόσμου γύρω τους. Επιπλέον, οι ιστορίες αυτές προωθούν τις δημοκρατικές αξίες, ενθαρρύνοντας όλα τα παιδιά να εκτιμούν τη διαφορετικότητα και να αγωνίζονται για την ισότητα. Επιπλέον, η παρούσα μελέτη εξετάζει πώς η παιδική λογοτεχνία μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για κοινωνικό ακτιβισμό, βοηθώντας τους νεαρούς αναγνώστες να κατανοήσουν τη σημασία της ενσυναίσθησης, του σεβασμού και της συλλογικής δράσης για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων. Αντλώντας παραδείγματα παιδικών βιβλίων χωρίς αποκλεισμούς και ακτιβισμού, γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί η μετασχηματιστική δύναμη της λογοτεχνίας στη διαμόρφωση μιας πιο δίκαιης και δημοκρατικής κοινωνίας, ιδίως στο πεδίο της ειδικής αγωγής.

Λέξεις-κλειδιά: ειδική αγωγή, παιδική λογοτεχνία, διαφορετικότητα, συμπερίληψη

Εκπαιδευτικές ανισότητες μαθητών/τριων προσχολικής ηλικίας: Απόψεις εκπαιδευτικών του Ν. Αττικής

Σοφία Κοντονασάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, sofiakontonasaki@yahoo.gr

Θεόδωρος Ελευθεράκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, elefthet@gmail.com

Παναγιώτης Γιαβρίμης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η εκπαιδευτική ανισότητα συνιστά μια διάσταση της κοινωνικής ανισότητας, που ερμηνεύεται τόσο ως άνιση κατανομή των πόρων, όσο και ως άνιση πρόσβαση των μαθητών/τριων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών της Προσχολικής Εκπαίδευσης του Ν. Αττικής για τους παράγοντες που προκαλούν τις εκπαιδευτικές ανισότητες που βιώνουν τα νήπια, τα προβλήματα που προκύπτουν λόγω αυτών στις σχολικές μονάδες και τη συμβολή του σχολείου στην άμβλυνσή τους. Για τη διερεύνηση του θέματος πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα βολικής δειγματοληψίας με επτά ημιδομημένες συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς Προσχολικής Εκπαίδευσης. Τα ερωτήματα οργανώθηκαν σε 3 θεματικούς άξονες, ακολούθως πραγματοποιήθηκε κωδικοποίηση των δεδομένων και των ευρημάτων, που προέκυψαν, με χρήση της ανάλυσης περιεχομένου. Η ερμηνεία των ευρημάτων κατέδειξε ότι το κοινωνικό/οικονομικό, πολιτισμικό και μορφωτικό υπόβαθρο της οικογένειας του/της κάθε μαθητή/τριας, η εθνοπολιτισμική τους προέλευση και οι προσδοκίες των γονέων/κηδεμόνων από την εκπαιδευτική διαδικασία καθορίζουν την πρόσβαση των μαθητών/τριων στο σχολείο και εν γένει την επαφή τους με τα πνευματικά αγαθά. Σημαίνοντα προβλήματα ως απόρροια των εκπαιδευτικών ανισοτήτων που βιώνουν τα νήπια καταγράφηκαν η ελλιπής φοίτηση και η σχολική διαρροή, ενώ ουσιώδεις παράγοντες, που οδηγούν στην ανατροπή των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, αναδείχθηκαν το δημοκρατικό/συμπεριληπτικό σχολείο, καθώς και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και διδασκαλίας.

Λέξεις-κλειδιά: Δημοκρατικό/ Συμπεριληπτικό Σχολείο, Εκπαιδευτικές Ανισότητες, Επιμόρφωση

Πρακτικές βιωματικής και μη τυπικής μάθησης στην αντιμετώπιση και πρόληψη της Έμφυλης Βίας και της Σεξουαλικής Παρενόχλησης: Δημιουργία Ασφαλέστερων Χώρων για Θηλυκότητες

Ευαγγελία Ραφαέλα Κουκουφτοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης, imevakouk@gmail.com

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και της σεξουαλικής παρενόχλησης μέσω της μεθοδολογίας της βιωματικής και της μη τυπικής μάθησης. Η μελέτη βασίζεται σε μια συστηματική ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για τις αιτίες, τις συνέπειες και τη νομοθετική διαχείριση της έμφυλης βίας στην Ελλάδα, ενσωματώνοντας τα ευρήματα σχετικά με την πατριαρχική εξουσία και τη διαιώνιση της ανισότητας των φύλων (Βωβού, 2020· Στρατηγάκη, 2007· Bonidis, 2020). Εξετάζεται επίσης ο ρόλος της εκπαίδευσης στη δημιουργία ασφαλών χώρων για θηλυκότητες, με έμφαση στην αναγκαιότητα σεξουαλικής αγωγής και την ενδυνάμωση νέων ατόμων μέσα από την κατανόηση της έννοιας της συναίνεσης (Γερούκη, 2011· Braun και Clarke, 2012· Kumashiro, 2000). Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζονται βιωματικά εργαστήρια και δραστηριότητες για νέα άτομα, σχεδιασμένα για την πρόληψη της έμφυλης βίας. Οι προσεγγίσεις περιλαμβάνουν τη χρήση του Θεάτρου του Καταπιεσμένου (Boal, 1979), την ανάλυση κοινωνικών στερεοτύπων και την κριτική παιδαγωγική στο πλαίσιο της μη τυπικής εκπαίδευσης (European Commission and Council of Europe, 2004· Lafraya, 2011). Οι δραστηριότητες αυτές συνδυάζουν τη διαθεματική προσέγγιση (Lykke, 2010· Haraway, 1988) και τη δημιουργία ασφαλέστερων χώρων για θηλυκότητες, ενώ προάγουν τη βιωματική κατανόηση των σχέσεων εξουσίας και της έμφυλης καταπίεσης (Ιππέκη, 2009· Μαραμπουτάκη, 2021). Η έρευνα καταλήγει στη διαπίστωση ότι η μη τυπική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην προαγωγή της ισότητας και τη δημιουργία συναινετικών διαπροσωπικών σχέσεων, παρέχοντας πρακτικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή αυτών των μεθόδων σε εκπαιδευτικά πλαίσια (Κουβατσίδου, 2022).

Λέξεις-κλειδιά: Έμφυλη Βία, Συναίνεση, Σεξουαλική Αγωγή, Μη Τυπική Μάθηση, Βιωματική Μάθηση, Πρόληψη, Διαθεματικότητα (Intersectionality), Safer-Braver Spaces

Ψηφιακές υποδομές και εκπαιδευτικές ανισότητες σε δομή φιλοξενίας οικογενειών προσφύγων

Ιωσήφ Κωνσταντίνου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, iossifk@gmail.com

Με βάση την πρόσφατη εθνογραφική μελέτη στη δομή φιλοξενίας του Ελαιώνα Αττικής και την καθημερινή καταγραφή των εμπειριών μικρού αριθμού οικογενειών από τη Συρία αναφορικά με τη χρήση των κινητών συσκευών επικοινωνίας και των εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης, το άρθρο σκοπεύει να καταγράψει τη σχέση των τεχνολογικών υποδομών (digital infrastructures) και των δυνατοτήτων συνδεσιμότητας με τις εκπαιδευτικές ανισότητες για τους μαθητές και τις μαθήτριες πρόσφυγες. Οι συνεχείς μετακινήσεις των οικογενειών προσφύγων από τις χώρες τους, η αβεβαιότητα της παραμονής τους αρχικά σε μια χώρα υποδοχής και η αναζήτηση μετεγκατάστασης σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης έχουν κρατήσει περίπου τρία εκατομμύρια παιδιά εκτός της σχολικής τάξης για διάστημα μεγαλύτερο των δύο χρόνων. Σε αυτά τα διαρκώς κοινωνικά και πολιτισμικά μεταβαλλόμενα συμφραζόμενα, έγινε το 2016 στην Ελλάδα μια προσπάθεια μετάβασης των παιδιών προσφύγων σε μια σταδιακή κανονικότητα και ένταξή τους σε ασφαλές και συμπεριληπτικό σχολικό και μαθησιακό περιβάλλον. Ωστόσο, η επαφή τους με την τυπική εκπαίδευση παραμένει αμφίθυμη, καθώς ένα μεγάλο μέρος του μετακινούμενου πληθυσμού βρίσκεται σε μία ασταθή μεταβατική φάση. Σε ένα πλαίσιο επισφάλειας και κινητικότητας, το άρθρο επιχειρεί να καταγράψει τις ανισότητες στη χρήση των υποδομών της ψηφιακής τεχνολογίας από τα παιδιά προσφυγές από τη Συρία, οι οποίες συμβάλλουν στη διασύνδεση των υποκειμένων, στη δημιουργία νέων κοινωνικών συλλογικοτήτων, στον επαναπροσδιορισμό της «απόστασης» και της ψηφιακής «παρουσίας», και στην ενίσχυση μιας «άτυπης» εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: ψηφιακές υποδομές, πρόσφυγες, εκπαιδευτικές ανισότητες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ψηφιακά παιχνίδια

Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων. Ένα παράδειγμα προώθησης της ισότητας και της ενδυνάμωσης στον εργασιακό χώρο

Γκιοκχάν Μολλά-Ογλού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
gokhan_molla@yahoo.gr

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος διδακτορικής διατριβής, με ερευνητικό ερώτημα «Ποια ήταν η επιρροή του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (ΠΕΜ), στους εργαζόμενους/μέλη της μειονότητας;», με στόχο να αναδείξει την επιρροή που είχε το ΠΕΜ στα μειονοτικά στελέχη του αλλά και να εξερευνήσει τον πιθανό μετασχηματισμό των εξουσιαστικών σχέσεων εξουσίας στην ευρύτερη κοινωνία, σε συνεργατικές εντός του ΠΕΜ (Cummins, 2005). Επιπλέον, ένα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτής, αποτελεί η ενδυνάμωση των μειονοτικών στελεχών του Προγράμματος μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΠΕΜ, όπου με τον όρο «ενδυνάμωση» να ορίζεται ως η συνεργατική δημιουργία δύναμης (collaborative creation of power) (ό.π.). Σχετικά με τη μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνάς μας, έχει χρησιμοποιηθεί η ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα η ημιδομημένη συνέντευξη για τη συλλογή του υλικού, ενώ για τη διαδικασία της ανάλυσης χρησιμοποιήθηκε η θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων (Τσιώλης, 2018). Το δείγμα της έρευνάς μας αποτελείται από 16 εκπαιδευτικούς, 5 οδηγούς, 7 εμψυχωτές/τριες (και εμψυχωτές/τριες ΔΕΝ), 4 συντονιστές και 5 διοικητικούς, όπου στην ουσία πάρθηκαν συνεντεύξεις από όλες τις ομάδες των εργαζομένων στο ΠΕΜ που είναι και μέλη της μειονότητας. Εν κατακλείδι, ορισμένα από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας είναι η προσωπική και επαγγελματική ενδυνάμωση των μειονοτικών στελεχών και ιδιαίτερα των εκπαιδευτικών που εργάστηκαν στο Πρόγραμμα, ενώ αναδεικνύεται έντονα η κοινωνική κινητικότητα αυτών, η αποδοχή της μειονοτικής τους ταυτότητας, αλλά και της ταυτότητας των «άλλων», μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΠΕΜ.

Λέξεις-κλειδιά: Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (ΠΕΜ), ενδυνάμωση, ταυτότητες, συνεργατικές σχέσεις

**Από το κοινωνικό μοντέλο στο μοντέλο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:
Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου για τη διερεύνηση των παραγόντων που
επηρεάζουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία**

Μαρίνα Λουάρη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mlouari@uth.gr

Χαράλαμπος Μπαρμπαρούσης, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
chbarmparousis@gmail.com

Από τον προηγούμενο αιώνα γίνεται λόγος για το μοντέλο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο κάνει αναφορά σε αξίες και δικαιώματα όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτως κοινωνικής υπόστασης, ταυτότητας, εθνικότητας, υγείας ή κατάστασης ή λειτουργίας του ατόμου. Αποτελεί εξέλιξη του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας σύμφωνα με το οποίο η αναπηρία θεωρείται κοινωνική κατασκευή και εστιάζει στον τρόπο που η κοινωνία ανταποκρίνεται στην αναπηρία. Παρότι εδώ και δεκαετίες συζητείται η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο κοινωνικό γίγνεσθαι οι αρνητικές στάσεις του γενικού πληθυσμού υφίστανται και ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη. Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα επισημαίνουν την ανάγκη υλοποίησης προγραμμάτων με στόχο την αλλαγή των αρνητικών στάσεων ωστόσο για την επιτυχή έκβαση αυτών κρίνεται απαραίτητος ο εντοπισμός των παραγόντων που επηρεάζουν τις στάσεις του γενικού πληθυσμού. Λαμβάνοντας υπόψη το μοντέλο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο ανίχνευσης των παραγόντων που επηρεάζουν τις στάσεις ως προς την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας συντάχθηκαν προτάσεις-θέματα που αφορούσαν τις στάσεις του γενικού πληθυσμού ως προς την ένταξη των αναπήρων. Συμμετείχαν 244 άτομα, ηλικίας 20 ως 60 ετών προερχόμενα από διάφορες επαγγελματικές ομάδες. Διενεργήθηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση από την οποία προέκυψαν τέσσερις συνιστώσες, οι οποίες φαίνεται να επηρεάζουν το προς διερεύνηση θέμα: η κοινωνική αλληλεπίδραση, οι αρνητικές στάσεις, η ανάγκη κοινωνικής ένταξης και η αυτονομία. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση. Οι τιμές των δεικτών καλής προσαρμογής έδειξαν καλή προσαρμογή του μοντέλου στα δεδομένα μας. Τα ευρήματα αυτά συζητούνται με πρόσφατα διεθνή ερευνητικά δεδομένα.

Λέξεις-κλειδιά: αναπηρία, εργαλείο, κοινωνική ένταξη

#Αναπηρία: Η ρητορική στο instagram την παγκόσμια ημέρα της αναπηρίας

Ουρανία Ι. Αναστασίου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
anastasiour@hotmail.com

Νικόλαος Σ. Πουλπούλογλου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
npoulpoulougrou86@gmail.com

Λοΐζος Συμεού, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, l.symeou@euc.ac.cy

Κατερίνα Μαύρου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, K.Mavrou@euc.ac.cy

Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα της αναπηρίας, που έχει καθιερωθεί από τον ΟΗΕ να τιμάται κάθε έτος την 3η Δεκέμβρη, το άρθρο μελετά το πώς κατασκευάζεται η αναπηρία στο instagram τη συγκεκριμένη ημέρα στην Ελλάδα. Η έρευνα συλλέγει δεδομένα από δημοσιεύσεις λογαριασμών φορέων χάραξης πολιτικής και χρηστών δικτύωσης, οι οποίες αναρτήθηκαν την 3η Δεκέμβρη των ετών 2018-2024. Ως μεθοδολογία επιλέγεται η θεματική ανάλυση και η ανάλυση περιεχομένου με την επίδραση της θεωρίας και των τεχνικών της κριτικής ανάλυσης λόγου (Fairclough, 2013). Δώδεκα (12) χρόνια μετά την κύρωση της σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν πώς ο λόγος στο instagram μεσολαβεί στην κατασκευή και αναπαραγωγή πεποιθήσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία, με αφορμή την παγκόσμια ημέρα.

Λέξεις-κλειδιά: Παγκόσμια Ημέρα Αναπηρίας, Αναπηρία, Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Βιβλιογραφία

Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.

**Η αναπλαισίωση του ρόλου και της θέσης της μουσικής εκπαίδευσης στην
ειδική προσχολική εκπαίδευση: ζητήματα ηχητικής αγωγής και ικανοτισμού**

Λεντίνα Γεωργαντζή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
ledinajorganxhi@gmail.com

Ευδοξία Ντεροπούλου-Ντέρου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη θέση και τον ρόλο της μουσικής εκπαίδευσης στην ειδική προσχολική εκπαίδευση. Ο όρος ηχητική αγωγή δεν χρησιμοποιείται εναλλακτικά του όρου μουσική εκπαίδευση. Αντικατοπτρίζει αφενός τους περιοριστικούς σκοπούς του γνωστικού αντικείμενου στην ειδική εκπαίδευση και αφετέρου τη χρήση του ηχητικού υλικού σύμφωνα με τις θεωρίες του συναισθήματος και επιρροής. Μέσω της μεθοδολογικής προσέγγισης της αρχαιολογίας της πολιτικής εξετάζονται ξεχωριστά και συναρθρωτικά οι λόγοι των θεσμικών εγγράφων της εκπαιδευτικής πολιτικής, των συμβούλων εκπαίδευσης και των νηπιαγωγών σε συνάρτηση με τις εκπαιδευτικές πρακτικές. Ως ερευνητικά εργαλεία επιλέγονται στην παρούσα ποιοτική έρευνα: α) η ημι-δομημένη συνέντευξη και β) η δομημένη μη συμμετοχική παρατήρηση. Η έρευνα εξετάζει την αναπλαισίωση του ρόλου της μουσικής εκπαίδευσης στα ειδικά νηπιαγωγεία. Η έννοια της αναπλαισίωσης αναδεικνύει τις σχεσιακές διαδικασίες, καθώς και τη διακριτική αναδιοργάνωση της μουσικής εκπαίδευσης από το πλαίσιο των θεσμικών εγγράφων της εκπαιδευτικής πολιτικής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών πρακτικών. Η μελέτη εμπνέεται από τις αρχές των Κριτικών Σπουδών της Αναπηρίας και εστιάζει σε ζητήματα ικανοτισμού. Επιπλέον, ακολουθεί τις παραδοχές της Κριτικής Θεωρίας εξετάζοντας κριτικά την ταύτιση των οφελών της μουσικής εκπαίδευσης με την κανονικοποίηση, τον έλεγχο της συμπεριφοράς και τη θεραπεία της βλάβης. Ο απώτερος σκοπός της έρευνας είναι διττός: α) αποτυπώνει την υφιστάμενη κατάσταση της προσφερόμενης μουσικής εκπαίδευσης στο ειδικό νηπιαγωγείο και β) διαταράσσει τις έννοιες της κανονικότητας και της ικανότητας μέσα στις οποίες η μουσική εκπαίδευση βρίσκεται παγιδευμένη. Τα ευρήματα μαρτυρούν ότι οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και της διαφορετικότητας ελέγχουν τον ρόλο της μουσικής εκπαίδευσης και τις εκπαιδευτικές πρακτικές.

Λέξεις-κλειδιά: μουσική εκπαίδευση, ειδική προσχολική εκπαίδευση, αναπηρία, ικανοτισμός

Διερεύνηση των απόψεων των εκπροσώπων του ελληνικού κοινοβουλίου και της κοινωνίας πολιτών αναφορικά με την ενταξιακή εκπαιδευτική πολιτική και του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση

Αλίκη Λαδά, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
lada.m.alice@gmail.com

Η υλοποίηση της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (UNESCO, 2007) και οι αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία στοχεύουν στην εφαρμογή μια κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής που προάγει την κοινωνική δικαιοσύνη και τη δημιουργία «Ενός σχολείου για όλα τα παιδιά» (UNESCO, 1994) συμπεριλαμβανομένων και αυτών με αναπηρία ως θεμελιώδη αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συμπλεκόμενες με τα προλεχθέντα οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, διεθνώς, προωθούν την ενταξιακή εκπαίδευση (inclusive education) και κατ' επέκταση την εκπαίδευση των μαθητών/τριών με αναπηρία στο γενικό σχολείο. Σκοπός της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση σε εθνικό επίπεδο, της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής που ενώ, διακηρύσσει το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία στη γενική εκπαίδευση, εξακολουθεί να προσεγγίζει την αναπηρία μέσα από τη λογική των «ειδικών αναγκών», αναπαράγοντας διαχωριστικές πρακτικές στο πλαίσιο της προσφερόμενης ενταξιακής εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο υλοποίησης του σκοπού της παρούσας ποιοτικής έρευνας διερευνήθηκαν οι απόψεις των εκπροσώπων του ελληνικού κοινοβουλίου και της κοινωνίας πολιτών μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων στο ακαδημαϊκό έτος 2021-2022. Συνολικά υλοποιήθηκαν (28) είκοσι οκτώ συνεντεύξεις. Για τη σύσταση του δείγματος ακολουθήθηκε η μέθοδος της σκόπιμης δειγματοληψίας, ενώ η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της ανάλυσης περιεχόμενου. Από την ανάλυση των ερευνητικών ευρημάτων προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα αντιλαμβάνονται την ενταξιακή εκπαίδευση ως ζήτημα ατομικής πρωτοβουλίας και ατομικής διεκδίκησης του δικαιώματος στην εκπαίδευση των μαθητών/τριών με αναπηρία και των οικογενειών τους αυξάνοντας: α) τις πιθανότητες αποκλεισμού των μαθητών/τριών με αναπηρία από όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, β) την περαιτέρω διεύρυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και γ) την αναπαραγωγή ενός άκριτου διακηρυκτικού λόγου για το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: ενταξιακή εκπαιδευτική πολιτική, δικαίωμα στην εκπαίδευση, εκπρόσωποι πολιτικών κομμάτων, κοινωνία πολιτών, εκπαιδευτικός αποκλεισμός μαθητές/τριες με αναπηρία.

Εμπόδια πρόσβασης και προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση.

Χριστίνη Μποτονάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, christinabot@hotmail.com

Θεόδωρος Ελευθεράκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, elefthet@uoc.gr

Το ενδιαφέρον για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση έχει αναπτυχθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Ωστόσο, όπως έχει υποστηριχθεί από διάφορους μελετητές (Carrier, 1986: 1; Bunn, 1987: 5; Tomlinson, 2017: 17), τα ζητήματα της ειδικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης δεν έχουν προσελκύσει το αντίστοιχο ερευνητικό ενδιαφέρον των κοινωνιολόγων της εκπαίδευσης και η επιστήμη της Κοινωνιολογίας δεν έχει τοποθετηθεί επαρκώς. Ως εκ τούτου, η παρούσα μελέτη επιδιώκει τη διερεύνηση και την ανάδειξη των εμποδίων που υφίστανται οι μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σχετικά με την πρόσβαση και την προσβασιμότητα στην εκπαίδευση. Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού αναζητήθηκαν εκθέσεις αξιόπιστων φορέων που σχετίζονται με την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στην Ελλάδα, οι οποίες δημοσιεύθηκαν από το έτος 2020 και έπειτα. Ειδικότερα, επιλέχθηκαν οι εκθέσεις που έχουν δημοσιευθεί από: α) το Ελεγκτικό Συνέδριο (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2023), β) το Διεθνές Ταμείο Επείγουσας Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (United Nations Children's Emergency Fund, 2021) και γ) την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ., 2019). Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιήθηκε η ποσοτική ανάλυση περιεχομένου η οποία μας επέτρεψε τη μετατροπή των ποιοτικών δεδομένων σε ποσοτικά. Έπειτα, τα ποσοτικά δεδομένα μας κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν με στατιστικές μεθόδους (Κυριαζή, 2011: 282-283). Ορισμένα από τα ευρήματα της έρευνάς μας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, αφορούν σε εμπόδια που σχετίζονται με τη μη τακτική ανάπτυξη/προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών ή τις ελλείψεις των Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) σε ανθρώπινο δυναμικό. Η παρούσα έρευνα αναμένουμε: α) να συμβάλει στην περαιτέρω ενίσχυση του ερευνητικού ενδιαφέροντος των κοινωνιολόγων της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση, β) να αναδείξει την αναγκαιότητα και τη σημασία διεξαγωγής περαιτέρω μελετών, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης διαφορετικών ερευνητικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων.

Βιβλιογραφία

- Bunn, T. (1987). Sociological Perspectives on Special Education Part 1. *Educational Psychology in Practice*, 2(4), 5–9. <https://doi.org/10.1080/0266736870020402>
- Carrier, J. (1986). Sociology and Special Education: Differentiation and Allocation in Mass Education. *American Journal of Education*, 94(3), 281-312. <http://www.jstor.org/stable/1085153>
- Tomlinson, S. (2017). *A sociology of special and inclusive education: Exploring the manufacture of inability*. Routledge.

United Nations Children's Emergency Fund (2021). Η Ανάλυση της Κατάστασης των Παιδιών και των Νέων στην Ελλάδα 2021. UNICEF Greece Country Office.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (2023). *Έκθεση για την Αναπηρία: Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023*. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Ελεγκτικό Συνέδριο (2023). Για ένα αποτελεσματικό κράτος. Συνόψεις των Εκθέσεων θεματικών ελέγχων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ελεγκτικό Συνέδριο. https://www.elsyn.gr/sites/default/files/book_files/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F_%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A3_0_0_0.pdf

Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Πεδίο.

Ζητήματα ταυτότητας και έκφρασης φύλου: Ετοιμότητα των εκπαιδευτικών για τη δημιουργία συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος

Μαριάννα Μπίστα, Ειδική Εκπαίδευση, mariannampista@gmail.com

Ελευθερία Μπεαζίδου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, liliabe@uth.gr

Η πρόσφατη βιβλιογραφία αναδεικνύει ότι οι εκπαιδευτικοί συχνά εμφανίζονται ανεπαρκώς προετοιμασμένοι να διαχειριστούν αποτελεσματικά ζητήματα ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού των μαθητών τους (Espelage et al., 2019· Taylor et al., 2016). Η κατανόηση των απόψεων και στάσεων τους είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της κοινωνικής συμπερίληψης και την εξάλειψη των διακρίσεων βάσει φύλου στο σχολικό περιβάλλον. Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη διερεύνηση της ετοιμότητας των εκπαιδευτικών σε δημόσια δημοτικά σχολεία της Ελλάδας να διαχειριστούν θέματα που αφορούν την έκφραση φύλου και σεξουαλικότητας των μαθητών. Χρησιμοποιήθηκε ποσοτική μεθοδολογία με ερωτηματολόγια, τα οποία συμπληρώθηκαν από 178 εκπαιδευτικούς (44 άνδρες και 134 γυναίκες). Το 44% των συμμετεχόντων ήταν ηλικίας 25-35 ετών, ενώ η πλειονότητα ήταν κάτοικοι αστικών περιοχών. Τα ευρήματα δείχνουν ότι, ενώ η πλειονότητα των εκπαιδευτικών είναι πρόθυμη να στηρίξει τους μαθητές τους ανεξαρτήτως αναγκών, οι απόψεις τους για την έκφραση φύλου ποικίλλουν. Παρά το γεγονός ότι αρκετοί θεωρούν το σχολείο ασφαλή χώρο για την ελεύθερη έκφραση, ένα σημαντικό ποσοστό εκφράζει επιφυλάξεις, ειδικά όταν αυτή η έκφραση δεν συμμορφώνεται με τις ετεροκανονικές προσδοκίες. Επιπλέον, πολλοί εκπαιδευτικοί αισθάνονται ανεπαρκώς προετοιμασμένοι για να διαχειριστούν ζητήματα έκφρασης ταυτότητας φύλου, με τον τρόπο διαμονής να επηρεάζει σημαντικά το επίπεδο ετοιμότητάς τους. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την επιτακτική ανάγκη ανάπτυξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα ενισχύσουν τις γνώσεις και δεξιότητες των εκπαιδευτικών, προωθώντας έτσι την αποδοχή και συμπερίληψη σε ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον για όλους τους μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: συμπεριληπτικό σχολείο, ταυτότητα φύλου, σεξουαλικός προσανατολισμός, εκπαιδευτική ετοιμότητα

**Εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ανώτατη Εκπαίδευση: Η Περίπτωση των
Διδασκόντων/-ισσών του Δημοσίου Τομέα**

Ιωάννης Χ. Λαμπρόπουλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
i.ch.lampropoulos@gmail.com

Μαρία Κολτσίδα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
marykoltsida@gmail.com

Ευγενία Παγάνη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, jen.pag@hotmail.com

Γεώργιος Τριανταφύλλου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, triantafyllou@hmu.gr

Νικόλαος Βουδρισλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
nvoudris@gmail.com

Η θεματική των εκπαιδευτικών ανισοτήτων αναδεικνύει κρίσιμα ζητήματα ισότητας στην πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική ανάπτυξη. Μια χαρακτηριστική περίπτωση ανισότητας παρατηρείται στη διδασκαλία στα δημόσια πανεπιστήμια από διδάκτορες/ισσες. Παρά το υψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο και την εξειδίκευσή τους, οι διδάκτορες αυτοί αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην ανάληψη διδακτικών καθηκόντων στα δημόσια πανεπιστήμια, καθώς το ισχύον θεσμικό πλαίσιο απαγορεύει τη συμμετοχή τους στη διδασκαλία. Αυτό το κανονιστικό πλαίσιο περιορίζει την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού με υψηλά προσόντα, δημιουργώντας μια μορφή θεσμικής ανισότητας. Η δυνατότητα διδασκαλίας από διδάκτορες/ισσες του δημοσίου θα μπορούσε να ενισχύσει την ποιότητα της εκπαίδευσης στα ελληνικά πανεπιστήμια, προσφέροντας πολυεπίπεδες οπτικές και εμπειρίες από τον δημόσιο τομέα, κάτι που είναι σημαντικό για την κοινωνική και επαγγελματική σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Η απαγόρευση αυτή, ωστόσο, αποκλείει την ισότιμη πρόσβαση σε ακαδημαϊκές ευκαιρίες, ενισχύοντας τις ανισότητες σε σχέση με άλλους επαγγελματίες που δεν εργάζονται στο δημόσιο. Η εξαίρεση της συγκεκριμένης κατηγορίας ανθρώπων φέρει ευρύτερες επιπτώσεις στην εκπαιδευτική ισότητα και στη διαδικασία της κοινωνικής συμπερίληψης, δεδομένου ότι στερεί από τους φοιτητές τη δυνατότητα να διδαχθούν από ειδικούς με πρακτική εμπειρία.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικές ανισότητες, τριτοβάθμια εκπαίδευση, δημόσια εκπαίδευση

**Διερεύνηση παραγόντων ετοιμότητας εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και
δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να διδάξουν θέματα Σεξουαλικής
Διαπαιδαγώγησης στη δημόσια εκπαίδευση της Κύπρου**

Βασιλική Λουκαΐδου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, celia@oikoik.org

Η αναγκαιότητα για Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ), η οποία βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και προσεγγίζει τη σεξουαλικότητα ολιστικά και εντός του πλαισίου της γνωστικής, σωματικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών και των εφήβων, είναι σχεδόν αποδεκτή ανά το παγκόσμιο. Η ένταξη της ΠΣΔ στην Κύπρο θεωρείται ως μία καινοτόμος εκπαιδευτική παρέμβαση, λαμβάνοντας υπόψη το κυπριακό συγκείμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονες παραδοσιακές κοινωνικές, πολιτικές και θρησκευτικές αντιλήψεις. Σκοπός της παρούσας επιστημονικής ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστούν τα ευρήματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια διδακτορικής διατριβής, η οποία αφορά αρχικά στη διερεύνηση των παραγόντων ετοιμότητας των εκπαιδευτικών Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης οι οποίοι/ες διδάσκουν θέματα ΠΣΔ και ακολούθως στην ανάδειξη των προκλήσεων που υπάρχουν σε σχέση με αυτήν. Η μεθοδολογία η οποία εφαρμόστηκε για να επιτευχθεί ο σκοπός και να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα είναι αυτή της μικτής ερευνητικής προσέγγισης, η οποία βασίστηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση η συλλογή δεδομένων επιτεύχθηκε μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου στο οποίο ανταποκρίθηκαν 318 εκπαιδευτικοί. Στη δεύτερη φάση, πραγματοποιήθηκε η συλλογή ποιοτικών δεδομένων μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας καταδεικνύουν ότι η ΠΣΔ δεν εφαρμόζεται επαρκώς στην Κύπρο εξαιτίας διαφόρων θεσμικών και οργανωτικών προκλήσεων που καλούνται οι φορείς να αντιμετωπίσουν. Η αποτελεσματική εφαρμογή της ΠΣΔ πραγματοποιείται συχνά εν μέσω έντονα ιδεολογικοποιημένων και πολιτικοποιημένων ανταγωνισμών μέσα στους οποίους οι εκπαιδευτικοί καλούνται να υπερβούν.

Λέξεις-κλειδιά: Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση, Εκπαιδευτική Ετοιμότητα, Επιμόρφωση, Προσωπικές Πεποιθήσεις

Η ενσωμάτωση της Προφορικής Ιστορίας σε διεθνή αναλυτικά προγράμματα ως εργαλείο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική συμπερίληψη

Μαρίνα Μπάντιου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mbantiou@hotmail.com

Η ενσωμάτωση της προφορικής ιστορίας στο σχολικό περιβάλλον έχει γνωρίσει πρόσφατα μεγάλη αποδοχή (Llewellyn & Ng-A-Fook, 2017, 2020). Οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν την προφορική ιστορία επιδιώκοντας να δημιουργήσουν παιδαγωγικούς χώρους για τη συν-δημιουργία της γνώσης και την ενασχόληση με «δύσκολες» πτυχές του παρελθόντος (Britzman, 1998; Llewellyn and Ng-A-Fook, 2017). Προσφέρεται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές για την επανεξέταση ιστορικών αναφορών, ενισχύοντας την ακρόαση βιωμένων ιστοριών και τη συν-δημιουργία αφηγήσεων. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τον ρόλο της προφορικής ιστορίας σε διεθνή αναλυτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα σχολείων για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής αγωγής, αναδεικνύοντας τις εμπειρίες περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, βοηθώντας στην αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών και προάγοντας τη συμπερίληψη μέσω της ανταλλαγής βιωμένων εμπειριών. Η μεθοδολογία βασίζεται στην ανάλυση περιεχομένου επιλεγμένων διεθνών αναλυτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία εφαρμόζονται σε χώρες με πολιτισμικές και εθνοτικές διαφοροποιήσεις και έχουν ενσωματώσει την προφορική ιστορία για την προσέγγισή τους. Ο Καναδάς αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς η προφορική ιστορία έχει ενταχθεί πλήρως στην εκπαίδευση, κυρίως ως εργαλείο για τη διδασκαλία και κατανόηση των εμπειριών και των ιστοριών των αυτόχθονων πληθυσμών, παρέχοντας μία πληρέστερη κατανόηση της κοινωνικής σύνθεσης της χώρας και της συμβολής των διαφορετικών κοινοτήτων στην ανάπτυξή της. Παράλληλα, σημείο εστίασης αποτελεί η παιδαγωγική της ακρόασης στο πλαίσιο της προφορικής ιστορίας, η οποία ενθαρρύνει «την άμεση αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών, καθώς οι συμμετέχοντες ακούν ο ένας τον άλλον καθώς και τις μαρτυρίες, εξερευνώντας κοινούς τόπους αλλά και διαφορές απόψεων μέσω του διαλόγου» (Low και Sonntag, 2015: 275). Τα δεδομένα συλλέγονται μέσω δευτερογενών πηγών, αναλύσεις και εκθέσεις εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με στόχο την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προφορικής ιστορίας στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής αγωγής. Τα δεδομένα υποβάλλονται σε συγκριτική ανάλυση, προκειμένου να εντοπιστούν κοινές πρακτικές και στρατηγικές που ενισχύουν την κοινωνική συμπερίληψη και τη διαπολιτισμική κατανόηση μέσω της προφορικής ιστορίας. Αναδεικνύεται η σημασία της προφορικής ιστορίας ως εργαλείο για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της κοινωνικής συμπερίληψης καταγράφοντας καλές πρακτικές, οι οποίες ενθαρρύνουν τη συν-δημιουργία γνώσης και την ενεργό μάθηση.

Λέξεις-κλειδιά: προφορική ιστορία, διαπολιτισμική εκπαίδευση, κοινωνική συμπερίληψη, αναλυτικά προγράμματα

Βιβλιογραφία

- Britzman, D. P. (1998). *Lost subjects, contested objects: Toward a psychoanalytic inquiry of learning*. Albany: State University of New York Press
- Llewellyn, K. R., & Ng-A-Fook, N. (2017). Introduction: oral history and 21st century schooling. In Llewellyn, K. R., & Ng-A-Fook, N. (Eds.). (2017). *Oral History and Education: Theories, Dilemmas, and Practices* (pp. 1-14). Springer.
- Llewellyn, K. R., & Ng-A-Fook, N. (Eds.). (2020). Oral History and Education: Hopes for Addressing Redress and Reconciliation. In *Oral History, Education, and Justice Possibilities and Limitations for Redress and Reconciliation* (pp. 1-10). Routledge.
- Low, B., and E. Sonntag. (2015). Toward a Pedagogy of Listening: Teaching and Learning from Life Stories of Human Rights Violations. In Llewellyn, A. Freund, and N. Reilly (Eds.). (2015). *The Canadian Oral History Reader* (pp. 266–281). McGill-Queen's University Press.

Απόψεις εκπαιδευτικών για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα στην εκπαίδευση

Γεώργιος Ντεντάκης, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, giorgosntentes@yahoo.gr

Στον χώρο του σχολείου αναπτύσσονται οι στάσεις, οι αντιλήψεις και οι πεποιθήσεις σχετικά με το φύλο και αναπαράγεται και η έμφυλη ταυτότητα (Κογκίδου, 2012· Φρόση, 2010). Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι κρίσιμος και σημαντικός στον τρόπο που θα διαχειριστεί και θα προσεγγίσει τέτοια ζητήματα (Scandurra et al., 2017· Swanson & Gettinger, 2016· Payne & Smith, 2012· Νικολούδης, 2010). Η έρευνα είναι ποιοτική (Πεδιαδίτης, 2009) και ως μέθοδος συλλογής δεδομένων επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, ενώ αξιοποιήθηκε η θεματική ποιοτική ανάλυση (Τσιώλης, 2018). Στο πλαίσιο της έρευνας αυτής, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εκφραστούν για ένα ευαίσθητο και σύνθετο θέμα. Σκοπός, λοιπόν, είναι διερευνηθούν και να αναδειχθούν οι απόψεις τους για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα. Προηγήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση για το φύλο (Balthazart, 2020· Γαλανού, 2014· Αποστολέλλη & Χαλκιά, 2012), τη σχέση φύλου και εκπαίδευσης (Κογκίδου, 2012· Φρόση, 2010), με έμφαση τη θέση της Κριτικής Παιδαγωγικής (Χουρδάκης, 2020· Χιωτάκη-Πούλου, 2007). Διαπιστώθηκε πως οι εκπαιδευτικοί έχουν εν μέρει θετική στάση και είναι πρόθυμοι/ες να αλλάξουν προτείνοντας μια σειρά από βελτιωτικά μέτρα.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικοί, ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα, φύλο, εκπαίδευση, Κριτική Παιδαγωγική

Διερευνώντας την Ιστορική Σκέψη εφήβων μαθητών και μαθητριών: Η επίδραση του εκπαιδευτικού πλαισίου

Βάλια Παπαγιάννη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, valiap191@gmail.com

Το ερευνητικό ενδιαφέρον διεθνώς εστιάζεται στο γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών, στους τρόπους θεώρησης του ιστορικού παρελθόντος και στους μηχανισμούς διαμόρφωσης στερεοτύπων και προκαταλήψεων που επηρεάζουν το πώς αντιλαμβάνονται το παρελθόν (Κόκκινος 2003, Seixas 2000). Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να διερευνηθεί αν και σε ποιο βαθμό οι έφηβοι διαθέτουν τα απαραίτητα διανοητικά εργαλεία για την επεξεργασία της ιστορικής γνώσης, της προσδίδουν νόημα και δομή και συνεπώς συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας κριτικής ιστορικής σκέψης. Στο πλαίσιο διδακτορικής έρευνας που διεξήχθη στην Αθήνα κατά τη σχολική χρονιά 2021-2022, 238 μαθήτριες και μαθητές της Α' Λυκείου κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο, αφού πρώτα παρακολούθησαν μια κινηματογραφική ταινία. Ο στόχος ήταν να φωτιστούν συγκεκριμένα στοιχεία της ιστορικής σκέψης τους, όπως οι αντιλήψεις της πολλαπλότητας της ιστορικής αλήθειας και της αιτιότητας. Ένας επιπλέον στόχος ήταν να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο οι αντιλήψεις αυτές επηρεάζονται από το εκπαιδευτικό πλαίσιο στο οποίο φοιτούν οι έφηβοι. Γι' αυτό η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε διαφορετικού τύπου σχολεία: ΓΕΛ, ΕΠΑΛ, Πρότυπα-Πειραματικά, τα οποία δεν διαφέρουν μεταξύ τους μόνο ως προς τις διδακτικές μεθόδους αλλά και ως προς την κοινωνική προέλευση των μαθητών/τριών τους. Από την ποσοτική και την ποιοτική ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων προκύπτει ότι η ιστορική σκέψη των εφήβων διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τον τύπο σχολείου στον οποίο φοιτούν.

Λέξεις-κλειδιά: ιστορική σκέψη, κοινωνική προέλευση, εκπαιδευτικό πλαίσιο

Βιβλιογραφία

Κόκκινος Γ. (2003), Επιστήμη, Ιδεολογία, Ταυτότητα: Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Seixas, P. (2000), Schweigen! Die Kinder! Or, Does Postmodern History Have a Place in the Schools?, in P. Seixas, S. Wineburg (eds), Knowing Teaching and Learning History. National and International Perspectives, New York: New York University Press, pp. 19-37.

Έμφυλες Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών για την Αξιολόγηση Μαθητών/Μαθητριών στο Μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου

Μάριος Οικονόμου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, moikonomou09@gmail.com

Νικόλαος Τσουκάλης – Χαϊκάλης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής,
ntsoukalis@gmail.com

Παρά τη διεθνή δέσμευση για την εξάλειψη των έμφυλων ανισοτήτων στην εκπαίδευση, το σύγχρονο σχολείο φαίνεται να διαιωνίζει την πατριαρχική ιδεολογία, δημιουργώντας συνθήκες όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατώνται και οι μαθησιακές ευκαιρίες δίνονται ανισότιμα. Έρευνες υποδεικνύουν πως έμφυλες αντιλήψεις, είτε αυτόματες είτε συνειδητές, εκ μέρους των εκπαιδευτικών, επηρεάζουν αρνητικά τις αξιολογήσεις της μαθησιακής πορείας των μαθητών/μαθητριών. Η παρούσα έρευνα επιδιώκει να ερμηνεύσει πώς οι έμφυλες αντιλήψεις και οι μέθοδοι αξιολόγησης που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί διαμορφώνουν τις επιδόσεις των μαθητών/μαθητριών στη Νεοελληνική Γλώσσα. Χρησιμοποιήθηκε ποιοτική μεθοδολογία με ημιδομημένες συνεντεύξεις 12 Φιλολόγων, αποκαλύπτοντας ότι οι εκπαιδευτικοί τείνουν να αναμένουν υψηλότερες επιδόσεις από τις μαθήτριες στο συγκεκριμένο μάθημα. Παράλληλα, εντοπίστηκε η έλλειψη αξιολογικής κουλτούρας και η χρήση εργαλείων αξιολόγησης, τα οποία συχνά επηρεάζουν τις προσδοκίες και τις επιδόσεις και περιορίζουν τον γραμματικό και πολιτισμικό γραμματισμό των μαθητών/μαθητριών. Η μελέτη τονίζει την ανάγκη για ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών μέσω επιμόρφωσης σε θέματα ισότητας φύλου και χρήσης σύγχρονων εργαλείων αξιολόγησης, ώστε να μετασχηματιστούν οι σχολικές δομές σε περιβάλλοντα δημοκρατίας, συμπερίληψης και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Λέξεις-κλειδιά: Έμφυλες Ανισότητες, Στερεότυπες Αντιλήψεις, Εκπαιδευτική Αξιολόγηση

Ο σχολικός λόγος ως λανθάνουσα παράμετρος κοινωνικού αποκλεισμού

Ελισσάβετ Παϊζι, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, elipaizi@gmail.com

Αν και οι σύγχρονες κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις αντιμετωπίζουν τη γλώσσα ως κοινωνιοσημειωτικό σύστημα που συμμετέχει στη νοηματική κατασκευή της πραγματικότητας και τη νοηματοδότηση των κοινωνικών σχέσεων, στην καθημερινή διδακτική πρακτική συχνά η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως κοινωνικά ουδέτερο εργαλείο μετάδοσης της γνώσης. Έτσι, ο σχολικός λόγος, ως βασικός «διαμεσολαβητής» στη διαδικασία μετάδοσης και διαπραγμάτευσης της σχολικής γνώσης, λειτουργεί ως λανθάνουσα παράμετρος κοινωνικού αποκλεισμού για παιδιά των οποίων οι γλωσσικές αποσκευές διαφοροποιούνται σημαντικά από αυτόν. Με θεωρητικό και μεθοδολογικό εργαλείο τη Σχολή της Συστημικής Λειτουργικής Γλωσσολογίας (Halliday & Matthiessen 2004) και του κριτικού γραμματισμού (Fairclough 1992, Kress 2003), η παρούσα έρευνα αποσκοπεί να φωτίσει ορισμένες από τις κοινωνιογλωσσικές διαστάσεις της σχολικής επιτυχίας ή αποτυχίας που σχετίζονται με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του εκπαιδευτικού λόγου και τα χαρακτηριστικά της γλωσσικής του οργάνωσης. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να συμβάλει στον σχετικό διάλογο της εκπαιδευτικής κοινότητας και την ανάπτυξη της συνειδητότητας των εκπαιδευτικών ως προς τις κοινωνικές παρενέργειες που επιφέρει η αντιμετώπιση του εκπαιδευτικού λόγου ως κοινωνικά ουδέτερου. Η ανακοίνωση αποτελεί προέκταση της διδακτορικής διατριβής που εκπονήθηκε στο ΕΚΠΑ κατά τα έτη 2005-2010, και βασίστηκε σε δείγμα 635 γραπτών εργασιών μαθητών και μαθητριών Γενικού Λυκείου από αστικά, ημιαστικά και αγροτικά σχολεία της Κρήτης, σύμφωνα με τα πορίσματα της οποίας ο γραπτός λόγος των μαθητών/τριών φέρει τη σφραγίδα της κοινωνικής τους προέλευσης. Επιπλέον, στην εκπαιδευτική βαθμίδα του Λυκείου, η γλωσσική αποτύπωση της κοινωνικής ανισότητας είναι βαθύτερη και δύσκολα αναγνωρίσιμη, εφόσον αφορά κυρίως λεξικογραμματικούς μηχανισμούς με συνέπειες στη συνολική σημασιολογική οργάνωση του λόγου και πολύ λιγότερο διαλεκτικά χαρακτηριστικά.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση, κοινωνιοσημειωτικό σύστημα, κριτικός γραμματισμός, γλωσσική συνειδητότητα

Βιβλιογραφία

Fairclough N. (επιμ.) (1992). *Critical Language Awareness*. London, New York: Longman.

Halliday M.A.K. & C.M.I.M. Matthiessen (2004). *An Introduction to functional Grammar*, London: Edward Arnold.

Kress G. (2003): Γλωσσικές Διαδικασίες σε Κοινωνιοπολιτισμική Πρακτική.

(μτφρ. Ελευθερία Γεωργιάδη). Αθήνα: Σαββάλας.

**Συμπερίληψη παιδιών-προσφύγων στη γενική εκπαίδευση της κοινωνίας
υποδοχής: Στάσεις, αναπαραστάσεις και αναδυόμενες συγκρούσεις στις τάξεις
των γονέων τους**

Αγάθη Πατσιούδη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, agathipts@gmail.com

Η παρούσα έρευνα έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση των στάσεων, των αναπαραστάσεων και των αναδυόμενων συγκρούσεων στις τάξεις των προσφύγων-γονέων με αφορμή τη συμπερίληψη των παιδιών τους στη γενική εκπαίδευση της κοινωνίας υποδοχής. Οργανώθηκε με βάση τους εξής άξονες: α) σημασία της συμπερίληψης των παιδιών-προσφύγων στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην κοινωνία υποδοχής για τους γονείς, β) παράγοντες που επηρεάζουν τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους ως προς τη συμπερίληψη των παιδιών, γ) νοσηματοδότηση των πρακτικών που ακολουθούνται ως προς τη συμπερίληψη των παιδιών, δ) εμπόδια και συγκρούσεις στο πλαίσιο της συμπερίληψης, ε) μελλοντική πορεία παιδιών και γονέων εντός της κοινωνίας υποδοχής. Διεξάγεται σε δείγμα Σύριων προσφύγων-γονέων (N=20), που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα τα τελευταία έξι έτη και τα παιδιά τους φοιτούν στο ελληνικό σχολείο. Με γνώμονα τις θεωρίες περί επιπολιτισμοποίησης και τη σύνδεσή τους με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, την κοινωνική ταυτότητα και τη γονική εμπλοκή, διεξήχθησαν πρόσωπο με πρόσωπο ημιδομημένες συνεντεύξεις και κατόπιν αναλύθηκαν με τη μέθοδο της ερμηνευτικής φαινομενολογικής ανάλυσης. Μέσα από τον λόγο των συμμετεχόντων, διαμορφώθηκε μία εικόνα των στάσεων, των αντιλήψεων και του νοήματος που προσδίδουν στη λογική και στις πρακτικές της συμπερίληψης. Ακόμα, διερευνήθηκαν εμπόδια και αναδυόμενες συγκρούσεις στο πλαίσιο αυτό. Εν τέλει, σκιαγραφήθηκε η σημασία που οι συμμετέχοντες προσδίδουν στην έννοια της συμπερίληψης και ο τρόπος που πιστεύουν πως θα επηρεάσει στο μέλλον την πορεία των παιδιών τους και τη δική τους εντός της κοινωνίας υποδοχής.

Λέξεις-κλειδιά: επιπολιτισμοποίηση, πρόσφυγες-γονείς, συμπερίληψη, γονική εμπλοκή.

Παιδιά πρόσφυγες στο καμπ: Αποκλεισμός ή Εκπαίδευση Κοινότητας

Χριστίνα Σκούρτη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
christinsktp@soc.uoa.gr

Δημήτριος Παρσάνογλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
dimparsa@soc.uoa.gr

Αθανασία Σκληρού, Εικαστικές Τέχνες, athanassiasklirou@childrensartmuseum.gr

Από την “κρυμμένη διάσταση” του Hall (1982) έως την “ατμόσφαιρα” της Löw (2016) ο χώρος συνιστά διάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού, με διάφορες τοπικότητες, είτε ως ετεροτοπία ή ως σκωριοτοπία (Berger, 2006). Ο κοινωνικός αποκλεισμός, δηλαδή η μη συμμετοχή ενός ατόμου στις καθημερινές δραστηριότητες των μελών της κοινωνίας της οποίας αποτελεί γεωγραφικά κάτοικος (Burchardt. et. al., 1999), χαρακτηρίζει τους κατοίκους των καμπς, οι οποίοι φέρουν μια ιδιότυπη ταυτότητα, αυτή της campzenship (Sigona, 2014). Σε ένα καμπ, που φέρει χαρακτηριστικά Ολοπαγούς Ιδρύματος σύμφωνα με τον Goffman, (1961), με ένα πληθυσμό σε κατάσταση limbo (Δραγώνα, 2021), τα παιδιά γίνονται υποκείμενα ενός πολλαπλού αποκλεισμού: από τον χώρο του καμπ, τον δημόσιο χώρο της πόλης, τον ιδιωτικό χώρο ως κατοικία αλλά και το σχολικό περιβάλλον, τον τρίτο παιδαγωγό, και το σχολικό κτίριο, το οποίο σύμφωνα με τον Foucault (1978), λειτουργεί ως ρυθμιστής συμπεριφοράς, ρυθμιστικό όργανο επιτήρησης, ειδικά κατά την περίοδο της πανδημίας. Στο καμπ καθόλη τη διάρκεια λειτουργίας του γίνεται εκπαιδευτική παρέμβαση από το ΤΕΑΠΗ, τους ΣΕΠ και άλλους φορείς (Σκούρτη, 2023). Όπως αναφέρει η Ανδρούσου (2024) σχετικά με την εκπαιδευτική παρέμβαση του ΤΕΑΠΗ ελπίζει σε μια εκπαίδευση όλων των βαθμίδων, λιγότερο ανέλικτη και σε επικοινωνία με τις ανάγκες της κοινωνίας. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστεί η ματιά των παιδιών, μαθητών-τριών δημοτικού για τη χωρική διάσταση του καμπ στο οποίο διέμεναν από τις ζωγραφιές τους (Μουσείο Παιδικής Τέχνης, 2022). Καθώς η έννοια της εμπρόθετης δράσης, συμβάλλει στην κατανόηση των καμπς όχι μόνο ως χώρων αποκλεισμού και εξαίρεσης, αλλά και ως ενδιάμεσων, οριακών και μεταβατικών (Δημοπούλου, 149) και «η οριακότητα» ή το «ενδιάμεσο» είναι εγγενή στην εμπειρία του/της αιτούντος-σας άσυλο, από άποψη χρόνου (αναμονή, κενό, αναστολή), χώρου (περιορισμό, εξαίρεση και κατώφλι) και μεταξύ του πολιτικού και νομικού καθεστώτος, τα παιδιά που πάνε σχολείο, κοινωνικοποιούνται και εντάσσονται σε μια άλλη κοινότητα, διαπολιτισμική και συμπεριληπτική αποτελώντας μια εκδοχή της «άλλης πραγματικότητας», η οποία είναι χωρική.

Λέξεις-κλειδιά: Καμπς, Ολοπαγές Ίδρυμα, Χώρος, Εκπαίδευση, Τέχνη, Πρόσφυγες

Βιβλιογραφία

Ανδρούσου, Α. (2024). «Οκτώβριος 2015-Ιανουάριος 2023 Εικόνες και ψίθυροι μιας συλλογικής παιδαγωγικής παρέμβασης στη δομή φιλοξενίας προσφύγων του Ελαιώνα»

στο *Για μια χωρική ματιά στην εκπαίδευση* (Επιμ. Ε. Μίχα). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Berger, A. (2006). *Drosscape. Wasting Land in Urban America*. N.Y.: Princeton Architectural Press

Βλαστού-Δημοπούλου, Φ., Παπατζανή, Ε., Σιώτου, Α., Χατζηπροκοπίου, Π., (2022). «Κατοικώντας το μόνιμα προσωρινό: Πρακτικές οικειοποίησης του χώρου και διαπραγματεύσεις της κινητικότητας σε δομές «φιλοξενίας»» στο *Ευρωπαϊκές αξίες και προσφυγική «κρίση»* Επιμ. Δημητριάδη, Α., Μαλαμίδης, Χ. Αθήνα: Νήσος

Burchardt, T., Le Grand, J. and Piachaud, D. (1999), «Social Exclusion in Britain 1991—1995». *Social Policy & Administration*, 33: 227-244. <https://doi.org/10.1111/1467-9515.00148>

Dragonas, Th. (2021). «Toward a Holistic Approach to Refugee Integration». *The International Journal of Learner Diversity and Identities* 28 (2): 1-14. doi:10.18848/2327-0128/CGP/v28i02/1-14.

Foucault, M. (1989). *Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*. Αθήνα: Εκδ. Ράππα

Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situations of mental patients and other inmates*. Doubleday (Anchor).

Hall, E. (1966). *The Hidden Dimension*. N.Y.: Doubleday

Löw, M. (2016). *The Sociology of Space*. N. Y.: Palgrave Macmillan

Sigona, N. (2014). “Campzenship: reimagining the camp as a social and political space”. *Citizenship Studies*, 19(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/13621025.2014.937643>

Σκούρτη, Χ. (2023). *Η καθημερινή ζωή των προσφύγων στον Ελαιώνα και η μετάβαση σε άλλους τύπους διαμονής: Πορεία προς την ένταξη;* <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/3325412>

Strong-Wilson, T., & Ellis, J. (2007). “Children and place: Reggio Emilia’s environment as third teacher”. *Theory into Practice*, 46(1), 40-47

Κοινωνιο-λογούντες μετά λόγου γνώσεως. Ο ενδιαθέτος -ο φωνούμενος και - ο γραπτός -λόγος ως κοινωνική δι-εργασία! Μια άσκηση επί χάρτου αλλά και επί (σχολικής) τάξης στο πλαίσιο της κοινωνικής συμπερίληψης

Σιμάκης Συμεού, ssymeou@schools.ac.cy

Επιχειρώντας μια εφαρμογή του θεωρητικού πλαισίου που διέπει την έρευνα, στη Διδακτική ή/και τη σχολική έκφραση της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, θα εστιάσουμε στην περιοχή της Κοινωνιογλωσσολογίας. Μερικά καίρια και κρίσιμα ζητήματα προς διερεύνηση θα μπορούσαν να είναι, κατ' αρχήν, οι Κοινωνικές ανισότητες, ως background της έκφραση λόγου και της υπο-δοχής του ως κοινωνικού σημαινόμενου στη σχολική τάξη. Προκύπτει ανάγκη διερεύνησης του ενδεχομένου, ο ενδιαθέτος δικός τους «λόγος», ο λόγος που εκφράζουν και ο λόγος που υποδέχονται η/και (δεν) αποδέχονται, τα παιδιά, να βρίσκονται σε πλήρη, μερική ή εκτεταμένη αντίθεση. Οι στοχεύσεις της κοινωνίας και του εκπαιδευτικού μας συστήματος σε συνδυασμό με τον ρόλο της γλώσσας, όχι απλά ως εργαλείου επικοινωνίας, αλλά ως σύστημα επι-κοινωνίας. Τίθεται για συ-ζήτηση το ενδεχόμενο της μη αποδοχής του «λόγου» του εκπαιδευτικού συστήματος από τα παιδιά, αφού θεωρείται ότι τον διαμορφώνουν και συντελούν στη διαμόρφωσή του, η κοινωνική προέλευση, ο ταξικός (αυτο) ή και ετερο -προσδιορισμός, οι κοινωνικές ανισότητες. Η αποδοχή, οι κοινωνιολογικές εκδοχές, η συνεκδοχή και τα συνεπαγόμενα, αναλόγως της κοινωνικής προέλευσης και του ταξικού προσδιορισμού του. Στο παραπάνω πλαίσιο προβληματισμού, θεωρείται σημαντική η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην ισότητα ευκαιριών και την κοινωνική συμπερίληψη· να εκπέμπουμε δηλαδή ένα τέτοιο εκπαιδευτικό - κοινωνικό λόγο που να είναι κατανοητός, εύπεπτος, με καλές δυνατότητες πρόσβασης σ' αυτόν, τα μηνύματα και τα αιτούμενα δι' αυτού, έτσι ώστε να διασφαλίζεται αυθεντική ισότητα ευκαιριών για όλους, ως επιστέγασμα-αποτέλεσμα του εκπεμπόμενου «κοινωνικού και εκπαιδευτικού λόγου» και των συνεπαγόμενων του. Συμπερασματικά, επιχειρείται να ανιχνευθεί και να ερμηνευθεί: η υπο-δοχή των μηνυμάτων - ο ρόλος της γλώσσας και ο κοινωνικός χρωματισμός της, διά των ιδεολογημάτων και των μηνυμάτων που εκπέμπονται, μέσω αυτής και δι' αυτής, η πρόσληψή τους, ανάλογα με την κοινωνική προέλευση του μαθητικού πληθυσμού και την κοινωνική του κατηγοριοποίηση.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνιο-γλωσσο-λογία, (κοινωνική) χαρτογράφηση της σχολικής τάξης, (κοινωνικές) Ανισότητες, ισότητα ευκαιριών και κοινωνική συμπερίληψη γλωσσικός κώδικας επι-κοινωνίας

Ο ρόλος της αντιλαμβανόμενης αυτοαποτελεσματικότητας και των στάσεων ως προς τη συμπερίληψη στην προώθηση της ατομικής καινοτομικότητας των εκπαιδευτικών

Ευστάθιος Ξαφάκος, stathisxafakos@yahoo.com

Κωνσταντίνος Μαλαφάντης, kmalafant@primedu.uoa.gr

Η παρούσα έρευνα μελετά, στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, την πιθανή αιτιώδη σχέση ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη αυτοαποτελεσματικότητα, τις στάσεις ως προς τη συμπερίληψη και την ατομική καινοτομικότητα των εκπαιδευτικών, καθώς μελέτες έχουν δείξει τη θετική σχέση μεταξύ των στάσεων ως προς τη συμπερίληψη και της αντιλαμβανόμενης αυτοαποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών (Sharma & Sokal, 2015· Savolainen, et al., 2020· San Martin et al., 2021), όπως ακόμη η αντιλαμβανόμενη αυτοαποτελεσματικότητα έχει συσχετιστεί θετικά με την καινοτόμο συμπεριφορά (Janssen, 2000· Hsiao, et al., 2011· Gkontelos et al., 2023). Στην έρευνα συμμετείχαν με δειγματοληψία ευκολίας 150 εκπαιδευτικοί γενικής και ειδικής αγωγής. Αξιοποιήθηκαν οι εξής κλίμακες: α) η Κλίμακα Στάσεων ως προς τη Συμπερίληψη (AIS), η οποία αναπτύχθηκε από τους Sharma & Jacobs (2016) και περιλαμβάνει 10 δηλώσεις. Β) Η κλίμακα Teacher Efficacy for Inclusive Practices (TEIP), η οποία έχει σχεδιαστεί για να μετρά την αντιλαμβανόμενη αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών όσον αφορά στη διδασκαλία σε τάξεις χωρίς αποκλεισμούς, των Park, Dimitrov, Das & Gichuru (2016). Γ) Η κλίμακα των Hurt, Joseph και Cook (1977), στόχος της οποίας είναι η μέτρηση της αντιλαμβανόμενης ατομικής καινοτομικότητας των εκπαιδευτικών, η οποία περιλαμβάνει 20 στοιχεία. Τα αποτελέσματα της έρευνας, μέσω της ανάλυσης διαδρομών (path analysis), φανερώνουν την αιτιώδη σχέση μεταξύ των τριών μεταβλητών και τον διαμεσολαβητικό ρόλο των θετικών στάσεων ως προς τη συμπερίληψη ανάμεσα στην αυτοαποτελεσματικότητα ως προς τη διαχείριση της συμπερίληψης και την ατομική καινοτομικότητα των εκπαιδευτικών, εύρημα το οποίο δείχνει ότι η αυτοαποτελεσματικότητα στη διαχείριση της συμπερίληψης και οι θετικές στάσεις αποτελούν παράγοντες, οι οποίοι ενισχύουν την ατομική τους καινοτομικότητα και κατά συνέπεια την αναζήτηση νέων ιδεών και πρακτικών με σκοπό τη βελτίωση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

**«Είμαι άντρας, αλλά θα είμαι και νηπιαγωγός»: Αντιλήψεις ανδρών φοιτητών
του ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ για τον άνδρα νηπιαγωγό**

Έμη Παπαναστασίου, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, epapana@psed.duth.gr

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία στο τέλος της σχολικής χρονιάς 2021–22 οι άντρες νηπιαγωγοί στα Ελληνικά νηπιαγωγεία ήταν 1,4% του συνόλου του διδακτικού προσωπικού των νηπιαγωγείων, αν και έχει γίνει άρση των περιορισμών λόγω φύλου στις σπουδές προσχολικής εκπαίδευσης από το 1983. Σε παγκόσμιο επίπεδο η συμμετοχή των αντρών είναι επίσης πολύ χαμηλή και κυμαίνεται μεταξύ 2-6% των νηπιαγωγών με πολύ μικρές ανοδικές τάσεις όπως συμβαίνει και στην Ελλάδα (Besnard & Diren 2010, Brody 2014, Rohrmann et al 2021). Το υψηλότερο ποσοστό αντρών νηπιαγωγών είναι στη Νορβηγία με 9% (Rohrmann et al 2021). Στην παρούσα μελέτη σκοπός είναι να ερευνηθούν οι λόγοι που ώθησαν τους φοιτητές να βρεθούν σε ένα τμήμα προσχολικής εκπαίδευσης, πώς συγκροτούν τις ταυτότητές τους σπουδάζοντας σε ένα πανεπιστημιακό τμήμα που κατά κύριο λόγο βρίσκονται γυναίκες και σπουδάζοντας ένα αντικείμενο που θεωρείται «γυναικείο». Παράλληλα, θα μελετηθούν οι προσδοκίες τους για το επαγγελματικό τους μέλλον και τη μελλοντική επαγγελματική τους πορεία. Στη παρούσα μελέτη, οι ταυτότητες των φοιτητών θεωρούνται ως πολλαπλές, ρευστές και σε διαρκή αλλαγή. Αυτή η προσέγγιση δίνει έμφαση στους τρόπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες μπορεί να χρειαστεί να υιοθετήσουν πολλαπλούς ρόλους και να κατασκευάσουν πολλαπλές έμφυλες ταυτότητες έτσι ώστε να διαπραγματευτούν νοήματα, κύρος, ασφάλεια και θέσης στην καθημερινή τους ζωή (Burr 2003). Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα μέσω της οποίας θα παρουσιαστούν οι κατασκευές των νοημάτων (Bryson 2003) σε σχέση με το φύλο και τις σπουδές νηπιαγωγών. Πραγματοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις με φοιτητές προσχολικής εκπαίδευσης και προκειμένου να υπάρχει μια πιο σφαιρική αντίληψη μέσα από πλούσια και λεπτομερή δεδομένα, όπως αυτά εμφανίζονται στο κοινωνικό πλαίσιο. Η επεξεργασία των δεδομένων γίνεται μέσα από την προσέγγιση της Θεματικής Ανάλυσης (Thematic Analysis) η οποία παρέχει τα κατάλληλα εργαλεία για την ανίχνευση, την οργάνωση και την κατανόηση με συστηματικό τρόπο των θεματικών της έρευνας. Τα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν στο συνέδριο, καθώς είναι μια έρευνα που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Λέξεις-κλειδιά: Άνδρες φοιτητές, Νηπιαγωγεία, Αντιλήψεις

Βιβλιογραφία

- Besnard T. and Diren, A. (2010). Perseverance of Male Students in Early Childhood Educator Training. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2(2), pp. 3206-3218
- Brody, D. (2014). *Men Who Teach Young Children: An International Perspective*. London: Institute of Education Press, Trentham Books
- Bryson, V. (2003). *Feminist Political Theory: An Introduction*. Palgrave Macmillan
- Burr, V. (2003). *The Social Constructionism*. Hove: Routledge

Rohrmann, T., Brody, D. and Plaisir, J. Y. (2021). A Diversity of Cultural and Institutional Contexts. In D. Brody, K. Emilsen, T. Rohrmann, and J. Warin (eds) *Exploring Career Trajectories of Men in the Early Childhood Education and Care Workforce. Why They Leave and Why They Stay*. London: Routledge, pp. 28–40

«Και το βράδυ έχω σφυρί στην τσέπη»: Αποτυπώσεις της έμφυλης βίας στα φεμινιστικά περιοδικά της Μεταπολίτευσης

Ελευθερία Παπαστεφανάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, e.papastefanaki@uoc.gr

Η ανακοίνωση επιχειρεί να αναδείξει τη θεματική της έμφυλης βίας μέσα από τον λόγο που παράγεται στα φεμινιστικά περιοδικά της περιόδου 1974-1990. Τα υπό εξέταση φεμινιστικά περιοδικά (*ΣΚΟΥΠΑ: Για το γυναικείο ζήτημα*, *Σφίγγα: Φεμινιστικά και άλλα*, *Κατίνα: Φεμινιστικό Περιοδικό*, *Δίνη*, *Αμφί*, *Η Λάβρυς: Γυναικείος λόγος και αντίλογος*) εντάσσονται στην πρώτη περίοδο της Μεταπολίτευσης, της «ηρωικής» εκείνης περιόδου για τον αγώνα διαφόρων συλλογικοτήτων και ομάδων να παρουσιάσουν τις ιδέες και τους προβληματισμούς τους σχετικά με την έμφυλη βία και γενικότερα το αίτημα για ίσα δικαιώματα και σεβασμό στο κάθε άτομο ανεξάρτητα από τη σεξουαλική του ταυτότητα. Η έρευνα επικεντρώθηκε στα φεμινιστικά έντυπα των αυτόνομων φεμινιστικών ομάδων των δύο πρώτων μεταπολιτευτικών δεκαετιών (Σκλαβενίτη, 2018). Τα έντυπα αυτά φαίνεται ότι επιδιώκουν να αμφισβητήσουν κοινωνικές συμπεριφορές και παγιωμένες αντιλήψεις σχετικά με τη βία καταρρίπτοντας μύθους, στερεότυπα και αφηγήσεις που διαιωνίζουν την κουλτούρα του βιασμού, την κουλτούρα της σιωπής και συμβάλλουν στη φίμωση και στον στιγματισμό των επιζώντων. Τα φεμινιστικά περιοδικά που εξετάζονται εδώ συμβάλλουν στην κατανόηση της βίας ως πράξης πολιτικής (Αβδελά, 2018· Hooks, 2015), μεταφέροντας στο εγχώριο κοινό νέους προβληματισμούς που αφορούν τις έμφυλες σχέσεις, την καταγγελία της έμφυλης βίας, τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων και την πατριαρχία. Τόσο τα περιοδικά με περισσότερο ακαδημαϊκή κατεύθυνση, όσο και αυτά που έχουν κυρίως κινηματικό περιεχόμενο, αποτελούν ιδιαίτερη τάση μέσα στο ευρύτερα ριζοσπαστικό πνεύμα της Μεταπολίτευσης συμβάλλοντας στην αμφισβήτηση της πατριαρχίας στην αρκετά καθυστερημένη ελληνική κοινωνία της εποχής και στην εδραίωση και δυναμική εμφάνιση ενός ανανεωμένου πεδίου παρέμβασης και έρευνας που αφορά τις έμφυλες σχέσεις, τη σεξουαλική ταυτότητα και την έμφυλη βία.

Λέξεις-κλειδιά: έμφυλη βία, Μεταπολίτευση, φεμινιστικά περιοδικά

Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Ε. (2018). Ο φεμινισμός ως κριτική της εξουσίας. Στο: *Εννοιολογήσεις και Πρακτικές του φεμινισμού. Μεταπολίτευση και μετά*. Αθήνα: Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, 13-18.
- Hooks, B. (2015). *Feminist Theory: From Margin to Center*. New York: Routledge.
- Σκλαβενίτη, Κ. (2018). Αυτόνομες φεμινιστικές ομάδες της Μεταπολίτευσης: Δυο τρία πράγματα που ξέρω γι αυτές. Στο: *Εννοιολογήσεις και πρακτικές του φεμινισμού: Μεταπολίτευση και μετά*. Αθήνα: Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, 73-80.

Ισότιμη αξιολόγηση: Αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων μέσω δίκαιων και συμμετοχικών πρακτικών αξιολόγησης

Ιωάννα Χριστολουκά, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
anniechrist1992@gmail.com

Σε έναν κόσμο που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενες κοινωνικές ανισότητες, ο ρόλος της εκπαίδευσης ως κοινού αγαθού καθίσταται όλο και πιο καθοριστικός. Οι πρακτικές αξιολόγησης στην εκπαίδευση θεωρούνται συχνά ως ουδέτερα, αντικειμενικά μέτρα των επιδόσεων των μαθητών. Ωστόσο, μπορούν να διαιωνίσουν τις υπάρχουσες ανισότητες, ευνοώντας ορισμένες ομάδες έναντι άλλων. Η παρούσα εργασία διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικές αξιολογήσεις μπορούν να γίνουν πιο δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς, αντιμετωπίζοντας τις κοινωνικές ανισότητες κατά τη διαδικασία υλοποίησής τους. Εξετάζει τις προκαταλήψεις που ενυπάρχουν στις παραδοσιακές τυποποιημένες εξετάσεις, τον αντίκτυπο των πολιτισμικών, κοινωνικοοικονομικών και φυλετικών παραγόντων στα αποτελέσματα της αξιολόγησης και τις δυνατότητες των εναλλακτικών, δημοκρατικών και συμμετοχικών μοντέλων αξιολόγησης για την προώθηση της δικαιοσύνης. Επιπλέον, διερευνάται ο ρόλος της τεχνολογίας στην αξιολόγηση, ιδίως οι προκλήσεις του ψηφιακού χάσματος, και προτείνονται πλαίσια για πρακτικές αξιολόγησης που ανταποκρίνονται πολιτισμικά και είναι κοινωνικά υπεύθυνες. Με τον τρόπο αυτό, η παρούσα μελέτη υποστηρίζει ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα πρέπει να επανεξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούν τους μαθητές για να προωθήσουν την κοινωνική δικαιοσύνη, τη δημοκρατία και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών σε ποικιλόμορφες κοινωνίες.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτική αξιολόγηση, κοινωνικές ανισότητες, δικαιοσύνη, πρακτικές.

Φοιτήτριες Ρομά: Η συμβολή της οικογένειας στην εκπαιδευτική τους πορεία

Χαρά Σκούρτη, skourtihara@gmail.com

Η παρακάτω περίληψη αφορά ενότητα εν ενεργεία διδακτορικής διατριβής όπου μελετώνται οι εκπαιδευτικές εμπειρίες φοιτητριών Ρομά. Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα με 21 ημιδομημένες συνεντεύξεις γυναικών Ρομά σε όλη την Ελλάδα που φοιτούν ή έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η μεθοδολογία της ανάλυσης που ακολουθήθηκε είναι αυτή της θεματικής ανάλυσης. Η ενότητα που θα παρουσιαστεί αφορά τη συμβολή της οικογένειας στην εκπαιδευτική πορεία των γυναικών Ρομά. Η οικογένεια φαίνεται να είναι ένας σημαντικός πυλώνας που επηρεάζει άμεσα τη σχολική πορεία των μαθητών. Η στάση της οικογένειας προς την εκπαίδευση, αλλά και οι πρακτικές που εφαρμόζουν προς την εκπαιδευτική επιτυχία των παιδιών τους, σχετίζεται άμεσα από την κοινωνική της θέση (Hoff, Laursen, & Tardif, 2002; Farkas, 2003; Bourdieu, 1985; Lareau & Weininger, 2003; Carolan & Wasserman, 2014; Macleod, 2008). Στην παρούσα έρευνα, η πλειοψηφία των γονέων των γυναικών Ρομά, οικογενειών μη προνομιούχων στρωμάτων, εκτιμούσαν τη μόρφωση και ήθελαν τα κορίτσια τους να επιτύχουν ακαδημαϊκά βοηθώντας τες με όποιους τρόπους μπορούσαν, είτε οικονομικά, είτε αντιδρώντας στο δίλημμα σπουδές ή γάμος, κάτι πολύ συχνό στη ρόμικη κοινότητα. Για εκείνους, η εκπαίδευση ήταν μονόδρομος στην εξασφάλιση μιας καλύτερης ζωής και ανοδικής κινητικότητας. Επιπλέον, το μορφωτικό τους κεφάλαιο φαίνεται να σχετιζόταν άμεσα με τη στάση τους προς την εκπαίδευση. Γονείς που είχαν ολοκληρώσει μεγαλύτερη βαθμίδα εκπαίδευσης, ήταν ιδιαίτερα ενεργητικοί στην εκπαιδευτική πορεία των κοριτσιών τους, στηρίζοντάς τες και προσφέροντάς τους συμβουλές διαχείρισης του εκπαιδευτικού πλαισίου. Τέλος, οι γονείς προκειμένου να στηρίξουν την εκπαιδευτική επιτυχία των παιδιών τους επιστράτευαν διάφορες στρατηγικές που σύμφωνα με διεθνή ερευνητικά δεδομένα, συναντώνται περισσότερο στα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Έτσι βλέπουμε την αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων και του πολιτισμικού κεφαλαίου που διαθέτουν για την ενεργητική συμμετοχή τους στο σχολείο, την καλλιέργεια καλών σχέσεων με τους καθηγητές, καθώς και τη στρατηγική επιλογή σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: τριτοβάθμια εκπαίδευση, γυναίκες Ρομά, σχέση σχολείου-οικογένειας

Διαδικασίες γραμματισμών για την κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση στην εκπαίδευση με παιδιά Ρομά

Άγγελος Χατζηνικολάου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, achatzinikol@yahoo.com

Στην εργασία θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τη σύγχρονη κοινωνική και πολιτική αδικία που υφίστανται οι ομάδες Ρομά. Θεωρούμε ότι η υπόθεση της φτώχειας, των κοινωνικών αποκλεισμών και των ρατσισμών, που υφίστανται οι (τα) Ρομά αποτελούν καθημερινές εκπαιδευτικές προκλήσεις. Η υπόθεση της αντιμετώπισής τους στο σχολείο μπορεί πρώτα –πρώτα να υλοποιηθεί στη βάση επίγνωσης των διαστάσεών τους. Στη συνέχεια η συνειδητοποίηση όλων των παραγόντων του σχολικού θεσμού (δασκάλων μαθητών/τριών γονέων, εκπαιδευτικής διοίκησης) μπορεί να διαμορφώσει συνθήκες σχολικής επιτυχίας όλων των παιδιών και στην περίπτωση μας των παιδιών Ρομά. Οι διαδικασίες των κριτικών γραμματισμών αποτελούν στην περίπτωση τις σημαντικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την επίτευξη της συνειδητοποίησης. Η παραγωγή λόγου γραπτού και προφορικού των παιδιών Ρομά είναι μια σημαντική διαδικασία ανάδειξης κατά' αρχήν των φαινομένων φτώχειας, αποκλεισμού και ρατσισμού. Η συνειδητοποίηση θέτει ως προϋπόθεση την αυτονόητη διαδικασία της διεκδίκησης και της αλληλεγγύης για την απορρόφηση του πλούτου των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Παιδιού, τα οποία είναι τα κοινωνικά, εκπαιδευτικά και πολιτικά αντίβαρα απέναντι στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Για τη σφαιρική υποστήριξη της εργασίας θα χρησιμοποιηθούν και θα αναλυθούν κείμενα που παρήγαγαν παιδιά και γονείς Ρομά. Επιπλέον η προσέγγιση εστιάζει στην ανάγκη συνειδητοποίησης της ευθύνης των δασκάλων και του σχολικού- εκπαιδευτικού θεσμού απέναντι στη σχολική και κοινωνική αδικία που υφίστανται οι (τα) Ρομά.

Λέξεις-κλειδιά: κριτικός γραμματισμός, κριτική συνειδητοποίηση, παραγωγή λόγου, αλληλεγγύη

**«Είναι απαράδεκτο μαθητής να έρχεται στο σχολείο χωρίς μια λέξη ελληνικά!» -
Διαπολιτισμική ικανότητα στα ελληνικά σχολεία**

Σταυρούλα Φυτοπούλου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, st.fytopoulou11@gmail.com

Σέβη Παϊδα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, paida.sevasti@ac.eap.gr

Η ποικιλομορφία των παιδιών στις τάξεις του ελληνικού σχολείου αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια κανόνα και όχι εξαίρεση (Giavrimis & Dimitriadou, 2023; Karananou et al., 2022). Το ενδιαφέρον, όμως, έγκειται στο κατά πόσο αυτή η ποικιλομορφία πολιτισμικών, θρησκευτικών, γλωσσικών και άλλων ταυτοτήτων γίνεται ορατή μέσα στην υπάρχουσα εκπαίδευση και πόσες δυνατότητες έχουν οι μαθητές και οι μαθήτριες να ενσωματώσουν την ταυτότητά τους μέσα σε ένα κλειστά εθνοκεντρικό και αφομοιωτικό σχολικό σύστημα (Μάγος, 2022). Η παρούσα έρευνα, που αποτελεί τμήμα μιας διπλωματικής εργασίας μεταπτυχιακού, είχε ως στόχο να μελετήσει κατά πόσο οι διαφορετικές ταυτότητες των παιδιών γίνονται αντιληπτές και ορατές στο πλαίσιο της σχολικής τάξης και αν αυτές λαμβάνονται υπόψη στον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η μικρή κλίμακας έρευνα διεξήχθη με συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς δημοτικών σχολείων και με παρατήρηση. Η ανάλυση όλων των ευρημάτων επιβεβαίωσε την αμηχανία των δασκάλων να προσαρμοστούν στη νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα των τάξεών τους και να τη διαχειριστούν, νιώθοντας συχνά αίσθημα αβοηθησίας απέναντι στην πολιτισμική ορατότητα των μαθητών. Όλα αυτά δείχνουν τη διάσταση της σχολικής πραγματικότητας με το ζητούμενο της διαπολιτισμικής ετοιμότητας και διαπολιτισμικής ικανότητας (Gkaintartzi et al., 2014; Maligkoudi & Mavromatis, 2023; Mattheoudakis et al., 2017). Τέλος, ένας βαθύτερος ανθρωπιστικός επαναπροσδιορισμός οφείλει να τεθεί στο κέντρο της συζήτησης με βασικό άξονα τον σεβασμό της ετερότητας σε όλες τις διαστάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: πολιτισμικές ταυτότητες, ορατότητα, ετερότητα, διαπολιτισμική ικανότητα, εκπαίδευση

Ενότητα 2: Εκπαιδευτικά Κοινά, Κοινότητες μάθησης και πρακτικές ομοτιμίας

Η επίδραση της ανεστραμμένης τάξης στη δέσμευση, τη συναισθηματική νοημοσύνη και την εξουθένωση των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Γεώργιος Σ. Ανδρουλάκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, gandrout@upatras.gr

Μαρία Καίσαρη, Πανεπιστήμιο Πατρών, markaisari@upatras.gr

Δήμητρα Απ. Γεωργίου, Πανεπιστήμιο Πατρών, dgeorgioy@upatras.gr

Στην εργασία αυτή εξετάζεται η επίδραση του μοντέλου PL-FC ανεστραμμένης τάξης, (Androulakis et al. 2022), στη δέσμευση (engagement) (Schaufeli et al. 2006), στη συναισθηματική νοημοσύνη (Petrides and Furnham 2006) και στην εξουθένωση των φοιτητών (Androulakis et al. 2023). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το 2023 σε 405 φοιτητές που προέρχονται από τα Τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων και Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Πατρών και από το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης σε μαθήματα Μαθηματικών των αντίστοιχων προγραμμάτων σπουδών. Από το δείγμα των φοιτητών οι 175 επέλεξαν να συμμετέχουν στην ανεστραμμένη τάξη ενώ οι υπόλοιποι 230 συμμετείχαν μόνο στην παραδοσιακή διδασκαλία. Πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα κάνοντας χρήση των εργαλείων μέτρησης UWES-9 για τη δέσμευση, TEIque-sf για τη συναισθηματική νοημοσύνη και GR-BAT-12 για την εξουθένωση. Η ανάλυση των ερωτηματολογίων έγινε με το στατιστικό πακέτο R. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται να υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της συμμετοχής των φοιτητών στην ανεστραμμένη τάξη τόσο στο επίπεδο συνολικά της δέσμευσης καθώς και στα επιμέρους δομικά στοιχεία της απορρόφησης, αφοσίωσης και σφρίγγος. Αναφορικά με την επίδραση στη συναισθηματική νοημοσύνη, διαφοροποίηση εμφανίζεται θετικά στο επίπεδο της ευεξίας των φοιτητών, ενώ στο πλαίσιο της εξουθένωσης η ανεστραμμένη τάξη παρουσιάζει θετική συσχέτιση με το δομικό στοιχείο της ψυχικής αποστασιοποίησης. Τα πορίσματα της παρούσας έρευνας μπορούν να προσφέρουν οφέλη στην εκπαιδευτική διαδικασία με γνώμονα την εστίαση σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα τα οποία ενθαρρύνουν τη δέσμευση των φοιτητών συμβάλλοντας έτσι στην επίτευξη της ευημερίας και ευζωίας των φοιτητών.

Λέξεις-κλειδιά: ανεστραμμένη τάξη, δέσμευση, εξουθένωση, τριτοβάθμια εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

Androulakis, G. S., Georgiou, D. A., & Kaisari, M. (2022). Flipped Classroom and Peer Learning: A New Approach to the Educational Process at University. *International Journal of Education*, 14(3).

Androulakis, G.S., Georgiou, D.A., Lainidi, O. Montgomery, A., Schaufeli, W.B., The Greek Burnout Assessment Tool: Examining Its Adaptation and Validity. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2023, 20, 5827. <https://doi.org/10.3390/ijerph20105827>.

Petrides, K. V., & Furnham, A. (2006). The role of trait emotional intelligence in a gender-specific model of organizational variables 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(2), 552-569.

Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., & Salanova, M. (2006). The measurement of work engagement with a short questionnaire: A cross-national study. *Educational and Psychological Measurement*, 66(4), 701-716.

Η έννοια των «Κοινών» στις βιβλιοθήκες και ο ρόλος των Χώρων Δημιουργίας (Makerspaces) στη μάθηση, στον εκδημοκρατισμό της γνώσης και στην κοινωνική ενδυνάμωση των παιδιών

Αγγελική Γαρουφαλή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, garoufali@uth.gr

Γιάννης Πεχτελίδης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, pechtelidis@uth.gr

Στον 21ο αιώνα, οι βιβλιοθήκες υφίστανται σημαντικές αλλαγές προκειμένου να προσαρμοστούν στο ταχέως μεταβαλλόμενο τεχνολογικό και κοινωνικό πλαίσιο και στις εξελισσόμενες ανάγκες των κοινοτήτων που εξυπηρετούν (Garoufali and Garoufallou, 2024). Αγκαλιάζουν τις νέες τεχνολογίες, διαμορφώνουν συνεργασίες και δημιουργούν καινοτόμες υπηρεσίες τόσο στον φυσικό όσο και στον ψηφιακό τους χώρο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι χώροι των βιβλιοθηκών να μην αποτελούν πλέον στείρα περιβάλλοντα με αυστηρούς κανόνες, αλλά χώρους ευέλικτους, προσανατολισμένους στις δραστηριότητες, όπου η δημιουργικότητα και η καινοτομία έχει περιθώρια να ανθίσει-συνήθως σε συλλογικό πλαίσιο (Thomson, 2017). Η ρομποτική LEGO, η επιστήμη, η τεχνολογία, η μηχανική, (η τέχνη) και τα μαθηματικά (STE(A)M) (Chen et al., 2024), αποτελούν μέρος πολλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων των βιβλιοθηκών παγκοσμίως και είναι αντιπροσωπευτικά παραδείγματα του τρόπου, με τον οποίο οι βιβλιοθήκες προσπαθούν να εμπλουτίσουν τη ζωή των παιδιών και των νέων, να συμπληρώσουν τη μάθηση της τυπικής εκπαίδευσης αλλά και να τους καλλιεργήσουν δεξιότητες απαραίτητες για την είσοδό τους στην εργασία και στην κοινωνία (Bağcı and Koçyiğit, 2019). Τα προγράμματα αυτά διεξάγονται κυρίως στα Makerspaces,/MediaLabs/TechLabs που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι των «Learning Commons» (Μαθησιακών Κοινών). Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που το μοντέλο των «Κοινών» έχει αναδειχθεί ως δημοφιλής λύση μετασχηματισμού για τις βιβλιοθήκες. Επιπλέον, αποτελούν έναν χώρο ασφαλή, χωρίς αποκλεισμούς, υποστηρικτικό για τους χρήστες και σχεδιασμένο με συμμετοχικές πρακτικές, που ενθαρρύνει τη συνεργασία, την ομαδική εργασία και την καινοτομία. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται δεδομένα που έχουν συλλεχθεί με άμεση παρατήρηση και με συζητήσεις με ομάδες εστίασης σε εργαστήρια δημιουργίας των βιβλιοθηκών που έχουν χαρακτηριστικά των «Κοινών» και αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας για τους τρόπους μάθησης στους χώρους αυτούς και τα μαθησιακά αποτελέσματα που προκύπτουν για ένα από τα πιο απαιτητικά κοινά: τα παιδιά.

Λέξεις-κλειδιά: Βιβλιοθήκες, Μαθησιακά Κοινά, Makerspaces, Εκδημοκρατισμός της Γνώσης, Συμμετοχικές πρακτικές

Βιβλιογραφία

Bağcı, H., Koçyiğit, M. (2019). 21st Century Skills and Education. Ηνωμένο Βασίλειο: Cambridge Scholars Publisher.

Chen, Y., So, W.W.M., Zhu, J. et al. (2024). STEM learning opportunities and career aspirations: the interactive effect of students' self-concept and perceptions of

STEM professionals. *IJ STEM Ed.* **11**, 1. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40594-024-00466-7>

Garoufali, A. and Garoufallou, E. (2024). Transforming libraries into learning collaborative hubs: the current state of physical spaces and the perceptions of Greek librarians concerning implementation of the “Learning Commons” model, *Global Knowledge, Memory and Communication*, Vol. 73 No. 6/7, pp. 828-852. DOI: <https://doi.org/10.1108/GKMC-04-2022-0086>

Thomson, E., Maker Libraries: Public Libraries as Centers for Experiential Learning. *Journal of Advancements in Library Sciences*. 2017; 4(1): 1–6p.

Μια ρεαλιστική ουτοπία για ένα σχολείο των κοινών

Σάσα Δημητριάδου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Σίλια Ραντίτσα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Αλέξης Σκαμάγκας, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η παρούσα μελέτη, η οποία αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού προγράμματος: «SMOOTH Educational Common Spaces program. Passing through enclosures and reversing inequalities» Horizon 2020, είναι η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους τα παιδιά -ακόμα και από τη βρεφική ηλικία- που συμμετέχουν σε μια ελευθεριακή μαθησιακή κοινότητα των κοινών, επιτελούν και ενδεχομένως ενσωματώνουν αξίες όπως η αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια, η ισότητα, το μοίρασμα, η αυτονομία και ταυτόχρονα, συλλογικά, παράγουν γνώση μέσω του πειραματισμού. Στην παρούσα έρευνα εφαρμόζουμε την «παιδαγωγική τεκμηρίωση», μια ερευνητική μεθοδολογία, η οποία καλύπτει πλήρως τόσο τους ερευνητικούς όσο και τους κοινωνικοπολιτικούς στόχους που έχουν τεθεί και η οποία έχει χρησιμοποιηθεί στα σχολεία του Reggio Emilia. Η παρούσα έρευνα εμβαθύνει στην ικανότητα των παιδιών να λειτουργούν ως κοινοί, ενσωματώνοντας τις αρχές ενός ελευθεριακού πλαισίου στο οποίο οι αξίες των κοινών εφαρμόζονται σε σημαντικό βαθμό και με συνέπεια. Διερευνούμε τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά ως υποκείμενα της κοινοποίησης δημιουργούν εργαλεία για την επίλυση συγκρούσεων, παράγουν νοήματα και δημιουργούν ανεξάρτητες ομάδες μάθησης. Δεδομένου ότι οι ηλικίες των παιδιών ποικίλλουν, είναι δυνατόν να διερευνήσουμε τη διαγενεακή κοινωνικοποίηση προς και από τα ίδια, αλλά και τον τρόπο προσαρμογής τους και τα «πρώτα τους βήματα» προς την κοινοποίηση της γνώσης.

Λέξεις-κλειδιά: Ελευθεριακά Κοινά, Παιδαγωγικά Κοινά, Ελευθεριακή Εκπαίδευση

Η έρευνα δράσης στη διδασκαλία του χωρικού σχεδιασμού ως παιδαγωγική πρακτική των κοινών

Ξένια Κατσιγιάννη, KU Leuven, polyxeni.katsigianni@kuleuven.be

Pieter Van den Broeck, KU Leuven, pieter.vandenbroeck@kuleuven.be

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στο να παρουσιάσει μία έρευνα δράσης (action research) ως διαδικασία δημιουργίας και πρακτικής εκπαιδευτικών κοινών. Η έρευνα δράσης έλαβε χώρα το 2023 στο πλαίσιο διδασκαλίας του μαθήματος Θεσμικές Πτυχές Χωρικού Σχεδιασμού (Institutional Aspects of Spatial Planning) στο τμήμα Αρχιτεκτονικής του πανεπιστημίου KU Leuven, στο Βέλγιο. Είκοσι μεταπτυχιακοί φοιτητές συνεργάστηκαν με ερευνητές, ακαδημαϊκούς, ενεργούς πολίτες και εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης με στόχο να διερευνήσουν τον ρόλο του κράτους στη διακυβέρνηση των κοινών. Η έρευνα επικεντρώθηκε στην περίπτωση του Community Land Trust (CLT) –ή Κοινοτικού Καταπιστεύματος Γης, όπως σπάνια μεταφράζεται στα ελληνικά– στην πόλη Leuven. Η έρευνα δράσης αποτέλεσε μεθοδολογικό εργαλείο για συνεργατική μάθηση, συλλογική δράση και συμπαραγωγή γνώσης. Μέσω μίας διαδικασίας συλλογικής προβληματοποίησης και κριτικής διερεύνησης (De Blust et al. 2022), η ερευνητική ομάδα συν-διαμόρφωσε ένα πλαίσιο για να καθοδηγήσει τους συμμετέχοντες σταδιακά να ‘χτίσουν’ μία κοινή ερμηνεία της πρακτικής των κοινών. Με βάση αυτή, στη συνέχεια σχεδίασαν μία δράση-παρέμβαση προκειμένου να πάρουν θέση σε ηθικές και κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις αποφάσεων σχεδιασμού. Το αποτέλεσμα ήταν ο σχεδιασμός: (1) μίας εκδήλωσης ανοιχτής συζήτησης με προσκεκλημένους ενδιαφερόμενους ενεργούς πολίτες και (2) ένα παιχνίδι ρόλων που σχεδιάστηκε από τους φοιτητές προκειμένου οι συμμετέχοντες να προσομοιάσουν μία κοινότητα κατοίκων CLT κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και πρακτικής των κοινών. Η συμπαραγωγική αυτή εμπειρία μάθησης αποτέλεσε μία παιδαγωγική πρακτική των κοινών εντός και εκτός τάξης που καλλιέργησε την κριτική και πολιτική σκέψη των συμμετεχόντων, αφήνοντας χώρο για ομότιμη συνεισφορά στη συμπαραγωγή γνώσης (Pantazidis 2024; Pechtelidis & Kioupiolis, 2020, Bollier & Helfrich 2019).

Λέξεις-κλειδιά: Έρευνα δράσης, Παιδαγωγική πρακτική των κοινών, Εκπαιδευτικά κοινά, Χωρικός σχεδιασμός

Βιβλιογραφία

- Bollier, D., Helfrich S. (2019). Free, Fair, and Alive: The Insurgent Power of the Commons. *New Society*.
- De Blust, S., Van den Broeck, P., Devos, T., & Moulaert, F. (2022). Relational planning as a collective critical inquiry. Socio-environmental justice, critical moments and

reflective responses in six years of studio teaching. *Planning Practice & Research*, 1-21.

Pantazidis, S. (2024). Educating through commons-based pedagogical practices. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*, 2(2).

Pechtelidis, Y., & Kioupkiolis, A. (2020). Education as commons, children as commoners: The case study of the little tree community. *Democracy and Education*, 28(1), 5. <https://democracyeducationjournal.org/home/vol28/iss1/5>

Το Δίκτυο Σχολείων Υποστήριξης της Φιλαναγνωσίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου – Ένα πρόγραμμα επαγγελματικής μάθησης

Δρ Άννα Κουμπάνου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου,
kouppanou.a@cyearn.pi.ac.cy

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει το Δίκτυο Σχολείων για την Υποστήριξη της Φιλαναγνωσίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου. Αυτή η πρωτοβουλία σχεδιάστηκε ως ένα πρόγραμμα επαγγελματικής μάθησης με στόχο την ενίσχυση των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών για να καλλιεργήσουν κουλτούρα ανάγνωσης στα σχολεία, με σκοπό την αύξηση της ενασχόλησης των μαθητών και μαθητριών με τα βιβλία και συνεπώς την αύξηση του αναγνωστικού τους όγκου (Allington & McGill-Franzen 2021). Το Δίκτυο Φιλαναγνωσίας βασίζεται στις αρχές των επαγγελματικών κοινοτήτων μάθησης και των κοινοτήτων πρακτικής, όπως περιγράφονται από τους Wenger et al. (2002), Gore & Brooke Rosser (2022) και Van Meeuwen et al. (2019). Σκοπός του είναι η δημιουργία ενός ενιαίου δικτύου σχολείων, εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών, με κοινό όραμα την προώθηση της ανάγνωσης. Αξιοποιώντας δεδομένα από δομημένες ομαδικές συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο Δίκτυο, η εργασία διερευνά τον αντίκτυπο του προγράμματος σε αυτούς τους/τις εκπαιδευτικούς και τα σχολεία τους, παρουσιάζοντας μέσα από ποιοτικά δεδομένα τον βαθμό στον οποίο η συμμετοχή τους επηρέασε τις αντιλήψεις τους για την πρωτοβουλία, αναδιαμόρφωσε τους επαγγελματικούς τους ρόλους και ταυτότητες και επηρέασε τις αλληλεπιδράσεις τους με τους μαθητές/τις μαθήτριες, τους γονείς, τους/τις συναδέλφους και την ευρύτερη σχολική κοινότητα.

Λέξεις-κλειδιά: φιλαναγνωσία, επαγγελματική κοινότητα μάθησης, κοινότητα πρακτικής

Βιβλιογραφία

- Allington R. L., & McGill-Franzen M. A. (2021). Reading Volume and Reading Achievement: A Review of Recent Research. *Reading Research Quarterly*, 56(S1), S231–S238. <https://doi.org/10.1002/rrq.404>
- Jennifer G. & Brooke R. (2022). Beyond content-focused professional development: powerful professional learning through genuine learning communities across grades and subjects. *Professional Development in Education*, 48(2), 218-232. <https://doi.org/10.1080/19415257.2020.1725904>
- Van Meeuwen, P., Huijboom, F., Rusman, E., Vermeulen, M., & Imants, J. (2019). Towards a comprehensive and dynamic conceptual framework to research and enact professional learning communities in the context of secondary education. *European Journal of Teacher Education*. 43(3), 405-427. <https://doi.org/10.1080/02619768.2019.1693993>

Wenger-Trayner, E. & McDermott, R. & Snyder, W. (2002). Cultivating Communities of Practice: A Guide to Managing Knowledge. *Business Research for Business Leaders*. USA: Harvard University Press.

Η συνδιαμόρφωση της μαθηματικής γλώσσας ως μοχλός για τη διαπραγμάτευση των κοινών και τη δημιουργία εκπαιδευτικών κοινών στις μικρές ηλικίες

Ειρήνη Λαζαρίδου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, eilazari@uth.gr

Άννα Χρονάκη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, chronaki@uth.gr

Η παρούσα εργασία εστιάζει σε συμβάντα της προσχολικής τάξης τα οποία χαρτογραφούν μια διευρυμένη χρήση της γλώσσας μέσα από λέξεις και σύμβολα δίνοντας έμφαση στην κίνηση, στην αφήγηση, στη σιωπή και στον θόρυβο στο πλαίσιο σειράς μαθηματικών δράσεων που αφορούν τα κοινά της τάξης και του πλανήτη. Προσεγγίζοντας τη γλώσσα ως κοινωνική πρακτική και ως δυναμική και δημιουργική διαδικασία (Planas & Primm, 2023) τα μαθηματικά ανιχνεύονται ως το γίνεσθαι μιας γνωσιακής επικοινωνίας (commognition) (Sfard, 2008) υποστηρίζοντας το ερώτημα: Πώς τα μικρά παιδιά έρχονται σε επαφή και συνδημιουργούν στοιχεία της μαθηματικής γλώσσας καθώς τίθενται προς την κατεύθυνση επικοινωνίας μιας κοινής εμπειρίας; Η σειρά των μαθηματικών δράσεων συν-διαμορφώθηκε με τα παιδιά (συμμετοχική εθνογραφία) και εντάσσεται στο πλαίσιο δίμηνης εμπειρικής μελέτης σε δημόσιο αστικό νηπιαγωγείο, με ομάδα δεκαέξι παιδιών ηλικίας 4-6 ετών. Βασικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων αποτέλεσαν η συμμετοχική παρατήρηση (ημερολόγιο ερευνήτριας, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις, βίντεο) και η παιδαγωγική καταγραφή έργων των παιδιών. Εκκινώντας από το ερώτημα πώς μοιραζόμαστε τα κοινά αγαθά του πλανήτη και της τάξης, η συνδιαμόρφωση της μαθηματικής γλώσσας από παιδιά και εκπαιδευτικό εκφράστηκε προφορικά και γραπτά εδράζοντας σε γραφήματα, εικόνες και σύμβολα. Μέσα από διαδοχικούς πειραματισμούς τα παιδιά εφευρίσκουν κώδικες επικοινωνίας και διάχυσης πληροφορίας που αφορούν τον συμβολισμό, τη χρήση και δημιουργία γραφημάτων, την εξοικείωση με τις έννοιες της μονάδας, δεκάδας, εκατοντάδας, την καταγραφή ερωτημάτων με τη χρήση του «αν» και την ιδέα της μοιρασιάς. Η διαδικασία συνδιαμόρφωσης μιας κοινής μαθηματικής γλώσσας στην προσχολική τάξη υποστηρίζει τόσο την ανάγκη δημιουργίας εκπαιδευτικών κοινών όσο και τη διαπραγμάτευση ζητημάτων που αφορούν τα κοινά.

Λέξεις-κλειδιά: Μαθηματική γλώσσα, εκπαιδευτικά κοινά, παιδαγωγική καταγραφή, κοινά

Γνωσιακές περιφράξεις και εκπαιδευτικά κοινά

Χρίστος Μάης, Εκδόσεις Ψηφίδες, cmais@uth.gr

Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να σκιαγραφήσει την πολιτική οικονομία των επιστημονικών εκδόσεων –τόσο των επιστημονικών άρθρων και συγγραμμάτων – παγκοσμίως και πώς αυτή αποτελεί γνωσιακή περίφραξη που εμποδίζει τα εκπαιδευτικά κοινά. Αφού πρώτα αναλύσουμε την οικονομία των επιστημονικών εκδόσεων (Ouma 2022, Hagve 2020, Pirie 2019) και τον ρόλο των πνευματικών δικαιωμάτων (Pagano και Rossi 2017) στη συγκρότηση γνωσιακών περιφράξεων (Federici 2017) θα διερευνήσουμε και τρόπους δημιουργίας ρωγμών, όπως οι σκιώδεις βιβλιοθήκες (Karaganis 2018, Paskalis και Putrawidjoyo 2022) αλλά και τις δυνατότητες υπέρβασής τους μέσω της Ανοιχτής Πρόσβασης (Fuchs και Sandoval 2013) προς μια κατεύθυνση δημιουργίας ψηφιακών γνωσιακών κοινών (Fuchs 2021), δηλαδή, ελεύθερης πρόσβασης στη γνώση (Baldwin 2023). Οι γνωσιακές περιφράξεις αναπαράγουν και διευρύνουν τις ανισότητες τόσο σε ατομικό (ερευνητικό) επίπεδο όσο και σε συλλογικό, μιας και ολόκληρα κράτη έχουν περιορισμένους πόρους και άρα πρόσβαση στη γνώση αυτή. Οι περιφράξεις αποτελούν μια ιμπεριαλιστική πολιτική όπου οι νέο-αποικιοκρατούμενοι μπορούν και παράγουν γνώση, αλλά την ιδιοποιούνται τα μεγάλα δυτικο-ευρωπαϊκά και αμερικανικά τραστ της εμπορευματοποίησης της γνώσης (Federici 2017). Η ανοικτή πρόσβαση δύναται να αποεμπορευματοποιήσει τη γνώση. Βέβαια, όπως και τα πάντα στον καπιταλισμό κινδυνεύει να αποτελέσει ένα ακόμη επιχειρηματικό μοντέλο που θα αποφέρει κερδοφορία στους ίδιους εκδότες οι οποίοι ήδη κερδοσκοπούν πάνω στη γνώση.

Λέξεις-κλειδιά: Γνωσιακές Περιφράξεις, Κίνημα Ανοιχτής Πρόσβασης, Γνωσιακά Κοινά, Σκιώδεις Βιβλιοθήκες

Βιβλιογραφία

Baldwin, Peter, *Athena Unbound: Why and How Scholarly Knowledge Should Be Free for All*, MIT Press, Κέιμπριτζ, MA 2023.

Federici, Silvia, «Education and the Enclosure of Knowledge in the Global University», στο A. J. Bartlett και Justin Clemens (επιμ.), *What is Education?*, Edinburg University Press, Εδιμβούργο 2017, σσ. 62-77.

Fuchs, Christian, «The Digital Commons and the Digital Public Sphere: How to Advance Digital Democracy Today», *Westminster Papers in Communication and Culture*, τόμος 16, τεύχος 1 (2021), σσ. 9-26.

Fuchs, Christian και Sandoval, Marisol, «The Diamond Model of Open Access Publishing: Why Policy Makers, Scholars, Universities, Libraries, Labour Unions and the Publishing World Need to Take Non-Commercial, Non-Profit Open Access Serious», *triple*, τόμος 13, τεύχος 2 2013, σσ. 428-443.

Hagve, Martin, «The money behind academic publishing», *Tidsskr Nor Legeforen*, τόμος 140 (2020), <https://tidsskriftet.no/en/2020/08/kronikk/money-behind-academic-publishing>, τελευταία επίσκεψη: 23 Αυγούστου 2024.

Karaganis, Joe, *Shadow Libraries: Access to Knowledge in Global Higher Education*. Κέιμπριτζ, MA, MIT Press 2018.

Ouma, Stefan, «The Double Enclosure of Co-Produced Knowledge: Moving Towards Open-Access Scholarly Infrastructure and then All Good?», στο Anja Dreiser και Cyrus Samimi (επιμ.), *Frontiers in African Digital Research: Conference Proceedings*, Μπεϊρούθ 2022, σσ. 21-38.

Pagano, Ugo, και Maria Alessandra Rossi, «The knowledge economy, the crash and the depression», στο David Tyfield, Rebecca Lave, Samuel Randalls και Charles Thorpe (επιμ.), *The Routledge Handbook of the Political Economy of Science*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2017, σσ. 63-65.

Paskalis, Stanislaus Axel και Putrawidjoyo, Alfredo, «Undergraduate students' use of shadow libraries as counter-enclosure of knowledge», *Berkala Ilmu Perpustakaan Dan Informasi*, τόμος 18, τεύχος 2 (Δεκέμβριος 2022), σσ. 189-203.

Pirie, Iain, «The Political Economy of Academic Publishing», *Historical Materialism*, τεύχος 17, 2009, σσ. 31-60.

Η δημοκρατία και η εκπαίδευση για την Κοινωνική Δικαιοσύνη: οι αντιλήψεις και οι απόψεις της σχολικής ηγεσίας

Αγορίτσα Μακρή, Πανεπιστήμιο Frederick, dledu.mr@frederick.ac.cy

Η παρούσα εισήγηση εντάσσεται στη θεματική περιοχή εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε δημοκρατικές πρακτικές. Η μη παροχή ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης και οι εκπαιδευτικές ανισότητες συνιστούν ορισμένα από τα «τρωτά» σημεία του εκπαιδευτικού μας συστήματος, τα οποία εντείνονται λόγω των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών προκλήσεων της εποχής μας και αντιτίθενται στην εύρυθμη και δημοκρατική λειτουργία των σύγχρονων σχολείων. Για την άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων κομβικός κρίνεται ο ρόλος του σχολικού ηγέτη, ο οποίος πρεσβεύει και προάγει το όραμα της Κοινωνικής Δικαιοσύνης. Η ηγεσία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη φιλοδοξεί να προκαλέσει ρωγμές και τελικά να ανατρέψει άδικες διδακτικές πρακτικές και εκπαιδευτικές πολιτικές, προωθώντας τη συμπερίληψη και την ισότιμη συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών (Bogotch & Shields, 2014). Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει την αναγκαιότητα, τη σπουδαιότητα και τον ρόλο της ύπαρξης της σχολικής ηγεσίας για την Κοινωνική Δικαιοσύνη στα σχολεία του 21^{ου} αιώνα. Υλοποιήθηκε ποιοτική έρευνα σε δείγμα δέκα διευθυντικών στελεχών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Ως εργαλείο παραγωγής δεδομένων αξιοποιήθηκε η ατομική ημι-δομημένη συνέντευξη και για την ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου. Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν τον πολυσχιδή και σημαίνοντα ρόλο του σχολικού ηγέτη που εμπνέεται από τις αρχές και τη φιλοσοφία της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, καθώς και τις πρακτικές ηγεσίες που υιοθετεί για την οικοδόμηση ενός δημοκρατικού, ισότιμου και δίκαιου σχολείου. Τα ευρήματα αναμένεται να πυροδοτήσουν επιστημονικές συζητήσεις για την ανίχνευση και βελτίωση της εκπαιδευτικής παθογένειας, με σκοπό την οικοδόμηση της ισοτιμίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης στις σύγχρονες σχολικές μονάδες.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική Δικαιοσύνη, δημοκρατία, εκπαιδευτική ηγεσία, ηγεσία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη

Βιβλιογραφία

Bogotch, I., & Shields, C. M. (Eds.). (2014). *International handbook of educational leadership and social (in) justice* (Vol. 29). Springer.

Η Δημοκρατία ως συνδημιουργία: από τα εκπαιδευτικά κοινά στα «εκπαιδευτικά κοινά»

Αλεξάνδρα Νάκου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, anakou@media.uoa.gr
Δημήτρης Γκούσκος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
gouscos@media.uoa.gr

Η σύγχρονη εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα προωθεί την ενεργή συμμετοχή των πολιτών, την ανάπτυξη και την καλλιέργεια κριτικών και αναλυτικών δεξιοτήτων καθώς και τη συλλογική δράση σε ένα κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Η σχολική τάξη του Νηπιαγωγείου, χαρακτηρίζεται ως ένα ανοικτό πεδίο, όπου η συμμετοχή των μαθητών/τριών στον σχεδιασμό του ωρολογίου προγράμματος, των σχολικών δράσεων αλλά και του σχολικού περιβάλλοντος, μπορεί να συντελέσει στη συνδημιουργία μίας εκπαιδευτικής δημοκρατικής τάξης με ουσιαστική παρέμβαση των μαθητών/τριών, εκπαιδευτικών και γονέων στον εσωτερικό και εξωτερικό χώρο του σχολείου. Ο χώρος αναγνωρίζεται, διεθνώς, ως το θεμέλιο της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, καθώς ο τρόπος διαμόρφωσης των υλικών δεδομένων τόσο του εσωτερικού όσο και του υπαίθριου χώρου ενός νηπιαγωγείου (οι κτιριακές εγκαταστάσεις, τα έπιπλα, ο εξοπλισμός) επηρεάζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες παρακολουθώντας, παρατηρώντας αλλά και αναγνωρίζοντας στον σχολικό και κοινωνικό τους χώρο τη δράση, τα έργα αλλά και τις προτάσεις των προηγούμενων συμμαθητών/τριών τους. Ουσιαστικά προσεγγίζουν την αφηρημένη έννοια της Δημοκρατίας και της ενεργής συμμετοχής μέσα από τη φωνή αλλά και τις ψηφιακές ιστορίες των συμμαθητών/τριών τους καθώς και μέσα από εγκαταστάσεις στον χώρο τους που μαρτυρούν τη συμμετοχική δράση προηγούμενων ετών ώστε να απαντήσουν στο πλαίσιο της διερευνητικής μάθησης (inquiry-based learning) εάν ο χώρος τους χαρακτηρίζεται και μέσα από ντοκουμέντα ως ένας χώρος Δημοκρατίας και συμμετοχής. Μαθαίνουν από τη Δημοκρατία και τη διεκδίκηση του παρόντος, προκειμένου να συνεχίσουν τη συν-οικοδόμηση νέων συλλογικών έργων, αποφάσεων και δρώμενων μετατρέποντας το Νηπιαγωγείο σε θεματοφύλακα δημοκρατικών και συνεργατικών πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: συμμετοχή, Δημοκρατία, νηπιαγωγείο, χώρος

Ψηφιακά κοινά και ομότιμη εκπαίδευση

Αλέξανδρος Πανταζής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, alekos.pantazis@uth.gr

Η παρούσα ομιλία εστιάζει στη σύνδεση της εκπαίδευσης με τη ραγδαία εξέλιξη των ψηφιακών κοινών και των κοινοτήτων ανοιχτού κώδικα. Στο επίκεντρο βρίσκεται η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα μοτίβα συνεργασίας αυτών των κοινοτήτων μπορούν να ενσωματωθούν σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα που βασίζονται στα κοινά (Πανταζής, 2021). Με μεθοδολογική προσέγγιση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και με δείγμα περίπου 30 άρθρων και μελετών οι οποίες εξετάζουν τα οργανωσιακά μοντέλα πολλών ψηφιακών κοινοτήτων ανοιχτού κώδικα επιχειρείται μια περιγραφή των βασικών μοτίβων και η σύνδεσή τους με τις πρακτικές των εκπαιδευτικών κοινών.

Εκτιμάται πως τα μοτίβα συνεργασίας που παρατηρούνται στις κοινότητες ανοιχτού κώδικα, όπως η διαμοιρασμένη ευθύνη, η συμμετοχική ανάπτυξη έργων, και η διαρκής βελτίωση μέσω ανοιχτής ανατροφοδότησης (Dalia et al, 2017), μπορούν να συνεισφέρουν στα παιδαγωγικά εργαλεία της συμμετοχικής μάθησης και της δημιουργίας γνώσης που βασίζεται στην ανοικτή πρόσβαση και στη συλλογική εργασία. Συνολικά, η ομιλία υπογραμμίζει τη σημασία της προσαρμογής επιλεγμένων πρακτικών των ψηφιακών κοινοτήτων ανοιχτού κώδικα στην εκπαίδευση, προσφέροντας νέες προοπτικές για την ενίσχυση της συνεργασίας, της συμμετοχικότητας και της δημιουργικότητας σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: ψηφιακά κοινά, ανοιχτός κώδικας, εκπαιδευτικά κοινά

Pantazis, A. (2021). Learning and the Concept of Commons: How Peer-to-Peer can Enhance Learning and Education in the Digital Era, (Doctoral dissertation, Tallinn University of Technology). Retrieved from <https://doi.org/10.23658/taltech.8/2021>

Dalia TopelsonRitvo, Kira Hessekiel & Christopher T. Bavitz, «Challenges & Opportunities Concerning Corporate Formation, Nonprofit Status, & Governance for Open Source Projects» Berkman Klein Center Research Publication No. 2017-3, Harvard Public Law Working Paper No. 17-31 2017

**«Δεν είναι απλά μία επιμορφωτική συνάντηση»: Τα Δίκτυα Freinet χτίζουν
κοινότητες μάθησης μέσω της δράσης**

Στέλιος Πανταζίδης, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος, spantazidis@uth.gr

Σοφία Μουσιιάδου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, moysssofia@sch.gr

Πριν από μία δεκαετία, ιδρύθηκε στην Ελλάδα η Παιδαγωγική Ομάδα «Το Σκασιαρχείο», εμπνευσμένη από τις αρχές του Célestin Freinet, η οποία σταδιακά οδήγησε στην ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων σε όλη τη χώρα, με στόχο ένα σχολείο της κοινότητας που αντισταθμίζει τις ανισότητες (Σκασιαρχείο, 2024). Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των πεποιθήσεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τη μάθηση μέσω της δράσης (actionlearning) σε οκτώ Δίκτυα Freinet της Ελλάδας. Στην έρευνά μας, τα δίκτυα προσεγγίστηκαν ως κοινά (commons), όπου οι εκπαιδευτικοί -ως commoners- εμπλέκονται σε πρακτικές του κοινωνείν (commoning) (Linebaugh, 2008) δηλαδή, συνεργατικές διαδικασίες μοιράσματος, συνδημιουργίας και συλλογικής διαχείρισης της γνώσης, με σκοπό την αντιμετώπιση ατομικών και συλλογικών προκλήσεων και την ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών. Συγκεκριμένα, μας ενδιαφέρει πώς λειτουργούν τα δίκτυα, ποιο είναι το βίωμα των εκπαιδευτικών και πώς, μέσα από τις πρακτικές του κοινωνείν, μπορεί να μετασχηματιστεί η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Για τη συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκαν ψηφιακές ομάδες εστίασης με ενεργά μέλη επτά Δικτύων Freinet: Θεσσαλονίκη, Χανιά, Ηράκλειο, Ζάκυνθο, Πύργο, Βόλο και Αθήνα, οι οποίες επεξεργάστηκαν μέσω θεματικής ανάλυσης (Braun & Clarke, 2006). Το δείγμα περιλάμβανε 41 εκπαιδευτικούς διαφόρων βαθμίδων και ειδικοτήτων, ηλικίας 25-62 ετών. Στα αποτελέσματα φανερώνεται ότι η συμμετοχή στα Δίκτυα Φρενέ καλύπτει την ανάγκη για συνεργασία, ανταλλαγή εμπειριών και αλληλοϋποστήριξη. Οι εκπαιδευτικοί αποκτούν νέες πρακτικές, τις εφαρμόζουν και αναστοχάζονται, αναλαμβάνοντας ευθύνες και δημιουργώντας δημοκρατικές κοινότητες συνεργασίας και αυτοοργάνωσης. Έτσι, προάγουν τόσο την επαγγελματική και την προσωπική τους ανάπτυξη όσο και την εκπαιδευτική και κοινωνική αλλαγή.

Βιβλιογραφία

Braun, V., & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2): 77–101.

Linebaugh, P. 2008. *The Magna Carta Manifesto: Liberties and Commons for All*. Berkeley: University of California Press.

Σκασιαρχείο (2024). Ποιοι είμαστε: Με λίγα λόγια

<https://skasiarxeio.wordpress.com/about/short/> (Πρόσβαση 8/12/2024)

**«Η Ελευθέρα Σχολή Ανωτάτης Μορφώσεως Ασκραίος»: ένα συμπεριληπτικό
αυτόνομο πανεπιστήμιο στην περίοδο της μεταξικής δικτατορίας**

Κατερίνα Πάπαρη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
kate.papari@gmail.com

Η ιστορία του φιλολογικού συλλόγου και της Ελευθέρας Σχολής Ανωτάτης Μορφώσεως «Ασκραίος» αποτελεί σημαντικό τμήμα της παράδοσης των μορφωτικών συλλόγων στην Ελλάδα, η ίδρυση των οποίων από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα λαμβάνει διαστάσεις φαινομένου φτάνοντας μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα να σχετίζεται όχι μόνο με τη διάδοση της ελληνικής εκπαίδευσης στις κοινότητες του υποδούλου Ελληνισμού, αλλά και με την εκπαίδευση των θηλέων, την επαγγελματική εκπαίδευση και γενικότερα τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των λαϊκών τάξεων. Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζεται η στόχευση και η λειτουργία του φιλολογικού συλλόγου Ασκραίος, ο οποίος ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1936, λίγους μήνες μετά την επιβολή της μεταξικής δικτατορίας. Η πρωτοβουλία και η χρηματοδότηση για την ίδρυση της σχολής προέρχονταν από την Ιουλία (Τζούλια) Αμπελά Τερέντσιο, καθηγήτρια απαγγελίας στο Εθνικό Ωδείο με πλούσια ως τότε καλλιτεχνική σταδιοδρομία, η οποία έβλεπε τη δημιουργία μιας Ελευθέρας Σχολής Ανωτάτης Μορφώσεως ως το κάλεσμα για ένα νέο πνευματικό/κοινωνικό/πολιτιστικό ξεκίνημα του σύγχρονου ανθρώπου. Στόχος του συλλόγου ήταν η προσφορά στο κοινό και των δύο φύλων, ανεξαρτήτως ηλικίας και προσόντων, εκλαϊκευτικής μόρφωσης, κυρίως γραμματολογικής και φιλοσοφικής, ενώ παράλληλα λειτουργούσε σχολή υποκριτικής. Οι πόροι του συλλόγου προέρχονταν από δωρεές, κληροδοτήματα και επιχορηγήσεις, από τη μηνιαία συνδρομή των μελών και τα δίδακτρα των σπουδαστών, η προσέλευση των οποίων ήταν ανέλπιστα υψηλή ήδη από το πρώτο έτος λειτουργίας της σχολής. Ο φιλολογικός σύλλογος, όμως, δεχόταν συστηματικά επιχορηγήσεις και από δημόσιους και κρατικούς φορείς, δημιουργώντας σχέσεις οικονομικής εξάρτησης που ήλεγχαν σε σημαντικό βαθμό και το πνευματικό–πολιτιστικό στίγμα της σχολής και την προσπάθεια του μεταξικού καθεστώτος για σύμπλευσή της με την κρατική πολιτιστική και εκπαιδευτική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει αρχικά την πρωτοβουλία ίδρυσης και λειτουργίας ενός αυτόνομου (μη θεσμοθετημένου) πανεπιστημίου στον Μεσοπόλεμο, εξορισμού συμπεριληπτικού, καθώς τόσο στις έδρες όσο και στα έδρανά του εμφανίζεται πληθώρα γυναικών διανοουμένων αλλά και σπουδαστριών. Πέρα όμως από αυτά που ενώνουν, σε δεύτερο επίπεδο, εξετάζονται οι κοινωνικές και ταξικές αντιθέσεις που χωρίζουν τις γυναίκες αυτές μεταξύ τους, εστιάζοντας ιδιαίτερα στις ιστορίες των γυναικών διανοουμένων που δραστηριοποιούνται στον Ασκραίο. Τέλος, εξετάζεται η λειτουργία της σχολής στο πλαίσιο της πολιτικής συγκυρίας της μεταξικής δικτατορίας και ο βαθμός στον οποίο η οικονομική διείσδυση της τελευταίας στη λειτουργία της επηρέασε την αρχική της στόχευση και ταυτότητα. Η παρούσα ανακοίνωση είναι προϊόν μεταδιδακτορικής έρευνας, η οποία στηρίζεται σχεδόν εξολοκλήρου σε αρχειακό υλικό.

Λέξεις-κλειδιά: Ασκραίος, μορφωτικοί σύλλογοι, Μεσοπόλεμος, Τερέντσιο

**Υποστηρίζοντας Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης στο κυπριακό σχολείο:
Ενίσχυση του ρόλου των συντονιστών/συντονιστριών**

Χριστίνα Σταύρου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, stavrou.chr@cyearn.pi.ac.cy

Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου,
hadjitheodoulou.p@cyearn.pi.ac.cy

Έφη Παπαριστοδήμου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου,
paparistodemou.e@cyearn.pi.ac.cy

Μαρία Ηρακλέους, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, eracleous.m@cyearn.pi.ac.cy

Μαρία Πιτζιολή, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, pitzioli.m@cyearn.pi.ac.cy

Οι Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης (ΕΚΜ) αποτελούν υποσχόμενο τρόπο προώθησης της επαγγελματικής μάθησης (ΕΜ) των εκπαιδευτικών (Nehring & Fitzsimons, 2011), ενώ η ενδυνάμωση των Συντονιστών/στριών ΕΚΜ, είναι εξαιρετικά σημαντική ώστε να λειτουργούν ως εκπαιδευτικοί-ηγέτες μέσα στην ΕΚΜ (King, 2019). Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου (ΠΙΚ), ως θεσμικός φορέας υλοποίησης της πολιτικής για την ΕΜ (Υπουργικό Συμβούλιο, 2015 και 2017), προωθεί τη δημιουργία ΕΚΜ μέσω του Προγράμματος Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης (ΥΕΜ), ακολουθώντας ετήσιους κύκλους έρευνας δράσης εσωτερικά και αξιοποιώντας τα δεδομένα για δράση κάθε επόμενη χρονιά. Πρόσφατα, στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτούμενου Έργου (PLCs for us, Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας), το ΠΙΚ αξιοποίησε τα αποτελέσματα από τη διερεύνηση της λειτουργίας των ΕΚΜ εντός των σχολείων (2022-2023), και προχώρησε στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων/εργαλείων για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που συντονίζουν τις ΕΚΜ εκ των έσω (2023-2024). Οι δραστηριότητες επικεντρώθηκαν στις ανάγκες των συντονιστών/συντονιστριών να συνεργαστούν με τους συναδέλφους τους, ώστε να συν-δημιουργήσουν ένα επαγγελματικό πλαίσιο μάθησης στο σχολείο και να συμβάλουν στη βελτίωση της μάθησης των μαθητών/τριών (Antinluoma et al., 2018). Η ανακοίνωση παρουσιάζει τις απόψεις και τον αναστοχασμό των εμπλεκομένων κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των δραστηριοτήτων/εργαλείων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν την ικανοποίηση των συμμετεχόντων/ουσών από την αξιοποίηση των εν λόγω δραστηριοτήτων στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος δράσης και ενεργού συμμετοχής των εκπαιδευτικών (Margalef & Robins, 2016), καθώς και τον ρόλο της ηγεσίας στην αξιοποίηση δραστηριοτήτων/εργαλείων που ενισχύουν τις ΕΚΜ (Nehring & Fitzsimons, 2011). Ταυτόχρονα, αναδείχθηκε η ανάγκη επανεξέτασης του πλαισίου εφαρμογής των δραστηριοτήτων/εργαλείων στις ΕΚΜ, σε σχέση την ενίσχυση των εκπαιδευτικών ως φορέων αλλαγής.

Λέξεις-κλειδιά: επαγγελματικές κοινότητες μάθησης, εκπαιδευτικοί ως ηγέτες, εργαλεία ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών

Βιβλιογραφία

- Antinluoma, M., Ilomäki, L., Lahti-Nuuttila P. & Toom, A. (2018). Schools as Professional Learning Communities. *Journal of Education and Learning*, 7(5).
- Margalef L. & Robins, N.P. (2016) Unpacking the roles of the facilitator in higher education professional learning communities, *Educational Research and Evaluation*, 22(3-4), 155-172, DOI: 10.1080/13803611.2016.1247722
- Nehring, J. & Fitzsimons, G. (2011). The professional learning community as subversive activity: Countering the culture of conventional schooling. *Professional Development in Education*, 37, 513-535.
- King, F. (2019). Professional learning: empowering teachers? *Professional Development in Education*, 45(2), 169–172.
<https://doi.org/10.1080/19415257.2019.1580849>

Δημόσιο σχολείο σε απόδραση: Τα παιδιά δημιουργούν Escape Room μέσα από την Παιδαγωγική των Κοινών

Σταυρούλα Στούμπου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, stavroula00@yahoo.gr

Ιωάννης Πechτελίδης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, pechtelidis@uth.gr

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να διεκρινεί την υπάρχουσα έρευνα πεδίου στον χώρο των Παιδαγωγικών Κοινών για το δημόσιο σχολείο και να μελετήσει τις δυνατότητες μεταφοράς της λογικής των κοινών στη σύγχρονη πραγματικότητα του δημόσιου σχολείου. Ο όρος «παιδαγωγικά κοινά» χαρακτηρίζει μια εκπαιδευτική διαδικασία «από τα κάτω», βασισμένη στο μοίρασμα, τη φροντίδα, τη συνεργασία, τον πειραματισμό, τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων (Pechtelidis κ.ά., 2023). Συχνά συνδέονται με σύγχρονα εκπαιδευτικά εργαλεία και μεθόδους, όπως οι νέες τεχνολογίες, η 3D εκτύπωση και η παιχνιδοποίηση (Pantazis & Priavolou, 2017). Στην παρούσα εργασία διερευνάται ποιες παιδαγωγικές πρακτικές των κοινών αναδύονται όταν τα παιδιά αναλαμβάνουν τη δημιουργία εκπαιδευτικών Escape Rooms σε έναν Όμιλο Αριστείας, Καινοτομίας και Δημιουργικότητας. Πρόκειται για μια κριτική έρευνα-δράση (Kemmis et al., 2014), όπου 9 μαθητές/τριες της ΣΤ΄ δημοτικού, σχεδιάζουν και υλοποιούν εκπαιδευτικά escaperooms, τα οποία στη συνέχεια αξιολογούνται από τους/τις μαθητές/τριες του σχολείου τους και τους γονείς τους. Η παιδαγωγική διαδικασία βασίζεται στην ομότιμη σχέση εκπαιδευτικού-μαθητών/τριών και την αυτοδιάθεσή τους για ανακάλυψη και δημιουργία. Από τη θεματική ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων αναδεικνύεται η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας κοινοποιητικής (commoning) παιδαγωγικής διαδικασίας εντός του δημόσιου σχολείου, αλλά και παιδαγωγικές πρακτικές συνυφασμένες με τις αξίες των κοινών. Παράλληλα, λαμβάνονται υπόψη οι προκλήσεις και οι δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία της έρευνας.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγική των Κοινών, Εκπαιδευτικά Escape Room, Κριτική Παιχνιδοποίηση

Βιβλιογραφία

- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing critical participatory action research*. Springer Science & Business Media.
- Pantazis, A., and Priavolou, C. (2017). 3D printing as a means of learning and communication: The 3Ducation project revisited. *Telematics and Informatics*, 34 (8): 1465–1476.
- Pechtelidis, Y., Kozaris, I., Pantazidis, S., Bottonaki, A. (2023). Sowing the Seeds of Commons in Education: Three Case Studies from the Horizon Project 2020 SMOOTH. *SocialSciences*; 12(10):581. <https://doi.org/10.3390/socsci12100581>

Πέρα από τα Σύνορα της Τάξης: Κοινότητες Μάθησης και η Διδασκαλία της

Γιώργος Χατζηνάκος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, gchatzinakos@uth.gr

Η Γεωγραφία δεν είναι απλώς η επιστήμη της γης και των φυσικών φαινομένων· αποτελεί ένα θεμελιώδη τρόπο κατανόησης του κόσμου που μας περιβάλλει. Μέσα από τη διεπιστημονική της προσέγγιση, γεφυρώνει το φυσικό με το κοινωνικό περιβάλλον, επιτρέποντας την κατανόηση των αλληλεπιδράσεων που διαμορφώνουν τον χώρο και την κοινωνία. Στο εκπαιδευτικό περιβάλλον του 21^{ου} αιώνα, η διδασκαλία της γεωγραφικής επιστήμης εξελίσσεται πέρα από τα συμβατικά πλαίσια, αξιοποιώντας συνεργατικές πρακτικές μάθησης. Παρά τη διεθνή αναγνώριση της σημασίας της, η σχολική Γεωγραφία στην Ελλάδα συχνά υποτιμάται, παραμελώντας την ευκαιρία ανάπτυξης της χωρικής αντίληψης και της «γεωγραφικής φαντασίας» των μαθητών/τριών. Η μελέτη βασίζεται σε εθνογραφικά δεδομένα από το μάθημα *Η Γεωγραφία και η Διδασκαλία της στο Δημοτικό Σχολείο*, που υλοποιήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2023-2024 στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Στόχος είναι να συμβάλει στον διάλογο γύρω από τη σημασία της Γεωγραφίας και των εκπαιδευτικών κοινών, προτείνοντας μια προσέγγιση που υπερβαίνει τα όρια της τάξης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη χρήση νοητικών και πολιτιστικών χαρτών για την καλλιέργεια της χωρικής αντίληψης. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα από μια χαρτογραφική έκθεση που συνδιοργανώθηκε με τους/τις φοιτητές/τριες, αναδεικνύοντας τη σύνδεση της Γεωγραφίας με την τοπική κοινωνία του Βόλου. Τέλος, υπογραμμίζεται η ανάγκη για μια ολιστική αναθεώρηση της διδακτικής προσέγγισης, προωθώντας μια συμπεριληπτική παιδαγωγική πρακτική που ενισχύει την ενεργή συμμετοχή σε κοινότητες μάθησης και καλλιεργεί μια συνειδητή σύνδεση των μαθητών/τριών με τον τόπο τους.

Λέξεις-κλειδιά: γεωγραφική φαντασία, χωρική αντίληψη, κοινότητες μάθησης, πολιτιστικοί χάρτες

Ενότητα 3: Κοινωνιολογικές όψεις εναλλακτικών παιδαγωγικών

Η πράξη και οι κοινωνικές προεκτάσεις ενός συνεταιριστικού σχολείου στην επαρχία

Ataxia School

Η παρούσα εκπαιδευτική δράση περιγράφει την εφαρμογή των αρχών της δημοκρατικής εκπαίδευσης σε ένα σχολείο της ελληνικής επαρχίας, το οποίο μετά από δεκατρία χρόνια που παρέμενε κλειστό, κατάφερε να επαναλειτουργήσει μέσω της πρωτοβουλίας δημιουργίας ενός συνεταιρισμού από τους κατοίκους της περιοχής εντασσόμενο στο δίκτυο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Αποτελεί μάλιστα το πρώτο συνεταιριστικό σχολείο Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Πρόκειται για το Δημοκρατικό σχολείο του Βουνού «AtaxiaSchool», όπου οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων και τη διαχείριση των κοινών σχολικών πόρων. Σκοπός αυτής της ενέργειας είναι να αναδειχθεί το μοντέλο του δημοκρατικού σχολείου, ως ένας προεικονισμός των σχολείων και της κοινωνίας στο σήμερα. Μέσα από την ορατότητα του να αποτελέσει μια κοινωνική συνάρθρωση από τα κάτω. Οι εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιήθηκαν περιλάμβαναν τη δημιουργία σχολικών συνελεύσεων, τη διαχείριση κοινών πόρων, όπως κοινόχρηστες αίθουσες, καθώς και κοινοτικές δράσεις με συμμετοχή της κοινότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν βελτίωση στη συνεργασία, την ανάληψη πρωτοβουλιών και την κοινωνική συνοχή. Συμπερασματικά, η εφαρμογή δημοκρατικών αρχών στην εκπαίδευση ενισχύει την αίσθηση υπευθυνότητας και την ενεργή συμμετοχή, ενώ ενισχύει τη συνύπαρξη και τη συλλογικότητα στις τοπικές κοινότητες της επαρχίας (Ostrom, 1990; Arendt, 1958).

Λέξεις-κλειδιά: Δημοκρατική εκπαίδευση, συνεταιριστική μάθηση, ελληνική επαρχία, σχολικοί πόροι

Βιβλιογραφία

- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1975). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Pantheon Books.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.

Από την κοινότητα αναγνωστών στο μαθητικό συμβούλιο του Φρενέ. Εφαρμογές και προκλήσεις στην εξερεύνηση της πολιτειότητας σε μια τάξη νηπιαγωγείου

Σταματία Γιαννά, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, stamgi@yahoo.gr

Το μαθητικό συμβούλιο αποτελεί μια έκφραση κοινοτικής οργάνωσης της σχολικής ζωής. Βασίζεται στην ενεργό συμμετοχή, τη συνεργασία και την υπευθυνότητα και στοχεύει στην καλλιέργεια της πολιτειότητας (Φρενέ, 1977· LeGall, 1999). Η εισαγωγή του στο νηπιαγωγείο αποτελεί πρόκληση καθώς ο Φρενέ το εντάσσει στο δημοτικό σχολείο (Φρενέ, 1977). Στην έρευνά μας διερευνήσαμε τη δυνατότητα εφαρμογής του στην τάξη του νηπιαγωγείου αξιοποιώντας ως υπόβαθρο τις εμπειρίες λογοτεχνίας των παιδιών και την κοινωνική διάσταση της ανάγνωσης. Η ανάγνωση, ως κοινωνική πράξη, εισάγει τα παιδιά σε μια κοινότητα συναναγνωστών που βασίζεται σε αξίες όπως ο σεβασμός, η ισοτιμία και η ελευθερία του διαλόγου (Αναγνωστοπούλου, 2001), οι οποίες αποτελούν κοινό σημείο αναφοράς με το μαθητικό συμβούλιο. Επιπλέον, μέσω του συμβουλίου, τα παιδιά διαχειρίζονται τις μεταξύ τους σχέσεις, μοιράζονται υπευθυνότητες όπως η οργάνωση της βιβλιοθήκης, και ελέγχουν την εξέλιξη των εργασιών που αναλαμβάνουν (Φρενέ, 1977· LeGall, 1999). Η ερευνητική μας υπόθεση υποστηρίζει ότι η κοινότητα αναγνωστών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ένταξη του μαθητικού συμβουλίου στην τάξη, ενώ το συμβούλιο λειτουργεί ως πεδίο ανάπτυξης συλλογικών πρακτικών. Μεθοδολογικά εφαρμόζεται έρευνα δράσης. Αξιοποιείται το βιβλίο *Ο πιο δυνατός άνθρωπος του κόσμου* (Μπασλάμ, 2020) που καυτηριάζει ζητήματα όπως η απραξία, η έλλειψη συνεργασίας κ.α.. Επίσης, εφαρμόζεται ο ερμηνευτικός διάλογος (Φρυδάκη, 2019) ως κεντρική στρατηγική ανάγνωσης. Ακολουθώντας, αναπτύσσεται το μαθητικό συμβούλιο σύμφωνα με τις παιδαγωγικές αρχές του Φρενέ (Φρενέ, 1977). Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την ερευνητική υπόθεση: Η κοινότητα αναγνωστών προσφέρει στα παιδιά εμπειρίες που στηρίζουν την ανάπτυξη του μαθητικού συμβουλίου. Το συμβούλιο διευρύνει τον κοινωνικό τους ορίζοντα, ενώ μέσω της προσέγγισης στο σύνολό της, τα παιδιά αποκτούν εμπειρίες πολιτειότητας συμμετέχοντας ενεργά σε θέματα της κοινότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Ανάγνωση, μαθητικό συμβούλιο, Φρενέ

Βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Δ. (2001). Η ανάγνωση της λογοτεχνίας ως καταλύτης πολύμορφων ερεθισμάτων στο νηπιαγωγείο. Στο Τζ. Καλογήρου (Επιμ.), Αναγνωστοπούλου Δ., Καλογήρου Τζ., Πάτσιου Β. *Λογοτεχνικά βιβλία στην προσχολική αγωγή* (σσ. 13-20). Αθήνα: Εκδόσεις της Σχολής Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου.
- Gall Le, J. (1999). *Coopérer pour développer la citoyenneté: la classe cooperative*. Edition Hatier. Collection Questions d'École.
- Μπασλάμ, Δ. (2020). *Ο πιο δυνατός άνθρωπος του κόσμου*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

Φρενέ, Σ. (1977). *Το σχολείο του λαού* (μτφ. Κατερίνα Δεναξά-Βενιεράτου). Αθήνα: Οδυσσέας.

Φρυδάκη, Ε. (2019). Από την ερμηνεία και τον διάλογο στον ερμηνευτικό διάλογο. *Νέα Παιδεία*, (170), 39-48.

**Καλλιεργώντας την κριτική σκέψη μέσω των ρητορικών αγωνισμάτων:
Μαθητικές αντιδράσεις στην επικαιρότητα**

Ευτυχία Δαμάσκου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, e_damaskou@yahoo.gr

Μαρία Γεωργαντζή, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, mgeorgantzi71@gmail.com

Αρετή Τζανετοπούλου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, tzanetopoulouareti@gmail.com

Η αξιοποίηση των ρητορικών αγωνισμάτων στην εκπαίδευση επιτρέπει στους μαθητές να συνδέουν καθολικές αρχές με συγκεκριμένα ζητήματα (Heath, 2017), ξεδιπλώνοντας πλούσια προφορική δραστηριότητα απ'όπου αναδύεται γνώση αλλά και αξίες (Schwarz & Baker, 2017). Ωστόσο, παρά τη σημασία της, η ρητορική τέχνη ως παιδαγωγική πρακτική για την καλλιέργεια επιχειρηματολογίας μέσα από την αξιοποίηση δημοκρατικών δεξιοτήτων δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Ο Σωκράτης επεσήμανε τον ρόλο των παραδειγμάτων στην επιχειρηματολογία και η επικαιρότητα προσφέρει πλούσια τροφή για σκέψη προς αυτήν την κατεύθυνση. Έτσι, η παρούσα εργασία μελετά την επίδραση των ρητορικών αγωνισμάτων της αντιλογίας και του προτρεπτικού λόγου στη διαμόρφωση των απόψεων μαθητών/τριων απέναντι στα κοινωνικά ζητήματα που αναδείχθηκαν κατά την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων στο Παρίσι το 2024. Η δράση υλοποιήθηκε σε μια ομάδα 20 μαθητών/τριων Πειραματικού Λυκείου, στο πλαίσιο επιμόρφωσης πάνω στην εκπαιδευτική αξιοποίηση των ρητορικών αγωνισμάτων, που διοργάνωσε το συγκεκριμένο σχολείο για εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η μελέτη σχεδιάστηκε βάσει των αρχών της έρευνας δράσης (Mertler, 2024) και περιλαμβάνει αναλύσεις άρθρων, γελοιογραφιών και συζητήσεων στα κοινωνικά δίκτυα γύρω από το συγκεκριμένο γεγονός. Οι μαθητές μέσω διαλογικών δραστηριοτήτων (Egglezou, 2016) και διαδοχικών γύρων ρητορικών αντιπαραθέσεων, εξερεύνησαν πολλαπλές οπτικές, διαμόρφωσαν δομημένα επιχειρήματα και ανέπτυξαν δεξιότητες κριτικής ανάλυσης. Η συλλογή δεδομένων περιλαμβάνει μαθητικά ημερολόγια, αναστοχαστικές και ανατροφοδοτικές συζητήσεις και ετεροπαρατηρήσεις δραστηριοτήτων. Τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω της θεματικής ανάλυσης (Braun & Clarke, 2021). Τα αποτελέσματα προκύπτουν μέσα από τη συγκριτική ανάλυση των ευρημάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στη σύγκλιση και απόκλιση των ιδεών και των επιχειρημάτων των μαθητών στην αρχή και στο τέλος της δράσης. Η μελέτη καταλήγει στο ότι τα ρητορικά αγωνίσματα, συνδυασμένα με θέματα επικαιρότητας, αποτελούν αποτελεσματικό μηχανισμό διαμόρφωσης κριτικά σκεπτόμενων και ενεργών πολιτών, αποδόμησης στερεοτύπων και ενίσχυσης της δημοκρατικής ευαισθητοποίησης.

Λέξεις-κλειδιά: Ρητορικά αγωνίσματα, κριτική σκέψη, ενσυναίσθηση, δημοκρατικές αξίες

Βιβλιογραφία

Barthes, R. (1970). L'ancienne rhétorique (Aide-mémoire). *Communications*, 16, 172-223.

- Baruch, B., Schwarz, M. & Baker, J. (2017). *Dialogue, Argumentation and Education: History, Theory and Practice*. Cambridge University Press.
- Beardsley, M. C. (1989). *Ιστορία των αισθητικών θεωριών*, μτφρ. Δ. Κούρτοβικ, Π. Χριστοδουλίδης, επιμ. Π. Χριστοδουλίδης. Εκδόσεις Νεφέλη.
- Berschin, Walter. 1998. *Ελληνικά Γράμματα και Λατινικός Μεσαίωνας. Από τον Ιερώνυμο ως τον Νικόλαο Κουσάνο*, μτφρ. Δ. Ζ. Νικήτας. University Studio Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis. A Practical Guide*. SAGE.
- Cole, T. (1991). *The Origins of Rhetoric in Ancient Greece. Ancient Society and History*. Johns Hopkins University Press.
- Egglezou, F. (2016). Bakhtin's influence: A dialogic approach to teaching of argumentation. *Journal of Mother Tongue Education*, 4(1), 1-14.
- Heath, M. (2017). Rhetoric and Pedagogy. In M. J. MacDonald (Ed.). *The Oxford Handbook of Rhetorical Studies* (pp. 73-84). Oxford University Press.
- Kennedy, G. (2004). *Ιστορία της κλασικής ρητορικής αρχαίας ελληνικής και ρωμαϊκής*. Μτφρ. Ν. Νικολούδης, επίβλ. Ι. Αναστασίου. 5η έκδ.. Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Lefèvre, E. (2001). «Η λογοτεχνία των δημοκρατικών χρόνων». Στο F. Graf (Εκδ). *Εισαγωγή στην Αρχαιογνωσία. Τόμος Β'. Ρώμη*, μτφρ.-επιμ. Δ. Ζ. Νικήτας.
- Lunsford, A., Wilson, K. & Eberly, R. (Eds.) (2008). *The SAGE Handbook of Rhetorical Studies*. SAGE Publications.
- Mertler, C. (2024). *Introduction to Educational Research*. SAGE Publications.
- Pernot, L. (2005). *Η ρητορική στην αρχαιότητα*. Μετάφραση Ξανθίπη Τσελέντη, Επιμέλεια Βάλια Σερέτη. Δαίδαλος, Ι. Ζαχαρόπουλος.
- Schnell, J. & Wei, W. (2023). *Routledge Handbook of Descriptive Rhetorical Studies and World Languages*. Routledge.
- von Albrecht, M. (2013). *Ιστορία της Ρωμαϊκής Λογοτεχνίας από τον Ανδρόνικο ως τον Βοήθιο και η σημασία της για τα νεότερα χρόνια*, επιμ. μτφρ. Δ. Ζ. Νικήτας. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Wellek, R. & Austin W. (1980). *Θεωρία Λογοτεχνίας*, μτφρ. Στ. Γ. Δεληγιώργη, 3η έκδ. ΔΙΦΡΟΣ.
- Williams, J. (2009). *An Introduction to Classical Rhetoric. Essential Readings*. Wiley.
- Wood, L. & Zuber-Skerritt, O. (2019). *Action Learning and Action Research. Genres and Approaches*. Emerald Publishing Limited.
- Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου. ΦΕΚ 1096/28-02-2023.
- Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου. ΦΕΚ 1948/24-03-2023.
- Χατζοπούλου, Λ. (1992). Έργα ρητορικής και ποιητικής (18ος-19ος αι.). *Μαντατοφόρος τχ.* 35-36, 59-147.
- Η Ελληνική Ένωση για την Προώθηση της Ρητορικής στην Εκπαίδευση (www.rhetoricedu.com)

Διαφοροποιημένες παιδαγωγικές πρακτικές επιδρούν με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές κατηγορίες μαθητών. Η περίπτωση της «Μελέτης του Περιβάλλοντος» στη Β' Δημοτικού

Αικατερίνη Δώσσα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, katerinadossa@gmail.com

Στόχος αυτής της έρευνας είναι η εμπειρική διερεύνηση και η ανάδειξη της σύνθετης σχέσης ανάμεσα στην κοινωνική προέλευση των μαθητών και τη σχολική επιτυχία / αποτυχία, μέσα από την εφαρμογή δύο κοινωνιολογικά διαφοροποιημένων παιδαγωγικών πρακτικών, σε ένα συγκεκριμένο «κομμάτι» σχολικής γνώσης. Ειδικότερα η έρευνα επιχειρεί να περιγράψει και να αναλύσει με επιχειρησιακή αλλά και θεωρητική λεπτομέρεια τα χαρακτηριστικά και τις διαστάσεις διαφοροποιημένων τύπων παιδαγωγικής πρακτικής αλλά και συγκεκριμένους δείκτες που μετατρέπουν τις έννοιες του ελέγχου και της εξουσίας σε μετρήσιμα μεγέθη. Κατόπιν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας και αναδεικνύεται ότι συγκεκριμένες σχέσεις ελέγχου και εξουσίας, που χαρακτηρίζουν τις σχολικές παιδαγωγικές πρακτικές, επιδρούν με διαφοροποιημένο τρόπο στην απόκτηση κανόνων αναγνώρισης και πραγμάτωσης, οι οποίοι ρυθμίζουν το γνωστικό πλαίσιο. Το δείγμα μας αποτελείται από 231 μαθητές της Β' τάξης Δημοτικού, οκτώ σχολείων που βρίσκονται στο πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου. Η έρευνα βασίζεται στην εφαρμογή πειραματικών διδασκαλιών με δύο Παιδαγωγικές Πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα στα μισά τμήματα που συμμετείχαν στην έρευνα διδάξαμε με την Επίσημη Παιδαγωγική Πρακτική, που αποτελεί την, κατά το δυνατό, πιστή εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος και αποτελούν την ομάδα ελέγχου της έρευνας. Στα υπόλοιπα τμήματα διδάξαμε με την Προτεινόμενη Παιδαγωγική Πρακτική που αποτελεί και τη δική μας διδακτική πρόταση. Τα τμήματα αυτά αποτελούν την πειραματική ομάδα. Τέλος γίνεται παρουσίαση της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας. Από αυτή την ανάλυση προκύπτουν συμπεράσματα που επιχειρούν να αναλύσουν τη σύνθετη σχέση ανάμεσα στην κοινωνική προέλευση των μαθητών, τον προσανατολισμό τους σε ταξινομητικές αρχές και τις διαφοροποιημένες επιδράσεις των Παιδαγωγικών Πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Ταξινόμηση, Περιχάραξη, κανόνες αναγνώρισης και πραγμάτωσης

Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ φοιτητών/ριών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και των μαθητών του Ιδρύματος Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου ως πλαίσιο διαμόρφωσης μιας δημοκρατικής εκπαίδευσης

Σωτηρία Καλμπένη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, kalbenisotiria@yahoo.gr

Μάγδα Βίτσου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mvitsou@uth.gr

Αναστασία Γκαϊνταρτζή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, againtartz@gmail.com

Κώστας Μάγος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, magos@uth.gr

Στην εισήγηση περιγράφονται οι συμμετοχικές/συνεργατικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Βόλου, οι οποίες υλοποιήθηκαν από φοιτητές/ριες των Τμημάτων Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών και Παιδαγωγικού Προσχολικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, υπό την καθοδήγηση επιστημονικής ομάδας. Στις δράσεις ακολουθήθηκε η παιδαγωγική προσέγγιση του Service Learning, η οποία συνδυάζει την ακαδημαϊκή με την κοινωνική μάθηση, έχοντας ως βάση τον εθελοντισμό και την κοινοτική/κοινωνική υπηρεσία, προάγοντας την ενεργό πολιτειότητα και τη δημοκρατική συμμετοχή (Celio et al, 2011; Pinto, & Costa-Ramalho, 2023). Στο πλαίσιο των παραπάνω δράσεων σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν εβδομαδιαίες εκπαιδευτικές συναντήσεις για διάστημα τεσσάρων μηνών με βάση τις έννοιες και τα εργαλεία της πολυγλωσσικής και διαπολιτισμικής προσέγγισης, της διαγλωσσικότητας και της μάθησης μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας. Μεθοδολογικά, αξιοποιήθηκε η κριτική έρευνα-δράση (Higgins, 2004) ως μια ευέλικτη, δυναμική και διαδραστική προσέγγιση, η οποία βασίζεται σε ερευνητικούς κύκλους που περιλαμβάνουν τον σχεδιασμό, τη δράση, την παρατήρηση και τον αναστοχασμό (Magos, 2015) των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Οι σημειώσεις πεδίου, τα αναστοχαστικά ημερολόγια και οι συνεντεύξεις με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες παρέχουν ερευνητικά δεδομένα τα οποία φωτίζουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών και τον τρόπο που αυτές μπορούν να διαμορφώσουν παιδαγωγικούς χώρους σύζευξης της εκπαίδευσης και της δημοκρατίας. Αξιοποιώντας το εργαλείο της θεματικής ανάλυσης στην εισήγηση περιγράφεται ένα φάσμα μετασχηματισμών των εν λόγω αλληλεπιδράσεων, οι οποίες εκκινούν από στάσεις αμηχανίας και κοινωνικής απόστασης μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών, διέρχονται ενδιάμεσα στάδια αναστοχαστικών πρακτικών και επαναδιαπραγματεύσεων των αρχικών στάσεων και καταλήγουν στη διαμόρφωση ενός παιδαγωγικού πλαισίου με όρους συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών, αποδοχής, δικαιοσύνης, συμπερίληψης και συν-κατασκευής της μαθησιακής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων, συμπερίληψη, δημοκρατία στην εκπαίδευση, κριτική έρευνα δράσης.

Βιβλιογραφία

Celio, C. I., Durlak, J., & Dymnicki, A. (2011). A meta-analysis of the impact of service-learning on students. *Journal of Experiential Education* 34, 164–181. doi: 10.1177/105382591103400205

Magos, K. (2015). Imprisonment and education. A critical action-research in a Greek prison. In G. Grollios, A. Liampas, P. Pavlides (Eds) *Proceedings of the 4th International Conference on Critical Education: «Critical Education in the Era of Crisis»*. Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki, 458-473

Higgins, J. (2004). Sharing sociological stories: reflections on teaching sociology in prison *International Journal of lifelong education*, 23 (3), 243 – 257

Pinto, J. C. & Costa-Ramalho, S. (2023). Effects of service-learning as opposed to traditional teaching-learning contexts: a pilot study with three different courses. *Frontiers Education* 8:1185469. doi: 10.3389/feduc.2023.1185469

Το σχολείο ως χώρος δια-επαγγελματικής συνεργασίας. Κριτική θεώρηση μιας εναλλακτικής σχολικής μορφής

Μαρία Παγώνη, Πανεπιστήμιο της Λιλ, maria.pagoni-andreani@univ-lille.fr

Το αντικείμενο της παρουσίασης είναι να αναλύσει με ποιες συνθήκες είναι δυνατή η συνεργασία μεταξύ δασκάλων και άλλων εκπαιδευτικών διαμεσολαβητών που παρεμβαίνουν στον σχολικό χώρο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το ερευνητικό πεδίο βρίσκεται στη Γαλλία και πιο συγκεκριμένα στη Roubaix, πόλη στα βόρεια της χώρας που παρουσιάζει πολλές δυσκολίες κοινωνιολογικής μορφής (μεγάλο ποσοστό ανεργίας, σημαντικό πληθυσμό μεταναστών, βιαιότητα στα σχολεία και σχολική απομάκρυνση). Μπροστά σ' αυτές τις δυσκολίες, ο δήμος της πόλης πρότεινε ένα σχέδιο το οποίο χρηματοδοτήθηκε από εθνικό φορέα για 5 χρόνια και το CIREL, ερευνητικό εργαστήριο στις επιστήμες της Αγωγής του Πανεπιστημίου της Λιλ, ανέλαβε την αξιολόγηση αυτού του σχεδίου. Στόχος του σχεδίου είναι μια καινοτομία στη σχολική μορφή¹ μέσα από την ανάπτυξη συνεργασιών με εξωσχολικούς συλλόγους. Αυτές οι συνεργασίες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: η μια κατηγορία αφορά παιδαγωγικές συμμετοχικές πρακτικές προσωπικής και καλλιτεχνικής έκφρασης πάνω σε διάφορα αντικείμενα (αθλητισμό, τέχνες, ψηφιακές δραστηριότητες). Η άλλη κατηγορία αφορά την παρέμβαση ψυχολόγων και εκπαιδευτικών λειτουργών για να βοηθήσουν τους καθηγητές στα προβλήματα σχολικής βίας και ένταξης. Η παρουσίασή μας σκοπεύει μια κριτική ανάλυση αυτών των συνεργασιών με βάση δύο κοινωνιολογικές αναφορές: την κοινωνιολογική θεώρηση των σχολικών επαγγελμάτων² και την ανάλυση των συνθηκών που καθορίζουν τη σχολική μορφή και το άνοιγμά της στην κοινωνική πραγματικότητα. Η έρευνα βασίζεται σε 16 συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα σε δυο χρονικές περιόδους (στην αρχή και στο τέλος του 2024) με τους καθηγητές και διαμεσολαβητές που συμμετέχουν σε αυτό το σχέδιο.

¹Vincent Guy dir., (1994). *L'éducation prisonnière de la forme scolaire ? Scolarisation et socialisation dans les sociétés industrielles*. Presses universitaires de Lyon.

²Kherroubi, M. & Lebon, F. (2017). Regards sur les mondes professionnels de la « co- éducation. Introduction au dossier, *Les Sciences de l'éducation - Pour l'Ère nouvelle*, 4/50, 7-23.

«Χαλάς την πιάτσα»: Ο αντίκτυπος εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής προσέγγισης των Εκπαιδευτικών κοινών στο σχολείο

Στέλιος Πανταζίδης, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος, spantazidis@uth.gr

Η παρούσα εργασία διερευνά τις στάσεις των συναδέλφων/ισσών εκπαιδευτικών απέναντι στην εφαρμογή μιας εναλλακτικής εκπαιδευτικής διαδικασίας, βασισμένης στα Εκπαιδευτικά Κοινά (Πεχτελίδης, 2020), σε μια τάξη ενός δημόσιου σχολείου, για μία σχολική χρονιά. Η διαδικασία αυτή στόχευε στη μετατόπιση από τα συμβατικά, ανταγωνιστικά και ατομικιστικά πλαίσια μάθησης προς εκείνα που προάγουν τη φροντίδα, την αμοιβαιότητα, την ισότιμη συμμετοχή και την αυτοοργάνωση. Η έρευνα δράσης (Kemmis, κ.ά., 2014) βασίστηκε στη συμμετοχική παρατήρηση, μέσω σημειώσεων πεδίου, ημερολογίου του ερευνητή/εκπαιδευτικού και υλικού από τις δραστηριότητες της τάξης, και τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση θεματικής ανάλυσης. Μέσα από τη θεματική ανάλυση αναδείχθηκαν τρεις βασικές κατηγορίες στάσεων. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τους αντιδραστικούς/ές συναδέλφους/ισσες, οι οποίοι εξέφραζαν ανοιχτή αντίθεση στη νέα προσέγγιση, θεωρώντας την απειλή για τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές πρακτικές. Η δεύτερη κατηγορία αφορούσε τους φιλικούς/ές, που υποστήριζαν ενεργά την καινοτομία και συμμετείχαν στη διαδικασία, αναγνωρίζοντας τη δυναμική των Εκπαιδευτικών Κοινών. Τέλος, υπήρχαν οι αδιάφοροι/ες συνάδελφοι/ισσες, που διατήρησαν ουδέτερη στάση, χωρίς να εμπλέκονται ουσιαστικά. Συμπερασματικά, η έρευνα αυτή κατέδειξε ότι η αλλαγή των εδραιωμένων αντιλήψεων και συνηθειών αποτελεί μια απαιτητική και σύνθετη διαδικασία. Ειδικότερα, αναδείχθηκε ότι ο σχολειοποιημένος νους μπορεί να περιγραφεί ως ένα σύνολο συνηθειών που προκύπτουν από την επαναλαμβανόμενη εμπειρία της τυπικής σχολικής διαδικασίας. Αυτές οι συνήθειες διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται τους ρόλους του/της εκπαιδευτικού και του/της μαθητή/ριας, καθώς και τη συνολική μαθησιακή διαδικασία. Τα ευρήματα προσφέρουν πολύτιμες προοπτικές για τον σχεδιασμό μελλοντικών επεμβάσεων σε εκπαιδευτικά πλαίσια, με έμφαση στη στήριξη της αλλαγής και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Βιβλιογραφία

- Braun, V., & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2): 77–101.
- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing critical participatory action research*. Springer Science & Business Media.
- Πεχτελίδης, Γ. (2020α). Για μια Εκπαίδευση των Κοινών εντός και πέραν των «τειχών». Αθήνα: Gutenberg.

Ριζοσπαστικές εκπαιδευτικές εναλλακτικές και καστοριαδικό πρόταγμα της αυτονομίας

Γιώργος Παπαδόπουλος, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
gp235259@students.euc.ac.cy

Μαρία Χάλαρη, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, m.chalari@research.euc.ac.cy

Στην παρουσίαση αυτή θα αναλύσουμε τη σχέση μεταξύ των ριζοσπαστικών εκπαιδευτικών εναλλακτικών και του καστοριαδικού προτάγματος της αυτονομίας. Στόχος μας είναι να διερευνήσουμε την έννοια της αυτονομίας στην εκπαιδευτική της υποστασιοποίηση και να αναζητήσουμε τα πεδία σύγκλισης μεταξύ των εκπαιδευτικών εναλλακτικών και της καστοριαδικής φιλοσοφίας. Συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε τις συνάψεις που διατηρεί ένα τέτοιο εγχείρημα με τη δυναμική προοπτική του καστοριαδικού προτάγματος, ως γόνιμου εδάφους για την εκπαιδευτική αυτονομία στο ευρύτερο κοινωνικο-ιστορικό πεδίο. Στη μελέτη του θέματος αυτού χρησιμοποιήθηκε ως μεθοδολογία η integrative literature review λόγω του ότι καθιστά εφικτή μια κριτική και δημιουργική σύνθεση των ερευνών με σκοπό την ανάδειξη νέων εκφάνσεων ενός θέματος (Toracco, 2005), προάγοντας τη θεωρία και την πρακτική του πεδίου (Whittemore & Knafl, 2005). Ειδικότερα μέσα από την εννοιολόγηση της παιδικής ηλικίας, της μάθησης και της υποχρεωτικότητας του σχολικού θεσμού, θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε την έννοια της αυτονομίας εντός των ριζοσπαστικών εκπαιδευτικών εναλλακτικών, για να καταδειχθεί ότι η αυτονομία δεν κατανοείται στη βάση ενός ουσιοκρατικού ή ορθολογικού θεμελίου ούτε περιορίζεται στο διωποκειμενικό πεδίο. Αντιθέτως, διαθέτει ένα ρητό κοινοτικό περιεχόμενο, που συνίσταται σε αξίες όπως η εγγενής κινητροδότηση, η συλλογική κατασκευή της γνώσης, η αμοιβαία, ισότιμη συνεισφορά στο μαθησιακό έργο, η αυτοδιαχείριση, η αυτοκυβέρνηση, η οριζοντιότητα. Θα μιλήσουμε επίσης για τις πρακτικές υποστασιοποιήσεις της αυτονομίας στην κάθε μια εναλλακτική, τα σχετικά εμπόδια που τυχόν εγείρονται και οι σχετικοί περιορισμοί και προϋποθέσεις πραγμάτωσης της αυτονομίας στο ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, στην προοπτική του καστοριαδικού προτάγματος της αυτονομίας. Θα καταλήξουμε στο ότι, παρά τα εμπόδια και τους προβληματισμούς, η εκπαίδευση των κοινών διατηρεί την ισχυρότερη ρεαλιστική δυναμική προς υλοποίηση της αυτονομίας.

Λέξεις-κλειδιά: Καστοριάδης, πρόταγμα της αυτονομίας, εκπαιδευτικές εναλλακτικές, εκπαίδευση των κοινών, εξωπαιδαγωγική, αποσχολαιοποίηση.

Βιβλιογραφία

- Torraco, R. J. (2005). Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples. *Human Resource Development Review*, 4(3), 356–367.
- Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. *Journal of Advanced Nursing*, 52(5), 546–553.

Διαφοροποίηση της διδασκαλίας με τη μέθοδο της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Επιταγή και αναγκαιότητα σε ένα δημοκρατικό σχολείο

Ελένη Τσαγκαλίδου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, helen_tsag@yahoo.gr

Στις μέρες μας, το ενδιαφέρον για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει ενδυναμωθεί, καθώς λόγω της πανδημίας δεν υπάρχει η δυνατότητα για συμβατική επιμόρφωση. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αξιοποιώντας δημιουργικά την τεχνολογία στην εκπαίδευση μπορεί να προωθήσει την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων στην πορεία της μάθησης με ευέλικτο τρόπο που διευκολύνει τον συνδυασμό καθημερινής εργασίας και μάθησης. Πρωταρχικό ρόλο έχει το εκπαιδευτικό υλικό με το οποίο αλληλεπιδρά ο εκπαιδευόμενος και έχει ελευθερία κινήσεων. Το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό είναι αναγκαίο να κατευθύνει τον εκπαιδευόμενο στο τι πρέπει να κάνει, τον λόγο που το κάνει καθώς και να του δίνει την ευκαιρία της αυτοαξιολόγησης. Το γνωστικό αντικείμενο του ψηφιακού αυτού μαθήματος είναι η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία, μια φιλοσοφία που ενστερνίζεται το δικαίωμα κάθε παιδιού στη μάθηση. Σκοπό αποτελεί ο σεβασμός και η αναγνώριση της διαφορετικότητας μέσα στις σύγχρονες τάξεις και η ανταπόκριση στις ανάγκες όλων των μαθητών και μαθητριών διασφαλίζονται με διαφοροποίηση της διδασκαλίας. Στόχος είναι η ουσιαστική ενεργοποίηση και εμπλοκή όλων. Η αποτίμηση του Εκπαιδευτικού Υλικού έγινε από πέντε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι παρακολούθησαν το ψηφιακό αυτό μάθημα, με μεθοδολογικό εργαλείο την ημιδομημένη συνέντευξη. Η μεθοδολογική ταυτότητα της έρευνας είναι η ποιοτική ερευνητική μέθοδος. Επιλέγεται όταν θέλουμε, να καταγραφούν καλύτερα οι προσωπικές απόψεις, οι εμπειρίες και οι αντιλήψεις συγκεκριμένων προσώπων, στοχεύοντας στη δημιουργία βαθύτερης γνώσης σχετικά με το αντικείμενο που εξετάζει η έρευνα. Από τα ποιοτικά ερευνητικά δεδομένα που συλλέχθηκαν αναδείχθηκε ότι το Ε.Υ ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές σχεδιασμού και ανάπτυξης εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού με έμφαση στην ευκολία στη χρήση και στον καθοδηγητικό του ρόλο. Το κυρίαρχο εργαλείο των ποιοτικών μεθόδων είναι η πλαισιοθετημένη κατανόηση και σύνθεση μέσω του λόγου, του διαλόγου και της επιχειρηματολογίας. Οι προτιμώμενες ερευνητικές τεχνικές είναι οι επικοινωνιακές, αφηγηματικές και διαλογικές (Ισαρη & Πουρκός 2015). Η ποιοτική έρευνα φωτίζει, θα λέγαμε, τις απόψεις και τις αναπαραστάσεις που δίδουν στα νοήματα και στις έννοιες οι συμμετέχοντες (Ιωσηφίδης, 2006). Οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν θετικά τα μαθησιακά οφέλη που αποκόμισαν από το ψηφιακό μάθημα που παρακολούθησαν. Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι αρχικά τόνισαν όλοι την ανάγκη να παρακολουθήσει ένας/μία εκπαιδευτικός ένα μάθημα για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και να διακρίνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών, είτε γνωρίζει για τη Δ.Δ είτε (και πολύ περισσότερο) όχι.

Ενότητα 4: Δημοκρατικά και αλληλέγγυα σχολεία

Διανοίγοντας μια δημόσια σφαίρα: Μια μελέτη περίπτωσης για το Μαθητικό Συμβούλιο στην προσχολική εκπαίδευση

Δημήτρης Αλεξάκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, d.alexakis@uoc.gr

Ελένη Νικολουδάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, elennikol27@gmail.com

Έλσα Χλαπάνα, Πανεπιστήμιο Κρήτης, chlapane@uoc.gr

Στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης προτείνονται πρακτικές από την Παιδαγωγική του Freinet ως εργαλεία για την καλλιέργεια της δημοκρατικής πολιτειότητας. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται μια μελέτη περίπτωσης για την εφαρμογή του Συμβουλίου των Μαθητών σε ένα ολοήμερο τμήμα δημόσιου Νηπιαγωγείου στο Ρέθυμνο ($N=24$) από τον Νοέμβριο έως τον Μάιο του σχολικού έτους 2023-2024. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης της εκπαιδευτικού και μέσω μη-συμμετοχικής παρατήρησης ενός επιπλέον ερευνητή. Επιπλέον, στο τέλος της εφαρμογής έγιναν ημιδομημένες συνεντεύξεις με τα παιδιά που συμμετείχαν στο Συμβούλιο. Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι το Συμβούλιο των Μαθητών σπάει τη βασική διχοτόμηση χρόνου και δραστηριοτήτων της προσχολικής εκπαίδευσης (ελεύθερο παιχνίδι - δομημένες δραστηριότητες) και διανοίγει μια δημόσια σφαίρα διαβούλευσης, όπου είναι δυνατή η καλλιέργεια της δημοκρατικής πολιτειότητας. Η σφαίρα αυτή έχει δύο λειτουργίες. Πρώτον, επιτρέπει στα παιδιά να εκφράσουν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στις μεταξύ τους σχέσεις και να τις ρυθμίσουν. Δεύτερον, η εξουσία του εκπαιδευτικού διαμοιράζεται στα παιδιά, με αποτέλεσμα να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στην οργάνωση του χώρου και των δραστηριοτήτων τους. Τέλος, η ανάλυση δεδομένων δείχνει ότι λειτουργία του Συμβουλίου των Μαθητών δεν οδηγεί αυτόματα σε έναν δημοκρατικό χώρο ελεύθερης επικοινωνίας. Το ζήτημα της εξουσίας της εκπαιδευτικού παραμένει. Επιπλέον, οι ηλικιακές και οι γλωσσικές διαφορές μεταξύ των παιδιών θέτουν εμπόδια στην ισότιμη συμμετοχή τους στη λειτουργία του Συμβουλίου. Συνεπώς, τα αποτελέσματα της μελέτης καταδεικνύουν τη σημασία του συνεχούς αναστοχασμού των εκπαιδευτικών και των παιδιών κατά την εφαρμογή παιδαγωγικών πρακτικών για την καλλιέργεια της δημοκρατικής πολιτειότητας στην προσχολική εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: δημοκρατική πολιτειότητα, προσχολική εκπαίδευση, Μαθητικό Συμβούλιο

Η δημοκρατία στην εκπαίδευση. Ρεαλιστικό σενάριο ή ουτοπία; Το παράδειγμα του Πρότυπου ΕΠΑΛ Χαϊδαρίου

Λαμπρινή Γρηγόρη, ΕΠΑΛ Χαϊδαρίου, labrinigrogori@yahoo.gr

Στις μέρες μας είναι επιτακτική η ανάγκη για την ανάπτυξη δεξιοτήτων πολιτικής συμμετοχής και ικανότητας κριτικού αναστοχασμού στο πλαίσιο της σχολικής ζωής. Το ζητούμενο είναι ακόμη πιο έντονο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση λόγω των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι/έφηβες και την προσέγγιση στην ενηλικίωση. Η καλλιέργεια της διαλεκτικής σχέσης στη σχολική κοινότητα για την οικοδόμηση συναντίληψης στην παιδαγωγική διάσταση της δημοκρατικής εκπαίδευσης στο σχολείο, μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών/τριών και γονέων έχει καταστεί θέμα υψίστης σπουδαιότητας. Ο λόγος και η διδασκαλία για τη Δημοκρατία αποκτούν ουσιαστικό νόημα όταν το σχολείο συναντά την κοινωνία και η θεωρία την πράξη. Έννοιες όπως ο πρωινός κύκλος, η επιτροπή επίλυσης συγκρούσεων, ο δάσκαλος εμπιστοσύνης, η σχολική συνέλευση βρίσκουν τη θέση τους σε ένα πρότυπο επαγγελματικό λύκειο. Ένας κύκλος ανοίγει έχοντας ως επίκεντρο τους μαθητές/τριες του πρότυπου επαγγελματικού λυκείου Χαϊδαρίου.

Λέξεις-κλειδιά: δημοκρατία, πρωινός κύκλος, σχολική συνέλευση, επαγγελματική εκπαίδευση.

**Πολιτική Κοινωνικοποίηση, εκπαιδευτικές Ανισότητες και μηχανισμοί
Κοινωνικής Επιλογής του Σχολείου. Μια πιλοτική έρευνα σε νηπιαγωγούς**

Μαρία-Ελένη Ίσσαρη

Θεόδωρος Ελευθεράκης

Παναγιώτης Γιαβρίμης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, giavrimis@soc.aegean.gr

Η παρούσα μελέτη αποτελεί την πιλοτική έρευνα μιας γενικότερης διερεύνησης του ρόλου των νηπιαγωγών στην πολιτική κοινωνικοποίηση των μαθητών στην προσχολική εκπαίδευση. Παράλληλα, η έρευνα εστιάζει στις επιδράσεις των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και των μηχανισμών κοινωνικής επιλογής στην πολιτική κοινωνικοποίηση των μαθητών της προσχολικής αγωγής. Ως μεθοδολογία επιλέχθηκε η ποιοτική και ως εργαλείο της έρευνας η ημιδομημένη συνέντευξη. Οι συμμετέχοντες της έρευνας αποτέλεσαν έξι νηπιαγωγοί. Από τα ευρήματα της έρευνας αναδείχθηκαν οι αντιλήψεις και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί καθώς επιδιώκουν να καλλιεργήσουν πολιτικές αξίες στους μαθητές τους. Από τα αποτελέσματα της έρευνας εκφράζεται μέσα από τον λόγο των συμμετεχόντων ότι οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και οι εκπαιδευτικές επιλογές επηρεάζουν την ποιότητα της πολιτικής κοινωνικοποίησης, δημιουργώντας διαφορετικές εκπαιδευτικές εμπειρίες. Οι νηπιαγωγοί μέσα από τις αναφορές τους αναγνωρίζουν την ανάγκη για παρεμβάσεις που θα ενισχύσουν την ισότητα στην εκπαίδευση και θα προωθήσουν τη συμμετοχή των μαθητών στην πολιτική ζωή. Παράλληλα, εκφράζεται η ανάγκη για πολιτικές που θα αντιμετωπίζουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες και θα υποστηρίζουν μια μορφή πολιτικής κοινωνικοποίησης για ενεργούς και ενημερωμένους πολίτες.

Λέξεις-κλειδιά: πολιτική κοινωνικοποίηση, εκπαιδευτικές ανισότητες, προσχολική εκπαίδευση, κοινωνική επιλογή

Η Δραματική Ποίηση ως μέσο καλλιέργειας της κοινωνικής ενσυναίσθησης στην Εκπαίδευση

Κωνσταντίνος Κούμπελης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, koskoub93@hotmail.com

Ο πολυσχιδής ρόλος του αρχαίου ελληνικού θεάτρου δεν περιορίζεται απλώς στη στηλίτευση των «κακώς κειμένων» της αθηναϊκής πόλης – κράτους ή στην ανάδειξη μιας λανθάνουσας κοινωνικής πραγματικότητας μέσω της παράθεσης στίχων από τον εκάστοτε ποιητή δια στόματος μιας δραματικής περσόνας. Ως κοινωνικός θεσμός με αμιγώς παιδευτική διάσταση απέβλεπε, μεταξύ άλλων, στη διατράνωση των δημοκρατικών αξιών που διαπνέουν το φρόνημα μιας ελεύθερης και πνευματικά προηγμένης πόλης. Η εμβρίθεια με την οποία ο τραγικός μεταπλάθει στοιχεία του μύθου ώστε αφυπνίσει το κοινωνικό και δημοκρατικό αισθητήριο των συμπολιτών του, σε περιόδους που φαίνεται αυτό να «εκφυλίζεται» αποτελεί ένα διαχρονικό αίτημα υπενθύμισης πως εκείνα που μας ενώνουν είναι περισσότερα από εκείνα που μας χωρίζουν. Στο πλαίσιο της παρούσας δράσης προτείνεται ο σχηματισμός θεατρικών ομάδων, τα μέλη των οποίων καλούνται να υποδυθούν έναν τραγικό ή κωμικό ήρωα (θα μπορούσαν να είναι ήρωες που ανήκουν στο κοινωνικό περιθώριο). Μέσω της γόνιμης αντιπαράθεσης (ἀγών λόγων) κάθε μαθητής καλείται βασιζόμενος σε αποσπάσματα προερχόμενα τόσο από το αρχαίο δράμα, όσο και δικής του ελεύθερης σύνθεσης, προσαρμοσμένων στην πλοκή του έργου, να αναπτύξει την επιχειρηματολογία του. Απώτερος στόχος είναι η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και του αισθήματος αλληλεγγύης του κάθε μαθητή με την παράλληλη ανάδειξη της σπουδαιότητας του μαθήματος της θεατρικής αγωγής και της δραματικής ποίησης για όλες της βαθμίδες της Εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: δραματική ποίηση, εκπαίδευση, ρόλοι, δημοκρατία

Βιβλιογραφία

- Alexander, S. M., & Sullivan, K. (1996). Teaching “In Tandem”: Combining Sociology with Theater to Create an Interdisciplinary Classroom. *Teaching Sociology*, 24(4), 372–377.
- Ανδρεάδη, Ι. (2023). *Θέατρο και εκπαίδευση: θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Κάπα Εκδοτική.
- Arnott, P. (1970). Greek Drama as Education. *Educational Theatre Journal*, 22(1), 35–42.
- Bakewell, G. W. (2011). Tragedy as Democratic Education: The Case of Classical Athens. *Administrative Theory & Praxis*, 33(2), 258–267.
- Hashimoto, I. (1986). TRAGEDY IN THE CLASSROOM. *Freshman English News*, 15(2), 22–25.
- JONES, G. (2014). *The Student Actor Prepares: Acting for Life* (1st ed.). Intellect.

- Κλαδάκη, Μ., Μαστροθανάσης, Κ. (επιμ.). (2024). Θέατρο στην εκπαίδευση: σύγχρονες τάσεις, εξελίξεις και προοπτικές. Αθήνα: Πατάκης.
- Lauder, H., Brown, P., & Halsey, A. H. (2009). Sociology of education: a critical history and prospects for the future. *Oxford Review of Education*, 35(5), 569–585.
- Μιχαηλίδης, Θ., Κ. (2009). Συνεκπαίδευση και Αναπηρία: Θεωρητική και Εμπειρική Κοινωνιοψυχολογική Προσέγγιση. Αθήνα: Παπασωτηρίου.
- Nichols, D. (1956). Theatre, Society, Education. *Educational Theatre Journal*, 8(3), 179–184.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2021) θέατρο στην εκπαίδευση και αρχαία ελληνική σκέψη. Αθήνα: Παπαζήση.
- Robinson, A. M. (1995). Theatre Education. *Performing Arts Journal*, 17(2/3), 90–92.
- Ruggieri, C. A. (1999). Laugh and Learn: Using Humor to Teach Tragedy. *The English Journal*, 88(4), 53–58.
- Taylor, G. C. (1980). ERIC/RCS REPORT: Creative Dramatics for Handicapped Children. *LanguageArts*, 57(1), 92–106.

Ανάπτυξη δημοκρατικού κλίματος στην τάξη: Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την οικοδόμηση μιας κοινότητας στην τάξη τους μέσω δημοκρατικού κλίματος

Αναστασία Μαχαίρα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, anvicmach@gmail.com

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινότητας-τάξης. Εξετάζει επίσης την επίδραση της εκπαίδευσης σε υπαίθριους χώρους. Στόχος της μελέτης είναι να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το πώς αναπτύσσουν μια δημοκρατική κοινότητα-τάξη καθώς και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν αυτή την ανάπτυξη. Οι συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών αναλύθηκαν σύμφωνα με τη μέθοδο της Θεμελιωμένης Θεωρίας, η οποία οδήγησε στη διαμόρφωση μιας θεωρίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα εντοπίστηκαν τέσσερις κύριες κατηγορίες που επηρεάζουν την τάξη ως κοινότητα και 18 υποκατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές είναι: Δημοκρατικές πρακτικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη (παιδοκεντρική προσέγγιση, βιωματική μάθηση σε εξωτερικούς χώρους, μαθητικά συμβούλια, υποστηρικτικό περιβάλλον και υποστηρικτικό περιβάλλον σε εξωτερικούς χώρους). Ενισχυτικοί παράγοντες, εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν θετικά το δημοκρατικό κλίμα (οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών, η εναλλακτική φιλοσοφία των σχολείων, η συνεργασία των εκπαιδευτικών και η συμμετοχή των γονέων). Υπονομευτικοί παράγοντες, εξωτερικά στοιχεία που επηρεάζουν αρνητικά το δημοκρατικό κλίμα (η αρνητική ψυχολογική κατάσταση των εκπαιδευτικών, το στρεσογόνο εργασιακό περιβάλλον, η έλλειψη χρόνου, ο ανταγωνισμός και η μη αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων). Αντίκτυπο στη κοινότητα, που περιλαμβάνει θετικά αποτελέσματα σε μια δημοκρατική κοινότητα-τάξη (συναισθήματα των παιδιών, συναισθήματα των παιδιών από την εμπειρία σε εξωτερικούς χώρους, σχέσεις των μαθητών και σχέσεις των μαθητών σε εξωτερικούς χώρους).

Λέξεις-κλειδιά: Δημοκρατικό κλίμα τάξης, υπαίθρια εκπαίδευση, αίσθηση κοινότητας, αντιλήψεις εκπαιδευτικών

Μη-τυπικοί χώροι εκπαίδευσης. Διεκδικώντας το σχολείο ως χώρο για τα κοινά

Fabiano Micocci, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, fmicocci@uth.gr

Βάσω Τροβά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Angelo Bertolazzi, Università degli Studi di Padova, angelo.bertolazzi@unipd.it

Τον Οκτώβριο του 2024, στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, οργανώσαμε ένα Erasmus+ Blended Intensive Program με τίτλο «Non-formal Space of Education. Reimagining the School as a Space of Commons» μαζί με ευρωπαϊκά και μη-ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, σε συνεργασία με τον Δήμο Βόλου, μ.κ.ο., το Δημοτικό Ειδικό Σχολείο Παιδόπολης, το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Μακρινίτσας και το 5^ο και 11^ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας. Το πρόγραμμα στόχευσε στη διερεύνηση νέων εκπαιδευτικών χώρων στην πόλη, εστιάζοντας σε θέματα συμπερίληψης, προσβασιμότητας, συμμετοχής στην κοινότητα με εκπαιδευτικές δράσεις, φροντίδας των κοινών και παιχνιδιού, ακολουθώντας το αίτημα της «επιστροφής της εκπαίδευσης στον δρόμο» (De Carlo, 1969). Το πρόγραμμα κάλυψε τρία κεντρικά θέματα –περιβάλλον, συμπερίληψη και προσαρμογή– τα οποία διερευνήθηκαν με θεματικά πάνελ, στρόγγυλα τραπέζια, επισκέψεις σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, περφόρμανς και ένα εργαστήριο σχεδιασμού. Ο κύριος παιδαγωγικός στόχος ήταν η ιδέα της συνεργασίας: οι φοιτητές χρειάστηκε να μοιραστούν τις ιδέες, τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων και να εργαστούν μαζί και με μαθητές από το Δημοτικό Σχολείο Νέας Ιωνίας, χρησιμοποιώντας συλλογικά αναλογικά εργαλεία όπως κολάζ και σχέδια. Τα αποτελέσματα του εργαστηρίου παρείχαν στοιχεία για το πώς οι εκπαιδευτικοί χώροι της πόλης «συναρμολογούνται» μέσω συλλογικών διαδικασιών και απαιτούν συνεχή διαμόρφωση. Ο ρόλος του σχολείου αναδιαμορφώνεται ως συνεργατικός δημόσιος θεσμός (Manzini, 2024), χτίζοντας γέφυρες μεταξύ του σχολείου και της πόλης μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολεία, Πόλη, Μη-τυπική εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

- De Carlo, G. (1969). Why/How to Build School Buildings. *Harvard Educational Review* (1969) 39 (4): 12–35.
- Manzini E. (2024). Fare assieme. Una nuova generazione di servizi pubblici i collaborativi. Egea, 2024.

Ο ρόλος της αλληλεγγύης στην εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας σε μη-τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια

Μαρίνα Μόγλη, mar.mogli@yahoo.com

Η μη-τυπική εκπαίδευση προσφέρει έναν χώρο όπου μαθητές και εκπαιδευτικοί συνδιαμορφώνουν τις μαθησιακές τους εμπειρίες με πιο ελεύθερους και ευέλικτους τρόπους από ό,τι στα παραδοσιακά πλαίσια διδασκαλίας. Ένας από τους κύριους παράγοντες που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα αυτών των πλαισίων είναι η αλληλεγγύη. Μέσα από την ανάπτυξη κοινοτήτων μάθησης, η αλληλεγγύη ενθαρρύνει την αλληλοϋποστήριξη και τη συνεργασία, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές αισθάνονται ασφαλείς και ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Η παρούσα έρευνα, μέσα από τη θεματική ανάλυση ημι-δομημένων συνεντεύξεων με 15 μετανάστες/πρόσφυγες σε αλληλέγγυα σχολεία στην Αθήνα, εξετάζει πώς η αλληλεγγύη μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός κινήτρων σε μη τυπικά πλαίσια εκπαίδευσης, με έμφαση στην εκμάθηση δεύτερης γλώσσας. Σε αυτά τα πλαίσια, η αλληλέγγυα προσέγγιση προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να εξασκούν τη γλώσσα με λιγότερο ανταγωνιστικούς όρους, αναπτύσσοντας δεξιότητες όχι μόνο γλωσσικές αλλά και κοινωνικές. Επιπλέον, στην εκμάθηση δεύτερης γλώσσας, οι μαθητές που παρακολουθούν μαθήματα στα εν λόγω πλαίσια ενισχύουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, δημιουργώντας πραγματικές ευκαιρίες για την εφαρμογή της γλώσσας σε καθημερινές καταστάσεις. Η αλληλοϋποστήριξη που καλλιεργείται μειώνει το άγχος της επικοινωνίας και βοηθά στη δημιουργία μιας βιώσιμης και δημοκρατικής μαθησιακής κοινότητας, όπου η μάθηση γίνεται αλληλέγγυα και συμμετοχική. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι η αλληλεγγύη ενδυναμώνει τη μαθησιακή διαδικασία και συμβάλλει στη δημιουργία ενός βιώσιμου, δημοκρατικού και ισότιμου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, προσφέροντας στους μαθητές τόσο γλωσσικά όσο και ψυχοκοινωνικά οφέλη.

Λέξεις-κλειδιά: μετανάστες, πρόσφυγες, μη-τυπική εκπαίδευση, αλληλεγγύη

Τοπική Ιστορία και διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό σενάριο στο νηπιαγωγείο

Φίλιππος Μπρέντας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
filipposmprentas@gmail.com

Ελευθερία Ναυσικά, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, nays-th@hotmail.com

Τις τελευταίες δεκαετίες, η κλιμακούμενη κοινωνική και πολιτική αποσταθεροποίηση των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής με ιμπεριαλιστικούς πολέμους και η παγκόσμια καπιταλιστική, οικονομική κρίση απασχολούν τους Έλληνες ερευνητές και τις ερευνήτριες. Στο πρωτοσχολικό εκπαιδευτικό πεδίο, τα νήπια έρχονται καθημερινά σε επαφή με εμπειρίες και εικόνες κοινωνικής και πολιτισμικής «ξενότητας». Την ίδια στιγμή, η πολύ/διαπολιτισμική κουλτούρα εμπλουτίζει τη μαθητική σύσταση στα σχολεία της χώρας με παιδιά μεταναστών/τριών. Το ερευνητικό μας ερώτημα είναι εάν και πώς μπορούν τα νήπια να προσλάβουν μαθησιακά την πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Στην εκπαιδευτική έρευνα που παρουσιάζουμε, προτείνεται ένα εκπαιδευτικό σενάριο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τοπικής ιστορίας. Σε αυτό συμμετέχουν σαράντα (40) παιδιά, ηλικίας 3-5 ετών και δύο (2) παιδαγωγοί/ερευνητές. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση συνιστά ένα μεθοδολογικό εργαλείο με επίκεντρο τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του (Κεσίδου, 2008). Την ίδια στιγμή, η τοπική ιστορία ως επιστημονικό πεδίο υποστηρίζει τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Aktekin, 2010: 88-105) και λειτουργεί ως δίαυλος για τη γνωριμία των «άλλων παιδιών» με το τοπικό πολιτισμικό σύστημα, τόσο κατά τη σύγχρονη, όσο και κατά την ιστορική του εξέλιξη (Bage, 2000: 155-160). Μεθοδολογικά, αξιοποιούμε την τοπική έρευνα πεδίου και εκπαιδευτικά τη βιωματική και ανακαλυπτική μάθηση, καθώς η εμπλοκή των παιδιών αναδεικνύει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και η εκπαιδευτική πολιτική αλληλοεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται (Ignatief, 2002). Τα παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης αποτελούν τους πρώτους δέκτες της παιδείας και φορείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Fritzsche, 2004). Συνεπώς, η πρόσληψη της νέας, σύγχρονης ή/και διαχρονικής πολυπολιτισμικής πραγματικότητας ευνοεί τις αρχές του πολιτισμικού και κοινωνικού πλουραλισμού, εξαλείφοντας φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας στη βάση ενός δημοκρατικού και αντιρατσιστικού σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: διαπολιτισμική εκπαίδευση, τοπική ιστορία, προσχολική εκπαίδευση, εκπαιδευτικό σενάριο

Δημοκρατία και Εκπαίδευση. Οι σύγχρονες αντιφάσεις

Γεωργία Παπαδοπούλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
gerapa@pspa.uoa.gr

Κύρια ενασχόληση της εργασίας είναι η ανάδειξη της αντίφασης ανάμεσα στο κοινωνικό ζητούμενο της ενίσχυσης της δημοκρατίας και στη διαρκή θεσμική και συμβολική απαξίωση της δημοκρατικής παιδείας. Με αφετηρία τη θεωρητική οπτική του John Dewey αναδεικνύεται η σημασία της εκπαίδευσης ως καθοριστικό πεδίο θωράκισης της δημοκρατίας και απαραίτητη προϋπόθεσή της (Dewey, J. [2016] *Δημοκρατία και Εκπαίδευση*. Ηριδανός, Αθήνα). Ταυτόχρονα, ο προβληματισμός της αδρανοποίησης του κριτικού περιεχομένου της σύγχρονης εκπαίδευσης μέσα από την απαξίωση των κοινωνικών επιστημών/θεωριών στο σύγχρονο σχολείο επανέρχεται ως η βασική πρόκληση της εκπαίδευσης (Κουζέλης, Γ. [2014], *Φασισμός και Δημοκρατία*, Αθήνα, Νήσος, σ.160-161). Η προβληματική αναπτύσσεται στα παρακάτω σημεία (α) στην καταγραφή της υποβαθμισμένης παρουσίας των μαθημάτων κοινωνικής και πολιτικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αναλυτικό πρόγραμμα/ωρολόγιο πρόγραμμα) ως θεσμική αποτύπωση της απαξίωσης της δημοκρατικής παιδείας στο σύγχρονο σχολείο. (β) σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω, στην ανάδειξη της ανάγκης δημοκρατικών σχολείων όπου η εκπαίδευση αποτελεί συνολική εμπειρία ζωής (Dewey, J. 2016, σελ. 240-1). Στο πλαίσιο αυτό, το *νοήμα* και το *ενδιαφέρον* στη μάθηση αποτελούν τη βασική αρχή συγκρότησης κοινωνικά υπεύθυνων πολιτών απέναντι στους κινδύνους χειραγώγησής τους (Dewey, J. 2016, σελ. 71, 317). Συνολικά, αναδεικνύεται η κεντρική αντίφαση της σύγχρονης δημοκρατίας η οποία δεν αναζητά τη θωράκισή της στην εκπαίδευση σε αντίθεση με την ιστορική καταγραφή των πρακτικών αυταρχικών/φασιστικών καθεστώτων όπου η εκπαίδευση αποτέλεσε το κατεξοχήν μέσο της ισχυροποίησής τους. Αυτό το δημοκρατικό παράδοξο υπογραμμίζεται για να θέσει εξαρχής τη σημασία και ανάγκη επαναφοράς της σχέσης εκπαίδευσης και δημοκρατίας όπου τα δημοκρατικά σχολεία αποτελούν τα κεντρικά πεδία αντιμετώπισης σύγχρονων φαινομένων εκφασισμού της κοινωνίας, απειλής και αποδυνάμωσης της δημοκρατίας.

Λέξεις-κλειδιά: δημοκρατία, εκπαίδευση, Dewey

Ενότητα 5: Εκπαιδευτική πολιτική

Ο θεσμός της αξιολόγησης της σχολικής ετοιμότητας στα εκπαιδευτικά συστήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ευρώπη: μια βιβλιογραφική χαρτογράφηση

Ουρανία Αναστασίου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, anastasiour@uth.gr

Λοΐζος Συμεού, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, l.symeou@euc.ac.cy

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τη σχολική ετοιμότητα των παιδιών καταδεικνύει ότι το μεγαλύτερο ερευνητικό ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στην Προσχολική Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στην περίοδο μετάβασής τους στη Δημοτική Εκπαίδευση. Η μετάβαση των παιδιών από μια σχολική μονάδα σε μία άλλη, σηματοδοτεί μια σειρά αλλαγών που συνεπάγονται μεταξύ της Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης, σε μικροεπίπεδο και μακροεπίπεδο. Το εννοιολογικό περιεχόμενο της σχολικής ετοιμότητας νοηματοδοτείται διεθνώς από διαφορετικές φιλοσοφικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις, τόσο σε ερευνητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής. Υποστηρίζεται, για τον λόγο αυτό, ότι η έννοια της σχολικής ετοιμότητας δεν αποκτά έναν καθολικό ορισμό, αλλά είναι πολυδιάστατη και κοινωνικά εξελισσόμενη. Η παρούσα εργασία, αποτελεί μια βιβλιογραφική χαρτογράφηση της σχολικής ετοιμότητας, εστιάζοντας στον θεσμό της αξιολόγησης παιδιών Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Επιπλέον, μελετάται η σύνδεση της αξιολόγησης της σχολικής ετοιμότητας με την πρακτική της επαναφοίτησης, η οποία εφαρμόζεται –όπως διαπιστώνεται– κατά μείζονα λόγο, σε παιδιά που έχουν λάβει διάγνωση αναπηρίας ή/και ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης οδηγούν σε συμπεράσματα αλλά και προβληματισμούς ως προς το πώς λαμβάνεται υπόψη η διαφορετικότητα των παιδιών κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της σχολικής τους ετοιμότητας στο Νηπιαγωγείο πριν τη μετάβασή τους στο Δημοτικό, με γνώμονα τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης και φοίτησης όλων στην εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική Ετοιμότητα, Αξιολόγηση, Επαναφοίτηση, Αναπηρία

Δημιουργία εργαλείου μέτρησης για την τάση προς εγκατάλειψη σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Γεώργιος Ανδρουλάκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, gandroul@upatras.gr

Χριστίνα Μοδιάτη Παστού, Πανεπιστήμιο Πατρών, xristinamodiati@gmail.com

Η παρούσα εργασία διερευνά την τάση των φοιτητών για εγκατάλειψη των σπουδών τους, γνωστή ως το φαινόμενο dropout. Η διαρροή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί σημαντική πρόκληση τόσο για την εγχώρια όσο και για την ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή κοινότητα. Μολονότι η βιβλιογραφία περιλαμβάνει πλήθος αναφορών σχετικές με το φαινόμενο, κανένας ερευνητής δεν έχει καταφέρει να εντοπίσει τις ακριβείς αιτίες προέλευσής του (Androulakis et al., 2020). Επιπλέον, δεν υφίσταται κάποιο συγκεκριμένο και ευρέως αποδεκτό εργαλείο μέτρησης του dropout. Κατά συνέπεια, οι ερευνητές έχουν προσπαθήσει μόνοι τους να δημιουργήσουν ερωτήσεις και να τις κατηγοριοποιήσουν με σκοπό να δημιουργήσουν ένα πρότυπο εργαλείο μέτρησης της εγκατάλειψης σπουδών. Στο ίδιο πλαίσιο, μετά τη δοκιμή ενός ερωτηματολογίου με 69 ερωτήσεις σε φοιτητές του Πανεπιστημίου Πατρών (Androulakis et al., 2020), καταλήξαμε, μέσα από την εφαρμογή της Θεωρίας Απόκρισης Ερωτημάτων (An & Yung, n.d.), στη διαμόρφωση ενός εργαλείου μέτρησης αποτελούμενο από πέντε παράγοντες, ο καθένας εκ των οποίων περιλαμβάνει πέντε ερωτήσεις. Οι παράγοντες είναι οι εξής: ακαδημαϊκός, προσωπικός, ιδρυματικός, κοινωνικός και οικονομικός. Το εργαλείο εφαρμόστηκε σε δείγμα 405 φοιτητών από τα τμήματα Μαθηματικών, Πολιτικών Μηχανικών και Διοίκησης Επιχειρήσεων στο μάθημα των Μαθηματικών, αφού σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι φοιτητές συχνά αιφνιδιαζονται από τις απαιτήσεις και τον όγκο των μαθημάτων σε σχέση με το Λύκειο και ενισχύεται η τάση τους για εγκατάλειψη (Islam & Pavel, n.d.). Για την αξιολόγηση της συνεισφοράς κάθε ερωτήματος στη φοιτητική διαρροή, εφαρμόστηκε παραγοντική ανάλυση (Kline, 2014) σε συνδυασμό με Θεωρία Απόκρισης Ερωτημάτων (An & Yung, n.d.), με σκοπό τη μελλοντική ανάπτυξη ενός ακόμη πιο συνοπτικού εργαλείου μέτρησης, αποτελούμενο από 15 ερωτήσεις συνολικά.

Λέξεις-κλειδιά: εγκατάλειψη σπουδών, φοιτητική διαρροή, dropout, εργαλείο μέτρησης

Βιβλιογραφία

An, X., & Yung, Y.-F. (n.d.). *Paper SAS364-2014 Item Response Theory: What It Is and How You Can Use the IRT Procedure to Apply It.*

Androulakis, G. S., Georgiou, D. Ap., Kiprianos, P., & Stamelos, G. (2020). Examining the Sequence of Factors Affecting Student' Tendency to Dropout: a Case Study in Greece. *International Journal of Education*, 12(4), 107.

<https://doi.org/10.5296/ije.v12i4.17835>

Islam, M. N., & Pavel, T. (n.d.). *Factors Contributing Towards Dropouts at*

Undergraduate Level: An Analysis (Vol. 5, Issue 1).

<https://www.researchgate.net/publication/343669398>

Kline, P. (2014). *An Easy Guide to Factor Analysis* (Routledge, Ed.).

Σύγχρονες εκδοχές της επιτελεστικότητας στη διεθνή έρευνα

Κωνσταντίνα Αραπίδου, Πανεπιστήμιο Πατρών, arapidoukonstantina@gmail.com

Ανδρέας Βασιλόπουλος, Πανεπιστήμιο Πατρών, andreasv@upatras.gr

Επιδιώκοντας να ερμηνεύσει ο Stephen Ball τους τρόπους με τους οποίους οι διάφορες μορφές αξιολόγησης μεταβάλλουν το νόημα της διδασκαλίας και της μάθησης, αλλά και την εκπαιδευτική και παιδαγωγική ταυτότητα των εκπαιδευτικών χρησιμοποίησε την έννοια της επιτελεστικότητας (performativity) (Ball, 2021), ως μία μορφή έμμεσης και υποφανούς διακυβέρνησης των εκπαιδευτικών. Κάνοντας μία βιβλιογραφική επισκόπηση στη σύγχρονη, διεθνή έρευνα διαπιστώνεται ότι και σήμερα η έννοια αυτή απασχολεί τη βιβλιογραφία, όχι μόνο στον αγγλοσαξονικό χώρο, αλλά σε διεθνές επίπεδο. Εξακολουθεί να παρουσιάζεται ως ένα εργαλείο ερμηνείας του τρόπου και βαθμού επηρεασμού της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών από την εισαγωγή διάφορων μορφών αξιολόγησης και ταξινόμησης (Goodley, Perryman, 2022), αλλά ταυτόχρονα και παράλληλα ως έννοια εξελίσσεται και χρησιμοποιείται για να ερμηνεύσει πτυχές όπως η χρήση των ΤΠΕ σε σχέση με την αξιολόγηση των σχολείων, αλλά και τη διδασκαλία και τη μάθηση (Platformivity ≠ Performativity) (Grimaldi et al, 2023), οι κοινωνικές ανισότητες που δημιουργούνται ή αναπαράγονται από την έμφαση σε συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα (Howard, 2023), ο τρόπος συνύπαρξης της παιδαγωγικής διάστασης της εκπαίδευσης σε σχέση με την απαίτηση για απόδοση και την επίτευξη συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων (Poole, 2022). Καθώς η αξιολόγηση έχει εδραιωθεί ως διαδικασία στην εκπαίδευση με διάφορες μορφές, η επιτελεστικότητα ως ζωντανό εργαλείο, θεωρείται ότι και σήμερα μπορεί να αξιοποιηθεί για την ερμηνεία του τρόπου διαχείρισης της αξιολόγησης από τα διάφορα κράτη, του βαθμού επηρεασμού των εκπαιδευτικών και των σχολείων και του τρόπου διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: επιτελεστικότητα, αξιολόγηση, εκπαιδευτικοί

Βιβλιογραφία

- Ball, S., J. (2021). *Ο Foucault, η εξουσία και η εκπαίδευση*. (μτφρ. Βασιλάκη, Ρ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Goodley, C., Perryman, J. (2022). Beyond the “terrors of performativity”: dichotomies, identities and escaping the panopticon. *London Review of Education*, 20: 1, 29
- Grimaldi, E., Ball, S. J., Peruzzo, F. (2023). Platformization and the enactment of multiple economic forms. The rise of neoliberal moral economy of education. In Cobo, C., Rivas, A. (eds). *The New Digital Education Policy Landscape. From Education Systems to Platforms*. (pp. 122-146). London: Routledge
- Howard, R. (2023). The Rigged Education System: How Neoliberalism Leaves Vulnerable Schoolchildren Behind. *Critical Student Reflections on Contemporary Society and Social Futures*, 11
- Poole, R. (2022). Perceptions of performativity in English Further Education. *Research*

in Post-Compulsory Education, 27:1, 148-172

Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική για τους Πρόσφυγες: Πολυγλωσσία και Κοινωνική Διάσταση

Κορίνα Αστερίου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, k.asteriou@uom.edu.gr

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για τους Πρόσφυγες αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στον εκπαιδευτικό παράγοντα, ως απαραίτητο λίθο για τη διάπλαση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, ικανής να ανεξαρτητοποιηθεί και να επιβιώσει επαγγελματικά και κοινωνικά. Το Άρθρο 14 για την Προστασία του Παιδιού, η Προστασία του Βέλτιστου Συμφέροντος του, που απορρέει από το εν λόγω δικαίωμα - συμπεριλαμβανομένης και της εκπαίδευσης ως καταλυτικός παράγοντας για την αξιοπρεπή διαβίωση του παιδιού-, και είναι κατοχυρωμένο στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων με το Άρθρο 22 για την Εκπαίδευση των προσφύγων, καθώς και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το οποίο μεταξύ όλων, κατοχυρώνει το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση ως αυτοτελές δικαίωμα, καλλιεργούν το κατάλληλο υπερεθνικό νομικό υπόβαθρο στην ΕΕ για τη διαμόρφωση μιας εκπαιδευτικής πολιτικής για τους πρόσφυγες που να ανταποκρίνεται στις αυξημένες ψυχικές, κοινωνικές και επαγγελματικές ανάγκες τους. Η κοινωνική διάσταση της ενσωμάτωσής τους βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον παράγοντα γλώσσα και στον σεβασμό της πολυγλωσσίας και της κουλτούρας του κάθε όντος, και κυρίως στη διαμόρφωση μιας ισχυρής βάσης ενάντια στον εξοστρακισμό από την εκπαιδευτική διαδικασία και τις τοπικές κοινωνίες. Καλούμαστε λοιπόν να απαντήσουμε σε ορισμένα καίρια ζητήματα: Πώς η εν λόγω εκπαιδευτική πολιτική προετοιμάζει τους πρόσφυγες για την επαγγελματική πραγματικότητα; Με ποια τεχνοτροπία επιχειρεί να καταπολεμήσει τις διακρίσεις; Σε τι βαθμό το έχει επιτύχει; Κατά πόσο διευκολύνει την αξιοποίηση της πολυγλωσσίας και της πολυπολιτισμικότητας και κατά πόσο προωθεί τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Πώς αξιοποιείται σε πρακτικό επίπεδο; Κατά πόσο λαμβάνεται υπόψη ο πολιτισμικός παράγοντας; Ποια τα ευρήματα για την απόδοση των εν λόγω τεχνικών στην ΕΕ;

Λέξεις-κλειδιά: Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, Δικαιώματα του Παιδιού, Πολυγλωσσία, Κοινωνική Ενσωμάτωση, bullying

Η αξιολόγηση του φθόνου και της αφέλειας

Αθανάσιος Βέρδης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
averdis@ppp.uoa.gr

Οι πολιτικές εκπαιδευτικής αξιολόγησης στην Ελλάδα ασκούνται σε κοινωνιολογικό κενό, όχι μόνο διότι στη χώρα μας δεν διατίθενται δημόσια ανοιχτά μικροδεδομένα για την εκπαίδευση, αλλά και διότι οι παγκοσμίως δικαιωμένες κοινωνιολογικές θέσεις για την αξιολόγηση χαρακτηρίζονται στον δημόσιο λόγο ως «αριστερίστικες». Στο πλαίσιο αυτό, προωθείται για πρώτη φορά στην παγκόσμια μεταπολεμική ευρωπαϊκή Ιστορία ο οριζόντιος διαχωρισμός μαθητών και μαθητριών στη δημόσια εκπαίδευση, ενώ για δεύτερη φορά στην παγκόσμια εκπαιδευτική Ιστορία έχουμε δικαστική επιβολή συγκεκριμένης μορφής εθνικής αξιολόγησης. Σε αυτό το κοινωνιολογικό κενό έχει θεσμοθετηθεί στη χώρα μας η αξιολογική κατηγοριοποίηση μιας σαρανταπεντάλεπτης διδασκαλικής επιτέλεσης, η ανάπτυξη της ψηφιακής γραφειοκρατίας μιας «εσωτερικής» αξιολόγησης, η θεσμοθέτηση φραγμών εισόδου στο δημόσιο πανεπιστήμιο, η διαγραφή φοιτητών και φοιτητριών που χαρακτηρίζονται ως «αιώνιοι», καθώς και η θεσμοθέτηση ειδικής εθνικής αστυνομίας. Σκόρπιες χιμαιρικές αντιστάσεις στις εν λόγω πολιτικές ελέγχονται πειθαρχικά για «κακόβουλη κριτική στις πράξεις της διοίκησης». Η παρούσα εισήγηση ερμηνεύει την προαναφερθείσα κατάσταση με τη «θεωρία του φθόνου», όπως αυτή ανιχνεύεται στο έργο του Helmut Schoeck και τη θεωρία της «αφελούς αισιοδοξίας» (crueloptimism) της λογοτεχνικής κριτικού Lauren Berlant. Υποστηρίζεται ότι οι πολιτικές για την αξιολόγηση στην Ελλάδα αποτελούν εκφάνσεις φθόνου κατά της ηγετικής ψυχοδυναμικής επαγγελματικής θέσης των δασκάλων ως ενηλίκων στον κόσμο των ανηλίκων, ενώ η έμφαση στη μέτρηση, τη σύγκριση, την κοινωνιολογικά αστήρικτη «αριστεία» και τα πειθαρχικά μέτρα αποτελούν στοιχεία μιας αφελούς αισιοδοξίας για την επιβαλλόμενη «βελτίωση της ποιότητας» της εκπαίδευσης. Υποστηρίζεται ότι ο πολιτικός φθόνος και η εκπαιδευτική αφέλεια είναι στοιχεία που βλάπτουν τελικά τόσο την εκπαίδευση, όσο και την παιδαγωγική σχέση.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική Αξιολόγηση, Αφελής Αισιοδοξία, Θεωρίες του Φθόνου

Ιδιωτική «πανεπιστημιακή» εκπαίδευση στην Ελλάδα: Οι στάσεις των φοιτητών των κολλεγίων για τη δημόσια και ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση

Γεώργιος Δουργκούνας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διεισδύσει στο αναδυόμενο πεδίο της ιδιωτικής «ανώτατης» εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ο Ν. 5094/2024 περί μη κρατικών/μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης έφερε στο προσκήνιο ξανά μία διαχρονική συζήτηση του ελληνικού συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης. Διαχρονικά υπάρχουν φωνές που τονίζουν την ανάγκη αναθεώρησης του Άρθρου 16 του Συντάγματος, την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων και τα οφέλη που απορρέουν από τη δημιουργία και λειτουργία τους (Ψαχαρόπουλος, 2004; Ζώρρας, 2024). Ο αντίλογος είναι πιο έντονος, ενώ υπάρχουν και φωνές που αναδεικνύουν τα αδιέξοδα αυτής της συζήτησης και τη σημασία της αναβάθμισης της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης που βάλλεται από τις πολιτικές υποχρηματοδότησης (Κλάδης, 2005). Η έρευνα που διεξάγεται αυτό το διάστημα φιλοδοξεί να αναδείξει τους λόγους που ωθούν τους νέους στην παρακολούθηση προγραμμάτων σπουδών ιδιωτικών ιδρυμάτων «ανώτατης» εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μάλιστα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε φοιτητές ανθρωπιστικών επιστημών. Η επιλογή δεν είναι τυχαία αλλά σκόπιμη εξαιτίας των μεγαλύτερων επιπέδων εργασιακής επισφάλειας και ανεργίας που αντιμετωπίζουν οι απόφοιτοι ανθρωπιστικών επιστημών (Naess & Wiers-Jenssen, 2022). Επιπλέον, θα επιχειρηθεί η διερεύνηση των στάσεων των φοιτητών για την ιδιωτική και δημόσια ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα. Η μεθοδολογία της έρευνας είναι ποιοτική. Το δείγμα της έρευνας απαρτίζεται από φοιτητές τριών κολλεγίων στην Ελλάδα, οι οποίοι φοιτούν σε προγράμματα ανθρωπιστικών επιστημών και διαθέτουν πρώτο πτυχίο από δημόσιο ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις επιχειρείται να απαντηθούν τα κάτωθι ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν τους φοιτητές στην παρακολούθηση προγραμμάτων σπουδών κολλεγίων στην Ελλάδα;
- Ποιες είναι οι στάσεις τους για τη δημόσια και ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα;

Λέξεις-κλειδιά: Ανώτατη εκπαίδευση, κολλέγια, στάσεις φοιτητών

Βιβλιογραφία

- Ζώρρας, Ο., Ι. (2024). *Κρατικό Πανεπιστήμιο. Διαχρονία και μεταρρυθμιστικές προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κλάδης, Δ. (2005). "The private university discourse in Greece. A blind for the lingering reform of public higher education ". *Comparative and International Education Review*. Issue. 4. pp. 13-36.
- Ψαχαρόπουλος, Γ. (2004). *Μηκρατικά πανεπιστήμια. Το άρθρο 16 του Συντάγματος πρέπει να αλλάξει*. Αθήνα: Ποταμός.
- Næss, T., & Wiers-Jenssen, J. (2022). Labour market mismatch among master's

graduates in the humanities from 1995 to 2015 in Norway. *European Journal of Higher Education*, 13(4), 558–577. <https://doi.org/10.1080/21568235.2022.2105369>

Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) και σχολική κουλτούρα: Πολιτική περιορισμού ή αναπαραγωγής των εκπαιδευτικών ανισοτήτων;

Χρήστος Ζάγκος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, chzagkos@uoi.gr

Γεώργιος Λαδιάς, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, georgeladias@outlook.com

Αφετηρία της παρούσας μελέτης αποτελεί ο προβληματισμός για τον αντίκτυπο της λειτουργίας τμημάτων ΖΕΠ εντός σχολικής μονάδας για τους μαθητές των εν λόγω τμημάτων, τους μαθητές της τυπικής τάξης, τους εκπαιδευτικούς και την ευρύτερη κοινότητα, αντίκτυπος που δύναται να επηρεάσει καταλυτικά τη σχολική κουλτούρα της εκάστοτε μονάδας. Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σύνδεση της σχολικής κουλτούρας με τη λειτουργία των ΖΕΠ, με στόχο να αναδείξει το αποτύπωμά τους για το σύνολο της σχολικής κοινότητας. Εστιάζοντας στις απόψεις των εκπαιδευτικών, η παρούσα έρευνα στοχεύει να αναδείξει (α) πώς η λειτουργία τμήματος ΖΕΠ επηρεάζει την κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ μαθητών, μεταξύ γονέων και σχολείου, μεταξύ σχολείου και κοινότητας, αλλά και το σχολικό κλίμα εν γένει και (β) αν η λειτουργία τμήματος ΖΕΠ εντός της σχολικής μονάδας επιδρά τελικά στη μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, στη βελτίωση του κλίματος συμπερίληψης και στην προώθηση της πολυπολιτισμικότητας. Η μεθοδολογία της παρούσας ποσοτικής έρευνας περιλαμβάνει τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο δημιουργήθηκε αποκλειστικά για τις ανάγκες της εν λόγω μελέτης και διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικούς. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν πως η σχολική κουλτούρα, που αντικατοπτρίζει τις αξίες και τις πρακτικές ενός σχολείου, επηρεάζεται από τη λειτουργία τμήματος ΖΕΠ αναδεικνύοντας πλέγμα προεκτάσεων για τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας, σχολική κουλτούρα, αντισταθμιστική εκπαίδευση, εκπαιδευτικές ανισότητες

Δημόσιος διάλογος και ανώτατη εκπαίδευση: η δημόσια διαβούλευση για μη κρατικά πανεπιστήμια. Αναγκαία μεταρρύθμιση ή αμφιλεγόμενο βήμα;

Χρήστος Ζάγκος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, chzagkos@uoi.gr

Όλγα Τζαφέα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, olgatzaf@gmail.com

Γεώργιος Λαδιάς, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, georgeladias@outlook.com

Η πρόσφατη ψήφιση του νομοσχεδίου που αφορά στην ίδρυση μη κρατικών - μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα σηματοδοτεί μια νέα εποχή για την ανώτατη εκπαίδευση, φέρνοντας στην επιφάνεια σημαντικές προκλήσεις και διλήμματα. Στη σύγχρονη εποχή της κοινωνίας της γνώσης, η αποστολή του πανεπιστημίου διευρύνεται ενώ ταυτόχρονα αναδιαμορφώνεται ο ρόλος του σε σχέση τόσο με την κοινωνία όσο και με την αγορά εργασίας. Η εν λόγω νομοθετική πρωτοβουλία θέτει στο προσκήνιο μεταξύ άλλων, ζητήματα σχετικά με τις επικείμενες μεταβολές στον τρόπο χρηματοδότησης των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ), στη θέση των ελληνικών πανεπιστημίων εντός τους Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, στην ισότιμη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στη διασφάλιση της ποιότητάς της. Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην ανάλυση των θέσεων και των απόψεων, όπως αυτές διατυπώθηκαν κατά τη φάση της ανοικτής δημόσιας διαβούλευσης στην επίσημη διαδικτυακή κρατική πλατφόρμα (OpenGov.gr). Για τη συστηματική ανάλυση των δεδομένων, εφαρμόστηκε η μέθοδος της ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Τα κύρια ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν την ύπαρξη ισχυρών επιχειρημάτων και από τις δύο πλευρές αναφορικά με τις αλλαγές που θα επιφέρει το νέο νομοσχέδιο, σημειώνοντας θέματα που αφορούν στην εξωστρέφεια ή στην καινοτομία από τη μία πλευρά και στην υποβάθμιση του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης και στην όξυνση των ανισοτήτων από την άλλη.

Λέξεις-κλειδιά: ανώτατη εκπαίδευση, μη κρατικά-μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, δημόσια διαβούλευση, Ευρωπαϊκός Χάρτης Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE)

Δημόσιο καλό και υβριδικότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Αριστοτέλης Ζμας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, zmas@eled.auth.gr

Στην παρούσα εισήγηση θα υποστηριχθεί ότι η ευχέρεια των πανεπιστημίων να υπηρετήσουν το δημόσιο καλό αποτελεί πεδίο πολιτικών και όχι μόνο διαξιφισμών. Στο πλαίσιό τους εμπλέκονται ποικίλοι δρώντες με αντικρουόμενες αντιλήψεις τόσο για την έννοια του δημοσίου καλού, όσο και για τον τρόπο διασφάλισής του από τα πανεπιστήμια. Για την τεκμηρίωση του προαναφερθέντος επιχειρήματος θα ανιχνευθούν αρχικά ποικίλες νοηματοδοτήσεις του δημοσίου καλού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Θα υποστηριχθεί ότι οι νοηματοδοτήσεις αυτές συνδέονται με ερμηνευτικές αντιπαραθέσεις γύρω από ζητήματα αποστολής και λειτουργίας των πανεπιστημίων. Οι αντιπαραθέσεις αυτές θα μελετηθούν στη συνέχεια στο ελληνικό συγκείμενο με αφορμή τον προβληματισμό για τη δυνατότητα των ιδιωτικών πανεπιστημίων να υπηρετήσουν το δημόσιο καλό. Η μέχρι σήμερα απαγόρευση της λειτουργίας των ιδρυμάτων αυτών στη χώρα συνδέεται με τη διαδεδομένη επιχειρηματολογία ότι μόνο τα κρατικά πανεπιστήμια μπορούν να περιφρουρήσουν το δημόσιο καλό. Η σταδιακή, όμως, υβριδοποίηση των τελευταίων, δηλαδή η εκ μέρους τους υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων κελυσμάτων σε θέματα στοχοθεσίας και οργάνωσής τους, θέτει εύλογα ερωτηματικά για την ευχέρειά τους να διαφυλάξουν το δημόσιο καλό. Την ίδια στιγμή, υπέρμαχοι της προοπτικής για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα προτάσσουν την κοινωνική ευθύνη που τα ιδρύματα αυτά θα μπορούσαν να αναλάβουν, υπηρετώντας σημαίνουσες πτυχές του δημοσίου καλού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι, η όποια υπέρ ή κατά επιχειρηματολογία για τη δυνατότητα των κρατικών ή/και ιδιωτικών πανεπιστημίων να περιφρουρήσουν το δημόσιο καλό καλείται πλέον να συνυπολογίσει την υβριδοποίηση των ιδρυμάτων αυτών· μια υβριδοποίηση, η οποία θολώνει τον άλλοτε σαφή διαχωρισμό τους.

Λέξεις-κλειδιά: δημόσιο καλό, υβριδικότητα, πανεπιστήμια, ελληνικό συγκείμενο

Διερεύνηση των απόψεων διευθυντών/τριών Δημοτικών Σχολείων αναφορικά με τις επιπτώσεις των συγκρούσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ththanos@uoi.gr

Απόστολος Κατσικάς, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, apostolis.katsikas@gmail.com

Οι συγκρούσεις στις σχολικές μονάδες, όπως και σε άλλους οργανισμούς, αποτελούν ένα αναπόφευκτο φαινόμενο που επηρεάζει τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητά τους (Ιορδανίδης, 2014· Πότσου, 2021). Αν και η παραδοσιακή διοικητική προσέγγιση θεωρούσε τις συγκρούσεις ως αρνητικό στοιχείο που πρέπει να αποφεύγεται (Ertürk, 2022), οι σύγχρονες θεωρήσεις αναγνωρίζουν ότι οι συγκρούσεις ενδέχεται να επιφέρουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες (Πότσου, 2021). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών/τριών Δημοτικών Σχολείων σχετικά με τις επιπτώσεις που προκαλούν οι συγκρούσεις που εκδηλώνονται μεταξύ των εκπαιδευτικών. Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν 732 διευθυντές/τριες Δημοτικών Σχολείων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ως κυριότερες αρνητικές επιπτώσεις των συγκρούσεων τη δημιουργία αρνητικού σχολικού κλίματος, τη διαταραχή των διαπροσωπικών σχέσεων, τη μείωση της εργασιακής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών και τη μειωμένη παραγωγικότητά τους. Αντίθετα, μεταξύ των θετικών επιπτώσεων καταγράφηκε η ανάδειξη προβλημάτων που δεν είχαν γίνει αντιληπτά και η συμβολή στην επίλυση ζητημάτων που προηγουμένως διέφευγαν της προσοχής των διευθυντών/τριών. Η παρούσα έρευνα αναμένεται να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των επιπτώσεων των συγκρούσεων στη σχολική μονάδα, βοηθώντας τους/τις διευθυντές/τριες να αναγνωρίσουν τόσο τις αρνητικές όσο και τις θετικές πτυχές τους. Τα αποτελέσματα μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διαμόρφωση κατάλληλων στρατηγικών διαχείρισης, με στόχο τη βελτίωση του σχολικού κλίματος και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα ενισχύει την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: συγκρούσεις, επιπτώσεις, εκπαιδευτικοί, διευθυντές/τριες, διαχείριση

Η επίδραση του νέο-φιλελευθερισμού στο δημόσιο σχολείο: Μια παγκόσμια ανασκόπηση

Ιωάννης Α. Θεοδώρου, Πανεπιστήμιο Κρήτης, gi.theodorou@gmail.com

Κωνσταντίνος Καρράς, Πανεπιστήμιο Κρήτης, kgkarras@gmail.com

Τις τελευταίες δεκαετίες τρεις εκπαιδευτικές Ιδεολογίες-Παραδείγματα φαίνεται να ασκούν επιρροή στις εκπαιδευτικές πολιτικές ανά τον κόσμο: (α) *Το Προσανατολισμένο στην Αγορά Παράδειγμα*, (β) *Το Προσανατολισμένο στο Κράτος Πρόνοιας Παράδειγμα*, (γ) *Το Κοινοτικό Παράδειγμα* (Daun, 2015). Σε πολλές χώρες, το *Προσανατολισμένο στην Αγορά Παράδειγμα* (The Market-Oriented Paradigm) κερδίζει σταδιακά διαρκώς και περισσότερο έδαφος. Λόγω αυτού, η ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης, μία εκδοχή του Παραδείγματος της Αγοράς, αποτελεί πλέον παγκόσμια τάση η οποία μπορεί να ταξινομηθεί σε έξι κύριες κατηγορίες: (i) Ως κρατική μεταρρύθμιση (π.χ. Χιλή και Αγγλία), (ii) ως μοντέλο εφαρμογής της στα σκανδιναβικά κράτη, (iii) ως δυνατότητα επιλογής σχολείου στις Η.Π.Α, (iv) ως εισαγωγή σε σχολεία χαμηλών διδασκόντων, (v) ως συνεργασία ιστορικών δημόσιων-ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων (π.χ. Ολλανδία, Βέλγιο και Ισπανία), (vi) ως μέσο αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών (π.χ. Ιράκ) (Verger *et al.*, 2016). Ένα ιδιαίτερα προσφιές μοντέλο ιδιωτικοποίησης της εκπαίδευσης είναι οι οιονεί αγορές (quasi-markets) στην εκπαίδευση. Αυτές εμφανίζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: Οι γονείς θα είναι σε θέση να επιλέγουν το σχολείο που επιθυμούν για τα παιδιά τους. Τα σχολεία θα μπορούν να έχουν ένα μεγάλο βαθμό αυτονομίας στις αποφάσεις τους. Η χρηματοδότηση των σχολείων θα παραμένει κρατική, θα εξαρτάται όμως από τον αριθμό των μαθητών/τριών που φοιτούν σε αυτό. Κατ' επέκταση, εάν κάποιο σχολείο δεν επιλέγεται από τους γονείς θα διατρέχει τον κίνδυνο να κλείσει (LeGrand & Barlett, 1993). Η παρούσα εργασία αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο μετά-διδαστορικής έρευνας άξονας της οποίας είναι και η επίδραση των νεοφιλελεύθερων πρακτικών στη δημόσια εκπαίδευση. Στη θεωρητική αυτή ανασκόπηση μελετώνται επίσης ο βαθμός υιοθέτησης τέτοιων πρακτικών από την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική, καθώς και οι εκπαιδευτικές πολιτικές εκείνες, οι οποίες, αν υιοθετηθούν, ενδέχεται να μετατρέψουν το ελληνικό δημόσιο σχολείο σε οιονεί αγορά (quasi market).

Λέξεις-κλειδιά: Νέο-φιλελευθερισμός, ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης, οιονεί αγορές

Εκπαιδευτικές ανισότητες των παιδιών προσφύγων στην τυπική εκπαίδευση της Μυτιλήνης εν μέσω πανδημίας Covid-19

Ατζέρ Ιχτιάρ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
atichtiar@soc.uoa.gr

Η προσφυγιά και η μετανάστευση φαίνεται πως είναι συνδεδεμένες με την Ελλάδα, καθώς η χώρα μας έχει γνωρίσει αρκετά καλά αυτές τις δύο περιπτώσεις, πόσο μάλλον τον ανθρώπινο πόνο και τον ξεριζωμό. Η τετραετία 2015-2018 αποτέλεσε από τις δυσκολότερες χρονιές για την Ελλάδα, καθώς η χώρα μας δοκιμάστηκε αρκετές φορές, όμως οι μαζικές προσφυγικές ροές ανέδειξαν πολλά κενά ως προς την εκπαιδευτική πολιτική αλλά και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού στο θέμα της εκπαίδευσης παιδιών προσφύγων (Sapountzis & Dea, 2020:159-179, Dryden-Peterson, 2017:14-24, Μαρινάκη, 2019:96-97). Ο σκοπός της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας είναι να καταγράψει τις ανισότητες για την τυπική εκπαίδευση παιδιών προσφύγων στη Μυτιλήνη κατά την περίοδο του Covid-19 αλλά και τις προσωπικές απόψεις των 4 εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας σχετικά με το ζήτημα αυτό. Ακόμη, οι στόχοι της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας ήταν τρεις, α) Να αναδειχθούν οι λειτουργίες ένταξης των παιδιών προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, β) Να διευρυνθεί αν υπάρχει κοινωνική συνοχή μεταξύ μαθητών προσφύγων και των υπόλοιπων μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και γ) Να διευρυνθούν οι προσωπικές απόψεις και εμπειρίες των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας για την εκπαίδευση των μαθητών προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η Μεθοδολογία που εφαρμόστηκε είναι τόσο η βιβλιογραφική όσο και η ποιοτική κοινωνική έρευνα με εργαλείο τις ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα βασικά αποτελέσματα είναι η κοινωνική τάξη επηρεάζει την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων κλπ. Τα βασικά συμπεράσματα είναι ότι ελλείψεις σχετίζονται και στο σχολείο με καθυστερήσεις βιβλίων κλπ.

Λέξεις-κλειδιά: μαθητές πρόσφυγες, τυπική εκπαίδευση, εκπαιδευτικές ανισότητες

Βιβλιογραφία

Sapountzis, A., Dea A. (2020) *Social Class, Immigration and the school: Accountability, concerns on migration in the discourse of school teachers in Greece*, Hellenic journal of Psychology, Vol.17 pages:159-175. <https://pseve.org/wp-content/uploads/2020/09/Volume17-Issue2-Sapountzis-Dea.pdf>

Dryden-Peterson, Sarah (2017) *Refugee education: Education for an unknowable future*, Curriculum Inquiry, 47:1, 14-24.

<https://doi.org/10.1080/03626784.2016.1255935>

Μαρινάκη, Μαρία (2019) *Προσφυγική κρίση και Εκπαίδευση, Κριτική ανάλυση της εκπαιδευτικής διαχείρισης της κρίσης στην Ελλάδα*, εκδ. Γρηγόρη

Μικροπολιτικές σχολείων και εκπαιδευτική συμπερίληψη στις νέες συνθήκες ρύθμισης της εκπαίδευσης

Σοφία Κουτσιούρη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, koutsourisofia@gmail.com

Η διακίνηση και η ηγεμονία του λόγου (discourse) της επιτελεστικότητας (performativity) στο σύγχρονο πεδίο της εκπαίδευσης έχουν μεταβάλει τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία αντιλαμβάνονται την εργασία τους (Ball, 2003). Στη χώρα μας, οι λόγοι της αγοράς που εισέρχονται στο γραφειοκρατικό και συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να διαμορφώνουν σταδιακά ένα νέο εκπαιδευτικό συγκείμενο, το οποίο αξίζει να διερευνηθεί (Sifakakis et al., 2016· Koutsouri et al., 2021). Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μια μελέτη περίπτωσης τριών δημόσιων σχολείων του κέντρου της Αθήνας, τα οποία λειτουργούν σε μεταβαλλόμενες συνθήκες ρύθμισης της εκπαίδευσης. Με βάση τα δεδομένα από 20 συνεντεύξεις εκπαιδευτικών, μελετώνται: α. οι μικροπολιτικές των σχολείων για τη συμπερίληψη (inclusion) του μαθητικού πληθυσμού τους, β. οι λόγοι που τις ρυθμίζουν, και γ. οι δυνητικές επιπτώσεις των συγκεκριμένων μικροπολιτικών για τη συμπερίληψη των μαθητών/τριών. Για τη θεωρητική πλαισίωση της έρευνας αξιοποιούνται η έννοια της πολιτικής (policy), όπως αναπτύχθηκε στο έργο του Ball (Ball et al., 2012), καθώς και οι έννοιες του συνόρου (boundary) και του ρυθμιστικού λόγου (the regulative discourse) του Bernstein (1990, 2000). Η ανάλυση των δεδομένων αποκαλύπτει ότι, καθώς τα σύνορα μεταξύ της αγοράς και του πεδίου της εκπαίδευσης μετατοπίζονται, τα δύο σχολεία με μαθητικό πληθυσμό από πιο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα αναπτύσσουν μικροπολιτικές οι οποίες ρυθμίζονται από παραλλαγές του λόγου της επιτελεστικότητας. Αντίθετα, οι μικροπολιτικές του τρίτου σχολείου, στο οποίο φοιτούν κατεξοχήν κοινωνικά μειονεκτούσες ομάδες μαθητών/τριών, ρυθμίζονται από έναν λόγο που έλκει τις ρίζες του από τη «θεραπευτική κουλτούρα» των τελευταίων δεκαετιών και προβάλλει τους μαθητές ως «ευάλωτα υποκείμενα» (Ecclestone & Brunila, 2015). Και στις δύο περιπτώσεις ρύθμισης των μικροπολιτικών των σχολείων εγείρονται σοβαρά ερωτήματα για τον βαθμό στον οποίο προωθείται η εκπαιδευτική συμπερίληψη και αμβλύνονται οι εκπαιδευτικές ανισότητες.

Λέξεις-κλειδιά: μικροπολιτικές σχολείων, συμπερίληψη, επιτελεστικότητα, θεραπευτική κουλτούρα

Η οργάνωση της εκπαίδευσης και το πρόταγμα της αυτονομίας: η ανάλυση ενός δυναμικού πεδίου διαπραγμάτευσης ανάμεσα στη χειραφέτηση και στον κρατικό παρεμβατισμό

Κωνσταντίνα Κωνσταντινίδη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
konkonsta77@gmail.com

Δέσποινα Τσακίρη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, dtsakiri@uop.gr

Η αυτονομία συνιστά μια ευρέως χρησιμοποιούμενη έννοια στον διεθνή εκπαιδευτικό λόγο και ως προς τον ορισμό της χαρακτηρίζεται από ασάφεια, λόγω των πολλαπλών αφετηριών νοηματοδότησης και των διαφορετικών ιδεολογικοπολιτικών οπτικών προσέγγισής της. Στο επίπεδο των πολιτικών για την εκπαίδευση, η αυτονομία συνδέεται στενά με την ενίσχυση μηχανισμών αποκέντρωσης και τη μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική εξουσία προς τα ενδιαμέσα διοικητικά επίπεδα και εν τέλει προς τις ίδιες τις σχολικές μονάδες, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας στις παρεχόμενες εκπαιδευτικές υπηρεσίες, σε συνδυασμό με την απαίτηση για μεγαλύτερη λογοδοσία (Christ and Dobbins, 2016). Στην παρούσα μελέτη, η έννοια της αυτονομίας προσεγγίζεται θεωρητικά μέσω της καστοριαδικής θεώρησης περί κοινωνικής αυτοθέσμησης. Στη θεώρηση αυτή, ο εκπαιδευτικός θεσμός αποκτά μια δυναμική διάσταση, καθώς δεν εκλαμβάνεται ως μια σχέση καταπιεστική που οδηγεί απαρέγκλιτα στην καθυποταγή του ατόμου σε αυτόν, αλλά ως μια σχέση που στηρίζεται σε ένα είδος πρακτικού λογισμού, όπου το άτομο δύναται να επερωτά και αναδιαμορφώνει τα διαθέσιμα θεσμικά υποδείγματα και με αυτό τον τρόπο να καθίσταται εφικτή η ανάδειξη και η χάραξη μιας νέας πορείας δράσης (Καστοριάδης, 1992· Καστοριάδης, 2001· Τσακίρη, 2018· DiMaggio & Powell 1991). Στο πλαίσιο της πολιτικής και του σχετικού παραγόμενου λόγου, διερευνήθηκαν μέσω μιας ποιοτικής έρευνας με μεθοδολογικό εργαλείο την Κριτική Ανάλυση Λόγου οι πρόσφατες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της αυτονομίας της εγχώριας πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνάρτηση με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές επιδράσεις για εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών οργανωσιακών δομών. Από την εν λόγω αρχειακή έρευνα διαφάνηκε ότι οι πρόσφατες αυτές πολιτικές για την εκπαίδευση, αν και προτάσσουν την αυτονομία, εδράζονται πάνω σε μια γραφειοκρατική λογική του κρατικού παρεμβατισμού.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση, αυτονομία, εκπαιδευτική διακυβέρνηση, λογοδοσία

Βιβλιογραφία

- Καστοριάδης, Κ. (1992). *Ο θρυμματισμένος κόσμος*. Ύψιλον/Βιβλία.
- Καστοριάδης, Κ. (2000). *Η άνοδος της ασημαντότητας*. Ύψιλον/Βιβλία.
- Τσακίρη, Δ. (2018). *Η θέσμιση της αξιολόγησης των μαθητών και το φαντασιακό στοιχείο*. Μεταίχμιο.
- Christ, C., & Dobbins, M. (2016). Increasing school autonomy in Western Europe: A comparative analysis of its causes and forms. *European Societies*, 18(4), 359-388.

DiMaggio, P., & Powel, W. (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. The University of Chicago Press.

Απόψεις αποφοίτων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης

Χρήστος Μηλιτσόπουλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, aga8wn@sch.gr

Μαγδαληνή Κολοκυθά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mkolokitha@uth.gr

Η εκπαίδευση αποτελεί βασικό πυλώνα των σύγχρονων κοινωνιών, ο οποίος καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξέλιξή τους και την προσαρμοστικότητά τους στις σύγχρονες διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αποτελεί, συνεπώς, μεγάλη πρόκληση ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των κατάλληλων πολιτικών που θα οδηγήσουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας η οποία δεν ικανοποιεί τους βασικούς μετόχους της (εκπαιδευτικοί, μαθητές) και ταυτόχρονα παράγει «μέτρια» μετρήσιμα αποτελέσματα (Π.Ι., 2008; ΙΕΠ, 2022). Οι μαθητές αποτελούν υποσύστημα της σχολικής μονάδας η οποία με τη σειρά της αποτελεί υποσύστημα του εκπαιδευτικού συστήματος στη βελτίωση του οποίου στοχεύουν οι εκπαιδευτικές πολιτικές. Πάνω σε αυτή τη θεωρητική βάση η παρούσα ανακοίνωση σκοπεύει να παρουσιάσει τα αποτελέσματα-συμπεράσματα μιας ποιοτικής έρευνας με στόχο την ανάδειξη των απόψεων της σημαντικής αυτής ομάδας μετόχων, των μαθητών, για την ποιότητα της εκπαίδευσης σε επίπεδο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης [ΔΕ]. Ένας επιμέρους στόχος είναι να αξιολογηθεί ειδικότερα η ανάπτυξη κοινωνικών και ήπιων δεξιοτήτων στο πλαίσιο της ΔΕ. Η συγκέντρωση των ποιοτικών δεδομένων έγινε μέσα από *προσωπικές (one-to-one interviews)* με αποφοίτους της ΔΕ που επιλέχθηκαν με *δειγματοληψία μέγιστης διακύμανσης (maximal variation sampling)*. Τα αποτελέσματα-συμπεράσματα ως προς τους στόχους, που θα παρουσιαστούν στην παρούσα ανακοίνωση, θα προκύψουν μέσα από την κωδικοποίηση και θεματική ανάλυση των μεταγραμμένων συνεντεύξεων (Creswell, 2016, σ. 207) με απώτερο σκοπό να προσφέρουν μια διαφορετική οπτική στη χάραξη των μελλοντικών εκπαιδευτικών πολιτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση, Ποιότητα της Εκπαίδευσης, Κοινωνικές Δεξιότητες, Ήπιες Δεξιότητες

**Εκπαιδευτική Πολιτική και Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό στην
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Προκλήσεις και Προοπτικές**

Συμεών Νικολιδάκης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, simosnikoli@yahoo.gr

Ιωάννης Χατζηλάμπρου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
giannis_hatzilabrou@hotmail.com

Στην εισήγηση εξετάζεται ο ρόλος και η σημασία του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού, με έμφαση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αναλυτικότερα, μελετάται η νομοθεσία που αφορά την επιλογή, τις ειδικότητες, την ένταξη, τον ρόλο και τη σκοπιμότητα του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού στις δομές των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.) και των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.). Βασικός πυλώνας της νομοθεσίας που αφορά τις δομές αυτές είναι η αξιοποίηση του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού, στην υποστήριξη των μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναπηρίες και ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Έτσι, περιλαμβάνονται ειδικότητες όπως σχολικοί νοσηλευτές, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, λογοθεραπευτές, εργοθεραπευτές και φυσικοθεραπευτές. Ο ρόλος τους είναι πολυδιάστατος, όπως η παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης σε μαθητές/τριες, η συνεργασία με εκπαιδευτικούς και γονείς και η ενίσχυση ενός συμπεριληπτικού σχολείου, ανάλογα πάντα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται ειδική αναφορά στην εκπαιδευτική πολιτική για τις ειδικότητες αυτές και συμπερασματικά διερευνάται η περαιτέρω ένταξή τους στο σχολικό πλαίσιο. Τέλος, θα καταγραφεί το νομοθετικό πλαίσιο μέσω των Φ.Ε.Κ. και των Υ.Α., που καθορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας και τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όλης της χώρας.

Λέξεις-κλειδιά: Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.), Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.), Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, Ειδική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Εκπαιδευτική Πολιτική

Η Επίδραση της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής στα Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο στην Ελλάδα

Ελευθερία Ντούρου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
dourouele@hotmail.com

Η εργασία εξετάζει την επίδραση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση στην εκπαίδευση, και πώς αυτές οι πολιτικές επηρεάζουν τα αναλυτικά προγράμματα φυσικών επιστημών στο ελληνικό δημοτικό σχολείο, εστιάζοντας ειδικότερα στα ΔΕΠΠΣ του 2003. Η εκπαίδευση ως κοινωνικό αγαθό, που παραδοσιακά διασφάλιζε τη δημόσια και ισότιμη πρόσβαση για όλους τους μαθητές, έχει μετατραπεί, υπό την επιρροή των ευρωπαϊκών πολιτικών, σε εμπόρευμα που συνδέεται στενά με την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προτάσσουν την «αποτελεσματικότητα», τον «ανταγωνισμό» και την «καινοτομία» ως κύριους στόχους της εκπαίδευσης. Αυτές οι έννοιες αναπαράγονται στην εκπαιδευτική γλώσσα και αποτυπώνονται στα αναλυτικά προγράμματα, επηρεάζοντας όχι μόνο το περιεχόμενο των μαθημάτων, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι δάσκαλοι και οι μαθητές αντιλαμβάνονται και προσεγγίζουν τις φυσικές επιστήμες. Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η ποιοτική ανάλυση και βασίζεται στην ανάλυση επίσημων εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. στρατηγικές για την εκπαίδευση, αναφορές και πολιτικές συστάσεις) και την ενσωμάτωσή τους στο πλαίσιο των ΔΕΠΠΣ 2003. Εστιάζοντας στις λέξεις και έννοιες που χρησιμοποιούνται στα έγγραφα της ΕΕ και πώς αυτές επηρεάζουν τη διαμόρφωση του περιεχομένου των μαθημάτων, η έρευνα επιδιώκει να αναδείξει τις κοινωνιολογικές συνέπειες αυτών των πολιτικών στην ελληνική εκπαίδευση. Η εργασία συμβάλλει στον προβληματισμό για την κατεύθυνση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα υπό την επιρροή των ευρωπαϊκών πολιτικών, αναδεικνύοντας τις κοινωνικές προεκτάσεις της μετατροπής της εκπαίδευσης σε εμπόρευμα και προτείνοντας τη σημασία της κοινωνικής διάστασης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Νεοφιλελευθερισμός, Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκπαίδευση, Αναλυτικά Προγράμματα, Φυσικές Επιστήμες, Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης

Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός ως Εργαλείο Δημοκρατικής Συμμετοχής στην Εκπαίδευση: Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες και Κοινωνικές Ανισότητες

Αθηνά Ογσουσιαννόγλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
aogsous@edlit.auth.gr

Αντιγόνη Σαρακινιώτη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
sarakinioti@edlit.auth.gr

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της εκπαίδευσης προβάλλεται ως κεντρικός μοχλός ενίσχυσης της δημοκρατικής συμμετοχής και προώθησης της ισότητας στην Ευρώπη. Η κριτική βιβλιογραφία επισημαίνει ότι οι πολιτικές αυτές αντιμετωπίζουν τις υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες, αλλά και αυτές που προκύπτουν από τη διαφορετική πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές και δεξιότητες μέσα από το πρίσμα των τεχνικών λύσεων (technical solutions) (Landri, 2018), δημιουργώντας ένα πεδίο εντάσεων μεταξύ προθέσεων και αποτελεσμάτων. Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει πώς η ψηφιακή στρατηγική 2030 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ορόσημα το *Digital Education Action Plan 2021-2027* (European Commission, 2020) και την «Ευρωπαϊκή διακήρυξη σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα και τις ψηφιακές αρχές για την ψηφιακή δεκαετία» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο και Επιτροπή, 2023), διαμορφώνει τις προτεραιότητες για την ψηφιακή εκπαίδευση και τη σχέση της με τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες. Ο στόχος είναι να αναδειχθούν τα νοήματα που επενδύουν τη σχέση αυτή και να εξηγηθεί η λογική που εισάγουν οι πολιτικές, αντλώντας από μελέτες που συμβάλλουν στον αναστοχασμό σχετικά με τη μορφή της ψηφιακής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής κοινωνίας και εκπαίδευσης (Landri, 2018). Η μεθοδολογία βασίζεται στη διεξαγωγή κριτικής ανάλυσης λόγου ευρωπαϊκών θεσμικών κειμένων που σχετίζονται με την ψηφιακή στρατηγική και την ψηφιακή εκπαίδευση, ευρωπαϊκές εκθέσεις και σχετικά εργαλεία για σχολεία και εκπαιδευτικούς (π.χ. DigCompEdu, Punie, & Redecker, 2017). Η ανάλυση επικεντρώνεται στη διερεύνηση των «ρηματικών» και «κοινωνικών» πρακτικών (Phillips & Jørgensen, 2009, σ. 129) μέσω των οποίων αξίες, όπως η ισότητα, η πρόσβαση, η πολιτική συμμετοχή και τα ψηφιακά δικαιώματα συναρθρώνονται και νοηματοδοτούνται σε αυτό το πλαίσιο των πολιτικών. Με την παρούσα ανακοίνωση επιδιώκεται η ενίσχυση της συζήτησης γύρω από την ανασύνταξη της εκπαίδευσης ως χώρου καλλιέργειας των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης και δημοκρατικής συμμετοχής, προτείνοντας νέες οπτικές για την κριτική προσέγγιση των πολιτικών του ψηφιακού μετασχηματισμού της.

Λέξεις-κλειδιά: ψηφιοποίηση της εκπαίδευσης, ισότητα, ψηφιακά δικαιώματα, ευρωπαϊκοποίηση

Βιβλιογραφία

European Commission. (2020). Commission Staff Working Document, Digital Education Action Plan 2021- 2027. Ανακτήθηκε στις 25-11-2024, από: <https://education.ec.europa.eu/>

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο και Επιτροπή. (2023). *Ευρωπαϊκή διακήρυξη σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα και τις ψηφιακές αρχές για την ψηφιακή δεκαετία* (2023/C 23/01). Ανακτήθηκε στις 29-11-2024, από: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles>
- Landri, P. (2018). *Digital Governance of Education: Technology, Standards and Europeanization of Education*. New York: Bloomsbury.
- Phillips, L. & Jørgensen, M.W. (2009). *Ανάλυση λόγου*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Punie, Y. & Redecker, C., (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*, EUR 28775 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-79-73718-3, JRC107466.

Άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής με ορατή προθετικότητα διευθέτησης των ανοικτών ιδεολογικών εκκρεμοτήτων της μεταπολίτευσης

Νικόλαος Ουδατζής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η εκπαιδευτική πολιτική έχει υποστηριχθεί πως δεν ασκείται σε ένα κενό θεσμικής, πολιτικής και κοινωνικής ιστορικότητας. Στην Ελλάδα επιπρόσθετα η πολιτική προθετικότητα μεταβάσεων σε νέα εκπαιδευτικά παραδείγματα σταθερά οριοθετούσε δίπολα κοινωνικής και πολιτικής διαίρεσης με ερμηνευτικά πλαίσια γειωμένα σε ιδεολογικά *corpus*. Για μια μακρά περίοδο, έως την έκρηξη της οικονομικής κρίσης, και παρά τις πρόδηλες πολιτικές συναινέσεις ανά περιόδους, η εκάστοτε κυβερνητική πολιτική κυοφορούσε σχήματα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στη βάση αυτονόητων, ορθολογικών ή προοδευτικών μεταβάσεων, αμφισβητώντας ιδεολογικές ερμηνείες που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν ανταγωνιστικό λόγο και κοινωνικές αντιστάσεις. Εφαρμόζοντας τη Λογοϊστορική προσέγγιση (*discourse-historical approach*) της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου αναλύουμε εκπαιδευτικές πολιτικές πρωτοβουλίες από την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης έως σήμερα καταθέτοντας ένα πλαίσιο κατανόησης αυτών ως «ευκαιρία» οριστικών ιδεολογικών διευθετήσεων. Συγκεκριμένα επιλέγονται προς ανάλυση: το νέο πλαίσιο λειτουργίας της Ανώτατης Εκπαίδευσης με το Ν.4009/2011, η εφαρμογή της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με το Ν.4777/2021 και ο Ν.5094/2024 για τη θεσμοθέτηση πλαισίου λειτουργίας μη κερδοσκοπικών παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων. Στην έρευνα αξιοποιούνται διαφορετικά κειμενικά είδη (πρακτικά της βουλής, νομοθετικό πλαίσιο, έντυπη αρθρογραφία κ.α.) που συγκροτούν ένα πολυσήμαντο πλαίσιο ερμηνείας και κατανόησης. Ιδιαίτερο είναι το ερευνητικό ενδιαφέρον στους τρόπους που παρεμβάλλονται γλωσσικές πρακτικές που κατασκευάζουν ιδεολογικούς τόπους και μεταβάσεις μέσα από το νέο εκπαιδευτικό θεσμικό πλαίσιο. Οι τρεις θεσμικές αναθεωρήσεις ενσωματώνουν, εκτός των εκπαιδευτικών και κοινωνικών επιρροών, οριοθετήσεις λόγου και επιχειρηματολογίας που επικυρώνουν μια ανοικτή πρόθεση οριστικής διευθέτησης ιδεολογικής κυριαρχίας κατά τη μεταπολίτευση.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, ιδεολογικές διευθετήσεις, μεταπολίτευση

Οριοθετώντας την ‘εκπαιδευτική μεταρρύθμιση’: Μεταξύ ανάλυσης δημόσιας πολιτικής και ιστορικού γεγονότος

Ιωάννης Παπαγεωργίου Πανεπιστήμιο Αιγαίου, i.papageorgiou@aegean.gr

Η βιβλιογραφία για τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα αναδεικνύει μια ενδιαφέρουσα διάσταση απόψεων μεταξύ όσων θεωρούν ως τέτοιες όσες αποτέλεσαν εκτενείς νομοθετικές παρεμβάσεις στην εκπαίδευση (Μπουζάκης 2006 & 2007, Φραγκουδάκη 2004), και άλλες που θεωρούν ότι καμία από όσες ονομάστηκαν δεν αποτέλεσε κατ’ ουσίαν μεταρρύθμιση (Δημαράς 2013). Κοινό στοιχείο των δύο άκρων και των ενδιάμεσων θέσεων είναι η έλλειψη διαπραγμάτευσης της έννοιας ‘μεταρρύθμιση’. Με αφορμή τον τρόπο με τον οποίο η θεωρία της ιστορίας διαπραγματεύεται το, καταστατικό για αυτήν, ιστορικό γεγονός, η εισήγηση επιχειρεί την προσέγγιση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης μέσω της ανάλυσης δημόσιας πολιτικής και της θεωρίας των ιστορικών γεγονότων. Από τη μία μεριά οι Pierre Muller και Yves Surel (2002), στο κλασσικό τους έργο, σημειώνουν ότι η δημόσια πολιτική είναι «προϊόν» του ερευνητή εφόσον νοηματοδοτεί τα επιμέρους στοιχεία της δημόσιας δράσης του πολιτικού εντός μιας δημόσιας πολιτικής. Συνεπώς η ερμηνεία της δημόσιας δράσης δεν μπορεί να επαφίεται αποκλειστικά στον χαρακτηρισμό της από τον επισπεύδοντα πολιτικό. Από την άλλη πλευρά ο Sewell (2013) παράγει μια θεωρία περί ιστορικού γεγονότος ως διακλαδιζόμενη ακολουθία συμβάντων, που αναγνωρίζεται ως σημαντική στην εποχή της, και οδηγεί σε διαρκή μετασχηματισμό δομών (κοινωνικών, πολιτικών κ.α.), και έτσι, χωρίς να παραγνωρίζει τη σημασία μικρών αλλαγών, τοποθετεί το γεγονός στο ιστορικό του πλαίσιο. Ωστόσο η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ως δημόσια δράση, είναι ένα ιστορικό γεγονός αλλά και μια μετασχηματιζόμενη δομή. Αυτό εξηγεί τα πολλαπλά επίπεδα ανάγνωσης του όρου, τη σχετική του απροσδιοριστία, τις διαμετρικά αντίθετες θέσεις, αλλά ταυτόχρονα ανοίγει και μια οδό νέας οριοθέτησής του.

Βιβλιογραφία

- Δημαράς Α. (2013), *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Το «ανακοπτόμενο άλμα». Τάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική εκπαίδευση 1833 – 2000*, Μεταίχμιο: Αθήνα.
- Μπουζάκης Σ. (2007), *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα (Πρώτος Τόμος): Μεταρρυθμιστικές προσπάθειες 19^{ος} Αιώνας, 1913, 1929*, Gutenberg: Αθήνα.
- Μπουζάκης Σ. (2006), *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα (Πρώτος Τόμος): Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια γενική και τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση – μεταρρυθμιστικές προσπάθειες 1959, 1964, 1976/77, 1985, 1997/98*, Gutenberg: Αθήνα.
- Φραγκουδάκη Α. (2004), *Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και φιλελεύθεροι διανοούμενοι: Άγονοι αγώνες και ιδεολογικά αδιέξοδα στον μεσοπόλεμο*, Κέδρος: Αθήνα.
- Muller P, Surel Y. (2002), *Η ανάλυση των πολιτικών του κράτους: Ανάλυση των δημοσίων πολιτικών*, Τυπωθήτω: Αθήνα.
- Sewel W. (2013), *Λογικές της ιστορίας. Κοινωνική θεωρία και κοινωνικός*

μετασχηματισμό, Εκδόσεις Ξιφαράς: Αθήνα.

Διευρυμένη πρόσβαση και διδασκαλία στο ελληνικό πανεπιστήμιο: η οπτική των μελών ΔΕΠ

Δέσποινα Ποιμενίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
dpoimenidou@gmail.com

Αντιγόνη Σαρακινιώτη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
sarakinioti@edlit.auth.gr

Στις σύγχρονες Κοινωνίες της γνώσης ο «εκπαιδευμένος» άνθρωπος αποτελεί κοινωνικό αργέτυπο, ενώ η προσπάθεια κάλυψης των ολοένα και πιο σύνθετων κοινωνικο-οικονομικών αναγκών οδήγησε, ήδη από τη δεκαετία του 1960, στην εφαρμογή πολιτικών ανοιχτής πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση διεθνώς, αρχικά στις ΗΠΑ και στη συνέχεια στις υπόλοιπες χώρες και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (European Commission, 2017a, 2017b). Παράλληλα όμως εκφράζονται ποικίλοι προβληματισμοί σχετικά με τη δυνατότητα προσαρμογής και ανταπόκρισης των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες του έντονα διαφοροποιημένου φοιτητικού πληθυσμού (Taylor & Nightingale, 1990, Burke, 2013, European Commission, 2015). Θεωρητικά η έρευνα προσεγγίζει τα ζητήματα αυτά από τη σκοπιά των φάσεων εξέλιξης της ανώτατης εκπαίδευσης και τα «προβλήματα» της μετάβασης από την ελιτιστική στη μαζική τριτοβάθμια εκπαίδευση (Trow, 2006). Στόχος της έρευνας είναι η μελέτη και ανάλυση των ανταποκρίσεων στο ζήτημα του ακαδημαϊκού προσωπικού ελληνικών πανεπιστημιακών τμημάτων από διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς. Πραγματοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις με μέλη ΔΕΠ τμημάτων της Σχολής Θετικών Επιστημών και της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, μεταξύ των οποίων και τρεις Πρόεδροι Τμημάτων. Διαπιστώθηκε ότι εξωτερικά -σύμφωνα με το μοντέλο του Trow- προβλήματα, όπως η περιορισμένη αυτονομία, η έλλειψη υποδομών και η υποχρηματοδότηση, δυσχεραίνουν σημαντικά την προσπάθεια κάλυψης των αναγκών του έντονα διαφοροποιημένου φοιτητικού πληθυσμού. Διαπιστώθηκε ακόμη συμφωνία σχετικά με την αναποτελεσματικότητα μέτρων, όπως η Ε.Β.Ε. (Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής) αναφορικά με τη δυνατότητα βελτίωσης του επιπέδου σπουδών. Όσον αφορά τα εσωτερικά ζητήματα, που αφορούν τις διδακτικές και μαθησιακές μεθόδους, περιγράφεται από τα μέλη ΔΕΠ το αίτημα του φοιτητικού πληθυσμού η διδασκαλία να συνδέεται περισσότερο με πρακτικές εφαρμογές της ακαδημαϊκής γνώσης. Διαφοροποίηση καταγράφεται στις απαντήσεις τους αναφορικά με τους παράγοντες στους οποίους αποδίδονται οι δυσκολίες οικείωσης της γνώσης αυτής από τους φοιτητές και τις φοιτήτριες.

Λέξεις-κλειδιά: διαφοροποιημένος φοιτητικός πληθυσμός, φοιτητοκεντρική προσέγγιση, ανώτατη εκπαίδευση, μαζικοποίηση

Βιβλιογραφία

Burke, P.J. (2013). *The right to higher education: Beyond widening participation*. Routledge.

European Commission (2017a). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on a renewed EU agenda for higher education. COM/2017/0247 final

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Orr, D., Atherton, G., Geanta, I., Usher, A., & Haj, C. (2017a). *Study on the impact of admission systems on higher education outcomes: executive summary*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/55036>

European Commission (2015). Dropout and Completion in Higher Education in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Taylor, G. & Nightingale, P. (1990). Not Mechanics but Meaning: Error in Tertiary Students' Writing. *Higher Education Research and Development*, 9 (2), pp. 161-175.

Trow, M. (2006). Reflections on the Transition from Elite to Mass to Universal Access: Forms and Phases of Higher Education in Modern Societies since WWII. In: J.J.F., Forest & P.G., Altbach (eds), *International Handbook of Higher Education. Part One: Global Themes and Contemporary Challenges*. Dordrecht: Springer, pp. 243-280.

Διερεύνηση των λαϊκιστικών παρεκκλίσεων του δημοσίου λόγου σχετικά με την αριστεία και τα Πρότυπα Σχολεία

Αναστασία Θεοδώρα Σαμαρά, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
dorsam88@gmail.com

Δέσποινα Τσακίρη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, tsakiri.despina@gmail.com

Ο «λαϊκισμός» απασχολεί σε παγκόσμιο επίπεδο ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια τους ερευνητές (Laclau, 2005) οι οποίοι συνδέουν αρκετά την άνοδό του με το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται προσπάθεια εντοπισμού μιας αιτιώδους σχέσης ανάμεσα στην παραγωγή και αναπαραγωγή του λαϊκισμού και στις αποφάσεις της κυβερνητικής εκπαιδευτικής πολιτικής (Rizvi, 2022) η οποία σηματοδοτεί έναν διχασμό μεταξύ «μορφωμένων» και «αμόρφωτων» πολιτών (Bovens & Wille, 2018). Στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική παρατηρείται συχνά κοινωνική πόλωση που ερείδεται σε λέξεις ή φράσεις οι οποίες κατακλύζουν τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με πιο χαρακτηριστική αυτή που συνδέεται με την «αριστεία» και τη λειτουργία των Πρότυπων Σχολείων. Η πόλωση, ως ένα βασικό χαρακτηριστικό του λαϊκισμού σε παγκόσμια κλίμακα, μας οδηγεί στη σε βάθος αναζήτηση στοιχείων λαϊκιστικών παρεκκλίσεων στον λόγο της εκπαιδευτικής πολιτικής σχετικά με την αριστεία, τα οποία, υποβασταζόμενα από ιδεολογικά πλαίσια, επηρεάζουν την εκπαιδευτική πολιτική το χρονικό διάστημα 2011-2023, όπου και συντελούνται οι τρεις βασικές μεταρρυθμίσεις στα Πρότυπα Σχολεία. Για τον λόγο αυτό, αναλύονται οι λόγοι (discourses) της εκπαιδευτικής πολιτικής κατά το χρονικό διάστημα που συντελέστηκαν οι ανωτέρω μεταρρυθμίσεις μέσα από τη συλλογή συνεντεύξεων πολιτικών παραγόντων, δελτίων τύπου της εκάστοτε κυβέρνησης και αξιωματικής αντιπολίτευσης, πρακτικών της επιτροπής μορφωτικών υποθέσεων κλπ.. Για την ανάλυση των κειμένων χρησιμοποιείται η κριτική ανάλυση λόγου (Fairclough, 1995) σε συνδυασμό με ένα μεθοδολογικό εργαλείο εντοπισμού λαϊκιστικών στοιχείων μέσα από τον εντοπισμό λέξεων/φράσεων-κλειδιών των θεωρήσεων του λαϊκισμού (Laclau, 2005· Brubaker, 2017· Rosanvallon, 2020· Schmidt, 2017· Taguieff, 2012). Η έρευνα αναδεικνύει ότι τα αριστερά, φιλελεύθερα και σοσιαλοδημοκρατικά ιδεολογήματα αναπαράγονται στην κοινωνία από ισχυρούς θεσμούς, όπως έντυπος τύπος και ιστοσελίδες, χωρίς να βασίζονται σε επιστημονική έρευνα και γνώση χρησιμοποιώντας κατά κόρον κανονιστικά επιχειρήματα, προσωπικές επιθέσεις και απαξίωση των αντιπάλων. Συμπερασματικά, τα σημαντικά ζητήματα της Εκπαίδευσης δημιουργούν εντάσεις οι οποίες επικαλύπτουν την όποια ουσιαστική συζήτηση στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας βελτιωτικής εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και λειτουργούν αποπροσανατολιστικά.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικός λόγος, λαϊκισμός, αριστεία, Πρότυπα Σχολεία

Βιβλιογραφία

- Bovens, M. & Wille, A. (2018). *Diploma Democracy: The rise of Political Meritocracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Brubaker, R. (2017). Why populism? *Theory and Society*, 46(5), 357–385. <https://doi.org/10.1007/s11186-017-9301-7>
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: E. Arnold.
- Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. New York: Verso.
- Rizvi, F. (2022). Populism, the state and education in Asia. *Globalisation, Societies and Education*, 20(2), 138-150.
- Rosanvallon, P. (2020). *Le siècle du populisme*. Paris: Seuil.
- Schmidt, V. A. (2017). Britain-out and Trump-in: A discursive institutionalist analysis of the British referendum on the EU and the US presidential election. *Review of International Political Economy*, 24(2), 248-269. <https://doi.org/10.1080/09692290.2017.1304974>
- Taguieff, P.-A. (2012). *Le nouveau national-populisme*. Paris: CNRS Éditions.

Ρωγμές ελευθερίας σε περιβάλλον ανελευθερίας

Ελένη Ευαγγελία Σολομάκου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
elenisol@ecd.uoa.gr

Η προτεινόμενη ανακοίνωση αφορά ερευνητική εργασία η οποία αποτελεί μέρος της υπό εκπόνησης διατριβής μου με τίτλο: «Γυναίκες στη φυλακή: Κοινωνικές σχέσεις και το δικαίωμα στην εκπαίδευση». Στόχος είναι η διερεύνηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στο ειδικό πλαίσιο του εγκλεισμού των κρατούμενων γυναικών. Μέσω της συγκεκριμένης μελέτης επιδιώκεται να απαντηθεί ποια είναι η πρόσβαση των κρατούμενων γυναικών στο καθολικό και θεμελιώδες δικαίωμα στην εκπαίδευση και τα νοήματα που παράγονται από τη φοίτησή τους στα σχολεία (Δημοτικό, ΣΔΕ) του Σωφρονιστικού Καταστήματος Γυναικών Ελεώνα Θήβας. Η παρούσα εργασία βασίζεται στην ανάλυση θεσμικών κειμένων που διαμορφώνουν τη σωφρονιστική εκπαιδευτική πολιτική για τις κρατούμενες, καθώς και σε ένα μικρό μέρος των ημι-δομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα Απρίλης-Μάης 2024 (τρεις με κρατούμενες και δύο με στελέχη των σχολείων). Ακολουθείται η θεματική ανάλυση για την ανάλυση των δεδομένων. Ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης εντός των καταστημάτων κράτησης προβάλλεται ως επανορθωτικός και έρχεται σε αντίθεση με τους εξαναγκαστικούς και πειθαρχικούς θεσμούς της φυλακής, στοχεύοντας στην ηθική ανάπτυξη των κρατουμένων μέσω του σεβασμού και των ρεαλιστικών ευκαιριών που προσφέρει (Muñoz, 2009). Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες φαίνεται να συμβάλλουν στην καλύτερη διαχείριση και αξιοποίηση του «νεκρού» χρόνου εντός της φυλακής, αποτελώντας παράθυρο επαφής με τον έξω κόσμο (Vorhaus: 2014). Επομένως συντείνει θετικά στη διαχείριση του χρόνου της φυλάκισης και κατ' επέκταση του ίδιου του εγκλεισμού. Παράλληλα, προκύπτει ότι η εκπαίδευση συνεισφέρει θετικά στην απάλυνση του άγχους και του φόβου της επικείμενης επανένταξης, αποτρέποντας τα ενδεχόμενα «λαθροβίωσης» (Goffman: 1994) σε ένα κόσμο που οδηγεί τα ευάλωτα άτομα στην απομόνωση και τον αποκλεισμό. Τέλος, αποτελεί βασική συνιστώσα για τη μείωση του δείκτη υποτροπής, καθώς καλλιεργεί και ενισχύει την εκ νέου αναζήτηση της θέσης των κρατουμένων στην κοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική πολιτική, Σωφρονιστικά Καταστήματα, Γυναίκες κρατούμενες, Δικαίωμα στην Εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

- Goffman, E. (1994). *Ασυλα. Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων*. Μετάφραση: Κομνηνός, Ξ. Αθήνα: Ευρύαλος.
- Muñoz, V. (2009). *Report of the Special Rapporteur on the right to education*. UN: Human Rights Council.
- Vorhaus, J. (2014). «Prisoners' right to education: A philosophical survey». Στο *London Review of Education*. (σελ. 162-174). 12(2).

**Η εννοιολόγηση της συμπερίληψης και παγκόσμια διακυβέρνηση της
εκπαίδευσης: η πολιτική της ΕΕ και των διεθνών οργανισμών στην
παρακολούθηση της εκπαίδευσης**

Κατερίνα Τούρα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
toura_k@hotmail.com

Η προτεινόμενη ανακοίνωση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας που υλοποιείται στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής εν εξελίξει. Η έρευνα στοχεύει καταρχάς να εξετάσει και να αναλύσει κριτικά την εννοιολόγηση της συμπερίληψης ως κύρια παράμετρο των σύγχρονων εκπαιδευτικών πολιτικών και πρακτικών διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ, η ΟΥΝΕΣΚΟ, η Παγκόσμια Τράπεζα, με ιδιαίτερη έμφαση στην ΕΕ. Δεύτερον, η ερευνητική πρόταση φιλοδοξεί να διερευνήσει τις διαδικασίες διακυβέρνησης των εκπαιδευτικών συστημάτων που προωθούνται εκ μέρους των διεθνών οργανισμών μέσω πρακτικών παρακολούθησης της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής η οποία οφείλει να ανταποκρίνεται σε προδιαγραφές της λεγόμενης «τεκμηριωμένης» πολιτικής (evidence-based policy). Το στοιχείο αυτό αποτελεί μια ολοένα αυξανόμενη τάση στην ΕΕ και όχι μόνο. Θα παράσχει μια επισκόπηση των βασικών δεικτών που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση της συμπερίληψης στην εκπαίδευση από την ΕΕ και τους διεθνείς οργανισμούς. Θα διερευνήσει επίσης κριτικά και θα συζητήσει τον βαθμό στον οποίο η παρακολούθηση της εκπαίδευσης συμβάλλει στο ευρύτερο φάσμα της εννοιολογικής προσέγγισης της συμπερίληψης και, κατά συνέπεια, λειτουργεί ως τρόπος παγκόσμιας διακυβέρνησης της εκπαίδευσης, καθορίζοντας μηχανισμούς καθοδήγησης και πολιτικές ατζέντες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Όσον αφορά τη μεθοδολογία, η παρούσα έρευνα θα χρησιμοποιήσει κυρίως τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης πολιτικών. Η προτεινόμενη ανακοίνωση θα εστιάσει στην επισκόπηση των τάσεων στην εννοιολόγηση της συμπερίληψης, η οποία τείνει τις τελευταίες δεκαετίες να αντικαθιστά σταδιακά κυρίως τις έννοιες της ισότητας και της ισονομίας (π.χ. Giddens: 1998), ή να χρησιμοποιείται ταυτόσημα ή εναλλακτικά. Οι έννοιες αυτές, ωστόσο, διαφέρουν όχι μόνο στη βιβλιογραφία, αλλά και στο νόημα που αποδίδουν σε αυτές τα διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα, αντικατοπτρίζοντας τις προτεραιότητες και τους εκπαιδευτικούς τους στόχους (ΟΟΣΑ: 2023).

Λέξεις-κλειδιά: συμπερίληψη, παρακολούθηση και διακυβέρνηση της εκπαίδευσης

Στο μονοπάτι της όξυνσης των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων: η υποβάθμιση/συγχώνευση σχολείων ως άλλη μία «ελληνική εκπαιδευτική καινοτομία και αριστεία»

Νικόλαος Τσιαπλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
nktsiapl@eled.auth.gr

Χρήστος Δ. Τουρτούρας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
htourt@eled.auth.gr

Αργύριος Κυρίδης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
akiridis@nured.auth.gr

Η εξάλειψη από τον εκπαιδευτικό χάρτη εκατοντάδων σχολικών μονάδων αποτελεί διαχρονική πρακτική υποβάθμισης της δημόσιας εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα ευάλωτα στην κεντρική πολιτική των περικοπών και του οικονομικού εξορθολογισμού αποδεικνύονται τα ολιγοθέσια και μικρά σχολεία, τα οποία έλκουν με συνέπεια τις εκάστοτε «άριστες» εκπαιδευτικές ρυθμίσεις. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αμφισβήτηση της ελιτίστικης επιλεκτικής πολιτικής που προκρίνεται στον χώρο της εκπαίδευσης και η κατάδειξη της όξυνσης των εκπαιδευτικών -και κατ' επέκταση κοινωνικών- ανισοτήτων με την παράθεση ποσοτικών δεδομένων από επίσημους φορείς (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Υ.ΠΑΙ.Θ.Α, ΔΙ.ΠΕ Ευβοίας) και μέρους αποτελεσμάτων ευρύτερης ποσοτικής έρευνας κοόρτης που βρίσκεται σε εξέλιξη και η οποία αφορά τον Ν. Ευβοίας. Με τα στοιχεία αυτά καταγράφεται η συνεχής μείωση των μικρών σχολείων στη χώρα μας τα τελευταία 30 χρόνια. Τα δεδομένα αναδεικνύουν σημαντικές κοινωνικές και εκπαιδευτικές παθογένειες και συζητούνται οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών πολιτικών. Υπογραμμίζεται, ιδιαίτερα, για άλλη μια φορά ο μονήρης αντιπαιδαγωγικός προσανατολισμός των εκπαιδευτικών πολιτικών του υπουργείου παιδείας και της εκάστοτε κεντρικής πολιτικής που διαπνέονται από νεοφιλελεύθερες λογιστικές εμμονές.

Λέξεις-κλειδιά: μικρά/ολιγοθέσια σχολεία, εκπαιδευτική/κοινωνική ανισότητα

Ο ρόλος της αξιολόγησης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Μαρία Τσιλιγιάννη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, mariatsili1997@gmail.com

Παναγιώτα Βάθη-Σαράβα, Πανεπιστήμιο Πατρών pnathi@upatras.gr

Στόχος της έρευνάς μας αποτέλεσε η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού τους έργου. Σκοπός ήταν να φωτιστούν οι επαγγελματικές και επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας τόσο για την ανάπτυξη αυτών όσο και για τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση. Πρόκειται για μια συγκριτική μελέτη διερεύνησης των απόψεων των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την Αυστρία. Για να διερευνηθούν οι παραπάνω στόχοι εξετάστηκε το σύστημα αξιολόγησης σε Ελλάδα και Αυστρία, οι μορφές και τα κριτήρια αξιολόγησης καθώς και ο αντίκτυπος των επιμορφωτικών προγραμμάτων στην προετοιμασία των εκπαιδευτικών. Για τη διεξαγωγή της έρευνας υιοθετήθηκε η ποιοτική προσέγγιση και αξιοποιήθηκε το ερευνητικό εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν τη σημασία των επιμορφωτικών προγραμμάτων σχετικά με τις ΤΠΕ, τη χρήση καινοτόμων και συμπεριληπτικών μεθόδων διδασκαλίας αλλά και τη διαχείριση της σχολικής τάξης, ως απαραίτητη δράση για την ουσιαστική αξιοποίηση της αξιολόγησης στην ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική αξιολόγηση, ποιότητα εκπαίδευσης, επιμόρφωση, επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Κριτική ανασκόπηση του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου του 2023 υπό το πρίσμα των Δικαιωμάτων του παιδιού

Σπυρίδων Φιλίππου-Φιλίππης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
spyros.filippou01@gmail.com

Σκοπός της συγκεκριμένης ποσοτικής έρευνας είναι να αναλυθούν το κατά πόσο οι μαθησιακοί στόχοι του θεματικού πεδίου *Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία* καθώς και τα υποθέματα αυτού *Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη* και *Κοινωνικές Επιστήμες* (Ι.Ε.Π., 2023), του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου (Ι.Ε.Π., 2023) εμπίπτουν με τη σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ο.Η.Ε., 1989). Πιο συγκεκριμένα αναλύθηκαν εκατόν τριάντα δύο (132) Μαθησιακοί Στόχοι (εφεξής Μ.Σ.) από τις υποενότητες *Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη* και *Κοινωνικές Επιστήμες* (Ι.Ε.Π., 2023), του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου (Ι.Ε.Π., 2023). Οι δυο άξονες που χρησιμοποιήθηκαν είναι α) *Μ.Σ. που εμπίπτουν στα Δικαιώματα του Παιδιού* που ως στόχο είχε να παρατηρηθεί ποιοι Μ.Σ. εντάσσονται τα δικαιώματα του παιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία και β) *Άρθρα της σύμβασης που αντιστοιχούν* που ως στόχο έχει να παρατηρηθούν ποια άρθρα της σύμβασης διατείνονται μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Από την ανάλυση φαίνεται πως από τους εκατόν τριάντα δύο (132) μαθησιακούς στόχους του κεφαλαίου οι τριάντα εννέα (39) εμπίπτουν στις αρχές της σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ο.Η.Ε., 1989). Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό των Μ.Σ. που έρχεται σε συνάφεια με τα άρθρα της σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού είναι το τριάντα τις εκατό (30%). Από τους 39 Μ.Σ. το τριάντα εννέα 39% συγκαταλέγεται στη θεματική υποενότητα *Αίσθηση Εαυτού*, στη θεματική υποενότητα *Συναισθηματική Επίγνωση* δεν εντάσσονται Μ.Σ., στη θεματική υποενότητα *Διαπροσωπικές Σχέσεις* κατατάσσεται το 56% των Μ.Σ., στη θεματική υποενότητα *Ιστορία και Πολιτισμός* περιλαμβάνεται το 50% των Μ.Σ., στη θεματική υποενότητα *Σχέση με Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον* δεν συγκαταλέγεται κανένας Μ.Σ. και στην τελευταία υποενότητα, *Κοινωνική και Οικονομική Ζωή*, συγκαταλέγεται το 37% των Μ.Σ. Από τα παραπάνω αποτελέσματα προκύπτει ότι τα δικαιώματα του παιδιού εντάσσονται σε ποσοστό του 30% των συνολικών Μ.Σ. του θεματικού πεδίου *Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία* του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου (Ι.Ε.Π., 2023). Ταυτόχρονα, στις τέσσερις θεματικές υποενότητες (*Αίσθηση Εαυτού*, *Διαπροσωπικές Σχέσεις*, *Ιστορία και Πολιτισμός*) τα ποσοστά αναδεικνύουν ότι τα δικαιώματα του παιδιού εντάσσονται στις παραπάνω θεματικές υποενότητες μεταξύ 37% και 56%.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνικές Επιστήμες, Πρόγραμμα Σπουδών, Δικαιώματα του Παιδιού

Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική σχετικά με την ένταξη και εκπαίδευση παιδιών Ρομά

Μαρία-Αννα Χαρβούρου, Πανεπιστήμιο Κρήτης, marianna.harv@gmail.com

Χρήστος Αλεξόπουλος, Πανεπιστήμιο Πατρών, chralexopoulos@gmail.com

Ευάγγελος Χαρβούρος, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, stimfalos@yahoo.com

Οι Ρομά θεωρούνται ευάλωτη ομάδα και βιώνουν αποκλεισμό από την ελληνική εκπαίδευση. Ωστόσο, η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική φαίνεται πως στοχεύει στην ένταξη των παιδιών Ρομά. Στην παρούσα έρευνα διερευνώνται οι απόψεις εκπαιδευτικών Α/Βάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίοι εργάζονται με παιδιά Ρομά όσον αφορά την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική σχετικά με την ένταξη και την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκεται να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική σχετικά με την εκπαίδευση παιδιών Ρομά, καθώς και ο τρόπος που επηρεάζει τους/τις εκπαιδευτικούς η υπάρχουσα νομοθεσία και πολιτική του ΥΠΑΙΘΑ. Το δείγμα της έρευνας ($N=4$) επιλέχθηκε με την τεχνική της σκόπιμης δειγματοληψίας, διότι οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί εργάζονται σε δημοτικό σχολείο του Ν. Ρεθύμνου, στο οποίο φοιτούσε μεγάλος αριθμός παιδιών Ρομά. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με ημιδομημένες συνεντεύξεις στον χώρο του σχολείου και τα δεδομένα αναλύθηκαν με θεματική ανάλυση περιεχομένου. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί κρατούσαν μια επιφυλακτική στάση ως προς την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική και τις παροχές που τους προσφέρονται, τονίζοντας τις ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό, σε επιμορφώσεις και υλικοτεχνικές υποδομές. Αν και δεν απορρίπτουν τελείως τη συμβολή του ΥΠΑΙΘΑ σε κάποιους τομείς, φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες, τις οποίες προσπαθούν να ξεπεράσουν ατομικά και συλλογικά.

Λέξεις-κλειδιά: Ένταξη, Ρομά, εκπαιδευτική πολιτική

Ενότητα 6: Διαπολιτισμικές και Μετα-αποικιακές θεωρίες και παιδαγωγικές πρακτικές

Παγκόσμια Αγγλική, Μετα-αποικιακή Θεωρία και Αγγλόφωνη Εκπαίδευση στο Ελληνικό Πανεπιστήμιο

Αρετή Βογοπούλου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, a.vogoroulou@go.uop.gr

Η γενικευμένη χρήση της Αγγλικής γλώσσας σε διεθνές επίπεδο και σε ποικίλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας έχει καταστήσει τη γλώσσα αυτή κυρίαρχη ως *lingua franca* στη διεθνή επικοινωνία, την επιστήμη, το εμπόριο και τα μέσα ενημέρωσης. Στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, καταγράφεται μια αυξανόμενη τάση εισαγωγής της αγγλικής ως γλώσσας διδασκαλίας των προγραμμάτων σπουδών που συχνά ενσωματώνεται στις πολιτικές/πρακτικές ενίσχυσης της διεθνούς διάστασης των Πανεπιστημίων. Στην ελληνική πραγματικότητα, η εισαγωγή της αγγλικής ως γλώσσας διδασκαλίας παρατηρείται κυρίως σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών και συνδέεται με την κυρίαρχη επιταγή για διεθνοποίηση και αύξηση της ποιότητας όσο και της ανταγωνιστικότητας των Πανεπιστημίων. Η παρούσα εισήγηση εστιάζει ακριβώς στο φαινόμενο της σταδιακής, αλλά μάλλον αυξανόμενης, διείσδυσης της Αγγλικής γλώσσας στο ελληνικό Πανεπιστήμιο και στοχεύει στο να καταδείξει τον βαθμό στον οποίο αναδύονται συνθήκες για τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων γλώσσας, εξουσίας, θεμιτών μορφών γνώσης και πολιτισμού στην εκπαίδευση. Τα εμπειρικά δεδομένα αντλούνται από συνεντεύξεις ακαδημαϊκών μελών ελληνικών πανεπιστημίων αναφορικά με τις γλωσσικές επιλογές στην εκπαίδευση. Οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρονται στις προκλήσεις που δημιουργεί η ανάγκη να πλοηγηθούν στις αντιφάσεις μεταξύ της παγκόσμιας ζήτησης για γλωσσική επάρκεια στα Αγγλικά και ταυτόχρονα της διατήρησης της γλωσσικής ποικιλομορφίας (Canagarajah, 2006; Pennycook, 2007) και της πολιτισμικής ταυτότητας. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι αξιοποιώντας μετα-αποικιακές θεωρίες μπορούμε να αναγνωρίσουμε και να αμφισβητήσουμε την εξουσιαστική διάσταση της γλώσσας υπό την έννοια της συμβολικής βίας (Bourdieu, 1991) και να αναδείξουμε την ανάγκη για κριτική παιδαγωγική που μπορεί να αναγνωρίζει την Αγγλική ως ένα παγκόσμιο εργαλείο για συμπεριληπτική επικοινωνία και διαπολιτισμική κατανόηση και όχι ως μέσο πολιτισμικής κυριαρχίας (Phillipson, 1992).

Λέξεις-κλειδιά: Ανώτατη Εκπαίδευση, Αγγλόφωνα Προγράμματα, Διαπολιτισμικότητα, Μετα-αποικιακές θεωρίες

Βιβλιογραφία

- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Harvard University Press.
- Canagarajah, S. (2006). The Ecology of Global English. *World Englishes*, 25(2), 239-259.
- Pennycook, A. (2007). *Global Englishes and Transcultural Flows*. Routledge.

Phillipson, R. (1992). *Linguistic Imperialism*. OxfordUniversityPress.

Η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων: Παράγοντες ανθεκτικότητας και προοπτικές βελτίωσης

Νικόλαος Βουδρισλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
nvoudris@gmail.com

Μαρία Αυγερινού, Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων αναδεικνύεται στις μέρες μας ως ένα σημαντικό ζήτημα, λόγω της πολυπολιτισμικής φυσιογνωμίας των σύγχρονων κοινωνιών καθώς και της έντασης των προσφυγικών ροών προς την ΕΕ.. Τα παιδιά πρόσφυγες αντιμετωπίζουν πολλαπλές προκλήσεις στην πρόσβασή τους στην εκπαίδευση, όπως γλωσσικά εμπόδια, ψυχολογικά τραύματα και κοινωνική περιθωριοποίηση (Dryden-Peterson, 2016). Η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να τα εντάξει, οι ελλείψεις σε κατάλληλους πόρους και η απουσία εξειδικευμένων πολιτικών ενσωμάτωσης δυσχεραίνουν την αποτελεσματική υποστήριξη αυτών των παιδιών (Sullivan & Simonson, 2016). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστούν οι παράγοντες ανθεκτικότητας που μπορούν να ενισχύσουν την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών προσφύγων και να αναλυθούν οι προοπτικές βελτίωσης της εκπαίδευσής τους. Για παράδειγμα η ψυχοκοινωνική υποστήριξη από το σχολικό και το οικογενειακό περιβάλλον, η ενίσχυση της αίσθησης του ανήκειν και η διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση είναι κρίσιμα στοιχεία που βοηθούν στην ψυχική και συναισθηματική τους σταθερότητα (Block et al., 2014). Επιπλέον, η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο ενδυνάμωσης, παρέχοντας στα παιδιά πρόσφυγες τα εφόδια για κοινωνική και επαγγελματική ένταξη στο μέλλον (UNHCR, 2019). Οι προοπτικές για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων περιλαμβάνουν την αναβάθμιση των εκπαιδευτικών δομών, την ενίσχυση των διαπολιτισμικών προσεγγίσεων και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ψυχολογικής υποστήριξης και ένταξης (Taylor & Sidhu, 2012). Επιπλέον, η χρήση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να καλύψει τα εκπαιδευτικά κενά και να προσφέρει ευέλικτες λύσεις (Maclean et al., 2017). Εν κατακλείδι, η ενίσχυση της ανθεκτικότητας των παιδιών προσφύγων και η ένταξή τους, είναι δυνατή μόνο μέσω ολοκληρωμένων πολιτικών και συνεργασιών σε επίπεδο πολιτείας και κοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση προσφύγων, διαπολιτισμική εκπαίδευση, ανθεκτικότητα

Βιβλιογραφία

- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014). Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee Education in Countries of First Asylum.
- Sullivan, A. L., & Simonson, G. R. (2016). A systematic review of school-based social-emotional interventions for refugee students.
- Taylor, S., & Sidhu, R. K. (2012). Supporting refugee students in schools: What constitutes inclusive education?

UNHCR (2019). Global Trends: Forced Displacement in 2019.

Art speaks louder than words

Ουρανία Δημάκη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, raniadimak95@gmail.com

Η παρούσα εκπαιδευτική δράση φέρει τον τίτλο “Art speaks louder than words”, δηλαδή «Η τέχνη λέει περισσότερα από τις λέξεις» και πραγματοποιήθηκε στο μάθημα των αγγλικών στην ΣΤ Δημοτικού, με αφορμή το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου που αφορά την πολυπολιτισμικότητα. Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση εντάσσεται στη θεματική «Διαπολιτισμικές και Μετα-αποικιακές Θεωρίες και παιδαγωγικές πρακτικές». Πρόκειται για μία θεματική μείζονος σημασίας, ειδικά στη σύγχρονη πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η δράση “Art speaks louder than words” στοχεύει να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές σχετικά με το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και να αποτελέσει το έναυσμα ώστε να λάβουν δράση ώστε να συμπεριλάβουν αλλοδαπούς μαθητές και να τους βοηθήσουν να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν ομαλά. Αρχικά, δόθηκε στους μαθητές ένα έργο τέχνης, το οποίο συμβόλιζε και προωθούσε την πολυπολιτισμικότητα. Οι μαθητές κατέγραψαν τις σκέψεις και τα συναισθήματα με τα οποία ήρθαν αντιμέτωποι όταν είδαν το έργο τέχνης. Στη συνέχεια, συζητήσαμε στην ολομέλεια της τάξης και σημειώσαμε τις ιδέες του καθενός. Ως εργασία για το σπίτι, οι μαθητές έπρεπε να ζωγραφίσουν ένα δικό τους έργο που προωθεί την πολυπολιτισμικότητα και την ομαλή συνύπαρξη των ανθρώπων στη γη. Με ιδιαίτερη προθυμία και έμπνευση, οι μαθητές δημιούργησαν μικρά αριστουργήματα που κολλήθηκαν στον τοίχο της τάξης. Έπειτα, με αφορμή τη συζήτηση που είχε γίνει την προηγούμενη φορά, παίξαμε ένα παιχνίδι ρόλων. Ένας ρόλος ήταν της Φατίμα, ενός κοριτσιού ηλικίας 11 ετών που ήρθε από το Πακιστάν και δυσκολεύεται να ενταχθεί στο πλαίσιο, καθώς βιώνει απόρριψη λόγω καταγωγής, μη γνώσης των ελληνικών αλλά και του τρόπου ντυσίματος. Τρία μέλη της τάξης απαρτίζουν την τριμελή επιτροπή που συνεδριάζει ώστε να προτείνει στον διευθυντή (5^{ος} ρόλος) τρόπους ένταξης της Φατίμα στη νέα πραγματικότητα. Οι μαθητές σκέφτηκαν σοβαρά και πρότειναν στον διευθυντή βιώσιμες λύσεις για την ένταξη της Φατίμα. Συμπερασματικά, οι μαθητές έδειξαν πηγαίο ενθουσιασμό και σεβασμό στο θέμα. Ευαισθητοποιήθηκαν αρκετά, ιδιαίτερα μέσω της τέχνης και αντιλήφθηκαν τη σημασία της συμπερίληψης όλων των ανθρώπων στο κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι.

Λέξεις-κλειδιά: πολυπολιτισμικότητα, τέχνη, παιχνίδι ρόλων, ευαισθητοποίηση

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Διδασκαλία αξιών: Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών των διαπολιτισμικών σχολείων της Θεσσαλονίκης

Δημήτρης Ζάχος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελένης Μακέδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σε περιόδους οικονομικοκοινωνικών κρίσεων και αλλαγών, όπως αυτές που λαμβάνουν χώρα κατά τα τελευταία είκοσι έτη, οι αξίες και οι κανόνες αμφισβητούνται και μεταβάλλονται. Επιπρόσθετα, σε ένα τέτοιο περιβάλλον αμφισβητούνται και βασικοί θεσμοί, όπως αυτός της εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί δέχονται κατηγορίες από διάφορους παράγοντες της δημόσιας ζωής ότι ευθύνονται για την παρακμή, ενώ ταυτόχρονα καλούνται να συμβάλλουν στην ανάκτηση του ηθικού σθένους της κοινωνίας. Συνηγορώντας υπέρ της άποψης, σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί επηρεάζουν συνειδητά ή ασυνείδητα τη διαμόρφωση αξιών των μαθητών και των μαθητριών τους, στην προτεινόμενη εισήγηση θα παρουσιάσουμε (σε εξέλιξη) έρευνα, η οποία αφορά στις στάσεις, στις πεποιθήσεις και στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών που εργάζονται στα διαπολιτισμικά σχολεία της Θεσσαλονίκης σχετικά με τις αξίες που προωθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση, καθώς και με τον τρόπο που οι ίδιες και οι ίδιοι προωθούν τις αξίες στην τάξη τους. Στο πρώτο μέρος της εισήγησής μας θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε κριτικά το ζήτημα των αξιών στην εκπαίδευση. Αφετηρία μας θα αποτελέσει το κεντρικό ερώτημα που αφορά στο ποιες αξίες θα πρέπει να διδάσκουν τα σχολεία και ποιοι/ές αποφασίζουν γι' αυτές. Στο πλαίσιο αυτής της διερεύνησης θα εξεταστεί η θέση των αξιών στο αναλυτικό πρόγραμμα και στις πρακτικές των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως και οι απόψεις των δασκάλων σχετικά με τις διαπολιτισμικές αξίες. Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιαστεί η έρευνα, της οποίας η συλλογή των δεδομένων θα γίνει με ημι-δομημένες συνεντεύξεις και η επεξεργασία τους με τη θεματική ανάλυση.

Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών που εργάζονται στην παράλληλη στήριξη

Γεώργιος Καδιγιαννόπουλος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, gkadig@yahoo.gr

Η παράλληλη στήριξη μαθητών/τριων αποτελεί ένα σημαντικό θεσμό, ο οποίος έχει εισαχθεί τις τελευταίες δεκαετίες στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στον ελληνικό χώρο και έχει αρχίσει να αφήνει το αποτύπωμά του. Προκαλεί, επομένως, σημαντικό ενδιαφέρον να διερευνηθεί κανείς ποια είναι τα αποτελέσματα του θεσμού της παράλληλης στήριξης, καθώς και τις δυσκολίες του. Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιάσει τις απόψεις εκπαιδευτικών που εργάζονται στην παράλληλη στήριξη αναφορικά με το αποτύπωμα της εργασίας τους στους/στις μαθητές/τριες, καθώς και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης το σχολικό έτος 2023-2024 σε δώδεκα (12) εκπαιδευτικούς που εργάστηκαν στην παράλληλη στήριξη στη ΔΔΕ Α' Αθήνας. Από την έρευνα προέκυψαν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Αρχικά συμπεραίνεται ότι η συντριπτική πλειονότητα των εκπαιδευτικών έτυχαν ιδιαίτερης και ένθερμης αποδοχής από τους/τις μαθητές/τριες και υπήρξε γόνιμη και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ τους. Αρνητική εντύπωση προκαλεί ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα σημείωσαν emphaticά ότι η καθυστερημένη πρόσληψή τους σε συνδυασμό με τις εναλλαγές εκπαιδευτικών στην παράλληλη στήριξη των μαθητών/τριών ανά σχολικό έτος δε βοηθά να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη σε μαθησιακό επίπεδο. Θετική εντύπωση προσκομίζει το συμπέρασμα ότι η πλειονότητα των μαθητών/τριων βελτίωσαν τις μαθησιακές τους επιδόσεις τόσο στα μαθήματα που υποστηρίζονταν με παράλληλη στήριξη, όσο και στα υπόλοιπα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Ως καταληκτικό συμπέρασμα προκύπτει ότι ο θεσμός της παράλληλης στήριξης συμβάλλει θετικά στη μαθησιακή επίδοση των υποστηριζόμενων από αυτόν μαθητών/τριών, ενώ ταυτόχρονα αναφέρεται η αναγκαιότητα για αναπροσαρμογή του τρόπου πρόσληψης των εκπαιδευτικών σε αυτή.

Λέξεις-κλειδιά: παράλληλη στήριξη, εκπαιδευτικοί, απόψεις

Διδάσκοντας σε ένα Διαπολιτισμικό Σχολείο: Αντιλήψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών

Κατερίνα Μίχου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, miaikate@ecd.uoa.gr

Νέλλη Ασκούνη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
naskouni@ecd.uoa.gr

Στην τρίτη δεκαετία της λειτουργίας τους, τα Διαπολιτισμικά Σχολεία (Δ.Σ.) διατηρούν μια περιθωριακή θέση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Trouki, 2012 · Tsaliki, 2017). Μέσα από τη διερεύνηση των αντιλήψεων και των πρακτικών εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε αυτά, η προτεινόμενη ανακοίνωση έχει στόχο να εξετάσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τον ρόλο των Δ.Σ. στη σύγχρονη συγκυρία η οποία χαρακτηρίζεται από το προσφυγικό ζήτημα. Αντλεί από την κριτική προσέγγιση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Cummins, 1986· Γκόβαρης, 2013· Μάγος, 2022) και βασίζεται σε ποιοτική έρευνα με συνεντεύξεις δασκάλων από δύο Δημοτικά Διαπολιτισμικά Σχολεία της Αθήνας. Η επεξεργασία του ερευνητικού υλικού πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Η βασική ιδιαιτερότητα αυτών των σχολείων όπως διαπιστώνεται, έγκειται στη ρευστότητα του μαθητικού πληθυσμού τους. Σχεδόν στο σύνολο πρόκειται για παιδιά πρόσφυγες/μετανάστες που ζουν σε μια μόνιμη κατάσταση προσωρινότητας και ένα διαρκές ενδεχόμενο μετακίνησης στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Ταυτόχρονα τα Δ.Σ. της έρευνας, εκτός από τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, καλούνται να αντιμετωπίσουν και «δύσκολες» από εκπαιδευτική και κοινωνική άποψη κατηγορίες μαθητών. Από την έρευνα προκύπτει ότι τα Δ.Σ. λειτουργούν ως ένα προενταξιακό ενδιάμεσο στάδιο προετοιμασίας για τη φοίτηση σε ένα «τυπικό» σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν τον ρόλο τους επικεντρωμένο κυρίως στην ενίσχυση και την ψυχοσυναισθηματική υποστήριξη των παιδιών, ενώ προσαρμόζουν το αναλυτικό πρόγραμμα και τη διδακτική ύλη στις ατομικές ανάγκες των μαθητών/τριών τους. Ενώ όμως αξιολογούν θετικά τη μεγαλύτερη αυτονομία και τα περιθώρια πρωτοβουλιών που εκ των πραγμάτων τους παρέχει το πλαίσιο των Δ.Σ., ταυτόχρονα εκφράζουν αφενός αβεβαιότητα ως προς τη διαχείριση της μαθησιακής διαδικασίας αφετέρου μια αίσθηση εγκατάλειψης και υποβάθμισης των Δ.Σ.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικά Σχολεία, εκπαιδευτική ένταξη, παιδιά πρόσφυγες/μετανάστες, παιδαγωγικές πρακτικές

Βιβλιογραφία

Γκόβαρης, Χ. (2013). Διδασκαλία και Μάθηση στο Διαπολιτισμικό Σχολείο. Αθήνα: Gutenberg.

Cummins, J. (1986). Empowering minority students: A framework for intervention. *Harvard educational review*, 56(1), 18-37.

doi: <https://doi.org/10.17763/haer.56.1.b327234461607787>

Μάγος, Κ. (2022). Το πέταγμα του Ερόλ. Κριτική διαπολιτισμική εκπαίδευση στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία. Αθήνα: Gutenberg.

Trouki, E. (2012). The Challenge of Cultural Diversity in Greece: Reflections on ‘Intercultural Education Schools’ (IES) Strategy for Creating Inclusive Learning Environments. *Power and Education*, 4(2), 219-229.

doi: <https://doi.org/10.2304/power.2012.4.2.219>

Tsaliki, E. (2017). Balancing between theory and practice in intercultural education; The case of intercultural primary schools in Greece. *European Journal of Education Studies*, 3(2), 1-17.

doi: <http://dx.doi.org/10.46827/ejes.v0i0.442>

**Βιωματικές και διαπολιτισμικές παιδαγωγικές πρακτικές: μια πρόταση
διδασκαλίας για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα**

Αθηνά Σέβη, Πανεπιστήμιο Πατρών
Θεόδωρος Βαβίτσας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Στην παρούσα εργασία πρόκειται να παρουσιαστεί η βιωματική δράση «Local Places, Local Faces», η οποία ενσωματώνει κοινωνιολογικές και παιδαγωγικές αρχές για την προώθηση της γλωσσικής ανάπτυξης, της πολιτισμικής ενσυναίσθησης και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Σχεδιάστηκε για μια πολυπολιτισμική τάξη, αποτελούμενη από μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, στοχεύοντας στη γεφύρωση γλωσσικών, κοινωνικών και πολιτισμικών διαφορών μέσω της βιωματικής και ομαδοσυνεργατικής μάθησης. Ο βασικός σκοπός του σεναρίου είναι η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της πολιτισμικής κατανόησης, ενσωματώνοντας τις τοπικές πολιτισμικές ταυτότητες και τη σύγχρονη τεχνολογία. Οι μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο δημιουργών περιεχομένου, παρουσιάζοντας την τοπική τους κοινότητα μέσα από δραστηριότητες που περιλαμβάνουν έρευνα πεδίου, ψηφιακές αναπαραστάσεις και συνεργατικά έργα. Η προσέγγιση αυτή ευθυγραμμίζεται με τη θεωρία της κοινωνικοπολιτισμικής μάθησης, η οποία αναδεικνύει τη γνώση ως προϊόν κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Η πολιτισμική διάσταση είναι κεντρική στον σχεδιασμό του προγράμματος, καθώς οι μαθητές εξετάζουν την τοπική κουλτούρα, ενσωματώνοντας στοιχεία όπως η ιστορία, τα μνημεία και οι κοινωνικές πρακτικές. Παράλληλα, μέσω της χρήσης της αγγλικής γλώσσας ως *lingua franca*, ενισχύεται η επικοινωνιακή ικανότητα και η διαπολιτισμική συνείδηση. Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας, όπως οι πλατφόρμες Padlet, Goose Chase και Carcut, διευκολύνουν τη συμμετοχική δημιουργία πολυτροπικών ψηφιακών κειμένων και ενισχύουν την κριτική κοινωνική σκέψη. Το σενάριο συνδέει την εκπαίδευση με την τοπική κοινωνία, προάγει την αλληλεπίδραση των μαθητών με το περιβάλλον τους και αναδεικνύει την πολιτισμική πολυμορφία ως πηγή γνώσης και έμπνευσης. Έτσι καταδεικνύεται ο ρόλος της εκπαίδευσης ως εργαλείου κοινωνικού μετασχηματισμού, προωθώντας την κοινωνική ένταξη και την πολιτισμική αναγνώριση σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: τοπική κουλτούρα, παιδαγωγικές πρακτικές, δεξιότητες, βιωματικές δράσεις

Σημασιολογική ανάλυση του λόγου της πολιτικής ορθότητας: Το παράδειγμα του λόγου των διασκευασμένων κειμένων της γλώσσας της Στ' τάξης του δημοτικού

Μαρία Σουβλίδη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, souvlidimedu@gmail.com

Στην παρούσα εργασία διερευνάται ο βαθμός προσαρμογής του περιεχομένου των διασκευασμένων κειμένων στο σχολικό εγχειρίδιο γλώσσας της έκτης Δημοτικού της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη «βάση του σεβασμού των ευαισθησιών και του κοινού αισθήματος», όπως ορίζουν οι οδηγίες προς τους συγγραφείς. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιείται σημασιολογική ανάλυση των διασκευασμένων κειμένων και σύγκριση με τα πρωτότυπα κείμενα από τα οποία προήλθαν σύμφωνα με την πρακτική ανάλυσης των αφηγηματικών κειμένων του Greimas (1966). Από την ανάλυση και σύγκριση των διασκευασμένων με τα πρωτότυπα κείμενα προκύπτει μια μορφή κανονικότητας ως προς την παραμόρφωση ή την απουσία αξιολογικών κειμενικών δεικτών στο περιεχόμενο των διασκευασμένων κειμένων σε σχέση με τα πρωτότυπα κείμενα από τα οποία προήλθαν στη βάση της πολιτικής ορθότητας. Διαπιστώνεται ότι ο λόγος της πολιτικής ορθότητας που αναδεικνύεται στα διασκευασμένα κείμενα επιφέρει συνέπειες στον τύπο λόγου των κειμένων, στην αναγνωστική δραστηριότητα των μαθητών και στο είδος γραμματισμού που προάγουν. Ο γραμματισμός των διασκευασμένων κειμένων δεν προωθεί στοιχεία χειραφετητικής Παιδαγωγικής καθώς προάγεται μία απρόσωπη διατύπωση. Η έμφαση που δίνει η διασκευαστική πρακτική, στη θεώρηση της γλώσσας δεν την αναδεικνύει ως εκούσια ανθρώπινη δραστηριότητα, που στοχεύει στην κοινοποίηση και μετάδοση ιδεών συναισθημάτων και επιθυμιών, ούτε ως εργαλείο για την έκφραση της σκέψης, της πράξης και του συντονισμού των δραστηριοτήτων των ατόμων. Η διασκευαστική πρακτική στο πλαίσιο της πολιτικής ορθότητας δεν προωθεί την εννοιολογική σκέψη απομακρύνοντας τους μαθητές από την πρόσβαση, που είναι δυνατόν να έχουν στα κοινωνικά αγαθά του εγγράμματου πολιτισμού και δεν συνδέεται με την εδραίωση μιας πολιτισμικά ανοικτής και κοινωνικά σκόπιμης Παιδαγωγικής.

Λέξεις-κλειδιά: διασκευή, χειραφέτηση, πολιτική ορθότητα, γραμματισμός

Ψυχαναλυτική προσέγγιση του λόγου της εθνικής ορθότητας: Το παράδειγμα του βιβλίου ιστορίας της Στ' τάξης

Μαρία Σουβλίδη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, souvlidimedu@gmail.com

Η έρευνα επιχειρεί μια ψυχαναλυτική προσέγγιση του λόγου της εθνικής ορθότητας στο σχολικό βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού, το οποίο αντικατέστησε το βιβλίο της Μαρίας Ρεπούση το 2007, μετά από αντιδράσεις. Κεντρικό στοιχείο του λόγου αυτού αποτελεί το σημαίνον του «πόνου», όπως εκφράζεται στη φράση «Πονεμένη Ρωμιοσύνη», το οποίο συνδέεται με ένα δίκτυο σημαινόντων όπως η πατρίδα, η πίστη, το αίμα και η εκκλησία κ.α. Αυτά τα σημαίνοντα προάγουν μια συλλογική εθνική ταυτότητα βασισμένη σε τραυματικές εμπειρίες (Smelser, 2004), ενισχύοντας την αίσθηση κοινότητας και την απόλαυση της πληρότητας μέσω της ένταξης σε μια ταυτότητα που αντισταθμίζει την απώλεια της εθνικής αξιοπρέπειας (Flatley, 2008). Σύμφωνα με διαπολιτισμικές θεωρίες, αυτός ο λόγος εντάσσεται σε μια παραδοσιακή, εθνοκεντρική αντίληψη της ταυτότητας, που επικεντρώνεται στη θυσία και τον πόνο ως θεμελιώδη στοιχεία. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή έρχεται σε αντίθεση με μετανεωτερικές διαπολιτισμικές θεωρήσεις, οι οποίες προωθούν την επανανοηματοδότηση της ιστορικής εμπειρίας σε ένα πλαίσιο που αναγνωρίζει τη συνύπαρξη και τον αμοιβαίο σεβασμό των πολιτισμών. Η συμβολική τάξη του λόγου αυτού ενισχύει ένα μονοπολιτισμικό *habitus*, αποκλείοντας τον «Άλλο» και δημιουργώντας προκαταλήψεις και κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με διαπολιτισμικές θεωρίες που προωθούν την αναγνώριση της ετερότητας και της πολιτισμικής ανταλλαγής, καλώντας σε ένα μοντέλο ιστοριογραφίας που δίνει έμφαση στη συνεργασία και τη δημιουργικότητα, στοιχεία που απουσιάζουν από το συγκεκριμένο βιβλίο.

Λέξεις-κλειδιά: εθνική ορθότητα, διαπολιτισμικότητα, συλλογική ταυτότητα, κοινωνικός αποκλεισμός

Εθνοπολιτισμική προέλευση και σχολική αποτυχία

Γεώργιος Φλουρής, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, thanteo@otenet.gr

Η σχολική αποτυχία αποτελεί ένα πολυεπίπεδο και πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο που απασχολεί έντονα όχι μόνο την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και ολόκληρη την κοινωνία. Οι παράγοντες που συνδέονται με τη σχολική αποτυχία καταλαμβάνουν θέμα μείζονος συζήτησης γύρω από την προβληματική αυτή. Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τους κοινωνικούς παράγοντες της σχολικής αποτυχίας. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την οικογένεια και την εθνοπολιτισμική της προέλευση. Ως θεωρητικό πλαίσιο χρησιμοποιείται η θεωρία του πολιτισμικού κεφαλαίου του P. Bourdieu, σύμφωνα με την οποία η σχολική αποτυχία των μαθητών οφείλεται στην αναπαραγωγική λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος. Το εκπαιδευτικό σύστημα αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες και οδηγεί στη σχολική αποτυχία τους μαθητές που προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο. Δείγμα της έρευνας αποτελούν 50 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ως μέσο συλλογής των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι ερωτώμενοι εκπαιδευτικοί υπέδειξαν ότι για την εμφάνιση, τη συντήρηση και την αύξηση των ποσοστών της σχολικής αποτυχίας ευθύνεται η αδυναμία προσαρμογής των αλλοδαπών μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, στις μαθησιακές και γνωσιακές απαιτήσεις, αναφέρονται ρητώς στα παιδιά των μεταναστών, που εντάσσονται στις σχολικές μονάδες, χωρίς να λαμβάνουν νωρίτερα οποιουδήποτε είδους υποστήριξη, βοήθεια ή καθοδήγηση.

Λέξεις-κλειδιά: σχολική αποτυχία, εθνοπολιτισμική προέλευση, πολιτισμικό κεφάλαιο, κοινωνικοί παράγοντες, οικογένεια

Διαπολιτισμικά Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στο μάθημα των Νέων Ελληνικών και της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρία και πράξη

Αργυρώ Φυσέκη, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, af222609@students.euc.ac.cy

Μάριος Βρυωνίδης, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, M.Vryonides@euc.ac.cy

Αναμφίβολα, η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού διαφοροποιείται, ενώ η εθνοπολιτισμική ετερογένεια συνιστά βασικό χαρακτηριστικό (Papadopoulou, Theodosiadou & Palaiologou, 2020). Αυτές οι διαρκώς μεταβαλλόμενες διαπολιτισμικές συνθήκες συνθέτουν παγκοσμίως ένα νέο πλαίσιο διαπολιτισμικής μάθησης. Υπό το πρίσμα αυτό, η νέα παρεχόμενη μάθηση καλείται αφενός να είναι ολιστική, συμπεριληπτική και μετασχηματιστική, αφετέρου να στηρίζεται στις αρχές της Διαπολιτισμικής και της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής (Cope & Kalantzis, 2015). Πρόκειται για έννοιες αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρωματικές, καθώς εδράζονται στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της συμπερίληψης και της ισότητας, προσδοκώντας τη μέγιστη δυνατή ακαδημαϊκή επίδοση για όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές (Βαλιαντή, Νεοφύτου & Χατζησωτηρίου, 2020). Οι εκπαιδευτικοί, συνεπώς, καλούνται να αξιοποιήσουν την πολιτισμική ποικιλία και να αναδείξουν την πολιτισμική ταυτότητα ως μια διαδικασία δυναμική που διαρκώς αλληλεπιδρά με το εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικό γίνεσθαι. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η διαπολιτισμικά διαφοροποιημένη διδασκαλία αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο ερευνητικό πεδίο που επικεντρώνεται κυρίως στην προσχολική εκπαίδευση. Επιδίδοντας να μελετηθεί το ερευνητικό κενό, η παρούσα διατριβή διερευνά την πρόθεση των φιλολόγων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης να την εντάξουν μελλοντικά στη διδακτική τους «φαρέτρα», εστιάζοντας, παράλληλα, σ' εκείνους τους παράγοντες που δρουν ενισχυτικά ή αποτρεπτικά στην αξιοποίησή της ως προτεινόμενη εκπαιδευτική πρακτική, στοχεύοντας στην ένταξη μαθητών με διαφορετικό γλωσσικοπολιτισμικό υπόβαθρο στο ελληνικό σχολείο. Πρωτοτυπία αποτελεί η μελέτη δυο μαθημάτων - Νέα Ελληνικά και Ιστορία - ιδεολογικά φορτισμένων, καθώς αποτελούν δείκτες εθνικής ταυτότητας. Στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστεί ο μεθοδολογικός σχεδιασμός για την πραγματοποίηση μιας μικτής έρευνας. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν οι διαδικασίες καταρτισμού ενός έγκυρου και αξιόπιστου ερωτηματολογίου που θα συμπληρωθεί από αντιπροσωπευτικό δείγμα και έπειτα ο σχεδιασμός μιας ποιοτικής προσέγγισης μέσω ατομικών συνεντεύξεων, διερευνώντας ερμηνείες μέσω της ερμηνευτικής φαινομενολογικής ανάλυσης περιεχομένου.

Λέξεις-κλειδιά: ένταξη, μαθητές με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, διαπολιτισμικά διαφοροποιημένη διδασκαλία, αντιλήψεις εκπαιδευτικών

Βιβλιογραφία

Βαλιαντή, Σ., Νεοφύτου, Λ., & Χατζησωτηρίου, Χ. (2020). Διαφοροποίηση της διδασκαλίας και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Παράλληλοι δρόμοι προς την κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη. *Επιστήμες Αγωγής*, 1, 129-148.

Cope, B., Kalantzis, M. (2015). The Things You Do to Know: An Introduction to the Pedagogy of Multiliteracies. In: Cope, B., Kalantzis, M. (eds) *A Pedagogy of Multiliteracies*. Palgrave Macmillan, London.

https://doi.org/10.1057/9781137539724_1

Papadopoulou, V., Theodosiadou, K. & Palaiologou, N. (2020) “Teachers’ Personal Theories of Teaching: Managing Cultural Diversity in Mainstream Public Primary Schools in Greece”, *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, Vol. 7(2), p. 195-211.

Κριτική παιδαγωγική και επίδρασή της στο ευάλωτο Άλλο: Η επιλογή καλών πρακτικών για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ενηλίκων

Αργύριος Χατζηαργυρόπουλος. Ειδική Εκπαίδευση, argychatz@gmail.com

Η Ελλάδα δε θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη στην έξαρση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος, εξαιτίας της γεωπολιτικής της θέσης στον παγκόσμιο χάρτη. Καλείται μάλιστα να λάβει μέτρα για την ενσωμάτωση και την προσαρμογή των ανθρώπων αυτών στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η προάσπιση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα έπρεπε να θεωρούνται δεδομένα για την ελληνική κοινωνία και πολιτεία. Η τελευταία, ωστόσο, παρά τις μεμονωμένες, ατομικές ή συλλογικές προσπάθειες που έχουν επιχειρηθεί για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων, δεν παρουσιάζει σημάδια ετοιμότητας και συστηματικής λήψης μέτρων ως προς την αποδοχή τους, με αποτέλεσμα την έξαρση του φαινομένου της προκατάληψης από τους γηγενείς προς τους μετανάστες/πρόσφυγες, που ορισμένες φορές καταλήγει ακόμη και σε προστριβές μεταξύ τους. Οι εκπαιδευτές, α) ενστερνιζόμενοι τις αξίες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της κριτικής παιδαγωγικής, οφείλουν να αναλάβουν εκπαιδευτική δράση, με στόχο να καταστήσουν ήδη από την αρχή ευνοϊκές αλλά και συμβατές με την ελληνική πραγματικότητα τις συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων αυτών και β) λαμβάνοντας υπόψη ότι η κριτική παιδαγωγική συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην αναγνώριση της κοινωνικής αδικίας και ανισότητας, καλούνται να δημιουργήσουν τις προδιαγραφές εκείνες, ούτως ώστε οι μετανάστες/πρόσφυγες να μετατραπούν σε ενεργούς πολίτες, συμβάλλοντας και αυτοί με τον τρόπο τους στην πρόοδο της κοινωνίας και εξαλείφοντας έτσι το ενδεχόμενο της περιθωριοποίησής τους. Οι εν λόγω παρεμβάσεις, κυρίως όταν αφορούν τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, καλούνται να έχουν γνώμονα την επικοινωνιακή και γνωστική προσέγγισή της και να εφαρμόζουν διδακτικές/καλές πρακτικές, τους βασικούς πυλώνες της κριτικής παιδαγωγικής. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2019 από τον γράφοντα, εξέτασε τη συμβολή τέτοιων καλών πρακτικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε ενήλικες μετανάστες/πρόσφυγες, από τη σκοπιά των εκπαιδευτών και κατέληξε στα εξής συμπεράσματα: 1) τη συχνή εφαρμογή καλών πρακτικών για την εκπλήρωση των διδακτικών στόχων της διδασκαλίας, 2) την προσαρμογή των καλών πρακτικών με πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών να τις εφαρμόσουν σύμφωνα με τις ανάγκες, τις κλίσεις και τα χαρακτηριστικά των μεταναστών/προσφύγων, 3) τον ικανοποιητικό βαθμό κατάρτισης των εκπαιδευτικών πάνω στο αντικείμενο της διδασκαλίας τους, αλλά και την επιθυμία τους για περαιτέρω διδακτική εξέλιξη, 4) την αξία της χρήσης καλών πρακτικών επικοινωνιακού και γνωστικού χαρακτήρα, όπως ο διάλογος, το παιχνίδι ρόλων, η χρήση οπτικοακουστικού υλικού κ.ά, 5) τη θετική στάση των εκπαιδευομένων ως προς τη χρήση καλών πρακτικών - παρά την αρχική επιφύλαξή τους - και την εφαρμογή των γνώσεών τους στην καθημερινότητά τους. Στην ουσία, οι εκπαιδευτές, για να μπορέσουν να εφαρμόσουν ορθά τις καλές πρακτικές στην

εκπαιδευτική διαδικασία, οφείλουν να κάνουν μία διεξοδική προετοιμασία του μαθήματος, προκειμένου να μεταχειρίζονται την κατά περίπτωση εκπαιδευόμενη ομάδα με ίσους όρους και να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες της, προσπίζοντας με τον τρόπο αυτό τις αρχές του ομαδικού πνεύματος και του δημοκρατικού ιδεώδους.

Λέξεις-κλειδιά: Ευάλωτο Άλλο, διαπολιτισμική εκπαίδευση ενηλίκων, δεύτερη γλώσσα, κριτική παιδαγωγική, καλές πρακτικές.

Βιβλιογραφία

Χατζηαργυρόπουλος, Α.(2019). *Η σημασία των καλών πρακτικών στο μάθημα της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στους ενήλικες μετανάστες και πρόσφυγες στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Εφαρμογή Προγράμματος Δημοκρατικής Εκπαίδευσης στις Σύγχρονες Τάξεις Συμπερίληψης

Μαρία Σακελλαρίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, marisak@uoi.gr

Παναγιώτα Στράτη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, panagiotastrati@yahoo.gr

Πολυξένη Μήτση, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, pollymitsi@yahoo.gr

Ροδόκλεια Αναγνωστοπούλου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, rodoklia@yahoo.gr

Η μάθηση αποτελεί μία διαδικασία που οδηγείται σε ένα βαθύτερο επίπεδο όταν το περιβάλλον του σχολείου είναι ποιοτικό, ασφαλές, υποστηρικτικό στις δυνατότητες και τις ιδιαίτερες ανάγκες όλων των παιδιών και ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντά τους. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον τα παιδιά νιώθουν αποδεκτά και χαρούμενα, δεν έχουν άγχος, αλλά επιδεικνύουν ενδιαφέρον και θετική διάθεση να συμμετέχουν ενεργά σε μαθησιακές καταστάσεις που τα αφορούν και έχουν νόημα για τα ίδια. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσουμε τη συναισθηματική ευεξία και την ενεργό συμμετοχή κατά την εφαρμογή εκπαιδευτικού προγράμματος δημοκρατικής εκπαίδευσης, αξιοποιώντας τις Κλίμακες Συναισθηματικής Ευεξίας και Συμμετοχής του Leuven που έχουν τις ρίζες τους στη βιωματική εκπαίδευση. Η κλίμακα συναισθηματικής ευεξίας για μικρά παιδιά αποτέλεσε εργαλείο παρατήρησης καθώς στοχεύαμε να εκτιμήσουμε και να συγκρίνουμε τη συμμετοχή κάθε παιδιού στο παιχνίδι ή σε δραστηριότητες. Στην έρευνα συμμετείχαν τέσσερις τάξεις νηπιαγωγείου με κοινά χαρακτηριστικά και μαθητές που παρακολουθούσαν το πρόγραμμα του τμήματος ένταξης του σχολείου τους όπου διαπιστώθηκε πόσο σημαντικές είναι οι κατάλληλες παρεμβάσεις για όλους τους μαθητές. Η ερευνητική μελέτη ολοκληρώθηκε κατά το Ακαδημαϊκό Έτος 2023-2024. Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας διαφάνηκε ότι η ανάπτυξη και ενίσχυση ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων σε συμπεριληπτικές τάξεις, μέσα από ελκυστικές δραστηριότητες, ενεργοποιούν τα εσωτερικά κίνητρα στους μαθητές. Διαπιστώθηκε ότι η υλοποίηση σχεδίου εργασίας με θέμα τη δημοκρατική εκπαίδευση ενισχύει τις αλληλεπιδράσεις του παιδιού, τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται τα συναισθήματά του, την ικανότητα να εργάζεται μόνο του ή σε ομάδες, την ικανότητα του παιδιού να επιλύει ένα πρόβλημα, τα ενδιαφέροντά του και τις φιλίες του. Η απарέγκλιτη επανάληψη στη διδακτική διαδικασία σε επίπεδο οργάνωσης και μεθοδολογίας προκαλεί άγχος, πλήξη και ανία στους μαθητές. Ως εκ τούτου, η παραδοσιακή διδασκαλία δεν είναι δυνατόν να καλύψει τις ανάγκες κάθε μαθητή παρά να επιδιώξει να μεταβιβάσει πληθώρα στείρας γνώσης σε κοινό μαθητικό πληθυσμό.

Λέξεις-κλειδιά: Δημοκρατική Εκπαίδευση, Συμπεριληπτικές Τάξεις, Συναισθηματική Ευεξία, Ενεργός Συμμετοχή

Ενότητα 7: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της Παιδικής ηλικίας και της Νεότητας

Εξωσχολική θερινή προετοιμασία μαθητών Δημοτικού: μία νέα τάση της Σκιώδους Εκπαίδευσης

Γιώργος Γιαννίκος, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, ggpir@windowsslive.com

Ο όρος «Σκιώδης Εκπαίδευση» περιγράφει το παγκόσμιο εκπαιδευτικό και κοινωνικό φαινόμενο παροχής εξωσχολικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε μαθητές όλων των βαθμίδων (Bray, 2013). Στην Ελλάδα, σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η Σκιώδης Εκπαίδευση λαμβάνει κυρίως τη μορφή οργανωμένων μαθημάτων σε δομές μη τυπικής εκπαίδευσης (Κέντρα Μελέτης ή ΚΔΑΠ) ή της κατ' οίκον διδασκαλίας (ιδιαίτερα μαθήματα). Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας έχει αναδυθεί μία νέα τάση του φαινομένου, εκείνη της θερινής εξωσχολικής διδασκαλίας, που αποσκοπεί στην προετοιμασία μαθητών Δημοτικού για την επόμενη σχολική χρονιά ή την κάλυψη μαθησιακών κενών από προηγούμενες τάξεις. Η παρούσα έρευνα εκκινεί τη συλλογιστική της από την εντατικοποίηση της τάσης αυτής και έχει ως στόχο να σκιαγραφήσει όψεις, διαστάσεις και συνέπειες του φαινομένου. Για τις ανάγκες της έρευνας έχουν μελετηθεί 25 διαφημιστικές καταχωρήσεις και δημοσιεύσεις στο διαδίκτυο από Κέντρα Μελέτης και ΚΔΑΠ από διάφορες περιοχές της χώρας. Η επεξεργασία του υλικού στηρίζεται στην ποιοτική μέθοδο της Θεματικής Ανάλυσης και επικουρικά επιστρατεύεται η προσέγγιση της Ανάλυσης Λόγου. Από τη μελέτη και επεξεργασία των δεδομένων διαπιστώνεται ότι τα Κέντρα Μελέτης και τα ΚΔΑΠ αποτελούν τις βασικές δομές Σκιώδους Εκπαίδευσης, οι οποίες προσφέρουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες θερινής προετοιμασίας, πολλές φορές σε συνδυασμό με άλλες δημιουργικές δραστηριότητες. Τα μαθήματα αυτά αφορούν παιδιά όλων των τάξεων του Δημοτικού και λαμβάνουν χώρα μετά το κλείσιμο των σχολείων τον Ιούνιο. Τέλος, μέσω της παροχής τέτοιων υπηρεσιών η εκπαιδευτική διαδικασία επεκτείνεται καθόλη τη διάρκεια του έτους, ενώ παράλληλα οι δομές μη τυπικής εκπαίδευσης διευρύνουν τον κύκλο εργασιών τους και τη «νεκρή περίοδο» των θερινών διακοπών.

Λέξεις-κλειδιά: Σκιώδης Εκπαίδευση, Θερινή προετοιμασία, Κέντρα Μελέτης, ΚΔΑΠ

Βιβλιογραφία

Bray, M. (2013). Shadow Education: Comparative Perspectives on the Expansion and Implications of Private Supplementary Tutoring. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 77, 412-420. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.03.096

Ζωή Καραμπίνη, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, zoikarabini@gmail.com

Η μελέτη επιχειρεί μια διεπιστημονική συνομιλία ανάμεσα στις κριτικές θεωρίες της χωρικής και κοινωνικής δικαιοσύνης (Young, 1990· Harvey, 2009· Soja, 2010), τη Νέα Κοινωνιολογία της Παιδικής Ηλικίας (Jenks, 1996· James και Prout, 1997), τις Γεωγραφίες των Παιδιών (Holloway και Valentine, 2000· Christensen και James, 2000) και τη μελέτη της Καθημερινής Ζωής (Lefebvre, 1991), από την οποία προκύπτουν θεωρητικές συγκλίσεις και τομές. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα συζητά πάνω στην έννοια της διαφοράς, την κοινωνική δράση, τη μετατόπιση της εστίασης από τα αποτελέσματα στις διαδικασίες που παράγουν τη (μη) δικαιοσύνη και τη σημασία του χώρου στην κοινωνική έρευνα για την παιδική ηλικία και τη δικαιοσύνη. Το κεντρικό επιχείρημα της μελέτης είναι ότι καθημερινές πρακτικές των παιδιών στην πόλη μπορούν να λειτουργήσουν ως οδηγός για την αναζήτηση της χωρικής δικαιοσύνης, φέρνοντας στο προσκήνιο τα παιδιά και την παιδική ηλικία. Με βάση τα πορίσματα μιας πρόσφατης εθνογραφικής έρευνας με παιδιά ηλικίας 7-12 ετών στην Αθήνα, η εισήγηση επεξεργάζεται το παιδικό παιχνίδι ως μια καθημερινή πρακτική των παιδιών και αναδεικνύει τρεις πτυχές του: την παραγωγή χώρων της παιδικής ηλικίας, την εφεύρεση χώρων διαπραγμάτευσης μεταξύ παιδιών-ενηλίκων και την αποκάλυψη των χωρικών συνδέσεων που υποδεικνύουν εναλλακτικούς τρόπους συνύπαρξης στον κοινωνικό κόσμο. Η εργασία καταλήγει ότι η διεκδίκηση των παιδιών για χωρική δικαιοσύνη αναβιώνει το δικαίωμά τους στην πόλη (Καραμπίνη, 2024), ένα σύνθετο πολιτικό έργο (Lefebvre, 2007) που συνδέει τη χωρική δικαιοσύνη με το «εδώ και τώρα» της παιδικής ηλικίας.

Λέξεις-κλειδιά: Χωρική Δικαιοσύνη, Παιδική Ηλικία, Ριζοσπαστική Γεωγραφία. Διεπιστημονικότητα

Βιβλιογραφία

Christensen P και James A (2000) *Research with Children: Perspectives and Practices*. London and New York: Falmer Press.

Harvey D (2009) *Social Justice and the City*. Athens, Georgia: University of Georgia Press.

Holloway SL και Valentine G (2000) *Children's geographies: Playing, living, learning*. London and New York: Routledge

James A και James Prout A (1997) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (2nd ed) London: Falmer Press.

Jenks C (1996) *Childhood*. London and New York: Routledge

Καραμπίνη Ζ (2024) Υφαίνοντας τόπους της παιδικής ηλικίας στην πόλη. Στο: Μίχα Ε (επιμ.) *Για μια χωρική ματιά στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 213-242

Lefebvre H (1991) *Critique of Everyday Life*. Volume 1. London: Verso.

Lefebvre H (2007) *Δικαίωμα στην πόλη. Χώρος και πολιτική*. Αθήνα: Κουκίδα

SojaEW (2010) *SeekingSpatialJustice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Young IM (1990) *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press

Διαχείριση ελεύθερου χρόνου οικογένειας: Επηρεάζει τη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων;

Μαρίνα Λουάρη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mlouari@uth.gr

Ελεύθερος χρόνος της οικογένειας είναι ο χρόνος των μελών που δαπανάται σε από κοινού επιλεγμένες δραστηριότητες. Υποστηρίζεται ότι συντελεί στην ανάπτυξη της αμοιβαιότητας, στην προώθηση της επικοινωνίας και στη γλωσσική εξέλιξη των παιδιών. Παρόλα αυτά, ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχει επηρεάσει σημαντικά τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των ατόμων κάθε ηλικίας. Έρευνες από την προηγούμενη δεκαετία επισημαίνουν αυτή την αλλαγή και αναφέρουν ότι η κύρια απασχόληση των ατόμων κατά τον ελεύθερο χρόνο απορρέει από μια οθόνη. Η εκπαίδευση των ατόμων στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου αποτελεί πραγματική πρόκληση καθώς λάθος επιλογές μπορεί να επηρεάσουν την ανάπτυξη του παιδιού και ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικός. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα σκοπός της παρούσας πιλοτικής μελέτης ήταν η διερεύνηση των συνηθειών ελεύθερου χρόνου της οικογένειας και αν αυτές τελικά μπορεί να επηρεάσουν τη γλωσσική εξέλιξη των νηπίων. Στόχος ήταν αρχικά η συλλογή γενικών πληροφοριών οι οποίες στη συνέχεια θα αξιοποιηθούν για την εις βάθος μελέτη του θέματος. Συμμετείχαν 30 γονείς (Μ.Ο. ηλικίας 25-30) και μητρική γλώσσα την ελληνική, των οποίων τα παιδιά (22 αγόρια και 8 κορίτσια) είχαν διαγνωστεί με προβλήματα λόγου και ομιλίας. Τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν μέσω κοινών συνεντεύξεων των δύο γονιών. Σχεδιάστηκε ένα ερωτηματολόγιο με ημι-δομημένες ερωτήσεις και χρησιμοποιήθηκαν βολιδοσκοπήσεις για τη συγκέντρωση περισσότερων στοιχείων. Μέσω της θεματικής ανάλυσης προέκυψαν τέσσερις κατηγορίες: απουσία κοινών δραστηριοτήτων – παρακολούθηση παιδικών εκπομπών – επίσκεψη σε παιδότοπο/παιδική χαρά-αθλητικές δραστηριότητες. Γενικότερα, αναφέρθηκε από τους γονείς ότι σπανίως κάνουν κάτι από κοινού με τα παιδιά τους τα οποία συνήθως απασχολούνται είτε με συνομήλικα παιδιά είτε μόνα τους.

Λέξεις-κλειδιά: ελεύθερος χρόνος, οικογένεια, νήπια

Από το «παιδί-βασιλιά» στον «έφηβο-δικτάτορα»

Αντιγόνη-Άλμπα Παπακωνσταντίνου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο
Αθηνών, aparakonst@eds.uoa.gr

Ο όρος «παιδί-βασιλιάς» εισέρχεται στην επιστημονική έρευνα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 (Lemieux, 2011) και σηματοδοτεί την αντίληψη, την ανατροφή και την αντιμετώπιση του παιδιού ως οντότητα ξεχωριστή, ιδιαίτερη και συνεπώς πολύτιμη, εύθραυστη και χρήζουσα ειδικής μεταχείρισης. «Το παιδί βασιλιάς είναι εξ ορισμού μοναδικό, διαφορετικά δεν θα ήταν βασιλιάς» (Cadmessus, 1998:97). Η μελέτη του φαινομένου απασχολεί, έκτοτε, κατά κύριο λόγο, την επιστήμη της ψυχολογίας και επικεντρώνεται κυρίως στη θέση που καταλαμβάνει το παιδί-βασιλιάς μέσα στην οικογένεια, στις συνέπειες που έχει η ύπαρξη του παιδιού-βασιλιά για το οικογενειακό κύτταρο, στους τρόπους υποστήριξης των οικογενειών και στη θεραπευτική αντιμετώπιση συμπεριφορών που εμποδίζουν την ομαλή κοινωνική ένταξη του παιδιού και δυσχεραίνουν τις αλληλεπιδράσεις του με τους άλλους (Frioux, 2019; Hayez, 2020; Bouville, 2019). Η παρούσα ανακοίνωση, υιοθετώντας ένα κοινωνιολογικό πρίσμα, επιχειρεί να προσεγγίσει το φαινόμενο του παιδιού-βασιλιά χρησιμοποιώντας κοινωνιολογικούς όρους και θεωρητικές παραδοχές και τοποθετώντας το φαινόμενο αυτό στο ευρύτερο κοινωνικό συγκείμενο. Αρχικά, καθίστανται σαφείς οι κοινωνιολογικές διαστάσεις του όρου και έπειτα προσδιορίζονται οι κοινωνικές παράμετροι, που συντελούν στη διαμόρφωση και υιοθέτησή του ως πρακτική αγωγής από τους δρώντες ενήλικες. Τέλος, η ανακοίνωση εστιάζει στην εφηβική ηλικία και επιδιώκει να ερμηνεύσει με κοινωνιολογικούς και αντιπαραβαλλόμενους πολιτικούς όρους τις συμπεριφορές των εφήβων, οι οποίες κατ' ουσία καθρεφτίζουν την εξέλιξη του παιδιού-βασιλιά σε έφηβο-τύραννο ή προτιμότερα σε έφηβο-δικτάτορα.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδί-βασιλιάς, έφηβος-τύραννος, έφηβος-δικτάτορας, παιδική ηλικία, εφηβική ηλικία

Αναδυόμενες προσεγγίσεις στην εργοθεραπεία: Η επίδραση των αισθητηριακών περιβαλλόντων στη σχολική ενσωμάτωση μαθητών με νευροαναπτυξιακές διαταραχές

Μυρτώ Πατάγια Μπακαράκη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής,
mbakaraki@uniwa.gr

Παναγιώτης Γιαννακός, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
giannakos1986@hotmail.com

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην ανάλυση του ρόλου των εργοθεραπευτικών παρεμβάσεων στον σχεδιασμό αισθητηριακών περιβαλλόντων και στην επίδραση αυτών στη σχολική ενσωμάτωση μαθητών με νευροαναπτυξιακές διαταραχές, όπως ο αυτισμός και η ΔΕΠ-Υ. Οι μαθητές με αυτές τις διαταραχές συχνά παρουσιάζουν δυσκολίες στην επεξεργασία και την ανάλυση αισθητηριακών πληροφοριών, γεγονός που έχει σημαντικές συνέπειες στην ακαδημαϊκή και κοινωνική τους συμμετοχή. Η βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι οι μαθητές με αυτισμό και ΔΕΠ-Υ συχνά εκδηλώνουν διαταραχές στην αισθητηριακή επεξεργασία, επηρεάζοντας αρνητικά την ακαδημαϊκή και κοινωνική τους συμπεριφορά. Η δημιουργία αισθητηριακά φιλικών σχολικών περιβαλλόντων είναι κρίσιμη, καθώς μπορεί να βελτιώσει τις ακαδημαϊκές επιδόσεις και να ενισχύσει την κοινωνική συμμετοχή των μαθητών. Παρεμβάσεις όπως η «Αισθητηριακή Διατροφή» και η στρατηγική της περιβαλλοντικής διαμόρφωσης έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές στη βελτίωση της εκπαιδευτικής εμπειρίας των μαθητών. Η εργασία θα παρουσιαστεί ως βιβλιογραφική ανασκόπηση, εστιάζοντας σε υφιστάμενες μελέτες που εξετάζουν τη σύνδεση μεταξύ των αισθητηριακών περιβαλλόντων και της ενσωμάτωσης των μαθητών με νευροαναπτυξιακές διαταραχές. Οι πηγές θα περιλαμβάνουν επιστημονικά άρθρα, ανασκοπήσεις και μελέτες περίπτωσης, που αναδεικνύουν τις καλές πρακτικές και τις προτάσεις για μελλοντικές παρεμβάσεις. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την ανάγκη για στοχευμένες εργοθεραπευτικές παρεμβάσεις που να ενισχύουν τη σχολική ενσωμάτωση και την κοινωνική συμμετοχή. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων υποδεικνύει τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και εργοθεραπευτών στη διαμόρφωση ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος για όλους τους μαθητές, με στόχο τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων.

Λέξεις-κλειδιά: Εργοθεραπεία, αισθητηριακή ρύθμιση, κοινωνική ενσωμάτωση, νευροαναπτυξιακές διαταραχές, εκπαιδευτική πολιτική

Εργασία με Νέους στην εκπαίδευση: Διαδρομές προς τη βιωσιμότητα, την ευημερία και τις δημοκρατικές σχολικές κοινότητες

Γιάννης Πechτελίδης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, pechtelidis@uth.gr

Στέλιος Πανταζίδης, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος, spantazidis@uth.gr

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις δυνατότητες ενσωμάτωσης της εργασίας με τους/τις νέους/ες στα εκπαιδευτικά πλαίσια, εξετάζοντας τη βιωσιμότητα και τη σκοπιμότητά της ως στρατηγική για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων στα σχολεία. Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα της εφαρμογής επιλεγμένων καλών πρακτικών σε τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες (Ελλάδα, Φινλανδία, Εσθονία και Πορτογαλία), καθώς και τις δηλώσεις των εργαζομένων με τους νέους/ες (youthworkers) και των εκπαιδευτικών που τις εφάρμοσαν στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου YWIS (Erasmus+). Μέσω τεσσάρων βασικών ερευνητικών ερωτημάτων, η μελέτη διερευνά κατά πόσο η εργασία με τους νέους/ες μπορεί (1) να ενισχύσει την κοινότητα μέσα στα σχολεία, (2) να συμβάλει σε ένα βιώσιμο μέλλον, (3) να ενισχύσει την ευημερία των νέων και (4) να εμβαθύνει τις δημοκρατικές πρακτικές στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Χρησιμοποιώντας μια μικτή μεθοδολογική προσέγγιση, η έρευνα αυτή βασίζεται σε μελέτες περιπτώσεων και συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς και εργαζόμενους/ες με τη νεολαία, για να αποκαλύψει τις επιπτώσεις της εργασίας για τους/τις νέους/ες στην προώθηση σχολικών κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς, με δέσμευση και ανθεκτικότητα. Τα προκαταρκτικά ευρήματα υποδηλώνουν ότι η εργασία με τους/τις νέους/ες μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση μιας συνεργατικής κουλτούρας στα σχολεία, στην υποστήριξη της ολιστικής ανάπτυξης των νέων και στην ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες. Ωστόσο, η επίτευξη αυτών των αποτελεσμάτων με βιώσιμο τρόπο απαιτεί συστημική υποστήριξη, επαρκείς πόρους και αλλαγή των εκπαιδευτικών προτύπων. Η εργασία αυτή αναδεικνύει αξιοποιήσιμες ιδέες για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους εκπαιδευτικούς και τους επαγγελματίες που επιδιώκουν να ενσωματώσουν την εργασία με τις/τους νέους/ες στην εκπαίδευση για ένα πιο περιεκτικό και βιώσιμο μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Νεότητα, Εργασία με Νέους, Εκπαίδευση

Ο συστηματικός χαρακτήρας μιας μη συστηματικής διαδικασίας; Παιχνίδι και εκπαίδευση στον Λεβ Βιγκότσκι

Νίκος Φωλίνας, Πολυτεχνείο Κρήτης, nfolinas@tuc.gr

Ένα από τα βασικά στοιχεία του ερευνητικού έργου του Σοβιετικού ψυχολόγου Λεβ Βιγκότσκι αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά στην προσχολική ηλικία αφενός έχουν ήδη αφομοιώσει εσωτερικά τον κοινωνικό χαρακτήρα του ανθρώπινου όντος αφετέρου μπορούν να αναπτύξουν την κοινωνικοποίησή τους ως ατομικοί δρώντες. Αυτές οι επεξεργασίες, που αναπτύσσονται στο έργο *Σκέψη και Γλώσσα*, έχουν ως στόχο να αναδείξουν ότι, παρά τον φαινομενικά ατομικιστικό χαρακτήρα της ανάπτυξης του ανθρώπου στην προσχολική ηλικία, ο τελευταίος αναπτύσσεται, καθοριστικά, υπό κοινωνικό πρίσμα και ατομικά, σε δεύτερο επίπεδο. Σε αυτή την κατεύθυνση εντάσσεται η διαδικασία προσχολικής εκπαίδευσης, η οποία ενώ συμβάλει στην κοινωνικοποίηση, την ίδια στιγμή έχει ήδη προϋποθέσει την κοινωνικοποίηση που έχει συντελεστεί στο νεαρό άτομο. Η εν λόγω κοινωνικοποίηση ως εσωτερίκευση των κοινωνικών διαδικασιών, που προϋποτίθεται, εντοπίζεται στην έννοια του παιχνιδιού, το οποίο ειδικότερα χαρακτηρίζει την προπαίδευση του παιδιού διττά: τόσο ως πηγή της ανάπτυξης του παιδιού όσο και ως μορφή νοηματοδότησης του κόσμου. Υπόθεση αυτής της εισήγησης είναι ότι τόσο η (προσχολική) εκπαίδευση όσο και το παιχνίδι έχουν ως κοινό παρονομαστή την έννοια του συστήματος διδασκαλίας: από τη μία και θεσμικά πλέον είναι κατοχυρωμένο ένα αναγκαίο σύστημα εκπαίδευσης, με τις όποιες, αλλά σαφείς, διαφοροποιήσεις κατά περίπτωση. Από την άλλη είναι αιτούμενο να φανεί με ποιον τρόπο το παιχνίδι είναι συστηματικό. Υπό αυτό το πρίσμα θα εξηγήσω τι εννοεί ο Βιγκότσκι όταν αναφέρεται στην έννοια του συστήματος, τι εννοεί όταν αναφέρεται στο παιχνίδι και με ποιον τρόπο αυτές οι δύο διαδικασίες συμπλέουν για τη διαμόρφωση μιας συστηματικής έννοιας εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: Παιχνίδι, Σύστημα, Προσχολική Ηλικία, Κοινωνικοποίηση

Το κοινωνικό κύρος των νηπιαγωγών και της προσχολικής εκπαίδευσης στην Κύπρο

Ελένη Χριστοδούλου, Εκπαίδευση

Βασίλειος Οικονομίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, vasoikon@yahoo.com

Θεόδωρος Ελευθεράκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της κοινωνικής θέσης και της αναγνώρισης της νηπιαγωγού και της προσχολικής εκπαίδευσης στην Κύπρο, δεδομένου ότι αποτελεί ένα ζήτημα που παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον. Η κοινωνική αναγνώριση και αποδοχή του επαγγέλματος και του ρόλου της νηπιαγωγού διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για την επαγγελματική της ικανοποίηση και επηρεάζουν τα κίνητρα για την περαιτέρω επαγγελματική ανάπτυξή της, καθώς και την ποιότητα του παιδαγωγικού έργου. Στη συγκεκριμένη έρευνα προσεγγίζουμε το κοινωνικό κύρος των νηπιαγωγών και της προσχολικής εκπαίδευσης στην Κύπρο με ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου που απευθύνεται σε νηπιαγωγούς της κυπριακής δημόσιας εκπαίδευσης. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η παιδαγωγική προσφορά και το έργο των νηπιαγωγών θεωρούνται υποβαθμισμένα, ενώ το επάγγελμά τους διαθέτει μειωμένο κύρος και αποδοχή. Τα αποτελέσματα συγκρίνονται με αντίστοιχες έρευνες που έχουν διεξαχθεί στην Ελλάδα, ενώ, παράλληλα, εξετάζονται οι απόψεις σχετικά με την προσέγγιση που υιοθετούν έναντι της νηπιαγωγού και της προσχολικής εκπαίδευσης γονείς με διαφορετικά δημογραφικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά. Μετά τους περιορισμούς της γενίκευσης των συμπερασμάτων της έρευνας κατατίθενται προτάσεις τόσο για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος όσο και για την άνοδο του κύρους της προσχολικής εκπαίδευσης και του επαγγέλματος της νηπιαγωγού στην κυπριακή κοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνικό κύρος, προσχολική εκπαίδευση, νηπιαγωγός

Ενότητα 8: Εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε δημοκρατικές πρακτικές

Τραγουδώντας για το Ολοκαύτωμα και τη σφαγή του Διστόμου: Κριτικές αναγνώσεις της ιστορίας και του τραύματος μέσω της χορωδιακής μουσικής

Αντώνης Βερβέρης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ververis@uoi.gr

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται δύο εκπαιδευτικές-καλλιτεχνικές δράσεις που πραγματοποιήθηκαν από χορωδία Τμήματος Μουσικών Σπουδών περιφερειακού πανεπιστημίου. Οι εν λόγω δράσεις πραγματοποιήθηκαν με αφορμή δύο επετειακές εκδηλώσεις μνήμης, αφιερωμένες στην Εβραϊκή Κοινότητα Άρτας και τα 80 χρόνια από τη σφαγή του Διστόμου αντίστοιχα. Στην πρώτη περίπτωση, φοιτητές και φοιτήτριες μελέτησαν τον ρόλο της μουσικής, και ειδικότερα του χορωδιακού τραγουδιού, στα γκέτο, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, και τα κέντρα εξόντωσης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκαν έργα των Martin Rosenberg (1890-1942), Viktor Ullmann (1898-1944), Gideon Klein (1919-1945), καθώς και μελοποιημένοι στίχοι της ποιήτριας Lea Rudnitska (1916-1943), τα οποία οι δημιουργοί τους συνέθεσαν όντας κρατούμενοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου και βρήκαν τραγικό θάνατο. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε συνάντηση-συζήτηση των χορωδών με τον Ισραηλινό ανθρωπολόγο Nir Avieli ο οποίος προσέγγισε το Ολοκαύτωμα, και τη μνήμη του, με έναν αρκετά κριτικό και αντισυμβατικό τρόπο. Με αφορμή τη δεύτερη εκδήλωση, φοιτητές και φοιτήτριες μετέβησαν στο Δίστομο και αφού συνομίλησαν με κατοίκους και φορείς της περιοχής, επισκέφθηκαν το Μουσολείο Διστόμου όπου παρουσίασαν ένα σύντομο πρόγραμμα με τραγούδια για τα θύματα του ναζισμού. Στην παρούσα εισήγηση, εκτός από στοιχεία που αφορούν στις εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιήθηκαν, παρουσιάζονται δεδομένα ποιοτικού χαρακτήρα που προέκυψαν ύστερα από συζήτηση με μέλη της χορωδίας στο πλαίσιο ομάδων εστιασμένης συζήτησης (Focus Groups). Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία των δύο δράσεων στο να κατανοήσουν με κριτική διάθεση τα δύο υπό μελέτη ιστορικά γεγονότα, καθώς και το συλλογικό τραύμα που τα ακολούθησε. Τέλος, εξέφρασαν την επιθυμία να οργανώσουν οι ίδιοι παρόμοιες δράσεις ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί.

Λέξεις-κλειδιά: χορωδιακή μουσική, διαθεματικότητα, Ολοκαύτωμα, τραύμα

Εκπαίδευση εν υπηρεσία και υποψηφίων εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού

Μάριος Βρυωνίδης, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, m.vryonides@euc.ac.cy

Χάρις Ξιναρή, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, c.xinaris@euc.ac.cy

Γεωργία Σολομωνίδου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
ge.solomonidou@external.euc.ac.cy

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει ένα διακρατικό έργο μεγάλου βεληνεκούς με τη συνεργασία εταίρων από 7 ευρωπαϊκές χώρες, χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε). Το έργο επιλέχθηκε στα πλαίσια της πρόσκλησης 'Forward Looking' που περιλαμβάνεται στην 3^η προτεραιότητα της Ε.Ε. με θέμα 'Ψηφιακός αλφαριθμητισμός / αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης'. Το έργο με προϋπολογισμό €1,400,000 ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2023 και αναμένεται να ολοκληρωθεί το Νοέμβριο του 2026. Συντονίζεται από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου με 15 εταίρους (εκπαιδευτικά ιδρύματα, υπουργεία και πανεπιστήμια) από Κύπρο, Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ιταλία, Πολωνία και Βέλγιο. Το πρόγραμμα «Teachers 4.0 Digital Age: Tackling Disinformation and Promoting Digital Literacy through Education and Training in European Classrooms» έχει ως στόχο να παρέχει το πλαίσιο, τα εργαλεία και τα μέσα για να διασφαλίσει ότι οι εκπαιδευτικοί σε όλη την Ευρώπη υποστηρίζονται επαρκώς στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν ζητήματα παραπληροφόρησης και γενικότερης προώθησης του ψηφιακού γραμματισμού. Το έργο υλοποιείται σε τρία (3) επίπεδα:

- αρχική κατάρτιση εκπαιδευτικών, μέσω των *Παιδαγωγικών Τμημάτων έξι (6) ευρωπαϊκών πανεπιστημίων*,
- συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη εν υπηρεσία εκπαιδευτικών, μέσω των *φορέων επιμόρφωσης ενηλίκων/ εκπαιδευτικών*,
- χάραξη πολιτικής, με τη συμμετοχή των *υπουργείων Παιδείας και αρμόδιων αρχών*.

Στα πλαίσια του έργου θα προσφερθεί επιμόρφωση σε συνολικά δύο χιλιάδες εκατό (2.100) εκπαιδευτικούς (αρχικά) σε θέματα ψηφιακής παραπληροφόρησης για να μπορούν με τη σειρά τους να συμβάλουν συλλογικά στην εκπαίδευση των νέων να σκέφτονται κριτικά, να κάνουν ενημερωμένες επιλογές στο διαδίκτυο και να παραμένουν ασφαλείς από την παραπληροφόρηση που κατακλύζει τον ψηφιακό κόσμο. Στην παρουσίαση θα επιδειχθεί το αναλυτικό πρόγραμμα και το εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί καθώς και η μεθοδολογία προσφοράς της εκπαίδευσης τόσο με δια ζώσης όσο και με εξ αποστάσεως καινοτόμες διδακτικές μεθόδους.

Λέξεις-κλειδιά: ψηφιακός αλφαριθμητισμός, αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, κατάρτιση φοιτούντων εκπαιδευτικών, συνεχή επαγγελματική εκπαίδευση

Η επιρροή των κοινωνικοπολιτικών δράσεων στην προσωπική πρόοδο και στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Η περίπτωση των θεολόγων καθηγητών/τριών

Πολύκαρπος Καραμούζης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, pkaram@rhodes.aegean.gr

Σπυριδούλα Αθανασοπούλου-Κυπρίου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
kypriou@yahoo.com

Όπως αναδεικνύεται στη σχετική βιβλιογραφία, οι εκπαιδευτικοί αναπτύσσονται επαγγελματικά και καλλιεργούν δεξιότητες μέσα από τη συμμετοχή τους σε δράσεις κοινωνικοπολιτικού ενδιαφέροντος για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων που βοηθούν το σχολικό περιβάλλον και την κοινωνία, (Lieberman, 1996 και Μπαγάκης, 2012) δηλαδή μέσα από τη συμμετοχή τους στην κοινωνία των πολιτών. Δεδομένου ότι το μάθημα των Θρησκευτικών σε όλες τις βαθμίδες περιλαμβάνει στα προγράμματα σπουδών θεματικές που αναφέρονται στην προοπτική της αλλαγής του κόσμου και στοχεύουν στη «μεταμόρφωση» του ανθρώπου, ώστε να συναισθάνεται τον άλλον και να σέβεται το περιβάλλον, επιδιώκουμε να διερευνήσουμε αφενός την επίδραση του ίδιου του μαθήματος στους θεολόγους και αφετέρου το κατά πόσο και με ποιον τρόπο η προσωπική βιωμένη εμπειρία από τη συμμετοχή τους σε δράσεις κοινωνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος, επιδρά στην προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη και στον εκπαιδευτικό ρόλο τους. Σύμφωνα με μια πρόσφατη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας από τους Knowles κ.ά. (2018), οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών και η συμμετοχή τους στην κοινωνία των πολιτών δεν έχουν μελετηθεί αρκετά σε σχέση με τη συμπεριφορά τους στην τάξη και άρα με την επαγγελματική τους ανάπτυξη και την εκπαιδευτική πρακτική τους (Fullan & Hargreaves, Eds, 1992). Προκειμένου να ερευνήσουμε βιωμένη εμπειρία επιλέγουμε ποιοτική μέθοδο και μάλιστα την *Ερμηνευτική Φαινομενολογική Ανάλυση* (IPA) (Smith, Flower and Larkin, 2009) η οποία έχει σταδιακά αξιοποιηθεί στην εκπαιδευτική έρευνα επειδή μπορεί να εμβαθύνει στην κατανόηση της εμπειρίας των συμμετεχόντων. (Noon, 2018) Δεδομένου ότι και οι δύο ερευνητές έχουν εμπειρία βιωμένη, όντας εκπαιδευτικοί οι ίδιοι, για το θέμα που εξετάζουν, η εν λόγω μέθοδος δίνει τη δυνατότητα η εν λόγω εμπειρία να αξιοποιηθεί και στην ανάλυση. Τα αποτελέσματα που θα προκύψουν, θα είναι πρωτότυπα καθώς το πλεονέκτημα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι παράγει γνώση (Smith, Flower and Larkin, 2009).

Λέξεις-κλειδιά: Επαγγελματική ανάπτυξη, Κοινωνική δράση, Δημοκρατικές πρακτικές

Βιβλιογραφία

Fullan, M. & Hargreaves, A. (Eds) (1992). *Teacher Development and Educational Change*, London: Falmer Press.

Knowles, R. T. (2017). Teaching who you are: Connecting teachers' civic education ideology to instructional strategies. *Theory & Research in Social Education*, 46(1), 68–109. <https://doi.org/10.1080/00933104.2017.1356776>

Knowles, R. T., Torney-Purta, J., & Barber, C. (2018). Enhancing citizenship learning with international comparative research: Analyses of IEA civic education datasets. *Citizenship Teaching & Learning*, 13(1), 7–30.

Lieberman, A. (1996). Practices that support teacher development: transforming conceptions of professional learning, in: Mc Laughling, M. W. & Oberman, I. (Eds) *Teacher Learning: New policies, New Practices*, London: Teachers College Press, 185–200.

Μπαγάκης, Γ. (2012). *Θεσμοθετημένες και νέες μορφές επιμόρφωσης Προς αναζήτηση συνέργειας και καλών πρακτικών*. Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (ΟΕΠΕΚ) Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» ISBN 978-960-99912-8-5

Noon, Edward John. (2018). Interpretive Phenomenological Analysis: An Appropriate Methodology for Educational Research? *Journal of Perspectives in Applied Academic Practice* 6 (1), 75-83.

Smith, J.A., Flower, P και Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. London: Sage.

Από τη Θεωρία στην Πράξη: Χαρτογραφώντας τη Δημοκρατική Εκπαίδευση μέσα από τις Φωνές των Εκπαιδευτικών

Θωμάη Κόγια, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, thomikogia@gmail.com

Σουλτάνα Βαρελτζίδου, Αγωγή πρώιμης παιδικής ηλικίας, taninav@gmail.com

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις απόψεις και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ενσωμάτωση δημοκρατικών διαδικασιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ενίσχυση της δημοκρατίας στην εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων και κριτικής σκέψης. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Berliana, & Habiby, 2024; Menendez Alvarez-Hevia et al., 2023), οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τις δημοκρατικές πρακτικές ως απαραίτητες για την προώθηση της συμμετοχής των μαθητών, καλλιεργώντας δημοκρατικές αξίες και ενθαρρύνοντας τη δημιουργία μιας κουλτούρας χωρίς αποκλεισμούς. Στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν δημοκρατικές πρακτικές στην τάξη, σεβόμενοι την εκάστοτε ποικιλομορφία και ενθαρρύνοντας την ανοιχτή έκφραση των μαθητών, καθώς και να ανιχνευθούν τα εμπόδια που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν. Η έρευνα προσεγγίστηκε μεθοδολογικά, ποσοτικά. Δόθηκε ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου, βασισμένο σε κλίμακα Likert. Το δείγμα αποτέλεσαν 71 εκπαιδευτικοί από όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, οι οποίοι κλήθηκαν να αξιολογήσουν τις γνώσεις τους, τις στάσεις, τις πρακτικές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν όσον αφορά τις δημοκρατικές διαδικασίες στην τάξη. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας τον Σεπτέμβριο 2024 και η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση περιγραφικών στατιστικών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι σημαντικό ποσοστό των εκπαιδευτικών αναγνωρίζει τη σημασία των δημοκρατικών πρακτικών, αλλά η εφαρμογή τους είναι περιορισμένη λόγω έλλειψης χρόνου και πόρων. Παράλληλα, διαπιστώθηκε ενδιαφέρον για περαιτέρω επιμόρφωση σε θέματα δημοκρατικής διαχείρισης της τάξης. Τα συμπεράσματα υποδεικνύουν την ανάγκη για στοχευμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση της υποστήριξης που λαμβάνουν.

Λέξεις-κλειδιά: δημοκρατική εκπαίδευση, εκπαιδευτικοί, δημοκρατικές πρακτικές, επιμόρφωση

Βιβλιογραφία

- Berliana, R. P., & Habiby, W. N. (2024). Teacher perceptions and implementation of a democratic classroom atmosphere in elementary schools. *JurnalCakrawala Pendas*, 10(2), 318-335. <https://doi.org/10.31949/jcp.v10i2.8915>
- Menendez Alvarez-Hevia, D., Hidalgo, N., Cerrillo, R., & Lizana, I. (2023). Beyond liberal discourse: Teachers' conceptions of democracy and education in England and Spain. *Education, Citizenship and Social Justice*, 17461979231162066. <https://doi.org/10.1177/17461979231162066>

**Κοινωνική ενδυνάμωση σε πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον μέσω της
Παιδαγωγικής Φρενέ: Η Συνέλευση τάξης και σχολείου ως παράδειγμα
αυτοδιαχείρισης και ενεργούς πολιτειότητας στην Α΄ Δημοτικού**

Νάγια Κοκμοτού, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, nayakok@hotmail.gr

Η παρούσα πρόταση έχει σκοπό να αναδείξει το πώς οι αρχές και η φιλοσοφία της παιδαγωγικής Φρενέ μπορούν να συμβάλουν στην κοινωνική ενδυνάμωση και χειραφέτηση παιδιών σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα στοχεύοντας στη συμπεριληπτική συμβίωση, τον πλουραλισμό και την ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών. Βασικό όραμα της παιδαγωγικής Φρενέ είναι ο κοινωνικός ανασχηματισμός, ο οποίος επιτυγχάνεται μέσω της κοινωνικής ενδυνάμωσης και χειραφέτησης, ώστε να μπορέσει το κάθε άτομο να βρει τον ενεργό του ρόλο στην κοινωνία. Σύμφωνα με το παιδαγωγικό όραμα του Φρέιρε -το οποίο συγκλίνει με τη στόχευση των εφαρμογών του Φρενέ - στόχος της εκπαίδευσης είναι η παιδαγωγική πράξη να βοηθήσει εκεί που οι οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες έχουν σαν αποτέλεσμα ορισμένες κοινωνικές ομάδες να χάνουν τη φωνή τους και η παρούσα παρέμβαση θα επιχειρήσει να φωτίσει ακριβώς αυτό το σημείο. Ειδικότερα, μέσα από τη μεθοδολογία της συμμετοχικής έρευνας-δράσης, η ερευνήτρια εκπαιδευτικός θα μελετήσει την επίδραση της παιδαγωγικής Φρενέ σε μια πολυπολιτισμική τάξη Α΄ Δημοτικού σε ένα δημόσιο σχολείο του κέντρου της Αθήνας. Συγκεκριμένα, πρόκειται να μελετηθούν οι δυναμικές που δημιουργούνται τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο μέσα από ομαδοσυνεργατικές τεχνικές Φρενέ καθώς και τι είδους ενδυνάμωση μπορεί να επιφέρει η ανάληψη πρωτοβουλιών και η πρόσμιξη των διαφορετικών πολιτισμικών καταβολών εντός της σχολικής τάξης ήδη από την πρώτη Δημοτικού. Συγκεκριμένα, μέσα από την πρακτική εφαρμογή του Συμβουλίου Τάξης, το Τι Νέα, τα Ελεύθερα Κείμενα κ.ά. θα διερευνηθούν οι αλλαγές εντός του κοινωνικού συνόλου της τάξης στο επίπεδο της συνεργασίας, ανάληψης πρωτοβουλιών και χειραφέτησης αναδεικνύοντας τις πολυπολιτισμικές πτυχές αυτής της παρέμβασης.

Λέξεις-κλειδιά: Φρενέ, πολυπολιτισμικότητα, κοινωνική ενδυνάμωση, χειραφέτηση

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε διαπολιτισμικές πρακτικές: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Ελένη Κοροσίδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, ekorosidou@uowm.gr

Ελένη Γρίβα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, egriva@uowm.gr

Στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ο/ η εκπαιδευτικός καλείται να διαχειριστεί αλλά και να αξιοποιήσει τον πολιτισμικό πλουραλισμό που συναντάται στις σύγχρονες τάξεις. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, επιχειρείται η διδασκαλία και η μάθηση να θεμελιώνονται σε δημοκρατικές αξίες και δημοκρατικά πιστεύω, με απώτερο στόχο την καλλιέργεια ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην παρούσα εργασία αποτιμάται η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού και της εφαρμογής ενός επιμορφωτικού προγράμματος για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Το πρόγραμμα, το οποίο υλοποιήθηκε στη διάρκεια ενός σχολικού έτους, απευθύνονταν σε εκπαιδευτικούς Τάξεων Υποδοχής μίας εκπαιδευτικής περιφέρειας πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για τους σκοπούς του προγράμματος, δημιουργήθηκε πρωτότυπο έντυπο και ψηφιακό υλικό. Το υλικό, το οποίο διανεμήθηκε στις εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια εξ αποστάσεως επιμορφωτικών συναντήσεων, περιλάμβανε επιμορφωτικές διαλέξεις και μαθησιακές δραστηριότητες. Η ελληνική γλώσσα αποτέλεσε φορέα έκφρασης πολιτισμικών στοιχείων και αξιοποιήθηκε ως «εργαλείο» για την κατανόηση της διαφορετικότητας. Μέσα από την εφαρμογή δραστηριοτήτων κατανόησης και διαλόγου και την υιοθέτηση συνεργατικών μεθόδων διδασκαλίας, μοντελοποιήθηκε η χρήση στρατηγικών διαπολιτισμικής επικοινωνίας και τοποθετήθηκε έμφαση στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ευαισθησίας σε νέες καταστάσεις. Μέσα από την αξιολόγηση του προγράμματος, με ποιοτικά και ποσοτικά εργαλεία, καταδείχθηκε η αποτελεσματικότητα των προσεγγίσεων και των μεθόδων που υιοθετήθηκαν. Συγκεκριμένα, μέσα από την εφαρμογή των πιλοτικών δραστηριοτήτων η τάξη θεωρήθηκε χώρος συνεργασίας και συν-δημιουργίας, επιτυγχάνοντας τη συμβίωση πέρα από τα όρια της απλής συνύπαρξης στη σχολική κοινότητα.

Λέξεις-κλειδιά: επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διαπολιτισμική επικοινωνιακή ικανότητα, ελληνική ως δεύτερη, ψηφιακό περιβάλλον

Η εφαρμογή των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης: Δημιουργώντας σχολικές κοινότητες εμπιστοσύνης

Επαμεινώνδας Παναγόπουλος, Πανεπιστήμιο Πατρών,
epameinondaspanagopoulos@gmail.com

Βικτωρία Κονιδάρη Πανεπιστήμιο Πατρών, vickonidari@upatras.gr

Γεώργιος Μπέστιας, Πανεπιστήμιο Πατρών, gbestias@gmail.com

Ιωάννης Καμαριανός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η διερεύνηση της εφαρμογής πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης στη λειτουργία της σχολικής μονάδας. Γίνεται εστίαση στην εισαγωγή των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης στις σχολικές μονάδες και την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική. Η εμπιστοσύνη αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την αποτελεσματική λειτουργία των σχολείων, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της συνεργασίας, της επαγγελματικής ανάπτυξης και έχοντας αντίκτυπο στη μαθησιακή διαδικασία, όπως και στο παραγόμενο εκπαιδευτικό αγαθό. Η μεθοδολογική προσέγγιση της μελέτης υλοποιείται μέσω ποιοτικής προσέγγισης και της τεχνικής των focusgroups, στα οποία θα συμμετέχουν εκπαιδευτικοί και διευθυντές από σχολικές μονάδες, οι οποίες βρίσκονται στην Πάτρα, στα Ιωάννινα και στη Λευκάδα. Τα focusgroups επικεντρώνονται στην εμπειρία εφαρμογής των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης, τις προοπτικές, αλλά και τις προκλήσεις που αναδεικνύονται από την εφαρμογή των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εμπειρία των συμμετεχόντων/ουσών και στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων/ουσών σχετικά με τις αλλαγές που επιφέρει η εφαρμογή των πρωτοκόλλων εμπιστοσύνης στην καθημερινή ζωή στη σχολική μονάδα. Απώτερος σκοπός είναι η κατασκευή ενός οδηγού για μελλοντικές πολιτικές που προάγουν την εμπιστοσύνη και τη συνεργασία σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: πρωτόκολλα εμπιστοσύνης, εκπαιδευτικοί, διευθυντές, focusgroup

Εκπαίδευση μελλοντικών νηπιαγωγών σε δημοκρατικές και συμπεριληπτικές πρακτικές στην προσφυγική εκπαίδευση: Σχεδίαση και εφαρμογή προγράμματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Αναστάσιος Σιάτρας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, asiatras@uth.gr

Μάγδα Βίτσου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mvitsou@uth.gr

Στόχος της εργασίας είναι η ανάλυση παιδαγωγικών αντιλήψεων και πρακτικών μελλοντικών νηπιαγωγών στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε παιδαγωγικό πρόγραμμα για την υποστήριξη παιδιών προσχολικής ηλικίας σε νηπιαγωγείο που λειτουργούσε σε προσφυγική δομή στη Θεσσαλία. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023 και συμμετείχαν 12 φοιτήτριες/τές. Αρχικά, οι φοιτήτριες/ές απάντησαν σε δομημένο ερωτηματολόγιο σχετικά με τα κίνητρά τους για τη συμμετοχή σε πρόγραμμα που στοχεύει στην υποστήριξη παιδιών προσφύγων, καθώς και για την προηγούμενη εμπειρία που τυχόν είχαν με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Κατόπιν, συμμετείχαν σε πρόγραμμα εκπαίδευσης για την καλλιέργεια δημοκρατικών και συμπεριληπτικών πρακτικών διάρκειας 10 εβδομάδων. Σχεδίασαν και ανέπτυξαν δραστηριότητες για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων, βασισμένες σε θεματικές ενότητες του προγράμματος σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης (π.χ. Γλώσσα, Φυσικές Επιστήμες, Τέχνες). Μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων στο νηπιαγωγείο της προσφυγικής δομής, οι φοιτήτριες/τές συμπλήρωναν αναστοχαστικά ημερολόγια, βασισμένα σε εμπειρίες που ανέπτυξαν. Από την ανάλυση των δραστηριοτήτων και αναστοχαστικών ημερολογίων προκύπτει ότι οι μελλοντικές/οί νηπιαγωγοί εμπλέκονται σε αναστοχαστικές διαδικασίες, αναγνωρίζοντας τη σημασία ανάπτυξης δημοκρατικών και συμπεριληπτικών πρακτικών που αναφέρονται στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών παιδιών προσφύγων/ισσών. Επίσης, από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι οι φοιτήτριες/τές αναγνωρίζουν ως θετική για την επαγγελματική τους εξέλιξη, την εκπαίδευσή τους στον σχεδιασμό πολυπολιτισμικών δραστηριοτήτων για παιδιά προσχολικής ηλικίας με διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά υπόβαθρα. Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι αναδεικνύονται πτυχές της ενσωμάτωσης της κριτικής παιδαγωγικής στο πλαίσιο της αρχικής εκπαίδευσης μελλοντικών εκπαιδευτικών προσχολικής εκπαίδευσης για τον εμπλουτισμό των διδακτικών μεθοδολογιών με στόχο την κάλυψη αναγκών όλων των παιδιών, προωθώντας την κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα στην προσχολική εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση εκπαιδευτικών, Κριτική προσχολική εκπαίδευση, Προσφυγική εκπαίδευση, Αρχική εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Κοινωνική Συμμετοχή και Δικαιοσύνη από νεαρή ηλικία μέσω της Επιστήμης των Δεδομένων (Data Science) στο STEAM

Γεωργία Σολομωνίδου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
ge.solomonidou@external.euc.ac.cy

Μαρία Μελετίου Μαυροθέρη, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
m.mavrotheris@euc.ac.cy

Η παρούσα επιστημονική ανακοίνωση αφορά σε έργο μεγάλου βεληνεκούς εγκεκριμένο από το Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων (ΙΔΕΠ) της Κύπρου. Το παρόν εγκρίθηκε το 2023 ως ‘ERASMUS+ Βασικής Δράσης 2’, έχει χρηματοδοτηθεί με €400.000 για 30 μήνες, και συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 02.10.2023 - 01.04.2026. Το έργο ηγείται το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου ως συντονιστής και συνεργάτες το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Coláiste Mhuire Gan Smál της Ιρλανδίας, το Πανεπιστήμιο Westfaelische Wilhems-Muenster, της Γερμανίας καθώς και το Ιδιωτικό Σχολείο ‘The English School, Nicosia’ και το σχολείο La Salle-Buen Consejo της Ισπανίας. Το πρόγραμμα «Data Science Education in STEAM for Civic Engagement and Social Justice from the EarlyYears» (DataScEd4CiEn) έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός εννοιολογικού πλαισίου για τη συστηματική ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων στην επιστήμη των δεδομένων στα προγράμματα σπουδών STEAM για μαθητές/τριες 9-15 ετών. Παράλληλα, θα ενδυναμώσει τους εκπαιδευτικούς μέσω συνεργατικού σχεδιασμού για εφαρμογή στην τάξη σεναρίων STEAM με επίκεντρο τα δεδομένα (data). Κατά το παρόν συνέδριο, ο συνεργατικός σχεδιασμός θα έχει υλοποιηθεί καθιστώντας μας σε θέση να παρουσιάσουμε τα δεδομένα και τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών από την όλη διαδικασία. Ως κύριος μακροπρόθεσμος στόχος του έργου θεωρείται (μεταξύ άλλων) η κατάρτιση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας (9-12 ετών) και δευτεροβάθμιας, (12-15 ετών) σε εκπαίδευση STEAM για την εισαγωγή στην επιστήμη των δεδομένων με τρόπο που να προωθεί την εμπλοκή των μαθητών/τριών στην επίλυση σύνθετων κοινωνικών ζητημάτων με επίκεντρο τα δεδομένα. Το προαναφερθέν θα καταστεί εφικτό μέσω διαδραστικής πλατφόρμας ανοιχτής πρόσβασης και με το αναπτυχθέν υλικό να είναι διαθέσιμο σε 5 γλώσσες.

Λέξεις-κλειδιά: STEAM, Επιστήμη Δεδομένων (DataScience), Κοινωνική συμμετοχή

Ενότητα 9: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Βιώσιμη Ανάπτυξη – Αποανάπτυξη

Βιωσιμότητα και Αειφορία στα Νέα Προγράμματα Σπουδών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Γεώργιος Αμπατζίδης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, gampatzidis@uth.gr

Παρόλο που ο όρος «βιωσιμότητα/αειφορία» χρησιμοποιείται ευρέως στη σχετική βιβλιογραφία, δεν έχει οριστεί με τρόπο που να είναι αποδεκτός από όλους (Zapata-Barrero, 2017). Ένας ευρύτερα αποδεκτός ορισμός έχει διατυπωθεί από την Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και αναφέρει πως η επιδίωξη της βιωσιμότητας/αειφορίας σημαίνει τη δημιουργία και διατήρηση συνθηκών όπου άνθρωποι και φύση μπορούν να συνυπάρχουν σε αρμονία, υποστηρίζοντας τις γενιές που ζουν σήμερα και τις γενιές του μέλλοντος (Garren & Brinkmann, 2018). Η έννοια της βιωσιμότητας/αειφορίας άρχισε να απασχολεί τα Ηνωμένα Έθνη ήδη από τη δεκαετία του 1970 και σήμερα είναι σε ισχύ η Ατζέντα 2030 η οποία περιλαμβάνει 17 στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σημαντικό ρόλο στην προώθηση των 17 στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη διαδραματίζει η εκπαίδευση για την αειφορία η οποία αναβαθμίζει το σχολείο από ενεργό συστατικό της κοινωνίας σε εταίρο στη διαδικασία διαμόρφωσης ενός αειφόρου μέλλοντος (Γαβριλάκης, 2023). Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στη συγκεκριμένη μελέτη διερευνήθηκε η παρουσία των όρων «βιωσιμότητα» και «αειφορία» (και παράγωγων όρων) στα νέα προγράμματα σπουδών της βιολογίας, γεωλογίας-γεωγραφίας, φυσικής και χημείας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Φαίνεται πως οι όροι εμφανίζονται περιορισμένα (συνολικά 27 φορές), ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις η αναφορά γίνεται στις εισαγωγικές σελίδες των κειμένων των προγραμμάτων σπουδών, ενισχύοντας έτσι τη σημασία τους ως (α) στοιχείων του περιεχομένου των αντίστοιχων γνωστικών περιοχών, και (β) διδακτικών και μαθησιακών στόχων των αντίστοιχων μαθημάτων. Τα αποτελέσματα της διερεύνησης και η σημασία τους για την εκπαίδευση για την αειφορία συζητιούνται στο πλαίσιο της σχετικής βιβλιογραφίας.

Λέξεις-κλειδιά: αειφορία, βιωσιμότητα, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προγράμματα σπουδών

Βιβλιογραφία

- Γαβριλάκης Κ. (2023). Συνεργασία σχολείου και κοινότητας προς την αειφορία. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία*, 5(1), 218–233. <https://doi.org/10.12681/ees.35783>
- Garren, S. J., & Brinkmann, R. (2018). Sustainability Definitions, Historical Context, and Frameworks. In R. Brinkmann & S. J. Garren (Eds.), *The Palgrave Handbook of Sustainability: Case Studies and Practical Solutions* (pp. 1–18). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71389-2_1

Zapata-Barrero, R. (2017). Interculturalism in the post-multicultural debate: A defence. *Comparative Migration Studies*, 5, 14. <https://doi.org/10.1186/s40878-017-0057-z>

Εμπλουτίζοντας την Περιβαλλοντική και Αειφόρο Εκπαίδευση: Κριτικές προσεγγίσεις των βιώσιμων ενεργειακών μεταβάσεων (sustainable energy transitions)

Κώστας Βαττές, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
kvattes@uoa.phs.gr

Σήμερα, έχει αναγνωριστεί η σημασία των ενεργειακών μεταβάσεων στην Περιβαλλοντική και Αειφόρο Εκπαίδευση (ΠΑΕ) με απώτερο σκοπό την κατεύθυνση των κοινωνιών προς μια βιώσιμη ανάπτυξη (Castaneda–Garza and Valerio-Urena, 2023). Την ίδια στιγμή η σχετική βιβλιογραφία θέτει μόνο μερικώς ζητήματα ενεργειακών μεταβάσεων ως εκπαιδευτικές πρακτικές (Gladwin, Ellis, 2023). Εξάλλου, κατά κύριο λόγο ακολουθείται μια οικονομοκεντρική λογική, που κατανοεί το περιβάλλον αποκλειστικά σαν φυσικούς πόρους αναγκαίους για μελλοντική ανάπτυξη (Sauve et al, 2005). Η χρήση εννοιών και προσεγγίσεων από το διεπιστημονικό πεδίο των Βιώσιμων Μεταβάσεων (BM) – που κατανοεί ότι διάφορα τεχνολογικά δίκτυα όπως αυτά της ενέργειας διαμορφώνονται τόσο από τον κοινωνικό, όσο και από τον τεχνολογικό παράγοντα - μπορεί να εμπλουτίσει την ΠΑΕ. Σκοπός, της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση εννοιών του πεδίου όπως αυτές των κοινωνικο-τεχνολογικών συστημάτων και των κοινωνικο-τεχνολογικών μεταβάσεων (Kohler et al, 2019), που προσεγγίζουν κριτικά τις ενεργειακές μεταβάσεις, αναδεικνύουν τις κοινωνικές τους διαστάσεις, τονίζουν πιο περιβαλλοντικά και κοινωνικά βιώσιμες εκδοχές τους συμβάλλοντας σε γνώσεις που διευκολύνουν ένα δημοκρατικό/δίκαιο μέλλον και εμπλουτίζοντας έτσι την ΠΑΕ. Για την καλύτερη κατανόηση των παραπάνω παρουσιάζονται στιγμιότυπα από μελέτες περίπτωσης ενεργειακών μεταβάσεων. Μεθοδολογικά, οι παραπάνω έννοιες θα χρησιμοποιηθούν σαν εργαλεία που θα διευκολύνουν την εστίαση σε κοινωνικά θέματα (topics) που μελετώνται στις ενεργειακές μεταβάσεις, όπως αυτά της διακυβέρνησης τους, της σχέσης δύναμης μεταξύ των διαφορετικών δρώντων και του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών σε αυτές. Συμπερασματικά, θα τονιστούν οι κοινωνικές και τεχνολογικές διαστάσεις των ενεργειακών μεταβάσεων και θα γίνει προσπάθεια να αναδειχθεί η σημασία τους για την ΠΑΕ και τους εκπαιδευτικούς της τάξης.

Λέξεις-κλειδιά: βιώσιμες μεταβάσεις (sustainabilitytransitions), κοινωνικο-τεχνολογικά συστήματα (socio-technicalsystems), διακυβέρνηση (governance), ενεργειακή δημοκρατία (energydemocracy)

Βιβλιογραφία

Castañeda-Garza G. & Valerio-Ureña G., (2023) Energy literacy in elementary school textbooks in Mexico, *Environmental Education Research*, 29:3, 410-422, DOI: 10.1080/13504622.2022.2135687

Gladwin D. & Ellis N., (2023), Energy literacy: towards a conceptual framework for energy transition, *Environmental Education Research*, DOI: 0.1080/13504622.2023.2175794

Kohler, J., Geels, F.W., Kern, F., Markard, J., Wieczorek, A., Alkemade, F., Avelino, F., Bergek, A., Boons, F., Fünfschilling, L., Hess, D., Holtz, G., Hyysalo, S., Jenkins, K., Kivimaa, P., Martiskainen, M., McMeekin, A., Mühlemeier, M.S., Nykvist, B., Onsongo, E., Pel, B., Raven, R., Rohrer, H., Sand'én, B., Schot, J., Sovacool, B., Turnheim, B., Welch, D., Wells, P., 2019. An agenda for sustainability transitions research: state of the art and future directions. *Environ. Innov. Soc. Transit.* 31 (1), 1-32.

McKenzie, M., A. Bieler, and R. McNeil. 2015. "Education Policy Mobility: Reimagining Sustainability in Neoliberal times." *Environmental Education Research* 21 (3): 319–337

Sauvé, L., Brunelle, R., Berryman, T., 2005, Influence of the Globalized and Globalizing Sustainable Development Framework on National Policies Related to Environmental Education, Policy Futures in Education, vol.3, DOI:10.2304/pfie.2005.3.3.5

Sovacool B. K., Hess D.J., Amir S., Geels F. W., Hirsh R., Medina L.R., Miller C., Palavicino C.A., Phadke R., Ryghaug M., Schot J., Silvast A., Stephensk J., Stirling A., Turnheim B., van der Vleuten E., van Lenteo H., Yearley St., 2020, Sociotechnical agendas: Reviewing future directions for energy and climate research, *Energy Research & Social Science*, vol. 70, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101617>.

Περιβαλλοντικός ακτιβισμός και άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση

Αλέξανδρος Γεωργόπουλος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
ageorgop@nured.auth.gr

Κωνσταντίνος Γαβριλάκης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, cgav@uoi.gr

Η εργασία σκοπεύει να αποτυπώσει τη μη-βίαη άμεση δράση/αντίσταση (Sharp, 1973) ατόμων της Οικολογικής Κίνησης Θεσσαλονίκης, της ομάδας SOSε τα δέντρα και αντιεξουσιαστών που αντέδρασαν στις κοπές δέντρων. Πρόκειται για έκφραση άτυπης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Clover, 2002· Guevara et al., 2009· Φλογαΐτη κ.σ., 2013)-Εκπαίδευσης για την Αειφορική Ανάπτυξη (United Nations, 2015), εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών. Στόχοι: καταγραφή σκεπτικού, συναισθημάτων και θεωρητικών αναφορών της πράξης τους. Μεθοδολογική προσέγγιση—το δείγμα αποτελείται από τα 14 άτομα που συνελήφθησαν. Το εργαλείο συλλογής δεδομένων είναι ερωτηματολόγιο με ανοιχτές ερωτήσεις. Οι απαντήσεις θα αναλυθούν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης (Braun και Clarke, 2006). Σε μια δεύτερη φάση θα γίνουν και σύντομες συνεντεύξεις με κάποια από τα 14 άτομα, ώστε να καλυφθούν τυχόν κενά που έχουν προκύψει από την προηγούμενη ανάλυση των ερωτηματολογίων. Βασικά αποτελέσματα και συμπεράσματα

- Δεν φτάνει μόνο ο «πόλεμος» μέσα από τα socialmedia και τις παραστάσεις στο δημοτικό συμβούλιο, αλλά χρειάζονται και συμβολικές πράξεις.
- Ο δημόσιος χώρος ανήκει σε όλους/ες μας, έχουμε λόγο για ό,τι συμβαίνει εκεί
- Ναι μεν τα 41 δέντρα της πλατείας Αριστοτέλους κόπηκαν τελικά, αλλά «άνοιξε» το θέμα στην κοινή γνώμη της Θεσσαλονίκης.
- Υπερηφάνεια, χαρά, θυμός και φόβος ήταν τα κυρίαρχα συναισθήματα.
- «Αόρατη Επιτροπή», ÉliséeReclus, MurrayBookchin εμπνέουν την αντιεξουσιαστική ομάδα, ενώ Gandhi, DavidHarvey και η περιβαλλοντική δικαιοσύνη τα υπόλοιπα άτομα.

Λέξεις-κλειδιά: περιβαλλοντική εκπαίδευση, περιβαλλοντικός ακτιβισμός, μη βία, ποιότητα ζωής στην πόλη.

Βιβλιογραφία

- Φλογαΐτη, Ε., Λιαράκου, Γ., & Γαβριλάκης, Κ. (2013). Περιβαλλοντική εκπαίδευση ενηλίκων στο πλαίσιο της κοινότητας. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 28, 14–21.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Clover, D. (2002). Traversing the Gap: concientizacio´n, educative activism in environmental adult education, *Environmental Education Research*, 8(3), 315-323. <https://doi.org/10.1080/13504620220145465>
- Guevara, R., Whelan, J., & Flowers, R. (2009). Popular and informal environmental education: the need for more research in an" emerging" field of practice. *Report-*

Zeitschrift für Weiterbildungsforschung, 32(2), 35-50. <https://www.die-bonn.de/doks/report/2009-umweltbildung-01.pdf>

Sharp, G. (1973). *The politics of nonviolent action, part one: power and struggle*, Boston: Porter Sargent Publishers.

United Nations. (2015). The 17 Sustainable Development Goals, <https://sdgs.un.org/goals>

Η Φύση ως Ιδανική Αίθουσα Διδασκαλίας

Παναγιώτα Δραγατογιάννη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, padragat@sch.gr

Χρυσούλα Σεβδαλη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, xsevdali@gmail.com

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας για την καλλιέργεια πολιτών με περιβαλλοντική συνείδηση, προωθώντας τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στην παρούσα εργασία, αναλύεται η περιβαλλοντική ενότητα *"Nature as a Fantastic Classroom"*, ενός προγράμματος Erasmus+ σχολικής εκπαίδευσης, το οποίο εστίασε σε πρακτικές μεθόδους υπαίθριας διδασκαλίας στη Σουηδία. Σκοπός της εργασίας είναι να αναδείξει πώς η υπαίθρια εκπαίδευση μπορεί να προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και την περιβαλλοντική συνείδηση στους μαθητές. Εκπαιδευτικοί από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες συμμετείχαν σε δραστηριότητες όπως πεζοπορία, υπαίθρια μαγειρική, παιχνίδια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δημιουργία φυτολογίου και εργαστήρια φυσικών υλικών. Οι δράσεις αυτές στόχευαν στη βιωματική κατανόηση της φύσης και της υπεύθυνης χρήσης των φυσικών πόρων. Η έρευνα ακολούθησε ποιοτική μεθοδολογία, βασιζόμενη στη βιωματική μάθηση. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω ημερολογίων, συνεντεύξεων και παρατηρήσεων. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τη συνεργασία στην ύπαιθρο και τη σύνδεση της φύσης με τη βιωσιμότητα. Τα ευρήματα έδειξαν ότι η υπαίθρια εκπαίδευση ενισχύει την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, την ομαδικότητα και τις ηγετικές δεξιότητες. Οι εκπαιδευτικοί συνέταξαν καινοτόμες πρακτικές που συνδυάζουν τη φύση με τη διδασκαλία, με στόχο την ενδυνάμωση των μαθητών τους. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν την ανάγκη ένταξης υπαίθριων δραστηριοτήτων στα σχολεία, καλλιεργώντας έτσι πολίτες πιο συνειδητοποιημένους περιβαλλοντικά.

Λέξεις-κλειδιά: υπαίθρια εκπαίδευση, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, βιώσιμη ανάπτυξη

**Άγριες Παιδαγωγικές και Συμμετοχική Έρευνα Δράση: δύο προσεγγίσεις στην
υπηρεσία του Οικολογικού Εαυτού**

Ζωή Θεοδοσάκη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, z.theodosaki@hotmail.co.uk

Χρυσάνθη Αθανασίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
chrysanthiathanasiou21@gmail.com

Αντιγόνη Καρνεσιώτη-Σημαντήρα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
antigonikarnesioti@gmail.com

Στυλιανή Μανιφάβα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, el09920@uoi.gr

Ραφήλεια Ντούγια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, raphaelantougia@gmail.com

Ελένη Παῖλα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, lenapaila26@gmail.com

Γεωργία Παλληκαρίδου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, georgiapallis@gmail.com

Άννα Αύρα Πατσικά, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, annaavra2005@gmail.com

Άννα Τζήμα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, annatzma@gmail.com

Γεωργία Τσισμαλίδου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, georgiatsismal@gmail.com

Αλέξανδρος Γεωργόπουλος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
ageorgop@nured.auth.gr

Κώστας Γαβριλάκης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, cgav@uoi.gr

Στο πλαίσιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής με θέμα την ‘Αφύπνιση του Οικολογικού Εαυτού’, εφαρμόζεται Συμμετοχική Έρευνα-Δράση ως ερευνητική μέθοδος. Χαρακτηριστικά της μεθόδου: (α) έχει αφετηρία τη συγκρότηση κοινότητας ερευνητών/τριών με προσωπικό ενδιαφέρον για το θέμα (stakeholders) (Bradbury κ.ά., 2019), (β) καταργεί τη διχοτόμηση ερευνητή-ερευνούμενου χάριν μιας ισότιμης σχέσης συνερευνητριών-συνερευνόμενων (Kemmis κ.ά., 2014), (γ) παραδέχεται και αξιοποιεί τις υποκειμενικότητες (Herr & Anderson, 2015), (δ) στοχεύει στη βελτίωση ατόμων, κοινωνιών, οικοσυστημάτων (Reason, 1998). Η παρούσα έρευνα-δράση αξιοποιεί Άγριες Παιδαγωγικές θεωρήσεις: αναγνωρίζει τη φύση ως Συν-Διδάσκουσα, παραχωρεί ρόλο στο απροσδόκητο, έχοντας κατά νου την πολιτική διάσταση της εκπαιδευτικής πράξης (Jickling κ.ά., 2018). Εφαρμόζει εργαλεία και μεθόδους συναπόφασης με δυνατότητα αναπροσαρμογών βάσει των επιθυμιών, κύκλους αναστοχασμού σε κλίμα αποδοχής, σεβασμού, ασφάλειας και συμπερίληψης. Η ομάδα αυτοκατευθύνεται, συναιρώντας εκπαίδευση-δημοκρατία. Ερευνητική ομάδα αποτελούν φοιτήτριες του ΠΤΔΕ Ιωαννίνων, ενώ εισηγούσα ερευνήτρια είναι μέλος ΚΕΠΕΑ. Υπάρχουν δύο παρατηρητές με την ιδιότητα του κριτικού φίλου. Κατά τη διάρκεια 7 συμβιωτικών τριήμερων στη φύση, σε βάθος ενός έτους – μέσα από κύκλους δράσης-αναστοχασμού παιδαγωγικών πρακτικών ολιστικού τύπου (αισθητηριακής, συναισθηματικής, πνευματικής και γνωστικής διάστασης) - η ομάδα συνερευνητριών-συνερευνόμενων σκοπεύει να ανακαλύψει τρόπους αφύπνισης του Οικολογικού Εαυτού, κατ’ επέκταση να προτείνει τη βέλτιστη εκπαιδευτική πρακτική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων είναι η τήρηση

ημερολογίων και η ηχογράφηση των αναστοχαστικών ολομελειών, που θα αναλυθούν μέσω θεματικής ανάλυσης λόγου (Braun και Clarke, 2006). Συμπερασματικά, η συμμετοχική μεθοδολογία και οι Άγριες Παιδαγωγικές διαφαίνεται ότι διευκολύνουν:

- την εξερεύνηση των Οικολογικών Εαυτών.
- την εξερεύνηση ενός ανακαλυπτικού και συμμετοχικού μοντέλου μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: συμμετοχική έρευνα, οικολογικός εαυτός, αειφορία.

Βιβλιογραφία

- Bradbury, H., Waddell, S., O' Brien, K., Apgar, M., Teehankee, B., & Fazey, I. (2019). A call to Action Research for Transformations: The times demand it. *Action Research*, 17(1), 3–10. <https://doi.org/10.1177/1476750319829633>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Herr, K., & Anderson, G. L. (2015). *The action research dissertation: A guide for students and faculty* (2nd edition). SAGE.
- Jickling, B., Blenkinsop, S., Timmerman, N., & De Danann Sitka-Sage, M. (Επιμ.). (2018). *Wild Pedagogies*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90176-3>
- Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing Critical Participatory Action Research* (1st ed. 2014). Springer Singapore : Imprint: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-981-4560-67-2>
- Reason, P. (1998). Political, epistemological, ecological and spiritual dimensions of participation. *Studies in Cultures, Organizations and Societies*, 4(2), 147–167. <https://doi.org/10.1080/10245289808523509>

Περπατώντας στην πόλη, καλλιεργώντας περιβαλλοντική συνείδηση: ο ψυχογεωγραφικός περίπατος στην πρώτη παιδική ηλικία

Άννα Μαρία Καλή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, annamariakali4@gmail.com

Τριδα Τσεβρένη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, itsevreni@uth.gr

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη χρήση των ψυχογεωγραφικών περιπάτων ως εργαλείου βιωματικής μάθησης στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην πρώτη παιδική ηλικία. Με βάση τις αρχές της κριτικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (Λιαράκου & Φλογαΐτη, 2007), αναδεικνύεται η σημασία αυτών των περιπάτων στην ενδυνάμωση και χειραφέτηση των παιδιών και στην ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής τους στην περιβαλλοντική μάθηση. Ο ψυχογεωγραφικός περίπατος, όπως προτάθηκε από την Καταστασιακή Διεθνή (Ντεμπόρ, 1998), προσφέρει μια νέα οπτική στη διαμόρφωση της σχέσης μας με το αστικό περιβάλλον. Τα τελευταία χρόνια, οι πρακτικές της ψυχογεωγραφίας έχουν αρχίσει να ενσωματώνονται στην εκπαίδευση, κυρίως μέσω σεμιναρίων και εργαστηρίων στην ανώτατη εκπαίδευση (Bassett, 2004· Stehle, 2008· Parry, 2019). Ωστόσο, η εφαρμογή τους στην πρώτη παιδική ηλικία παραμένει περιορισμένη. Η χρήση του ψυχογεωγραφικού περιπάτου στην πρώτη παιδική ηλικία έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει τη συλλογικότητα, τη δημιουργικότητα, καθώς και την περιβαλλοντική και κοινωνική συνείδηση των παιδιών (Καλή, 2021). Συνδυάζοντας την κριτική περιβαλλοντική εκπαίδευση με την ψυχογεωγραφία, η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης και στην ενίσχυση της κριτικής συνειδητοποίησης. Προωθεί, επίσης, την ενεργό συμμετοχή των παιδιών στο αστικό περιβάλλον, παρέχοντας ευκαιρίες αυθεντικής μάθησης μέσω της ενσώματης εμπειρίας (Τσεβρένη & Καλή, 2021).

Λέξεις-κλειδιά: ψυχογεωγραφία, κριτική περιβαλλοντική εκπαίδευση, πρώτη παιδική ηλικία

Βιβλιογραφία

Bassett, K. (2004). Walking as an Aesthetic Practice and a Critical Tool: Some Psychogeographic Experiments. *Journal of Geography in Higher Education*, 28(3), 397-410, doi: 10.1080/0309826042000286965

Καλή, Α. Μ. (2021). Το ψυχογεωγραφικό παιχνίδι ως μέσο αλληλεπίδρασης και διερεύνησης στο αστικό περιβάλλον. Στο Α. Δημητρίου, Χ. Κάτση & Γ. Μαλανδράκης (Επιμ.), *4η Επιστημονική Συνάντηση Υποψηφίων Διδασκόντων-Διδακτορικών και Μεταπτυχιακών Φοιτητών – Φοιτητριών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Θεσσαλονίκη, 26-27 Ιουνίου 2021* (σ.34-37). Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.

Λιαράκου, Γ. & Φλογαΐτη, Ε. (2007). *Από την περιβαλλοντική εκπαίδευση στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη*. Αθήνα: Νήσος.

Ντεμπόρ, Γ. (1998). *Έκθεση περί της Κατασκευής Καταστάσεων*. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.

Parry, B. (2019). Peripatopolis – performance methods of the International Peripatetic Sculptors Society. In S. Davis & K. Snepvangers (Eds.), *Embodied and walking pedagogies engaging the visual domain: research, creation and practice* (pp. 143-163). Champaign, IL: Common Ground Research Networks. doi:10.18848/978-1-86335-132-4/CGP.

Stehle, M. (2008). PsychoGeography as Teaching Tool: Troubled Travels Through an Experimental First- Year Seminar. *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies*, 4(2). doi:10.5070/D442000626

Τσεβρένη, Ι. & Καλή, Α. Μ. (2021). Διερευνώντας τις δυνατότητες αξιοποίησης του ψυχογεωγραφικού παιχνιδιού στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό, Αθήνα 29-31 Οκτωβρίου 2021*. Ανάκτηση από: <https://conferencedu.weebly.com/>

Η Διερευνητική Μάθηση ως Εκπαιδευτική Πρακτική: Το μοντέλο Κοινοτήτων Μάθησης στην ανάπτυξη Ψηφιακών και Πράσινων Δεξιοτήτων Εκπαιδευτών Ενηλίκων

Αγγελική Μαντζούνη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,
aggelikimantzouni@gmail.com

Μαρία Λαϊνά, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο lainamelina@gmail.com

Ελένη Βαλλιανάτου-Βουτσινά, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,
evallianatou@outlook.com

Σαββατού Τσολακίδου, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,
stsolakidou@media.uoa.gr

Η εργασία εξετάζει τις αντιλήψεις και στάσεις των Εκπαιδευτών Ενηλίκων σχετικά με τις επαγγελματικές κοινότητες μάθησης, επικεντρωμένες στην ανάπτυξη ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων και την προσέγγιση θεμάτων αειφορίας και του ενεργού πολίτη. Ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει πώς οι Εκπαιδευτές Ενηλίκων αντιλαμβάνονται τη σημασία αυτών των θεμάτων και πώς τα προσεγγίζουν δημιουργώντας κοινότητες μάθησης για την ενίσχυση των ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων τους. Για τη μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος αξιοποιείται η ποσοτική έρευνα με ημιδομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθύνεται σε τυχαίο δείγμα Εκπαιδευτών Ενηλίκων μέσω των κοινωνικών δικτύων ή σε επιλεγμένες ομάδες Εκπαιδευτών. Στο επίκεντρο των προς διερεύνηση θεμάτων είναι η μεθοδολογία και οι τεχνικές εμπειρικής διερευνητικής μάθησης για τις ψηφιακές και πράσινες δεξιότητες ως προς τις θεματικές της αειφορίας και του ενεργού πολίτη. Για τη θεωρητική προσέγγιση αξιοποιείται το μοντέλο της Κοινότητας διερεύνησης (Community of Inquiry) που βασίζεται στις αναστοχαστικές φάσεις του Dewey (1993), της Ανδραγωγικής του Malcolm Knowles και σε προσεγγίσεις που εστιάζουν στις διαδικασίες συνεργατικής εποικοδόμησης γνώσεων σε δια ζώσης και διαδικτυακά περιβάλλοντα σχετικά με τους προαναφερθέντες άξονες. Η έρευνα καταδεικνύει τη συμβολή της συνεργατικής και αλληλεπιδραστικής δυναμικής, την αξία των επικοινωνιακών και ψηφιακών δεξιοτήτων στην κοινωνική διαμόρφωση των αξιών γύρω από την αειφορία και την ενεργό πολιτεότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακές και Πράσινες Δεξιότητες, Κοινότητες Μάθησης, Διερευνητική Μάθηση

Κατασκευή ερευνητικού εργαλείου για την αξιολόγηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα προστασίας θαλάσσιας βιοποικιλότητας και θαλάσσιων οικοσυστημάτων

Χαράλαμπος Μπαρμπαρούσης, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
chbarmparousis@gmail.com.

Παναγιώτης Τσίνας, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, tsinasp@gmail.com.

Δημήτριος Κλαουδάτος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, dklaoud@uth.gr

Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της βιόσφαιρας είναι οι ωκεανοί που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη και αποτελούν βασικό παράγοντα ρύθμισης του κλίματος. Η μεγαλύτερη απειλή για τους ωκεανούς προέρχεται από τις δραστηριότητες του ανθρώπου. Ο περιβαλλοντικός γραμματισμός αφορά στη συνεισφορά κάθε πολίτη και ειδικότερα -σε αυτή τη μελέτη- του εκπαιδευτικού σε αειφορικές προσεγγίσεις της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στην κατασκευή ερευνητικού εργαλείου για την αξιολόγηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα προστασίας θαλάσσιας βιοποικιλότητας και θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας συντάχθηκαν προτάσεις-θέματα που αφορούν στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απέναντι σε θέματα θαλάσσιας ρύπανσης. Στην έρευνά μας συμμετείχαν 435 εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από 25 έως και άνω των 56 ετών, οι οποίοι προέρχονται από ημερήσια γενικά λύκεια, επαγγελματικά λύκεια και γυμνάσια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλων των Περιφερειών της Ελλάδας. Αρχικά, διενεργήθηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση από την οποία προέκυψαν οι παρακάτω συνιστώσες: η προθυμία πληρωμής χρημάτων για την προστασία της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, ο πολιτικός καταναλωτισμός, οι σχολικές δράσεις που σχετίζονται με το θαλάσσιο οικοσύστημα, η ενεργή περιβαλλοντική Ιδιότητα του Πολίτη και η αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας σχετικά με την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Η παράλληλη ανάλυση επιβεβαίωσε την εξαγωγή των παραπάνω συνιστωσών. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση. Οι τιμές των δεικτών καλής προσαρμογής έδειξαν καλή προσαρμογή του μοντέλου στα δεδομένα μας. Τα ευρήματα αυτά συζητούνται με πρόσφατα διεθνή ερευνητικά δεδομένα.

Λέξεις-κλειδιά: προστασία θαλάσσιας βιοποικιλότητας, αντιλήψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατασκευή ερευνητικού εργαλείου

Η εκπαίδευση ως μηχανισμός προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της υπεύθυνης κατανάλωσης από την οπτική του φύλου και της κοινωνικής δικαιοσύνης

Βασιλική Πιλιόγκου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, vpiliogou@uowm.gr

Σοφία Τρομάρα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, s.tromara@gmail.com

Η εκπαίδευση, αποτελώντας πλέον όχι μόνο κοινό πανανθρώπινο αγαθό, αλλά και ένα δημόσιο εγχείρημα, επαναπροσεγγίζεται ως ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο (International Commission on the Futures of Education, 2021), καθώς έχει τη δυνατότητα μετασχηματισμού των αξιών και συμπεριφορών προς έναν πιο βιώσιμο τρόπο ζωής. Το παρόν κείμενο προσεγγίζει την κατανάλωση «γρήγορης μόδας», η οποία αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη μεταποιητική βιομηχανία (Papasolomou, 2023) με κέρδη 2,3 τρις δολάρια (Meie, 2021). Σε παγκόσμιο επίπεδο, θεωρείται ο δεύτερος κύριος παράγοντας περιβαλλοντικής ρύπανσης (UN, 2019) και μία από τις πιο μη-βιώσιμες βιομηχανίες (Vesterinen & Syrjälä, 2022), καθώς οι καταστρεπτικές της επιπτώσεις καταλήγουν σε περιβαλλοντική υποβάθμιση, υπερκαταναλωτισμό, παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έμφυλες (Vijayarasa & Liu, 2022) και παγκόσμιες οικονομικές ανισότητες, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες (Mandarić et al., 2022). Οι γυναίκες και τα παιδιά, πλήττονται δυσανάλογα από ακραία φτώχεια, επισφαλείς εργασιακές συνθήκες, έμφυλη βία και καταναγκαστική παιδική εργασία, καθώς αντιμετωπίζονται ως επικερδείς επιχειρηματικές ευκαιρίες (OECD, 2021). Ενδεικτικά, η Ελλάδα κατέχει την τρίτη θέση κατανάλωσης προϊόντων ένδυσης «γρήγορης μόδας» (Report Linker, 2024). Τα παιδιά κατέχουν έναν καίριο ρόλο στο συγκεκριμένο σύνθετο ζήτημα, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι οι απαιτήσεις τους για ένδυση είναι αυξημένες, λόγω της εντατικής τους σωματικής ανάπτυξης, ενώ ταυτόχρονα οι καταναλωτικές τους συνήθειες επηρεάζονται πρώιμα από τα ΜΜΕ και το Διαδίκτυο (Vladimirova et al., 2023). Το κείμενο καταλήγει σε προτάσεις για εκπαιδευτικές εφαρμογές για μαθητές/μαθήτριες Προσχολικής Εκπαίδευσης. Το Διαδίκτυο, οι κατασκευές, η ζωγραφική, η συζήτηση, η παιγνιώδης και ομαδοσυνεργατική μάθηση θα αποτελέσουν τα μέσα υλοποίησης των δραστηριοτήτων. Στόχος των δραστηριοτήτων είναι η ενίσχυση των περιβαλλοντικών γνώσεων, η κριτική ευαισθητοποίηση και η καλλιέργεια υπευθυνότητας στα παιδιά, τα οποία μαζί με τους γονείς τους μπορούν να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες καταναλωτικές συνήθειες (Thakker & Sun, 2023), ακολουθώντας τις παγκόσμιες προοπτικές για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνική δικαιοσύνη και την έμφυλη ισότητα.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση, βιώσιμη ανάπτυξη, γρήγορη μόδα, έμφυλη ισότητα, κοινωνική δικαιοσύνη

Βιβλιογραφία

- International Commission on the Futures of Education. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. UNESCO. <https://doi.org/10.54675/ASRB4722>
- Mandarić, D., Hunjet, A., & Vuković, D. (2022). The Impact of fashion brand sustainability on consumer purchasing decisions. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(4), 176. <https://doi.org/10.3390/jrfm15040176>
- Meie, L. (2021). *Synthesis report on United Nations system-wide initiatives related to fashion*. UN Alliance for SustainableFashion.
- OECD.(2021). *Gender and the environment: Building evidence and policies to achieve the SDGs*. OECD. <https://doi.org/10.1787/7ff96708-en>.
- Papasolomou, I., Melanthiou, Y., & Tsamouridis, A. (2023). The fast fashion vs environment debate: Consumers' level of awareness, feelings, and behaviour towards sustainability within the fast-fashion sector. *Journal of Marketing Communications*, 29(2), 191-209, DOI: 10.1080/13527266.2022.2154059
- Report Linker. (2024). *Europe apparel market overview 2024-2028*. ReportLinker.
- Thakker, A. M., & Sun, D. (2023). Sustainable development goals for textiles and fashion. *Environmental Science and Pollution Research*, 30, 101989–102009. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-29453-1>
- United Nations. (2019). *UN launches drive to highlight environmental cost of staying fashionable*. <https://news.un.org/en/story/2019/03/1035161>
- Vesterinen, E., & Syrjälä, H. (2022). Sustainable anti-consumption of clothing: A systematic literature review. *Cleaner and Responsible Consumption*, 5, 100061. <https://doi.org/10.1016/j.clrc.2022.100061>
- Vijayarasa, R, & Liu, M. (2022). Fast fashion for 2030: Using the pattern of the Sustainable Development Goals (SDGs) to cut a more gender-just fashion sector. *Business and Human Rights Journal*, 7(1), 45-66. doi:10.1017/bhj.2021.29
- Vladimirova, K., Henninger, C. E., Alosaimi, S. I., Brydges, T., Choopani, H., Hanlon, M., Iran, S., McCormick, H. & Zhou, S. (2023). Exploring the influence of social media on sustainable fashion consumption: A systematic literature review and future research agenda. *Journal of Global Fashion Marketing*, 15(2), 181–202. <https://doi.org/10.1080/20932685.2023.2237978>

**Γεφυρώνοντας το νέο αναλυτικό πρόγραμμα με τη φύση και την κοινότητα:
Σχεδιασμός, εφαρμογή και προκλήσεις**

Σταυρούλα Στούμπου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, stavroula00@yahoo.gr

Αικατερίνη Καραγιάννη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, aikkarag@gmail.com

Σκοπός της παρουσίας αυτής είναι η παρουσίαση του προγράμματος «Μάθημα στο δάσος και την κοινότητα», το οποίο εφαρμόζεται ως πρόγραμμα εκπαιδευτικής καινοτομίας στο πλαίσιο λειτουργίας των Πειραματικών Σχολείων, το σχολικό έτος 2024-2025. Ο σχεδιασμός του προγράμματος προβλέπει την πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας εκτός της σχολικής τάξης και εντός του τοπικού δασικού και περιαστικού χώρου, για 16 μαθητές/τριες της Δ' Δημοτικού. Σκοπός του προγράμματος είναι να αναδειχθεί η δυναμική της φύσης και της κοινότητας, ως εναλλακτικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, και να ενθαρρυνθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών και τοπικών κοινοτήτων, με σκοπό την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, κοινωνικής υπευθυνότητας και ενεργούς πολιτεότητας (Steiner, 1985; Gruenewald, 2008; Biesta, 2013; Bransby et al., 2021). Το περιαστικό δάσος και η κοινότητα λειτουργούν, όχι μόνο ως χώρος, αλλά και ως πηγή μάθησης, αναδεικνύοντας συνδέσεις με το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών μέσα από διαθεματικές και βιωματικές δραστηριότητες (Theobald & Curtiss, 2000). Στην παρούσα εργασία, θα αναδείξουμε τον σχεδιασμό του προγράμματος, ο οποίος ξεκίνησε με τη διερεύνηση των αναγκών των μαθητών και τη γνωριμία με το περιαστικό περιβάλλον, τη φύση και την κοινότητα και παράλληλα, θα παρουσιάσουμε τις συνδέσεις που πραγματοποιήθηκαν με θεματικές περιοχές από το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στα γνωστικά αντικείμενα της Γλώσσας, των Μαθηματικών και της Μελέτης Περιβάλλοντος κατά την εφαρμογή του προγράμματος. Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε πώς η αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών με τον τόπο τους, τους οδήγησε στην ανάληψη πρωτοβουλιών και τέλος, θα συζητήσουμε προκλήσεις και δυσκολίες που συναντήσαμε κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού και της εφαρμογής του προγράμματος.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, Παιδαγωγική της Φύσης, βιωματική μάθηση, τοπική κοινότητα

Βιβλιογραφία

- Biesta, G. J. J. (2013). *The beautiful risk of education*. Boulder, CO.: ParadigmPublishers.
- Bransby, Kath & Rawson, Martyn. (2021). *Waldorf Education for the Future: A framework for curriculum practice*. 10.13140/RG.2.2.22027.62249.
- Gruenewald, D. (2008). *The best of both worlds: a critical pedagogy of place*. *Environmental Education Research*, 14(3), 308-324.

Steiner, R. (1985 (1919)). *The Threefold Social Order and Educational Freedom* (E. BowenWedgewood & R. Mariott, Trans.) *The Renewal of the Social Organism* (pp. 70-76). Spring Valley, NY: Anthroposophic Press.

Theobald, P., & Curtiss, J. (2000). Communities as Curricula. *Forum for Applied Research and Public Policy*, 15(1),106.

<https://link.gale.com/apps/doc/A64457787/AONE?u=anon~b147cc1b&sid=googleScholar&xid=bd33af4a>

Ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης μέσω Εκτεταμένης Πραγματικότητας: Αειφορία και Ακτιβισμός στην Εκπαίδευση

Χαράλαμπος Συργιάννης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, c.syrgiannis@aegean.gr

Σταύρος Πιτσικάλης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, spitsikalis@aegean.gr

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας, καθιστώντας την περιβαλλοντική εκπαίδευση κεντρικό πυλώνα για την καλλιέργεια συνειδητοποιημένων και υπεύθυνων πολιτών. Οι σύγχρονες παιδαγωγικές πρακτικές αναζητούν καινοτόμες μεθόδους για να ενισχύσουν την αειφορία και την περιβαλλοντική υπευθυνότητα. Η Εκτεταμένη Πραγματικότητα (XR) προσφέρει καθηλωτικές και διαδραστικές μαθησιακές εμπειρίες που ενισχύουν τη σύνδεση των μαθητών με το περιβάλλον και τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε αυτό. Αυτή η έρευνα εξετάζει την αποτελεσματικότητα της XR στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, με στόχο την αύξηση της ευαισθητοποίησης και την προώθηση ακτιβιστικών στάσεων. Η μεθοδολογία ακολούθησε μια μικτή προσέγγιση (ποιοτική και ποσοτική), με δείγμα 150 σπουδαστών ΣΑΕΚ και φοιτητών από αστικές σχολές. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίων, που εστίασαν στις γνώσεις, στάσεις και προθέσεις των μαθητών, και συνεντεύξεων, που διερεύνησαν εις βάθος τις εμπειρίες τους με τη χρήση XR. Η ανάλυση περιλαμβάνει στατιστικές μεθόδους (ANOVA) για τα ποσοτικά δεδομένα και θεματική ανάλυση για τα ποιοτικά δεδομένα. Τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι η XR ενισχύει την κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσω της άμεσης οπτικοποίησης και του «καθηλωτικού ρεαλισμού». Επιπλέον, κινητοποιεί τους μαθητές να αναλάβουν ενεργό δράση, προωθώντας ακτιβιστικές στάσεις. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η XR παρέχει πιο ελκυστικές και καθηλωτικές μαθησιακές εμπειρίες, βελτιώνοντας την προσοχή, τη συμμετοχή και την αίσθηση ευθύνης τους. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν ότι η Εκτεταμένη Πραγματικότητα αποτελεί αποτελεσματικό εργαλείο για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, προωθώντας τη βιωματική μάθηση και ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα των μαθητών. Ως εκ τούτου, η ενσωμάτωση της XR στη διδακτική πρακτική μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην καλλιέργεια της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και την ανάληψη δράσης για ένα βιώσιμο μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Κλιματική αλλαγή, Εκτεταμένη Πραγματικότητα, αειφορία, ακτιβισμός

Η γενιά Z επαναπροσδιορίζει την έννοια της συμμετοχής και της ικανότητας δράσης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση

Τριδα Τσεβρένη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, itsevreni@uth.gr

Στην εργασία αυτή επιχειρούμε να σκιαγραφήσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν τη γενιά Z ως μια από τις πιο ευαισθητοποιημένες και δραστήριες γενιές για το περιβαλλοντικό ζήτημα. Οι νέοι/ες και τα παιδιά που ανήκουν στη γενιά Z, έχοντας γεννηθεί και μεγαλώσει μέσα στις συνθήκες που διαμορφώνει η οικολογική κρίση, αγωνιούν για το περιβαλλοντικό ζήτημα, αλλά είναι ευαισθητοποιημένοι/ες και για τα ζητήματα κοινωνικών ανισοτήτων, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικαιοσύνης και δημοκρατίας. Είναι μια γενιά ανήσυχη και αγχωμένη για το μέλλον του πλανήτη (Ray, 2020). Και θυμωμένη για τις συνθήκες ζωής που έχει παραλάβει και για την ευθύνη των κυβερνήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο για την προστασία του περιβάλλοντος (Hickman et al. 2021). Αλλά ταυτόχρονα είναι μια γενιά που αγωνίζεται με ελπίδα για την περιβαλλοντική αλλαγή (Pihkala, 2018). Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές από τη δημιουργία κινημάτων νέων για την κλιματική κρίση και τα δικαιώματα των ζώων. Τα χαρακτηριστικά της γενιάς Z επιδρούν και στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και η δυναμική τους μπορεί να μετασχηματίσει τις έννοιες της συμμετοχής και της περιβαλλοντικής δράσης. Υπάρχουν πολλοί νέοι άνθρωποι που αποφασίζουν να χειραφετηθούν και να το «κάνουν μόνοι τους» (Pickard, 2019). Να αναλάβουν την ευθύνη για την ευαισθητοποίηση και δράση για ένα τοπικό ή παγκόσμιο περιβαλλοντικό πρόβλημα. Στην εργασία αυτή, προσεγγίζουμε τις περιπτώσεις νέων ανθρώπων της γενιάς Z οι οποίοι στα παιδικά τους χρόνια, χωρίς την καθοδήγηση από ενήλικες, επέλεξαν να δράσουν για ένα περιβαλλοντικό ζήτημα. Η τάση αυτή φέρνει μια νέα πνοή στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αξίζει να μελετηθεί ευρύτερα, καθώς επαναπροσδιορίζει την έννοια της συμμετοχής των παιδιών και της ικανότητας δράσης για τα περιβαλλοντικά ζητήματα (Hart, 1997, Jensen & Schnack, 2006).

Λέξεις-κλειδιά: Γενιά Z, συμμετοχή, δράση, περιβαλλοντική εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

- Hart, R. (1997). *Children's Participation: the Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. London: Unicef.
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., and van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5 (12), 863-873.
- Jensen, B. B. and K. Schnack, (2006). The action competence approach in environmental education. *Environmental Education Research* 12 (3-4): 471-486.
- Pickard, S. (2019). Young environmental activists are doing it themselves. *Political Insight*, 10, 4-7.

Pihkala, P. (2018). Eco-Anxiety, Tragedy, and Hope: Psychological and spiritual dimensions of climate change. *Zygon*®, 53, 545–569.

Ray, S.J. (2020). *A Field Guide to Climate Anxiety: How to Keep Your Cool on a Warming Planet*. Oakland: University of California Press.

Ενότητα 10: Μαθητικές και φοιτητικές μορφές αντίστασης και κινητοποίησης

Κινητοποίηση-ευαισθητοποίηση των μαθητών: Παρεμβάσεις μαθητών/τριων ενάντια στην έμφυλη βία

Μαρία Κάλφα, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, marw.k.011@gmail.com

Ο σκοπός αυτού του άρθρου συνίσταται στην ανάδειξη της σημασίας ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης των νέων και των μαθητών/τριών ως προς διάφορα κοινωνικά ζητήματα που χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης και διερεύνησης, ιδιαίτερα ζητήματα φύλου και έμφυλης βίας. Η εργασία αυτή επιδιώκει, πέρα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση να αναφερθεί σε δράσεις μαθητών και μαθητριών που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αναδεικνύοντας τη σημασία τους και φέρνοντας στην επιφάνεια τη σημασία της δράσης απέναντι στα κακώς κείμενα της κοινωνίας μέσα από τους νέους και τις νέες. Το σχολείο ως σημαντικό συστατικό της κοινωνίας οφείλει να εξελίσσεται με τον ίδιο τρόπο που το κάνει και η κοινωνία. Η γενικότερη ευαισθητοποίηση της κοινωνίας φαίνεται να επηρεάζει και το σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: έμφυλη βία, σχολείο, νέοι, κοινωνία

Λόγοι αντίστασης του σύγχρονου φοιτητικού κινήματος στην Ελλάδα: η περίπτωση του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Κρίστι Καραμπατζάκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
kristikarampatzaki@gmail.com

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, αρχικά, επιχειρώ να προσεγγίσω τις μορφές συγκρότησης του σύγχρονου φοιτητικού κινήματος στην Ελλάδα, αξιοποιώντας ορισμένες θεωρίες για τα κοινωνικά κινήματα (θεωρία κινητοποίησης πόρων, θεωρία σχετικής αποστέρησης και θεωρία πλαισίου) και έπειτα, να αναλύσω ένα σύνολο κειμένων και λόγων που προέκυψαν από κομβικά σημεία άρθρωσης λόγων αντίστασης από τους φοιτητές και τις φοιτήτριες του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης -εν είδει μελέτης περίπτωσης. Ως ιστορικοπολιτικό συγκείμενο ορίζονται οι φοιτητικές κινητοποιήσεις και καταλήψεις τα διαστήματα πριν και μετά την ψήφιση και την εφαρμογή: α) του προεδρικού διατάγματος ν.4777/21 για τη λειτουργία της πανεπιστημιακής αστυνομίας, β) του νέου νόμου-πλαίσιο ν.4957/22 για τη λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και γ) του νόμου ν. 5094/24 για τη λειτουργία των παραρτημάτων των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Στο επίκεντρο τίθενται οι μορφές οργάνωσης και δράσης του φοιτητικού κινήματος, η αντίσταση στις μορφές βίας της κρατικής καταστολής, καθώς και η κατασκευή των γεγονότων στον δημόσιο λόγο. Επομένως, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των λόγων αντίστασης του φοιτητικού κινήματος ενάντια στους πρόσφατους νόμους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κύρια ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής: -με ποιους τρόπους το φοιτητικό κίνημα οργανώθηκε και έδρασε; -ποιες μορφές βίας χρησιμοποιήθηκαν για την καταστολή των κινητοποιήσεων; ποιοι είναι οι κύριοι λόγοι που αναδύθηκαν στον δημόσιο λόγο με αφορμή αυτά τα γεγονότα; Το υπό ανάλυση υλικό προκύπτει από φωτογραφικό υλικό ανταποκρίσεων και αυτοπτών μαρτύρων, κείμενα σχημάτων και παρατάξεων «καλέσματα», δημοσιογραφικά και μη άρθρα σχολιασμού των γεγονότων και υλικό διαμοιρασμού (αφίσες, τρικάκια, πανό). Αντίστοιχα το ερευνητικό υλικό προσεγγίζω με μια φουκωϊκή ανάλυση λόγου και με ορισμένα στοιχεία της γραμματικής του οπτικού σχεδιασμού.

Λέξεις-κλειδιά: φοιτητικό κίνημα, πανεπιστήμιο, μεταδομισμός, ανάλυση λόγου

Η αντίσταση στη βία με το βλέμμα της τέχνης

Ιωάννα Καφίδα, Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, ioannakafida@yahoo.gr

Βία και πόνος είναι δύο λέξεις που αποκαλύπτουν ανθρώπινες καταστάσεις βαθιά συνυφασμένες με την ανθρώπινη ύπαρξη, και η κατανόησή τους απαιτεί τόσο ψυχολογική και κοινωνική ανάλυση όσο και ερμηνεία της αισθητικής έκφρασης μέσω της Τέχνης. Στα έργα τέχνης, η απεικόνιση της βίας και του πόνου, είτε συμβολικά είτε με ωμό ρεαλισμό, χρησιμοποιείται συχνά για να αναδείξει τις σκοτεινές πλευρές της ανθρώπινης φύσης. Σκοπός είναι να ασκηθεί κριτική και να αφυπνιστεί μια υγιής σκέψη γύρω από τα όρια της ανθρώπινης σχέσης και της ηθικής ευθύνης. Το άρθρο αυτό θα εξετάσει τη βία και τον πόνο που εκδηλώνονται στο οικογενειακό περιβάλλον (ενδοοικογενειακή βία), στην κοινωνική σφαίρα (έμφυλα στερεότυπα, ανισότητα των φύλων) και συγκεκριμένα τη βία που υφίστανται οι γυναίκες και τον πόνο που υπομένουν, με αποκορύφωμα τη γυναικοκτονία. Με αφορμή και θέμα «Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων» και στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος του ΣΤ΄ εργαστηρίου ζωγραφικής της ΑΣΚΤ, οργανώθηκε και υλοποιήθηκε Έκθεση ζωγραφικής στο Μουσείο της Πόλης του Βόλου (Ιούνιος-Αύγουστος 2024) στην οποία παρουσιάστηκαν έργα των φοιτητών, εμπνευσμένα από τη βία και τον πόνο. Οι φοιτητές κατέγραψαν και εστίασαν στη γυναικεία σωματική, ψυχολογική ή σεξουαλική βία και στην ανάδειξη των ακραίων καταστάσεων που προκαλεί η βία στο οικογενειακό περιβάλλον. Μέσω αυτής της αισθητικής έκφρασης αναδεικνύεται η αξία της τέχνης η οποία λειτουργεί ως γέφυρα, φέρνοντας στο φως τα συναισθήματα και τις εμπειρίες που συχνά μένουν κρυφές. Οι καλλιτέχνες προσφέρουν μια διέξοδο, μια κριτική θεώρηση, μια δυνατότητα κατανόησης και αποδοχής, για να μπορεί ο πόνος να θεραπευτεί.

Μεθοδολογική προσέγγιση: Ποιοτική έρευνα

Δείγμα: 6 φοιτητές, 3 επισκέπτες της έκθεσης και 2 εκπαιδευτικούς.

Εργαλείο συλλογής δεδομένων: Ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Λέξεις-κλειδιά: τέχνη, βία, γυναικοκτονία, εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

Bock G and James S. Eds. *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*. London: Routledge, 1992.

Brake E. "Rereading Rawls on Self-Respect: Feminism, Family Law, and the Social Bases of Self-Respect". In *Feminist Interpretations of John Rawls*, edited by Ruth Abbey, 57-74. University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania University Press, 2013.

Baudrillard J., *Η διαφάνεια του κακού, δοκίμιο για τα ακραία φαινόμενα*, μτφ. Πατσογιάννης Β., εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ

Σχολικά Γλωσσικά Τοπία διαμαρτυρίας: Η περίπτωση των μαθητικών κινητοποιήσεων για τα Τέμπη

Στέλλα Μπράτιμου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, sbratimou@uth.gr

Ρούλα Κίτσιου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, stavroulakitsiou@uth.gr

Τα σχολικά γλωσσικά τοπία είναι μια πρόσφατη περιοχή μελέτης στο πεδίο των σπουδών του γλωσσικού τοπίου (βλ. για παράδειγμα, Gorter & Krompák, 2024) και αναδεικνύουν γλωσσικές πρακτικές που κατασκευάζουν τον σχολικό χώρο διαστρωματωμένα, περιλαμβάνοντας ένα φάσμα τόσο θεσμοθετημένων όσο και παρεκβατικών πρακτικών (Blommaert, 2013). Σε αυτή τη σύνθετη διαστρωμάτωση του σχολικού γλωσσικού τοπίου οι μη εγκεκριμένες κοινωνιογλωσσικές πρακτικές των παιδιών αντιμετωπίζονται ως παρεκβατικές και αποσιωπώνται από το σχολικό περιβάλλον (Κίτσιου & Μπράτιμου, 2023). Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην επανανοηματοδότηση του σχολικού χώρου από τη μαθητική κοινότητα μέσω σχολικών γλωσσικών τοπίων διαμαρτυρίας που προέκυψαν σε μια ταραχώδη συγκυρία ορατοποιώντας τις μαθητικές φωνές. Ειδικότερα, εξετάζονται τα γλωσσικά τοπία που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο των κινητοποιήσεων για το πολύνεκρο δυστύχημα στα Τέμπη το 2023. Υιοθετώντας μια γεωσημειωτική προσέγγιση του γλωσσικού τοπίου (Scollon & Scollon, 2003) αναλύεται ένα σώμα πολυτροπικών κειμένων διαμαρτυρίας (π.χ. γκράφιτι, πανό, τρισδιάστατες επιτελέσεις με αντικείμενα ή σώματα) τοποθετημένων (emplaced) σε προαύλια σχολείων ή μαθητικές διαδηλώσεις. Τα δεδομένα έχουν συλλεγεί είτε επιτόπια μέσω φωτογράφισης είτε από το διαδίκτυο τον Μάρτιο του 2023. Εφαρμόζεται η πολυτροπική ανάλυση για τη διερεύνηση των διαφορετικών τρόπων (modes) και υλικοτήτων που αξιοποιούνται για την κατασκευή συν(αισ)θημάτων διαμαρτυρίας. Η πολυτροπικότητα αναδεικνύεται ως ένα σημαντικό εργαλείο διαπραγμάτευσης της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας και επανανοηματοδότησης του σχολικού χώρου ως τόπου συμμετοχής των μαθητών/τριών στα κοινά. Επομένως, το σχολικό γλωσσικό τοπίο αναδύεται ως ένας καμβάς όπου εγγράφονται και συναρθρώνονται μαθητικοί λόγοι ως μέρος του συλλογικού πένθους και της διαμαρτυρίας ενάντια στην κοινωνική αδικία.

Λέξεις-κλειδιά: σχολικό γλωσσικό τοπίο, πολυτροπικότητα, μαθητική κινητοποίηση, Τέμπη

Βιβλιογραφία

- Blommaert, J. (2013). *Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes: Chronicles of complexity*. Multilingual Matters.
- Gorter, D, & Krompák, E. (2024). *Educational agency and activism in linguistic landscape studies*. PeterLangVerlag.
- Κίτσιου, Ρ., & Μπράτιμου, Σ. (2023). Σχολικός χώρος και διαγλωσσικότητα: Ανιχνεύοντας κοινωνιογλωσσικές πρακτικές σε σχολικά γλωσσικά τοπία. *ΝΕΟΣΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ*, 36.

Scollon, R., & Scollon S.W. (2003). *Discourses in place: Language in the material world*. Routledge.

Ενότητα 11: Τέχνη, πολιτισμικές πρακτικές και εναλλακτικές εκπαιδευτικές πραγματικότητες

Η σχολική αυλή ως βίωμα ψυχοπαιδαγωγικού τόπου: Χαρτογραφήσεις και αντιλήψεις μαθητών/τριών 10 ετών μέσα από τη χρήση ποιοτικών και βασισμένων στην τέχνη μεθόδων έρευνας

Δομνίκη Βαγιάτη, Εκπαίδευση, dominikivag@gmail.com

Η σύγχρονη παιδαγωγική τονίζει τη σημασία του χώρου στις μαθησιακές διαδικασίες και στην ανάπτυξη του παιδιού, αντλώντας στοιχεία από επιστήμες όπως η ψυχολογία (Φράγκος, 2006· Πουρκός, 2015β) και η αρχιτεκτονική (Κατσαβουνίδου, 2023· Τσουκαλά, 2015· Γερμανός, 2006, 2005). Η σχολική αυλή, ως «αόρατος-τρίτος παιδαγωγός», επηρεάζει τις αντιλήψεις μαθητών/τριών για τη μάθηση (Fianchini, 2020), το παιχνίδι (Καλλιάντα, 2009), το περιβάλλον (Stevenson et al., 2020· Malone & Tranter, 2003), τις κοινωνικές σχέσεις (Πουρκός, 2015γ) και τον εαυτό (Bruner, 1997, 2009). Η παρούσα έρευνα εξετάζει κριτικά την ψυχοπαιδαγωγική σημασία της σχολικής αυλής μέσα από τα βιώματα μαθητών/τριών 10 ετών (Δ' τάξης) ενός δημοτικού σχολείου στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, εστιάζοντας στις ενσώματες εμπειρίες και στις αντιλήψεις τους (κατανόησεις) των κοινωνικών, συναισθηματικών και μαθησιακών αλληλεπιδράσεων. Οι μέθοδοι έρευνας στηρίζονται σε ποιοτικές μεθόδους όπως οι κλινικές συνεντεύξεις (Ισαρη και Πουρκός, 2015) και τα ιχνογραφικά (Τρούλη, Κοντοπίδης & Graeser, 2015: 245-246) και μεταφορικά έργα στη βάση της φαινομενολογικής (Μερλώ-Ποντύ, 2016· Smith, 2006· Mapp, 2008 κ.α.) και βασισμένης στην τέχνη μεθοδολογίας (Leavy, 2020· Πουρκός, 2015). Η έρευνα αποσκοπεί να εμπλουτίσει την κατανόηση της ύπαρξης, δόμησης, αναπαραγωγής και συντήρησης της σχολικής αυλής. Η παρούσα εργασία εξετάζει τα βιώματα των μαθητών/τριών γενικά και προσωπικά, τον ψυχοπαιδαγωγικό και εκπαιδευτικό ρόλο της αυλής, την επίδρασή της στην ψυχολογία και τις κοινωνικές σχέσεις, και τις επιθυμητές αλλαγές των παιδιών, ενώ, μελετά τις διαφοροποιήσεις μεταξύ φύλων σε σχέση με τα παραπάνω ερωτήματα. Τα υποκείμενα της έρευνας βιώνουν τη σχολική αυλή ως μέρος παιχνιδιού, φιλίας και επικοινωνίας, επαφής με τον εαυτό και το περιβάλλον και ως ρυθμιστή των συναισθημάτων τους. Παρά τους τραυματισμούς, τους τσακωμούς και τις διαφωνίες, για τα ίδια είναι το πιο ελεύθερο και αγαπημένο μέρος του σχολείου. Η έρευνα, συνολικά, αναδεικνύει τη σχολική αυλή ως καθοριστικό τόπο για την ανάπτυξη των παιδιών, που διαμορφώνει αντιλήψεις για τον εαυτό και την κοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: Βασισμένες στο βίωμα και την τέχνη μέθοδοι έρευνας, Μελέτη περίπτωσης, Σχολική αυλή, Ψυχοπαιδαγωγικός τόπος.

Προσεγγίζοντας την ιστορία, το θρήσκευμα και γενικά την κουλτούρα ενός άλλου ευρωπαϊκού λαού

Αλέξανδρος-Νεκτάριος Ιω. Βασιλείου-Δαμβέργης, Πανεπιστήμιο Κρήτης,
damvergis@yahoo.gr

Το εκπαιδευτικό σενάριο προβλέπει τη συνεργατική μάθηση σχολείων διαφορετικών χωρών σε θέματα γεωγραφίας, ιστορίας, μουσικής και παραδόσεων μέσω εκπαιδευτικών δράσεων στο δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο. Το πρόγραμμα μπορεί να εφαρμοστεί ως project ή ως εκπαιδευτικός όμιλος. Ειδικότερα, θα εστιάσουμε την προσοχή μας στη συνεργασία σχολείων της Ιρλανδίας και της Ελλάδας. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας προβλέπει την υλοποίηση σε 2 διδακτικές ώρες ανά βδομάδα για τους συμμετέχοντες μαθητές ελληνικών και ιρλανδικών σχολείων, οι οποίοι θα συμμετέχουν σε κοινές εκπαιδευτικές δράσεις. Οι διδακτικοί στόχοι θα είναι γνωστικοί, δηλαδή μαθαίνω τον τόπο του άλλου σε επίπεδο γεωγραφίας και ιστορίας, χρησιμοποιώ τη γλώσσα του άλλου αλληλεπιδρώντας (ελληνικά, αγγλικά, ιρλανδικά), μαθαίνω την ιδιαίτερη κουλτούρα του άλλου, δηλαδή Ελλάδας και Ιρλανδίας σε επίπεδο παραδόσεων και γιορτών, με έμφαση σε ό,τι μας ενώνει ως πανανθρώπινο ιδανικό, αλλά και σε ό,τι μας διαφοροποιεί και θέλουμε να το γνωρίσουμε, όπως η εξέλιξη της κοινωνικής δομής της Ιρλανδίας ανά τους αιώνες, μαθαίνω να εκτιμώ την ελευθερία, τη δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από κείμενα, αφηγήσεις και ιστορικά παραδείγματα, αλλά και ψυχοκινητικοί (μουσική και τραγούδια). Όλες οι διαδικασίες θα γίνουν με τηλεδιάσκεψη και χρήση πλατφόρμας για ασύγχρονες εκπαιδευτικές δράσεις. Ευκαίριο είναι να γίνει και μία τουλάχιστον εκπαιδευτική εκδρομή στη μία χώρα ή στην άλλη. Σκοποί της διδασκαλίας είναι να έρθουν σε επαφή οι μαθητές των ελληνικών σχολείων με Ιρλανδούς, οι οποίοι έχουν διαφορετικό θρήσκευμα, κουλτούρα, ήθη και έθιμα, ιδιαίτερα εθνικά σύμβολα, και να εξαχθούν συμπεράσματα από τη μελέτη της συνεργατικής διδασκαλίας και μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: διαπολιτισμική συνεργατική μάθηση

Βιβλιογραφία

- Arnold, Bruce (1977). *Irish Art: A Concise History*. London: Thames & Hudson. p. 180.
- Beckett, J.C. *The making of Modern Ireland, 1603-1923* (1971).
- Becker, Annette; Wang, Wilfried (1997). *20th-century Architecture: Ireland*. Munich: Prestel. p. 198.
- Bew, Paul. *Ireland: The Politics of Enmity 1789-2006* (2007).
- Collins, Neil; Cradden, Terry (2001). *Irish Politics Today*. Manchester University Press. p. 163

- Daly, Mary E. *Sixties Ireland: reshaping the economy, state and society, 1957–1973*, Cambridge University Press, 2016.
- Dennison, Gabriel; Ni Fhloinn, Baibre (1994). *Traditional Architecture in Ireland*. Dublin: Environmental Institute, University College Dublin.
- Dooney, Sean; O'Toole, John (1992). *Irish Government Today*. Dublin: Gill and Macmillan.
- Ellis, Steven G. (1921). *The Story of the Irish Race: A Popular History of Ireland*. Ireland: The Irish Publishing Co.
- Ferriter, Diarmaid. "Women and political change in Ireland since 1960." *Éire-Ireland* 43.1 (2008): 179–204.
- Foster, Robert Fitzroy (1988). *Modern Ireland, 1600–1972*. Penguin Books.
- Herm, Gerhard (2002). *The Celts*. Ireland: St. Martin's Press.
- O'Croinin, Daibhi (2005). *Prehistoric and Early Ireland*. Oxford University Press.
- Ó Gráda, Cormac (1997). *A Rocky Road: The Irish Economy Since the 1920s*. Manchester University Press. p. 246.
- Oppenheimer, Stephen (2006). *Origins of the British: A Genetic Detective Story*. New York: Carroll & Graf.
- O'Rahilly, T. F. (1947). *Early Irish History and Mythology*. Medieval Academy of America.
- Woodcock, N. H.; Strachan, Robin A. (2000). *Geological History of Britain and Ireland*. Hoboken, NJ: Blackwell Publishing.
- Wallis, Geoff; Wilson, Sue (2001). *The Rough Guide to Irish Music*. Rough Guides.

Προσεγγίζοντας το τραύμα της Μικρασιατικής Καταστροφής: Προσεγγίσεις της Ιστορίας στα πλαίσια των επετειακών εκδηλώσεων της Πολιτιστικής Εστίας Μικρασιατών Νέας Ιωνίας Μαγνησίας «ΙΩΝΕΣ»

Πασχάλης Δήμου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, padimavi@hotmail.com

Παναγιώτης Σαπίδης, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, psapidis@hotmail.com

Στο σχολείο σήμερα βασικά εκπαιδευτικά εργαλεία είναι η τέχνη και ο πολιτισμός. Για τον λόγο αυτό εφαρμόζουμε τα προγράμματα μουσειακής εκπαίδευσης θέτοντας τον στόχο να επεξηγήσουμε στα παιδιά πλευρές από το παρελθόν αξιοποιώντας με συγκεκριμένες τεχνικές τα εκθέματα των μουσείων. Για να μπορούμε να πούμε ότι η μουσειακή εκπαίδευση, έχει πετύχει τον στόχο της, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν μέθοδοι προσέγγισης του παρελθόντος που στηρίζονται στη θεωρία του εποικοδομητισμού. Σκοπός της εργασίας μας είναι ο τρόπος προσέγγισης ενός ιστορικού γεγονότος από τους/τις μαθητές/τριες Δημοτικών Σχολείων των δημοτικών ενοτήτων Βόλου και Νέας Ιωνίας στα πλαίσια των επετειακών εκδηλώσεων της Πολιτιστικής Εστίας Μικρασιατών Νέας Ιωνίας Μαγνησίας «ΙΩΝΕΣ» για τα εκατό χρόνια εγκατάστασης των προγόνων τους στη νέα πατρίδα και αφορά το υλικό που φιλοξενήθηκε ή και φιλοτεχνήθηκε σχετικά. Οι μαθητές/τριες με αφορμή το γεγονός της εγκατάστασης των βίαια ξεριζωμένων θυμάτων της Μικρασιατικής Καταστροφής επισκέφτηκαν τις εκθέσεις, παρακολούθησαν βιωματικά εργαστήρια που είχαν άμεση σχέση και επέλεξαν μέσα από τα εκθέματα, αυτά, τα οποία προσφέρουν μια συγκεκριμένη και εμπειρική βάση για να επιχειρηθεί μέσα από τη σύγκριση του «τώρα» με το «τότε» μια πρώτη προσέγγιση και γνωριμία με ένα παρελθόν και τον πολιτισμό του. Σε αυτή την προσπάθεια εκτός από τους/τις συνοδούς εκπαιδευτικούς σημαντική συνεισφορά είχε και η μουσειοπαιδαγωγός της έκθεσης, η οποία ενίσχυε τη δράση με αρκετά μεθοδολογικά στοιχεία της βιωματικής διδασκαλίας. Στην εργασία μας αξιοποιήσαμε τα αποτελέσματα της συμμετοχικής παρατήρησης σε ένα δείγμα 120 μαθητών/τριών πέμπτης και έκτης τάξης, πέντε σχολείων της περιοχής αποκωδικοποιώντας με την ανάλυση περιεχομένου κείμενα των παιδιών, τα οποία έγραφαν με την ολοκλήρωση της επίσκεψης καθώς και εικαστικές δημιουργίες τους στον χώρο της έκθεσης αλλά και αυτές που ακολούθησαν στα πλαίσια του αναστοχασμού με την επιστροφή στα σχολεία τους και μας παραδόθηκαν από τους/τις υπεύθυνους/ες εκπαιδευτικούς. Η κριτική ανάλυση των έργων δείχνει πέρα από το αισθητικό στοιχείο και τον «διάλογο» των εκθεμάτων με τους/τις μαθητές/τριες.

Λέξεις-κλειδιά: μουσείο, μουσειακή εκπαίδευση, διαθεματική προσέγγιση, εποικοδομητισμός

Η αξιοποίηση των εκπαιδευτικών δωματίων απόδρασης (escaperooms) στη διδασκαλία των ρητών αριθμών και η διερεύνησή τους ως πλαίσιο για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων (softskills) σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Μαρούλα Κετσετζή, Πανεπιστήμιο Πατρών, maroula2001@gmail.com

Γεώργιος Σ. Ανδρουλάκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, gandroul@upatras.gr

Μαρία Καίσσαρη, Πανεπιστήμιο Πατρών, markaisari@upatras.gr

Δήμητρα Απ. Γεωργίου, Πανεπιστήμιο Πατρών, dgeorgioy@upatras.gr

Στην εργασία αυτή επιχειρούμε τη διδασκαλία των ρητών αριθμών μέσα από μια εναλλακτική εκπαιδευτική πραγματικότητα με τη χρήση εκπαιδευτικών δωματίων απόδρασης (escape rooms) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό διερευνούμε τις ήπιες δεξιότητες (soft skills) των μαθητών και με ποιο τρόπο αυτές επηρεάζονται σε διδακτικά περιβάλλοντα όπως το παραπάνω. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των εκπαιδευτικών πρακτικών μέσα από τις οποίες ο μαθητής θα βρίσκεται στο προσκήνιο της διδασκαλίας ως άτομο με ελευθερία, λογική, αυτονομία, και αυτοαντίληψη (Habermas, 1968). Για τον σκοπό αυτό πραγματοποιήσαμε διδακτικά πειράματα σε 5 δημοτικά σχολεία της βόρειας Ελλάδας εφαρμόζοντας ποιοτική έρευνα (συμμετοχική παρατήρηση) και ποσοτική μέθοδο έρευνας (συλλογή και επεξεργασία ερωτηματολογίων). Μαθητές πέμπτης και έκτης δημοτικού συμμετείχαν σε διδακτικό πείραμα με περιεχόμενο τους ρητούς αριθμούς, μια έννοια που παρουσιάζει δυσκολίες στην κατανόησή της σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (Van Dooren et al 2015, Stafylidou, & Vosniadou, 2004, Norton, & Alibali, 2019). Το μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας περιλαμβάνει το παιχνίδι ως εκπαιδευτική πρακτική, που βρίσκεται στο επίκεντρο πολλών ερευνών (Caponetto et al, 2014, Kamalodeen et al 2021), την επίλυση προβλήματος και τους γρίφους (Northrop & Silver, 2014, Ristontowi, et al, 2022) σε περιβάλλον εκπαιδευτικού δωματίου απόδρασης (Nicholson, 2015, Veldkamp, et. al., 2020, Clarke, et. al., 2017). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα δωμάτια απόδρασης, ως εναλλακτικό περιβάλλον μάθησης ενισχύουν τη συμμετοχικότητα, την ομαδικότητα και το ενδιαφέρον των μαθητών, ενώ η επίλυση γρίφων ως εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να λειτουργήσει ως πλαίσιο διδασκαλίας των λεγόμενων δύσκολων εννοιών στα μαθηματικά.

Λέξεις-κλειδιά: Παιχνιδοποίηση, δωμάτια απόδρασης, ήπιες δεξιότητες, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

Caponetto, I., Earp, J., & Ott, M. (2014, October). Gamification and education: A literature review. In *European conference on games based learning* (Vol. 1, p. 50). Academic Conferences International Limited.

- Clarke, S., Peel, D., Arnab, S., Morini, L., & Wood, O. (2017). EscapED: A framework for creating educational escape rooms and interactive games to for higher/further education. *International Journal of Serious Games*, 4(3), 73-86.
- Habermas, J. (1968). Knowledge and Human Interest. Boston: Beacon Press.
- Kamalodeen, V. J., Ramsawak-Jodha, N., Figaro-Henry, S., Jaggernauth, S. J., & Dedovets, Z. (2021). Designing gamification for geometry in elementary schools: insights from the designers. *Smart Learning Environments*, 8(1), 36.
- Northrop, E. P., & Silver, D. S. (2014). *Riddles in mathematics: A book of paradoxes*. Courier Corporation.
- Norton, A., & Alibali, M. W. (2019). Constructing number. *Merging perspectives from psychology and mathematics education*. Cham: Springer.
- Ristontowi, R., Masri, M., Kashardi, K., Kasmuruddin, K., & Efendi, R. (2022). Mathematical Problem-Solving Ability Through Pictorial Riddle-Based Inquiry Model. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 9(12), 173-180.
- Stafylidou, S., & Vosniadou, S. (2004). The development of students' understanding of the numerical value of fractions. *Learning and instruction*, 14(5), 503-518.
- Van Dooren, W., Lehtinen, E., & Verschaffel, L. (2015). Unraveling the gap between natural and rational numbers. *Learning and Instruction*, 37, 1-4.
- Veldkamp, A., van de Grint, L., Knippels, M. C. P., & van Joolingen, W. R. (2020). Escape education: A systematic review on escape rooms in education. *Educational Research Review*, 31, 100364.
- Nicholson, S. (2018). Creating engaging escape rooms for the classroom. *ChildhoodEducation*, 94(1), 44-49.

**Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω θεατρικών και
κουκλοθεατρικών πρακτικών: Μια μελέτη περίπτωσης σε Ρομά μαθητές/τριες**

Μαρία Κολτσίδα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
marykoltsida@gmail.com

Η έρευνα εξετάζει πώς το θέατρο και το κουκλοθέατρο μπορούν να αξιοποιηθούν ως παιδαγωγικά εργαλεία για την κατανόηση και προώθηση της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, εστιάζοντας σε Ρομά μαθητές/τριες. Η τέχνη, και ειδικότερα το θέατρο και το κουκλοθέατρο, προσφέρει έναν ασφαλή και δημιουργικό χώρο όπου οι μαθητές/τριες μπορούν να εξερευνήσουν, να κατανοήσουν και να υπερασπιστούν τις αξίες των ανθρώπινων δικαιωμάτων, προωθώντας τη βιωματική μάθηση και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης στους/στις εμπλεκόμενους/ες μαθητές/τριες. Τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης περίπτωσης επικεντρώνονται στις διαφορετικές πτυχές των ανθρώπινων δικαιωμάτων που αναδεικνύονται κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων θεάτρου και κουκλοθέατρου, καθώς και στις αντιλήψεις των μαθητών/τριών σχετικά με τα ζητήματα που αναδύονται κατά την καλλιτεχνική διαδικασία. Η συλλογή/παραγωγή των δεδομένων βασίζεται στα αναστοχαστικά ημερολόγια της ερευνήτριας και σε καλλιτεχνικές ερευνητικές πρακτικές (art-based practices) που βασίζονται στο θέατρο, όπως οι αναπαραστατικές δημιουργίες των μαθητών/τριών. Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιείται η θεματική ανάλυση, εστιάζοντας στα επαναλαμβανόμενα μοτίβα και θέματα που αφορούν στην κατανόηση και στους τρόπους έκφρασης των μαθητών/τριών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι θεατρικές και κουκλοθεατρικές πρακτικές όχι μόνο προάγουν την κατανόηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά λειτουργούν και ως μέσα ενδυνάμωσης, παρέχοντας στους μαθητές έναν δημιουργικό και ευφάνταστο τρόπο, ώστε να διερευνήσουν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους.

Λέξεις-κλειδιά: θέατρο, κουκλοθέατρο, ανθρώπινα δικαιώματα

Μικροπεριβάλλον Reggio Emilia σε τυπικό νηπιαγωγείο: Η συμβολή των ευέλικτων υλικών στο ελεύθερο παιχνίδι

Ιουλία Κομπογιάννη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, jkompogianni@gmail.com

Μαγδαλήνη Βίτσου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mvitsou@uth.gr

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη συμβολή των ευέλικτων υλικών στο ελεύθερο παιχνίδι των νηπίων. Ως ευέλικτα υλικά ορίζονται τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με ποικίλους τρόπους έτσι ώστε τα παιδιά να πειραματιστούν και να επινοήσουν με αυτά μέσω του παιχνιδιού, ενισχύοντας την εφευρετικότητα, τη δημιουργικότητα και άλλες σημαντικές πτυχές των ικανοτήτων τους (Gull et al., 2019). Σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί η επίδραση των ευέλικτων υλικών σε ένα μικροπεριβάλλον εμπνευσμένο από τη φιλοσοφία Reggio Emilia, η οποία αποτελεί μια παιδοκεντρική φιλοσοφία που εστιάζει στον κονστρουκτιβισμό και αντιμετωπίζει το παιδί ως ενεργό ον με πολύπλευρη προσωπικότητα (Arseven, 2014 · Manera, 2022). Οι επιμέρους στόχοι εστιάζουν στο πώς τα ευέλικτα υλικά μπορούν να επηρεάσουν το ελεύθερο παιχνίδι μέσα από παραμέτρους που αφορούν το είδος του παιχνιδιού που επέλεξαν τα νήπια, την επίδραση του περιβάλλοντος καθώς και τον τρόπο που η υλικότητα συμβάλει στον πειραματισμό και τη διερεύνηση. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα- μελέτης περίπτωσης, στην οποία συμμετείχαν 18 παιδιά ενός δημόσιου νηπιαγωγείου, που κλήθηκαν να παίξουν ελεύθερα για έναν μήνα σε ένα μικροπεριβάλλον με ευέλικτα υλικά. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν κλείδες παρατήρησης, κρατήθηκαν σημειώσεις σε αναστοχαστικό ημερολόγιο και φωτογραφικό υλικό. Από τη θεματική ανάλυση των δεδομένων προκύπτει η θετική επίδραση των ευέλικτων υλικών στο ελεύθερο παιχνίδι, σε αντίθεση με τα τυπικά παιχνίδια-αντικείμενα. Τα ευέλικτα υλικά προήγαγαν πολλά και διαφορετικά είδη παιχνιδιού, το μικροπεριβάλλον λειτουργούσε υποστηρικτικά προωθώντας τη μάθηση και την ανακάλυψη, ενώ η υλικότητα συνέβαλε σημαντικά στον πειραματισμό και τη διερεύνηση.

Λέξεις-κλειδιά: Ευέλικτα υλικά, ελεύθερο παιχνίδι, Reggio Emilia, εναλλακτική εκπαίδευση

Αισχύλου Ικέτιδες κι Ευμενίδες: Η διδασκαλία τους σε έναν κόσμο βίας, κυριαρχίας κι ανισότητας, ως παράγοντα εμφύσησης των δημοκρατικών ιδεωδών

Ευάγγελος Νικ. Κούργιας, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών,
hippolytos@windowslive.com

Το σχολείο, πυλώνας της τυπικής εκπαίδευσης, συνιστά κοινωνικό θεσμό, με αποστολή τη διασφάλιση του κοινωνικού αγαθού της μάθησης για όλα τα μέλη της κοινωνίας, ως αναφαίρετο δικαιώματός τους, καθώς η μαθησιακή διαδικασία αποτελεί πολυσύνθετο και πολύπλευρο ζήτημα μόνιμης αλλαγής της αντίληψης του ατόμου, χωρίς να οφείλεται, αποκλειστικά, στη βιολογική του ωρίμανση. Στην τρίτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, το κοινό αγαθό της εκπαίδευσης καλείται να αντιμετωπίσει φλέγοντα κοινωνικά προβλήματα, όπως η βία, η αδικία, η ανισότητα, η εκμετάλλευση και η καταπίεση, σ' έναν κόσμο «πολιτισμένα» φαύλο και κατ' επίφαση δημοκρατικό, που παραβιάζει κατάφωρα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το σχολείο, αξιοποιώντας τη θεσμική του ιδιότητα, μπορεί κι επιβάλλεται να λειτουργήσει ως μοχλός διαμόρφωσης συνθηκών κοινωνικής ειρήνης, μέσα από τη διδασκαλία κειμένων οικουμενικού χαρακτήρα, όπως οι *Ικέτιδες* και οι *Ευμενίδες* του Αισχύλου, κείμενα του αρχαίου δράματος, που θίγουν ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης και ισονομίας, με τα οποία τα παιδιά από νωρίς επιβάλλεται να έρχονται σε επαφή, προκειμένου να αναπτύσσουν ανάλογες ευαισθησίες, νοοτροπίες και συμπεριφορές. Σκοπός, λοιπόν, της εισήγησής μας είναι η ανάδειξη της εκπαιδευτικής λειτουργίας που επιτελεί η τέχνη στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης, ως φορέας διαμόρφωσης δημοκρατικών ιδεωδών, ενώ στόχος η διερεύνηση της δυνατότητας αξιοποίησης των προαναφερθέντων κειμένων, μέσα από τη χρήση εκπαιδευτικών εργαλείων και μεθόδων, που συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας σχολικής μικρό-κοινωνίας, που θα παραγάγει δημοκρατικές υποκειμενικότητες και ταυτότητες, οι οποίες μελλοντικά θα διοχετευτούν στην κοινωνία των ενηλίκων. Η μεθοδολογική προσέγγιση που θα ακολουθηθεί είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η εκπόνηση σχεδίου διδασκαλίας των συγκεκριμένων κειμένων, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

Λέξεις-κλειδιά: Τυπική εκπαίδευση, Μαθησιακή διαδικασία, Αισχύλου Ικέτιδες, Αισχύλου Ευμενίδες

Βλέπω και δημιουργώ κινηματογραφικά στο Νηπιαγωγείο με το κόκκινο μπαλόνι

Ελένη Μελιάδου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Eni.meliadou@gmail.com

Με την κινηματογραφική γλώσσα ως εργαλείο αξιοποιούμε την ταινία «Το κόκκινο μπαλόνι» και στόχο την παραγωγή έργου από τα παιδιά Νηπιαγωγείου. Οι ταινίες είναι μορφικά συστήματα που συντίθενται από επιμέρους στοιχεία τα οποία ο σκηνοθέτης μπορεί να επεξεργαστεί ώστε να δώσει αξία στο περιεχόμενο, όπως ο χρόνος, η εικόνα, η κίνηση, το χρώμα, ο ήχος. Εστιάζοντας σε αυτά τα δομικά στοιχεία τα παιδιά παρατηρούν, καταγράφουν και συζητούν ώστε να γνωρίσουν τον κινηματογραφικό κώδικα. Στη συνέχεια αξιοποιούν τις γνώσεις για να δημιουργήσουν το δικό τους έργο. Στο πρόγραμμα δημιουργικής αξιοποίησης ακολουθήσαμε 3 στάδια: Προετοιμασίας- πριν από την προβολή, Επεξεργασίας - κατά τη διάρκεια, και Δημιουργικής παραγωγής έργου- μετά. Σε αυτά τα στάδια στόχος είναι να εκφραστούν οι αντιλήψεις των παιδιών στο τελικό τους έργο συνδυάζοντας στοιχεία από την ταινία και από την οπτικοακουστική τους κουλτούρα. Το πρόγραμμα που είναι μία έρευνα δράση εφαρμόστηκε σε δύο διαφορετικές τάξεις Νηπιαγωγείου, είχε διάρκεια δύο εβδομάδων και τα αποτελέσματα περιλαμβάνουν τα βίντεο παραγωγής των παιδιών και τα έργα που οδήγησαν στην παραγωγή πάντα σε διασύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα. Οι ταινίες έχουν τη δική τους εκπαιδευτική αυταξία στην κουλτούρα των παιδιών αλλά στο εκπαιδευτικό πλαίσιο ενταγμένες σε ένα πρόγραμμα κινηματογραφικού εγγραμματισμού οδηγούν τα παιδιά να ανακαλύψουν μία καινούρια γλώσσα που ξεπερνάει τα στενά όρια της θέασης και αποτελεί έναν εντελώς ξεχωριστό κώδικα επικοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: κινηματογραφικός εγγραμματισμός, παραγωγή, ταινίες

Η μαγεία του κινηματογράφου σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας

Βάλια Παπαγιάννη, Εκπαίδευση, valiap191@gmail.com

Κατερίνα Γιαννούλα, Εκπαίδευση, travelelf@gmail.com

Μια ομάδα ενήλικων εκπαιδευόμενων σε ΣΔΕ της Αθήνας με δύο εκπαιδύτριες οργάνωσαν την προηγούμενη σχολική χρονιά ένα κινηματογραφικό εργαστήριο, με σκοπό τον κινηματογραφικό και γενικότερα τον οπτικοακουστικό εγγραμματισμό τους. Η ομάδα ήταν ανομοιογενής ως προς την ηλικία, την εθνική προέλευση και το γνωστικό επίπεδο. Οι στόχοι του εργαστηρίου ήταν η εξοικείωση με τα διαφορετικά είδη κινηματογράφου, η ανακάλυψη του ρόλου που παίζουν τα διαφορετικά στοιχεία μιας ταινίας στην κινηματογραφική αφήγηση και τη μετάδοση μηνυμάτων, η γνωριμία με τα «μυστικά» της συγγραφής ενός σεναρίου, των γυρισμάτων και του μοντάζ. Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων παρακολούθησαμε πολλά και διαφορετικά είδη ταινιών μικρού μήκους και μελετήσαμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε είδους. Βγάλαμε φωτογραφίες και μελετήσαμε τις έννοιες του κοντινού, μεσαίου και μακρινού πλάνου. Γράψαμε σενάρια βασισμένα σε πραγματικά βιώματα μελών της ομάδας. Γυρίσαμε σκηνές με τα κινητά μας και εντοπίσαμε τις δυσκολίες. Συνεργαστήκαμε με επαγγελματίες για τα γυρίσματα, την ηχογράφηση και το μοντάζ. Τελικά ολοκληρώσαμε την παραγωγή δύο βίντεο. Ολοκληρώνοντας το εργαστήριο, όλα τα μέλη της ομάδας αποκτήσαμε μια περισσότερο κριτική ματιά απέναντι στην εικόνα και το βίντεο, εκφραστήκαμε καλλιτεχνικά, ανακαλύψαμε ικανότητες και ενδιαφέροντα που δεν γνωρίζαμε ότι είχαμε, μάθαμε να συνεργαζόμαστε και να επιλύουμε προβλήματα, ξεπερνώντας τις όποιες διαφορές και δυσκολίες, υπερβήκαμε προσωπικά όρια και αναστολές.

Λέξεις–κλειδιά: οπτικοακουστικός και κινηματογραφικός γραμματισμός, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας

Χίλιες γλώσσες του χορού: Το παράδειγμα ενός 4ετούς προγράμματος χορού σε πολυπολιτισμικό σχολικό πλαίσιο

Μαρία Παπαδοπούλου, Μη Τυπική Εκπαίδευση, maria_papad5893@hotmail.com

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στο πρόγραμμα «Χίλιες γλώσσες του χορού» που υλοποιείται από το 2021 στο 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών από τον φορέα InDancEdu AMKE. Το πρόγραμμα, το οποίο ξεκίνησε με μαθητές/τριες της Γ' Δημοτικού και συνεχίζεται έως τη ΣΤ' με τις ίδιες τάξεις, στοχεύει στη χρήση του χορού ως παιδαγωγικού εργαλείου για την ενσωμάτωση και συμπερίληψη μαθητών/τριών με διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά υπόβαθρα (Dils, 2007; Green, 2010). Οι δράσεις περιλαμβάνουν δραστηριότητες που καλλιεργούν χορευτικές, χορογραφικές και κριτικές ικανότητες των παιδιών, προάγοντας τη συνεργασία, την αυτοπεποίθηση και την κοινωνική συνοχή. Μέσα από τη μη λεκτική επικοινωνία, τα παιδιά αναπτύσσουν δεξιότητες δημιουργικής έκφρασης και καλλιεργούν την πολιτισμική κατανόηση (McCutchen, 2006; Riley, 2009). Η μεθοδολογία του προγράμματος βασίζεται στην εκπαιδευτική έρευνα δράσης (ΕΕΔ), αξιοποιώντας παρατήρηση, αναστοχασμούς και οπτικοακουστική καταγραφή (Altrichter, Posch & Somekh, 2001). Η συνεχιζόμενη συμμετοχή των μαθητών/τριών αποδεικνύει τη θετική επίδραση του χορού στην ανάπτυξή τους, με αύξηση της συμμετοχής, βελτίωση της συνεργασίας και καλύτερη σχέση με το σχολικό περιβάλλον. Ωστόσο, η εφαρμογή του προγράμματος συνοδεύεται από προκλήσεις. Οι παιδαγωγικές δυσκολίες και τα διλήμματα σχετικά με τις προσεγγίσεις απαιτούν συνεχή αναπροσαρμογή των στόχων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου. Μέσα από τη μεθοδολογία της ΕΕΔ, αναζητούνται εργαλεία για την αποτελεσματική διαχείριση της παιδαγωγικής ματαίωσης, ενώ οι δράσεις προσαρμόζονται διαρκώς με στόχο την ένταξη και τη συμπερίληψη. Ο χορός, ως μέσο έκφρασης, αποδεικνύεται σημαντικό εργαλείο για την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη σε πολυπολιτισμικά πλαίσια, ενισχύοντας την επικοινωνία και τη μαθησιακή εμπλοκή (Hanna, 2015).

Λέξεις-κλειδιά: Χορός, Συμπερίληψη, Πολυπολιτισμικότητα, Εκπαιδευτική Έρευνα Δράσης

Βιβλιογραφία

- Altrichter, H., Posch, P., & Somekh, B. (2001). *Teachers investigate their work: An introduction to the methods of action research*. Routledge.
- Dils, A. (2007). Moving into dance: Dance appreciation as dance literacy. In L. Bresler (Ed.), *International handbook on research in arts education* (Vol. 1, pp. 569-580). Dordrecht: Springer.
- Green, J. (2010). Dance as an educational tool: Exploring the integration of dance into the curriculum. *Educational Research Journal*, 52(1), 42-58.
- Hanna, J. L. (2015). *Dancing for change: A study of dance and social integration*. Cambridge University Press.

McCutchen, B. P. (2006). *Teaching dance as art in education*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Riley, S. (2009). *Dance and the cultural politics of identity*. *International Journal of Education & the Arts*, 10(3), 1-15.

Ο ρόλος των «ανοργάνωτων» κέντρων γειτονιάς/νεότητας στην καθημερινή καλλιτεχνική παραγωγή των νέων. Το παράδειγμα των κέντρων γειτονιάς των γαλλικών προαστίων τη δεκαετία 1990-2000

Φανή Ποταμίτη, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, potamitif@gmail.com

Η εισήγηση αποτελεί μελέτη περίπτωσης και απασχολείται με τα ιδιαίτερα τοπικά, χωρικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά των κέντρων γειτονιάς των γαλλικών προαστίων τη δεκαετία 1990-2000, με πρόθεση την ανάδειξη των δυνατοτήτων τόπων με εξοπλισμό να ενεργήσουν ως κατεξοχήν εναλλακτικοί εκπαιδευτικοί καλλιτεχνικοί χώροι σε πλαίσιο κοινότητας, όταν έχουν χαρακτηριστικά ελεύθερης πρόσβασης και «χωρίς-πρόγραμμα», «επινοητικής»¹ λειτουργίας. Πιο συγκεκριμένα, διερευνάται (επαγωγικά) η σχέση αυτών των κέντρων με την καλλιτεχνική παραγωγή των νέων εκείνης της περιόδου: τη ραπ μουσική και το “beur”² και “banlieue”³ σινεμά, μέσα από βιβλιογραφικά δεδομένα, σε συνδυασμό με κριτική ανάλυση κινηματογράφου και κειμενική ανάλυση στίχων τραγουδιών⁴. Οι τέχνες που εξετάζονται χαρακτηρίζονται ως συλλογικές και καθημερινές, καλλιτεχνικές πρακτικές, συνεπώς πρακτικές με τριπλή εκπαιδευτική αξία. Σε πρώτο επίπεδο, εντάσσουν την καλλιτεχνική παραγωγή στην καθημερινή ζωή μέσω του ελεύθερου χρόνου, λειτουργώντας ως μέσα εξάσκησης των ατόμων στον δικό τους λόγο (αυτοέκφραση) και διεκδίκησης της ορατότητας και διαφορετικότητάς τους. Σε δεύτερο επίπεδο, λόγω της εμπλοκής της κοινότητας στην καλλιτεχνική παραγωγή, διαμορφώνονται διαδικασίες αυτορρύθμισης - οργάνωσης της κοινότητας και αναζήτησης κοινών ηθικών και πολιτιστικών κωδικών («εμείς»). Σε επίπεδο κοινωνίας, οι παραγόμενες τέχνες αποτελώντας δείγματα δημοσίου λόγου, συχνά μη-κυρίαρχων ομάδων, μπορούν να καταγγείλουν κοινωνικά προβλήματα διευρύνοντας την πρόσβαση στη δυνατότητα διαμόρφωσης του μέλλοντος. Αναζητούνται, λοιπόν, συσχετισμοί μεταξύ των παραπάνω χαρακτηριστικών και της «ανοργάνωσης» λειτουργίας των κέντρων των «υποβαθμισμένων» (Tarr, 2005) banlieues που δεν έλαβαν τις αντίστοιχες για την τυπική πολιτιστική λειτουργία τους, «επίσημες» χρηματοδοτήσεις. Έτσι, αναδεικνύεται πως λειτούργησαν πολύ περισσότερο ως τόποι συνάντησης νέων της κοινότητας (Reeck, 2018) σε χώρους με κάποιον εξοπλισμό (άτυπη εκπαίδευση)⁵, παρά ως οργανωμένη εκπαίδευση μετά-το-σχολείο (μη τυπική εκπαίδευση)⁵. Συνεπώς, προτείνεται, η εξερεύνηση των πιθανών ωφελειών σύγχρονης συνειδητής διαμόρφωση παρόμοιων τόπων.

Λέξεις-κλειδιά: κέντρο γειτονιάς, άτυπη εκπαίδευση, δημόσιος λόγος, τόποι συνάντησης

Σημειώσεις:

¹ Ο όρος επινοητικός είναι δανεισμένος από το επινοητικό θέατρο και περιγράφει την διαδικασία δημιουργίας ενός πρωτοτύπου από μία ομάδα καλλιτεχνών, οι οποίοι επιστρατεύουν τις εικαστικές τέχνες, την τεχνολογία τη μουσική και τον χορό (Heathfield, 2004).

² Beur χαρακτηρίστηκε το σινεμά από τους μετανάστες Maghrebis στη Γαλλία από το 1983 κυρίως και μετά. Maghrebis σε μια ελεύθερη μετάφραση σημαίνει «Δυτικοί» και

αναφέρεται κυρίως στο δυτικό τμήμα του αραβικού κόσμου και τη Βόρεια Αφρική (Reynaud,1996).

³ Ο όρος Banlieue χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον κριτικό κινηματογράφου Thierry Jousse το 1995 για να περιγράψει ένα σύνολο έξι έργων συμπεριλαμβανομένων των LaHaine (1995), Hexagone (1994) και État des lieux (1995) (Blucher, 2001), τα οποία εστίαζαν στη ζωή στην αστική περιφέρεια. Έκτοτε χρησιμοποιείται για να περιγράψει έργα που αφορούν τη ζωή στα γαλλικά προάστια (Higbee,2007).

⁴ Δηλαδή εδομένα που προκύπτουν από την ανάλυση καλλιτεχνικού έργου σκόπιμου δείγματος από την ίδια την ερευνήτρια.

⁵ Η τυπική – επίσημη εκπαίδευση (formal education) έχει γραφειοκρατικό χαρακτήρα, η μη τυπική εκπαίδευση (non-formal education) είναι οργανωμένη και συγκροτημένη διαδικασία η οποία εξελίσσεται σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που δεν είναι απαραίτητα γραφειοκρατικό, και η άτυπη εκπαίδευση (informal education) είναι προκαθορισμένη και προγραμματισμένη διαδικασία με βασικό χαρακτηριστικό της την αλληλεπίδραση. (Jarvis, 1987)

Βιβλιογραφία

- Heathfield, A. (Ed.) (2004). Live: Art and Performance. Routledge: Tate Publishing.
- Higbee, W. (2007). Re-Presenting the Urban Periphery: Maghrebi-French Filmmaking and the “Banlieue” Film. *Cinéaste*, 33(1), 38–43. <http://www.jstor.org/stable/41690590>
- Jarvis, P. (1987). Adult Learning in the Social Context (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203802724>
- Reeck, L. (2018). Gender and Genre in *Banlieue* Film, and the Guerrilla Film *Brooklyn*. *Romance Studies*, 36(1–2), 76–90. <https://doi.org/10.1080/02639904.2018.1457829>
- Reynaud B., 1996, le 'hood: Hate and Its Neighbors, Vol. 32, No. 2 (MARCH – APRIL 1996), pp.54-58 (5 pages), Published By: Film Society of Lincoln Center,
- Tarr, C. (2005). Reframing difference: beur and banlieue filmmaking in France. Manchester University Press; Distributed exclusively in the USA by Palgrave. <https://www.jstor.org/stable/43455162>

Κινηματογραφικές πρακτικές των νέων και προοπτικές για την κινηματογραφική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Ειρήνη Σηφάκη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, eisifaki@uth.gr

Στέλλα Μαρία Νταβία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, melinadavia@gmail.com

Δήμητρα Θλιβερού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, dimitrathliv@hotmail.com

Το ποσοστό των νέων που επωφελούνται από την κινηματογραφική εκπαίδευση διαφέρει σημαντικά ανάλογα με τη γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική τους θέση. Στη χώρα μας, η σημασία της διδασκαλίας των μέσων ως ένα νέο είδος αλφαριθμητισμού και η ανάγκη πρόσβασης σε ταινίες διαθέσιμες για όλους/ες, αναδεικνύεται διαρκώς. Ωστόσο, η ανάδειξη του ζητήματος δεν έχει πάρει τη μορφή της οργανωμένης διεκδίκησης και οι περισσότερες σχετικές συζητήσεις εστιάζουν σε θεωρητικές προσεγγίσεις ή μελέτες μεμονωμένων περιπτώσεων κατά τις οποίες έγινε με κάποιο τρόπο χρήση του οπτικοακουστικού γραμματισμού. Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού έργου Reboot το οποίο ασχολείται με τις κινηματογραφικές προτιμήσεις και τις πρακτικές παραγωγής οπτικοακουστικού περιεχομένου από νέους/ες ηλικίας 12-24 ετών σε 12 ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτό το πλαίσιο υλοποιήθηκαν 12 ομάδες εστίασης (focus groups) στην Ελλάδα στις οποίες συζητήθηκαν μεταξύ άλλων: οι κινηματογραφικές τους προτιμήσεις και πρακτικές, οι ψηφιακές δεξιότητες και ο ρόλος του σχολείου στην ενθάρρυνση της οπτικοακουστικής παραγωγής και εκπαίδευσης, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο αναδεικνύονται κοινωνικά ζητήματα μέσα από τον κινηματογράφο. Έτσι, τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν σημαντικά στοιχεία σχετικά με τις γνώσεις και τις αντιλήψεις τους για την κινηματογραφική εκπαίδευση αλλά και σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ο κινηματογραφικός γραμματισμός θα μπορούσε να ενισχύσει την ενασχόλησή τους με τον κινηματογράφο, ή/και να αξιοποιηθεί ως εκπαιδευτικό εργαλείο για την ευαισθητοποίηση σε ευρύτερα πολιτισμικά και κοινωνικά ζητήματα.

Λέξεις-κλειδιά: κινηματογράφος, πολιτιστικές πρακτικές, νεανικό κοινό, κινηματογραφική εκπαίδευση

Αποτελούν τα ηλεκτρονικά παιχνίδια μία εναλλακτική πραγματικότητα προς μια κοινωνικοπολιτική εκπαίδευση;

Ελπίδα Χριστοφορίδου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, mauve2310@yahoo.gr

Το 2021-2022, πραγματοποιήθηκε έρευνα μικτών μεθόδων επεξήγησης, η οποία αποτελούσε μέρος διδακτορικής διατριβής με τον τίτλο *Εφηβική κουλτούρα, ηλεκτρονικά παιχνίδια και κοινωνικοπολιτική εκπαίδευση*. Συμμετέχοντες ήταν έφηβοι 12 έως 17 ετών. Σκοπός ήταν η διερεύνηση των πολιτισμικών και κοινωνικοπολιτικών διαστάσεων της ενασχόλησης με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια στο πλαίσιο της εφηβικής κουλτούρας. Ανάμεσα στους ερευνητικούς στόχους ήταν η αναζήτηση πιθανών συσχετίσεων ανάμεσα στην ενασχόληση των εφήβων με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και στις στάσεις- συμπεριφορές τους απέναντι σε διάφορα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στην πραγματική ζωή. Στην πρώτη φάση της έρευνας, συγκεντρώθηκαν 485 ερωτηματολόγια από σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας. Η επεξεργασία τους έγινε με το SPSS. Στη δεύτερη φάση, πραγματοποιήθηκαν 42 ημιδομημένες συνεντεύξεις, για τις οποίες πραγματοποιήθηκε θεματική ανάλυση. Βρέθηκε, μεταξύ άλλων, ότι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια αποτελούν μία εναλλακτική πραγματικότητα προς μια κοινωνικοπολιτική εκπαίδευση και διαμόρφωση μοντέλων σκέψης και δράσης στους νέους. Ειδικότερα, οι έφηβοι που παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις – βιώνουν συχνά κοινωνικοπολιτικές παιχνιδιώδεις εμπειρίες, παίζουν συχνά με γονείς, επισκέπτονται σελίδες σχετικές με βιντεοπαιχνίδια, προτιμούν συγκεκριμένα ηλεκτρονικά παιχνίδια ή/και βιντεοπαιχνίδια που σχετίζονται με τη δημοφιλή κουλτούρα – δηλώνουν, επίσης, ικανοί για κοινωνικοπολιτική δράση, θεωρούν ευθύνη τους να συμμετέχουν σε ζητήματα κοινότητας, αγαπούν τη φιλανθρωπία, και πιστεύουν ότι μπορούν να αλλάξουν την κοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνικοπολιτική εκπαίδευση, έφηβοι, ηλεκτρονικά παιχνίδια

Ενότητα 12: Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης στη μετά-ψηφιακή εποχή

Ελλιπή Δεδομένα και Ψηφιακό Χάσμα στη Μετα-ψηφιακή εποχή

Γρηγόριος Αρκουμάνης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
grigorisark@primedu.uoa.gr

Μαγδαληνή Κολοκυθά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mkolokitha@uth.gr

Ουρανία Μαρία Βεντίστα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, oventista@uniwa.gr

Στην περίοδο που διανύουμε η τεχνολογία και τα ψηφιακά μέσα έχουν πλέον ενσωματωθεί στην καθημερινότητα προσφέροντας νέες δυνατότητες αλλά και νέες ανησυχίες. Η ύπαρξη του ψηφιακού χάσματος είναι μία πτυχή της τεχνολογικά προηγμένης σύγχρονης κοινωνίας που έχει βαθιές ρίζες σε κοινωνικό-οικονομικούς και γεωγραφικούς παράγοντες (Golden et al., 2023). Ως ψηφιακό χάσμα δεν ορίζεται πλέον απλώς η πρόσβαση ή όχι στην τεχνολογία αλλά προσμετρώνται παράγοντες όπως η ποιότητα και οι δεξιότητες των χρηστών όπως ο ψηφιακός γραμματισμός (Selwyn, 2004). Με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και ψηφιακών συστημάτων όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη και οι εφαρμογές της και τη σταδιακή ενσωμάτωσή τους σε πολλούς κοινωνικούς θεσμούς όπως η Εκπαίδευση γεννάται το ζήτημα του τρόπου χρήσης αυτών των συστημάτων και του αποτυπώματος που αυτά θα αφήσουν στην υπό διαμόρφωση μετα-ψηφιακή κοινωνία. Η εκπαίδευση χαρακτηρίζεται ως ένας από τους πιο βασικούς μηχανισμούς που μπορεί να επιφέρει την προς τα πάνω κοινωνική κινητικότητα και να εξασφαλίσει μία πιο δίκαιη και ισότιμη κοινωνική πραγματικότητα (Gorard, 2008). Στη μετα-ψηφιακή όμως εποχή τι μπορεί να θεωρηθεί ως κοινωνική κινητικότητα και κοινωνική τάξη και πώς αυτό επηρεάζεται από την όλο και αυξανόμενη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση; Ενώ στη βιβλιογραφία υπάρχουν έρευνες οι οποίες μελετούν τον αντίκτυπο της ΤΝ σε γνωστικές και μη γνωστικές ικανότητες, δεν φαίνεται να υπάρχουν έρευνες που να εστιάζουν στον αντίκτυπο της ΤΝ σε μαθητές από κοινωνικό-οικονομικά μη προνομιούχο υπόβαθρο. Αυτή η εισήγηση έχει ως σκοπό να τονίσει και να αναδείξει αυτό το ερευνητικό κενό. Σε μία μετα-ψηφιακή εκπαιδευτική πραγματικότητα η ορθή και στοχευμένη χρήση της ΤΝ μπορεί να αμβλύνει τις εκπαιδευτικές ανισότητες, ενώ η αλόγιστη χρήση της μπορεί να ωθήσει την εκπαιδευτική κοινότητα σε μεγαλύτερη κοινωνική περιχαράκωση (Tewathia et al., 2020).

Βιβλιογραφία

Golden, A. R., Srisarajivakul, E. N., Hasselle, A. J., Pfund, R. A., & Knox, J. (2023). What was a gap is now a chasm: Remote schooling, the digital divide, and educational inequities resulting from the COVID-19 pandemic. *Current Opinion in Psychology*, 52, 101632.

Gorard, S. (2008). A reconsideration of rates of 'social mobility' in Britain: or why research impact is not always a good thing. *British Journal of Sociology of Education*, 29(3), 317-324.

Selwyn, N. (2004). Reconsidering Political and Popular Understandings of the Digital Divide. *New Media & Society*, 6(3), 341-362.

<https://doi.org/10.1177/1461444804042519>

Tewathia, N., Kamath, A., & Ilavarasan, P. V. (2020). Social inequalities, fundamental inequities, and recurring of the digital divide: Insights from India. *Technology in Society*, 61, 101251.

Το Ψηφιακό χάσμα στον εκπαιδευτικό χώρο. Η περίπτωση των ΕΠΑ.Λ.

Διονύσιος Γουβιάς, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, dgounias@aegean.gr
Αθηνά Κανέλλου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, takath7@gmail.com

Στη σύγχρονη «διαδικτυακή κοινωνία», ως αποτέλεσμα των κατατρεγμένων τεχνολογικών εξελίξεων που συντελούνται, μια νέα μορφή ανισότητας προβάλλει, η «ψηφιακή ανισότητα», ή αλλιώς το λεγόμενο «ψηφιακό χάσμα». Οι εκπαιδευτικοί εμφανίζουν διαφορετικά επίπεδα ψηφιακής ετοιμότητας και ικανότητας στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία και τη μάθηση. Δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 102 εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑ.Λ.) της Δ.Δ.Ε. Α' Αθήνας, με στόχο τη διερεύνηση του ρόλου των κοινωνικο-δημογραφικών μεταβλητών: ηλικία, φύλο, επίπεδο σπουδών, έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας αλλά και σχέση εργασίας, στην εμφάνιση του ψηφιακού χάσματος. Βασικό εργαλείο της έρευνας αποτέλεσε διασκευασμένη εκδοχή ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικούς σχολείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ισλανδίας, της Νορβηγίας και της Τουρκίας στο πλαίσιο μεγάλης πανευρωπαϊκής έρευνας (European Commission, 2013). Η ανάλυση ήταν ποσοτική (με χρήση περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής). Φαίνεται ότι, ενώ οι εκπαιδευτικοί του δείγματος στο σύνολό τους εμφανίζουν θετικές στάσεις και αντιλήψεις έναντι των ΤΠΕ και της εκπαιδευτικής αξιοποίησής τους αναγνωρίζοντας τα πολλαπλά οφέλη τους, εντούτοις τις χρησιμοποιούν πολύ περιορισμένα στο πλαίσιο του μαθήματός τους. Από την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας διαπιστώνεται ότι το ποσοστό χρόνου χρήσης Η/Υ ή και Διαδικτύου στο πλαίσιο του μαθήματος δεν διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία, το φύλο, το επίπεδο σπουδών, τη σχέση εργασίας και τα έτη προϋπηρεσίας/διδασκτικής εμπειρίας των εκπαιδευτικών. Επίσης βρέθηκε ότι οι εστιασμένες στην εκπαιδευτική πράξη ψηφιακές δεξιότητες ανώτερου επιπέδου, διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία, τη διδασκτική εμπειρία και τη σχέση εργασίας των εκπαιδευτικών. Αναφορικά με τις στάσεις και αντιλήψεις, τα δεδομένα της έρευνας υποδεικνύουν σημαντική διαφοροποίησή τους ανάλογα με το φύλο των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: ΤΠΕ, ψηφιακό χάσμα, ψηφιακές δεξιότητες

Βιβλιογραφία

European Commission (2013). *Survey of schools-ICT in education. Final report*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/survey-schools-ict-education>

Ο Εκπαιδευτικός Ρόλος στην Εποχή του ChatGPT

Στυλιανή Ζιώγα, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ziogastella68@gmail.com

Η ενσωμάτωση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαίδευση έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον, με το ChatGPT να ξεχωρίζει ως ένα σημαντικό μοντέλο. Προσφέρει δυνατότητες που υποστηρίζουν τη διδασκαλία και τη μάθηση, υπερβαίνοντας γεωγραφικούς περιορισμούς μέσω διαδικτυακής πρόσβασης σε εκπαιδευτικούς πόρους (Chen et al., 2020). Λειτουργώντας ως εικονικός δάσκαλος, το ChatGPT συμβάλλει στη μαθησιακή διαδικασία και μπορεί να αξιοποιηθεί από εκπαιδευτικούς για τη βελτίωση της διδασκαλίας. Ο σκοπός του άρθρου είναι να αναλυθούν οι αλλαγές στον ρόλο των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μετασχηματίζονται από μεταδότες γνώσης σε καθοδηγητές και συνεργάτες, δημιουργώντας ένα νέο μοντέλο συνεργατικής εκπαίδευσης. Η μεθοδολογική προσέγγιση είναι βιβλιογραφική επισκόπηση άρθρων που δημοσιεύτηκαν κυρίως το 2024. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να μεταβούν από τον παραδοσιακό ρόλο δασκάλου σε ρόλο οδηγού γνώσης και συντονιστή, προσαρμόζοντας τις δεξιότητές τους στη χρήση της ΤΝ. Αυτό απαιτεί συνεχιζόμενη εκπαίδευση και υποστήριξη, καθώς και την ανάπτυξη μιας κουλτούρας συνεργασίας και ψυχολογικής υποστήριξης για την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της προσαρμοστικότητάς τους. Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσω ΤΝ απαιτεί δεξιότητες ενσωμάτωσης και αξιολόγησης ψηφιακού υλικού, ώστε να σχεδιάζουν αποτελεσματικά μαθήματα και να κρίνουν την αξιοπιστία των πόρων (Zhong & Nagappan 2024). Η εφαρμογή του ChatGPT στην εκπαίδευση αλλάζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών, προάγοντας την ανάπτυξη δεξιοτήτων και απαιτώντας αναπροσαρμογή των διδακτικών μεθόδων (Gou et al., 2024). Ενισχύει την ψηφιακή ικανότητα των δασκάλων και την ικανοποίηση των ψυχολογικών τους αναγκών (Zhou et al., 2024). Η αντίσταση στην αλλαγή και η ηθική χρήση του ChatGPT είναι προκλήσεις για την εκπαίδευση (Arguello et al., 2024).

Λέξεις-κλειδιά: ChatGPT, εκπαιδευτικοί, ρόλος

Απόψεις γονέων μαθητών/τριων προσχολικής ηλικίας για τη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο μέσω της πλατφόρμας e-class

Σοφία Κοντονασάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης, sofiakontonasaki@yahoo.gr

Θεόδωρος Ελευθεράκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, elefthet@gmail.com

Η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών/τριων στη σύγχρονη εποχή συνιστά καίριο ζήτημα, που απασχολεί το εκπαιδευτικό, αλλά και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον τους. Η διαμόρφωση φιλαναγνωστικών συνηθειών εντός του σχολικού πλαισίου στους μαθητές της προσχολικής ηλικίας επιτυγχάνεται και διαμέσου της λειτουργίας της δανειστικής βιβλιοθήκης, έντυπης αλλά και ψηφιακής. Ωστόσο, την περίοδο της πανδημίας COVID-19 και της συνακόλουθης εφαρμογής αυστηρών υγειονομικών πρωτοκόλλων, η δανειστική βιβλιοθήκη στην προσχολική εκπαίδευση, όπου δεν ανεστάλη, λειτούργησε ψηφιακά μέσω ηλεκτρονικών πλατφορμών. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των γονέων μαθητών/τριων Προσχολικής Εκπαίδευσης του Ν. Αττικής για τα οφέλη που αποκόμισαν τα νήπια και τα εμπόδια που συνάντησαν κατά τη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης σε τεχνολογικά υποστηριζόμενο περιβάλλον (πλατφόρμα eclass). Για τη διερεύνηση του θέματος υλοποιήθηκε ποιοτική έρευνα βολικής δειγματοληψίας με εννέα ημιδομημένες συνεντεύξεις. Πραγματοποιήθηκε κωδικοποίηση και ανάλυση περιεχομένου των δεδομένων και η ερμηνεία των ευρημάτων κατέδειξε ότι η λειτουργία ψηφιακής δανειστικής βιβλιοθήκης ενίσχυσε την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, των δεξιοτήτων αναδυόμενου γραμματισμού και των ψηφιακών δεξιοτήτων, εμπλέκοντας ενεργά τους γονείς στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπροσθέτως, καταγράφηκε η αδυναμία των οικογενειών να υποστηρίξουν ποικιλότροπα τη συμμετοχή των παιδιών τους στα ψηφιακά περιβάλλοντα με ταυτόχρονη ενίσχυση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Συμπερασματικά, προτάσσεται η συνδυαστική λειτουργία συμβατικής και ψηφιακής δανειστικής βιβλιοθήκης στην προσχολική εκπαίδευση, ώστε να εξασφαλίζεται η «μαγεία», που παρέχει το έντυπο βιβλίο σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και που οδηγεί στη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και στην ανατροπή των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικές Ανισότητες, φιλαναγνωσία, ψηφιακή βιβλιοθήκη

Ψηφιακός γραμματισμός και αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης: Το Έργο Teachers 4.0 και η ενδυνάμωση εκπαιδευτικών

Άννα Κουππάνου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, kouppanou.a@cyearn.pi.ac.cy

Χριστίνα Σταύρου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, stavrou.chr@cyearn.pi.ac.cy

Σύμφωνα με τον σύγχρονο στοχαστή Bernard Stiegler (2010; 2012), οι ψηφιακές τεχνολογίες δεν αλλάζουν μόνο την πρόσβαση στην πληροφορία, αλλά επηρεάζουν βαθιά τις γνωστικές και κοινωνικές δομές, διαμορφώνοντας τις δυνατότητες ύπαρξης πραγματικά δημοκρατικών κοινωνιών. Αυτή η προοπτική είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εκπαίδευση, καθώς η ψηφιοποίηση αναδιαμορφώνει το μαθησιακό περιβάλλον και φέρνει νέες προκλήσεις, όπως η παραπληροφόρηση, η εσφαλμένη πληροφορία και η κακόβουλη πληροφόρηση, δυσχεραίνοντας την αναζήτηση της αλήθειας (Castillo et al., 2024). Λαμβάνοντας υπόψιν τα πιο πάνω, το Έργο Teachers 4.0, επιδιώκει να εφοδιάσει εκπαιδευτικούς σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χαμηλά επίπεδα ψηφιακού γραμματισμού με τα κατάλληλα εργαλεία για να διαχειρίζονται τις προκλήσεις του ψηφιακού κόσμου. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου (ΠΙΚ), ως εταίρος του Έργου, θα συμβάλει ενεργά στην ενδυνάμωση εκπαιδευτικών προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις, ώστε να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/μαθήτριάς τους να αντιμετωπίσουν την παραπληροφόρηση, καθώς και να προωθήσουν τον Γραμματισμό στα Ψηφιακά Μέσα, την κριτική σκέψη και την ανθεκτικότητα των μαθητών και μαθητριών τους. Στην παρούσα ανακοίνωση θα συζητηθεί η ανάπτυξη ενός εκτενούς προγράμματος επιμόρφωσης (60 συνολικά ώρες) για εν υπηρεσία εκπαιδευτικούς, στη βάση 10 διδακτικών ενοτήτων (modules), το οποίο συνδυάζει σύγχρονη (εξ αποστάσεως και διά ζώσης) εκπαίδευση, καθώς και ασύγχρονη εκπαίδευση και ατομική μελέτη. Στην παρουσίαση θα συζητηθούν οι προκλήσεις που τίθεται στα εκπαιδευτικά και κοινωνικά συστήματα, καθώς και η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί εκ μέρους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, ώστε αυτή να καλλιεργεί δεξιότητες κριτικού ψηφιακού γραμματισμού, μέσα από δημοκρατικές πρακτικές, ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να λειτουργούν ως φορείς αλλαγής στις τάξεις τους (Opfer & Pedder, 2011).

Λέξεις-κλειδιά: παραπληροφόρηση, ψηφιακός γραμματισμός, ενδυνάμωση εκπαιδευτικών, Teachers 4.0

Βιβλιογραφία

- Castillo, D. R., Lyu, S., Milletti C., and Stewart C. (eds) (2024). *Truth-seeking in an age of (mis)information overload*. State University of New York Press.
- Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). Conceptualizing teacher professional learning. *Review of educational research*, 81(3), 376-407.
- Stiegler, B. (2010). *Taking Care of Youth and the Generations*. Stanford University Press.

Stiegler, B. (2012). *States of Shock: Stupidity and Knowledge in the 21st Century*. PolityPress.

Συμβολικός έλεγχος και παραγωγή: προβολή στον 21ο αιώνα

Βασίλειος Ντακούμης, Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, b.ntakoumis@gmail.com

Ανδρονίκη Ρηγάκη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, niki.rigaki@gmail.com

Ιωάννα Ντακούμη, Κοινωνιολογία, ioannantak@hotmail.com

Ο Bernstein (1990: 157-160), προβάλλοντας την ανάλυσή του προς το μέλλον, αναφέρεται στις εξελίξεις που αναμένει να σημειωθούν στα πεδία της παραγωγής και του συμβολικού ελέγχου στον 21ο αιώνα, περίοδο που χαρακτηρίζει ως «αναδιοργανωμένο καπιταλισμό». Με την εργασία αυτή επιχειρούμε να αναδείξουμε τη δυναμική που μπορεί να αναπτυχθεί στο πεδίο του συμβολικού ελέγχου, ως πεδίου αλλαγών όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και ευρύτερα στο κοινωνικό σύστημα. Όταν ο Bernstein επεξεργαζόταν το θεωρητικό του πλαίσιο, δεν είχε φυσικά υπόψη τις εξελίξεις που σημειώθηκαν σε ολόκληρη την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα. Στις ημέρες μας, βαδίζοντας πια προς το τέλος της 2ης δεκαετίας του 21ου αιώνα, μπορούμε ίσως με μεγαλύτερη σιγουριά και ασφάλεια, αλλά και σε ένα βαθμό εκ των υστέρων, να διαπιστώσουμε την ορθότητα των τότε προβλέψεων του Bernstein, που σήμερα πλέον αποτελούν, μάλλον, αδιαμφισβήτητα δεδομένα. Σήμερα λοιπόν, έχουμε περισσότερες δυνατότητες, προκειμένου να παρακολουθήσουμε την ανάλυση του Bernstein ως το τέλος της. Κεντρικά σημεία αυτής της ανάλυσης για τον 21ο αιώνα, η οποία έχει τις ρίζες της στις εξελίξεις που σημειώθηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα στα πεδία της παραγωγής και του συμβολικού ελέγχου, αποτελούν:

Στο πεδίο της παραγωγής: Απλούστευση στο κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας της παραγωγής:

- Παρουσία μιας μικρής έκτασης εκτελεστικών / τεχνολογικών, εξειδικευμένων λειτουργιών.
- Δημιουργία μιας νέας βιομηχανίας τεχνιτών με χειρωνακτική δεξιότητα, με τις δικές της εμπορικές διεξόδους, επαναληπτική μαθητεία, ακόμη και συντεχνιακές οργανώσεις. Εμφάνιση, δηλαδή, σύμφωνα με την ορολογία του Bernstein, ενός νεομεσαιωνισμού.

Στο πεδίο του συμβολικού ελέγχου:

- Αύξηση της εσωτερικής του πολυπλοκότητας καθώς και ποσοτική του αύξηση.
- Αλλαγές στους πρωτογενείς χώρους για την πρόσκτηση της γνώσης:
- Η οικογένεια θα αποτελεί πρωτογενή χώρο απόκτησης της γνώσης για κάποιους μαθητές, οι οποίοι θα επιδιώκουν πνευματικά προσανατολισμένες σπουδές, που οδηγούν σε ιδρύματα πανεπιστημιακού τύπου.
- Το σχολείο θα αποτελεί πρωτογενή χώρο απόκτησης της γνώσης, πιο συνεχούς επιτήρησης και ηθικής ρύθμισης για εκείνους τους μαθητές που προορίζονται για χειρωνακτικά ή χειροτεχνικά επαγγέλματα. Εναλλακτικά, οι χειρωνακτικοί / χειροτεχνίτες μαθητές μπορούν να ακολουθήσουν ένα σύστημα αγωγής σχεδιασμένο με απο-εκπαίδευση, με το οποίο τέτοιοι μαθητές θα ήταν

αφοσιωμένοι, σε στυλ μαθητείας, σε «αφεντικά», τα οποία όμως θα ήταν κεντρικά τοποθετημένα σε ένα σχολείο και θα διανέμονταν από εκείνο το κέντρο.

Λέξεις-κλειδιά: Παραγωγή, Συμβολικός Έλεγχος, Οικογένεια, Σχολείο, 21^{ος} Αιώνας

Πώς το ίντερνετ διαμορφώνει την οπτική μας για τον εκπαιδευτικό ακτιβισμό: μια μετά-ψηφιακή κριτική

Βαΐα Παπανικολάου, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος
Παναγιώτης Τζιώνας, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος

Η έννοια του ‘εκπαιδευτικού ακτιβισμού’ είναι πολυδιάστατη και συχνά ορίζεται με πολυσήμαντο τρόπο. Στόχος της εργασίας αυτής είναι να αναδειχθεί το γεγονός ότι το διαδίκτυο επηρεάζει και -εν τέλει- επιβάλλει συγκεκριμένες αντιλήψεις για την έννοια του ‘εκπαιδευτικού ακτιβισμού’, περιορίζοντας το βάθος και την πολυσημία του όρου. Με τη χρήση αλγορίθμων εξόρυξης γνώσης (Zong et al., 2021) που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη, αναλύθηκαν τα αποτελέσματα της αναζήτησης του όρου ‘educational activism’ στον παγκόσμιο ιστοχώρο (Johnstone, 2024). Η προτεινόμενη μεθοδολογία, αναπαριστά τον λόγο ως ένα ολιστικό χωρικό δίκτυωμα και προσδιορίζει τις πλέον επιδραστικές λέξεις βάσει της ‘συνύπαρξής’ τους (Paranyushkin, 2019). Χρησιμοποιεί την χωρική εγγύτητα των εννοιών και την πυκνότητα των διασυνδέσεων τους για να καθορίσει τις μεταξύ τους σχέσεις, χωρίς να ανατρέχει στη σημασία τους. Κατόπιν εφαρμόζονται τεχνικές γραφικής οπτικοποίησης, μηχανισμοί ανίχνευσης ‘κοινοτήτων’ λέξεων και ποσοτικά μέτρα για την ερμηνεία των χωρικών δομών και την εξόρυξη χρήσιμης γνώσης, χωρίς να επιβάλλεται οποιαδήποτε εξωτερική σημασιολογική δομή, αποφεύγοντας γενικεύσεις και παραμορφώσεις (Paranyushkin, 2011). Το τι είναι εκπαιδευτικός ακτιβισμός σύμφωνα με το διαδίκτυο και πώς επιβάλλεται από αυτό στο κοινό αποτυπώνεται στο γράφημα που κατασκευάστηκε, καθώς οι κυρίαρχες κοινότητες εννοιών εστιάζουν -εν πολλοίς- στην κοινωνική δικαιοσύνη, την παιδαγωγική, τα κινήματα και το περιβάλλον. Απουσιάζουν όμως ουσιώδεις συνδέσεις εμβάθυνσης στον βαθύτερο ανθρωπισμό, καθώς και η όποια κριτική αποικιοκρατικοποίησης της κοινωνικής σκέψης από τον οικονομισμό. Το αναδυόμενο τοπίο του μοντερνισμού θεωρείται δεδομένο να εξυπηρετείται άκριτα από τις σχέσεις ανθρώπου τεχνολογίας. Η απουσία κριτικών όρων και αντίστοιχων κοινοτήτων στο γράφημα, μέσα από μία μετά-ψηφιακή προοπτική (Knox, 2019) προβληματίζει έντονα ως προς την επίδραση των δομών, της όποιας (όποιων) εξουσίας εκπροσωπούν τα δημοφιλέστερα sites, στη διαμόρφωση - κατασκευή μιας κοινής ιδεολογικής συναίνεσης. Προφανώς κάτι τέτοιο έχει ισχυρό αντίκτυπο στη δημοκρατική συμμετοχή των πολιτών και την αλληλεξάρτηση εκπαίδευσης και δημοκρατίας.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικός ακτιβισμός, μετά-ψηφιακό

Βιβλιογραφία

- Johnstone, B., & Andrus, J. (2024). *Discourse analysis*. John Wiley & Sons.
- Knox, J. (2019). What does the ‘postdigital’ mean for education? Three critical perspectives on the digital, with implications for educational research and practice. *Postdigital Science and Education*, 1(2), 357-370.

- Mayo, P. (2014). Gramsci and the politics of education. *Capital & Class*, 38(2), 385-398.
- Paranyushkin, D. (2019, May). InfraNodus: Generating insight using text network analysis. In *The world wide web conference* (pp. 3584-3589).
- Paranyushkin, D. (2011). Identifying the pathways for meaning circulation using text network analysis. *Nodus Labs*, 26, 1-26.
- Zong, C., Xia, R., & Zhang, J. (2021). *Text data mining* (Vol. 711, p. 712). Singapore: Springer.

Τεχνητή Νοημοσύνη, Κοινωνία και Εκπαίδευση: ανάδυση νέων ηθικών και πολιτικών ζητημάτων για τη (μετα)ψηφιακή εποχή και η ανάγκη επεξεργασίας τους

Πέτρος Σκυθιώτης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, pskythiotis@gmail.com

Ειρήνη Φωλίνα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, eirinifolina3@gmail.com

Ευάγγελος Κουμπαρούδης, Πανεπιστήμιο Σόφιας,
evangeloskoumparoudis@gmail.com

Η ευρεία χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης χαρακτηρίζει τη σημερινή μετάβαση προς τη μεταψηφιακή εποχή. Σε αυτήν, ο ρόλος της Παιδείας-Εκπαίδευσης αναβαθμίζεται ποιοτικά, δομικά και αντιφατικά, αφού ως βασικό ζητούμενο πλέον αναδύεται η ικανότητα του/της μαθητή/τριας να αξιοποιεί, αλλά και να αντιμετωπίζει, τις δυνατότητες της Τ.Ν. με ανθρωποκεντρική κατεύθυνση. Αυτό προϋποθέτει καλλιέργεια και κατάκτηση ανώτερων ικανοτήτων, όπως κριτική σκέψη, επιστημονική-καλλιτεχνική δημιουργικότητα και ηθική διαπαιδαγώγηση. Σε αντίθετη περίπτωση, θα σημάνει αδυναμία συμμετοχής-εγρήγορσης στη νέα εποχή και στις δυνάμει καταπιεστικές-αλλοτριωτικές δυνατότητες της Τ.Ν. υπέρ της εξουσίας των κατόχων της (Pasquinelli, 2023). Υπό το πρίσμα ενός μαρξιστικού μεθοδολογικού πλαισίου Κριτικής Παιδαγωγικής (Φρέιρε, 1974. Γρόλλιος & Γούναρη, 2010), ακολουθούμε το διαλεκτικό πλέγμα σχέσεων μεταξύ επιστήμης/τεχνολογίας, εργασίας/γνώσης, κοινωνίας/πολιτικής και εκπαίδευσης/παιδείας και τον μετασχηματισμό του κατά τη νεωτερικότητα (Παυλίδης, 2012). Σκιαγραφούμε τις αντιφάσεις που συνεπάγεται η μαζική χρήση της Τ.Ν. στη (μετα)ψηφιακή εποχή, η οποία συνιστά και νέα ηθικά-πολιτικά ζητήματα για τη διαδικασία και σκοποθεσία της Εκπαίδευσης. Δεδομένων των παραπάνω, η παρούσα εισήγηση ανιχνεύει τα νέα ηθικά ζητήματα στη σχέση Εκπαίδευσης και Κοινωνίας και την επεξεργασία τους στο πλαίσιο μιας Ηθικής της Φροντίδας ενθαρρύνοντας τον σχετικό προβληματισμό (Tronto, 2011). Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζουμε τα ζητήματα ψηφιοποίησης και πλατφορμοποίησης που οδηγούν σε εκπαιδευτικό χάσμα, εντείνουν την κοινωνική απομόνωση, διευρύνουν τις κοινωνικές-εκπαιδευτικές ανισότητες, αναδιαμορφώνουν τις παιδαγωγικές σχέσεις και κατατείνουν προς την εργασιακή επισφάλεια για τους/τις εκπαιδευτικούς (Κοντόσταυλου & Κατσιαμπούρα, 2024). Παράλληλα, εγείρονται ηθικά-πολιτικά ζητήματα παραβίασης και εκμετάλλευσης προσωπικών δεδομένων για εμπορευματική χρήση που (θα) διευκολύνονται από τη μαζική χρήση της Τ.Ν. στην Εκπαίδευση στην κατεύθυνση της νεοφιλελεύθερης αναπροσαρμογής της.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, Εκπαίδευση, Ηθική της Φροντίδας, Κριτική Παιδαγωγική

Βιβλιογραφία

Γούναρη, Π. & Γρόλλιος, Γ. (επιμ.). (2010). *Κριτική Παιδαγωγική: μια συλλογή κειμένων*. Αθήνα: Gutenberg.

Κοντόσταυλου, Ε-Ζ. & Κατσιαμπούρα, Γ. (2024), «Κριτικός ψηφιακός γραμματισμός: για τη μείωση των ανισοτήτων πρόσβασης στην ψηφιακή γνώση», *Κριτική Εκπαίδευση*, τ. 5, 32-43.

Pasquinelli, M. (2023). *The Eye of the Master: A Social History of Artificial Intelligence*. London-NewYork: Verso.

Παυλίδης, Π. (2012). *Η γνώση στη διαλεκτική της κοινωνικής εξέλιξης*. Θεσσαλονίκη: επίκεντρο.

Tronto J. (2011). *Για μια πολιτική της μέριμνας (care) σ' έναν ευάλωτο κόσμο*. Αθήνα: Πόλις.

Φρεΐρε, Π. (1974). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα: Κέδρος.

Ενότητα 13: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της σχολικής βίας, του εκφοβισμού και της παραβατικότητας

Βία ανηλίκων: Η διαδικτυακή αναφορά stopbullying (<https://stop-bullying.gov.gr>) η αποδοχή και η αποτελεσματικότητά της. Απόψεις των Συμβούλων Σχολικής Ζωής και των διευθυντών/ντριών σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ιωαννίνων

Κωνσταντίνα Διαμάντη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
konstantina.diamadi@gmail.com

Σουζάννα-Μαρία Νικολάου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, snikola@uoi.gr

Τα τελευταία χρόνια καταγράφονται όλο και περισσότερα περιστατικά βίας μεταξύ ανηλίκων εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος. Παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικοί βρίσκονται αντιμέτωποι σχεδόν καθημερινά με φαινόμενα βίας, σχολικού εκφοβισμού και άλλων μορφών παρενοχλήσεων της σχολικής ζωής με αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών αλλά και στη μαθησιακή διαδικασία. Η έρευνα έχει επισημάνει πως τα αίτια του αρνητικού αυτού φαινομένου που δυσχεραίνει τη ζωή των ανήλικων μαθητών/τριών, των εκπαιδευτικών καθώς και των κηδεμόνων των μαθητών/τριών, εντοπίζονται στην οικογένεια, το εκπαιδευτικό περιβάλλον, τα φίλια δίκτυα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και σήμερα ίσως περισσότερο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και στα ατομικά χαρακτηριστικά του/της μαθητή/τριας ή σε προηγούμενες τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης. Μόλις πριν ένα χρόνο η Πολιτεία έθεσε σε λειτουργία πλατφόρμα (<https://stop-bullying.gov.gr/>) όπου κάθε μαθητής/τρια, γονέας ή εκπαιδευτικός μπορεί να αναφέρει περιστατικά ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον του. Παράλληλα διενεργούνται έρευνες για την αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης και την αποτίμηση της έκτασης των περιστατικών. Ωστόσο καμία αξιολόγηση της εν λόγω προσπάθειας δεν έχει γίνει μέχρι στιγμής ούτε ως προς την αποδοχή της από τους ενδιαφερόμενους ούτε ως προς την αποτελεσματικότητά της. Στο κενό που παρουσιάζει η έρευνα στο σημείο αυτό εστιάζει δική μας διερεύνηση των απόψεων των Συμβούλων Σχολικής Ζωής και των διευθυντών/ντριών για τη χρήση της πλατφόρμας και την αποτελεσματικότητά της σε σχολεία της Β΄ θμιας Εκπαίδευσης του Νομού Ιωαννίνων. Παράλληλα θα διερευνηθεί έμμεσα η συχνότητα του φαινομένου της βίας ανηλίκων εντός του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και οι τρόποι αντιμετώπισης από τους εκπαιδευτικούς.

Λέξεις-κλειδιά: σχολείο, βία ανηλίκων, stop-bullying.gov.gr, Σύμβουλος Σχολικής Ζωής, Διευθυντής/ντρια

**Η οριοθέτηση του εκπαιδευτικού ως δείκτη επιτυχίας στη σχολική τάξη:
αναπαραστάσεις και γνώμες εκπαιδευτικών και μαθητών ενός σχολείου του
νομού Έβρου**

Ιωάννης Ζαφράς, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, johnzafras@gmail.com

Τα αυξανόμενα περιστατικά βίας στα Ελληνικά σχολεία λαμβάνουν διαστάσεις ενός πανδημικού φαινομένου (Πανούσης, 2008). Οι σχέσεις εκπαιδευτικών- μαθητών αλλά και εκπαιδευτικών-γονέων κλονίζονται, ενώ η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους εκπαιδευτικούς δυσχεραίνει τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας (Τσικνάκου, 2021). Η απαξίωση του επαγγέλματος και η στοχοποίηση των εκπαιδευτικών από την Ελληνική κοινωνία τους οδηγεί στη συνεχή υποβάθμιση και απαξίωση του ρόλου τους. Παρά το γεγονός ότι η βία στα σχολεία έχει μελετηθεί επαρκώς, ελάχιστες έρευνες εστιάζουν στα πρακτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός στη σχολική τάξη αναφορικά με τη σαφή επιβολή ορίων, οι οποίοι λειτουργούν ανασταλτικά στη διατήρηση της εικόνας του εκπαιδευτικού ως «ηγέτη» της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τη διαδικασία της οριοθέτησης, των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι ως προς τη θέσπιση αποδεκτών από τη σχολική κοινότητα κανόνων αλλά και της γνώμης των μαθητών σχετικά με την εικόνα του αποτελεσματικού εκπαιδευτικού. Η έρευνα διεξάγεται σε ένα ακριτικό σχολείο στην περιοχή του Έβρου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα ενδιαφέρον εξαιτίας των γεωγραφικών, πολιτισμικών και δημογραφικών του στοιχείων. Η συλλογή των δεδομένων γίνεται μέσω ποιοτικής μεθόδου και πιο συγκεκριμένα μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων (5 εκπαιδευτικοί-5 μαθητές). Ακολουθεί θεματική ανάλυση των αποτελεσμάτων με σκοπό την εξαγωγή βασικών θεματικών κατηγοριών. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη σημασία της επιβολής ορίων κατά την αρχή του διδακτικού έτους, τη διατήρηση μιας «κοινής γραμμής» από τους εκπαιδευτικούς ως προς την επιβολή ποινών και κυρώσεων σε παραβατικές συμπεριφορές και αναδεικνύει την εκτίμηση των μαθητών ως προς τη συνέπεια των παιδαγωγικών μέτρων που αποσκοπούν στην αποκατάσταση του κοινού περί δικαίου αισθήματος στο Ελληνικό σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική ηγεσία, όρια, κίνητρα μάθησης, αποτελεσματικότητα εκπαιδευτικών.

Βιβλιογραφία

- Ανδρέου Ε., (2006). Απόψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο πρόβλημα του εκφοβισμού. *Επιστημονική Επετηρίδα Αλέξανδρος Δελμούζος, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*, 2, 73-78.
- Γεωργιάδου, Β., Καμπουρίδης, Γ. (2005). Ο διευθυντής-ηγέτης, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 10:121-129.

- Γιασεμής, Χ. (2016). Μοντέλα εκπαιδευτικής ηγεσίας και ο ρόλος της κατανεμημένης ηγεσίας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Στο Α. Πέτρου, & Π. Αγγελίδης, *Εκπαιδευτική Διοίκηση και Ηγεσία*. Επιστημολογική βάση, ερευνητικές προσεγγίσεις και πρακτικές. Αθήνα: Διάδραση.
- Δεμερτζή, Κ. & Μπαγάκης, Γ. (2006). Ανιχνεύοντας τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ενός ελληνικού γυμνασίου για την ηγεσία και μάθηση. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Εκπαιδευτικές αλλαγές, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού και του σχολείου*, (σελ. 135-145). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ιωσηφίδης, Θ., (2003). *Εισαγωγή στην Ανάλυση Δεδομένου Ποιοτικής Κοινωνικής Έρευνας, Μυτιλήνη*: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Καψάλης, Γ. Α. & Χανιωτάκης, Ι. Ν. (2011). *Εκπαιδευτική αξιολόγηση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Κυριαζή, Ν., (2004). *Η Κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπίκος, Γ. Κ. (2004). *Αλληλεπίδραση και κοινωνικές σχέσεις στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πανούσης Γ. (2008). «(Ενδο)σχολική βία: Χωρίς όρια και χωρίς ορίζοντα;» Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση (10).
- Πασιαρδής, Π. (2014). *Εκπαιδευτική ηγεσία: από την περίοδο της ευμενούς αδιαφορίας στη σύγχρονη εποχή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Επιπτώσεις της σχολικής βίας και του σχολικού εκφοβισμού στους/στις μαθητές/τριες και τη σχολική ζωή: Απόψεις διευθυντών/τριών

Θεόδωρος Θάνος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ththanos@uoi.gr

Απόστολος Κατσικάς, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, apostolis.katsikas@gmail.com

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί σοβαρό ζήτημα για τις σχολικές μονάδες, προκαλώντας ανησυχία (Karikari et al., 2020) λόγω των σημαντικών επιπτώσεών του στους/στις εμπλεκόμενους/ες μαθητές/τριες και στη συνολική λειτουργία των σχολείων (Αρτινοπούλου, 2010). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών/τριών Δημοτικών Σχολείων σχετικά με τις συνέπειες της σχολικής βίας και του εκφοβισμού στη μαθητική κοινότητα και τη σχολική ζωή. Η μελέτη βασίζεται σε μεικτό ερευνητικό σχέδιο, συνδυάζοντας ποσοτική και ποιοτική μεθοδολογία. Δείγμα της ποσοτικής έρευνας αποτέλεσαν 512 διευθυντές/τριες, ενώ στην ποιοτική ανάλυση συμμετείχαν 21 διευθυντές/τριες μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν «αρκετά» την ψυχολογία των μαθητών/τριών, τη διδακτική διαδικασία, το σχολικό κλίμα, την άσκηση των καθηκόντων των διευθυντών/τριών και την ακαδημαϊκή πρόοδο των μαθητών/τριών, όπως επισημαίνεται και σε σχετικές μελέτες (Ασημόπουλος, 2014· Cantone et al., 2015· Iyer et al., 2010· Mehta et al., 2013). Η έρευνα συμβάλλει στην κατανόηση των επιπτώσεων του σχολικού εκφοβισμού, αναδεικνύοντας την ανάγκη για αποτελεσματικότερη διαχείριση του φαινομένου, με στόχο τη διασφάλιση ενός υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος που προάγει την ψυχοκοινωνική ευημερία των μαθητών/τριών και τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: σχολικός εκφοβισμός, επιπτώσεις, διευθυντές/τριες, σχολικό κλίμα

Ετερότητα και ρητορική μίσους: μια κοινωνιολογική προσέγγιση

Μαρία Κάλφα, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, marw.k.011@gmail.com

Αικατερίνη Κυριαζή, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, katerinakyr19@gmail.com

Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται μία έκρηξη λόγων ρητορικής μίσους από μαθητές και μαθήτριες, εντός και εκτός σχολικού περιβάλλοντος. Τα περιστατικά αυτά αναδεικνύουν μία άλλη όψη των νέων, οι οποίοι αδυνατούν να αποδεχτούν και να συνυπάρξουν με ό,τι ορίζεται ή νοηματοδοτείται ως ‘διαφορετικό’. Η ρητορική μίσους απέναντι σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες φαίνεται να ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τέτοιες αντιδράσεις και να κινητοποιεί τους νέους προς μια εχθρική αντιμετώπιση του διαφορετικού. Μαθητές πριν κάποιο διάστημα επιτέθηκαν λεκτικά και έριξαν αντικείμενα πιο συγκεκριμένα μπουκάλια σε δύο άτομα από την ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα, ενώ άγνωστοι τους έφτυναν και χτύπησαν ένα από αυτούς. Περιστατικά όπως αυτό αναδεικνύει μία άλλη όψη της νεολαίας, η οποία τρέφεται από τη ρητορική μίσους και μέσα από τις πράξεις της την αναπαράγει. Η εργασία αυτή επιχειρεί να αναδείξει πώς αναπαράγεται αυτή η ρητορική μίσους και ποιες πρακτικές την αναστέλλουν και την περιορίζουν.

Λέξεις-κλειδιά: ρητορική μίσους, νέοι, ετερότητα, κοινωνία

Διεθνείς Οργανισμοί και Σχολικός Εκφοβισμός

Νικόλαος Μαρκολέφας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, n.markolefas@go.uop.gr

Χαρίκλεια Μαγκλάρια, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, h.magklara@gmail.com

Στυλιανή Τζιαφέρη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, stziafer@go.uop.gr

Σύμφωνα με τις εκθέσεις διεθνών οργανισμών, εκατομμύρια μαθητές στον κόσμο δεν έχουν εξασφαλισμένο ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον. Απεναντίας, υπάρχουν περιπτώσεις που το σχολικό πλαίσιο περιγράφεται ως χώρος όπου τα παιδιά και οι έφηβοι μαθαίνουν να ζουν με τον φόβο (UNICEF, 2019). Σε σχετική μελέτη της UNESCO (2019) ο σχολικός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται ως ένα σημαντικό πρόβλημα παγκόσμιας εμβέλειας, που παρεμποδίζει το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα στην εκπαίδευση. Παράλληλα, από τη βιβλιογραφική επισκόπηση γίνεται εμφανές ότι ο σχολικός εκφοβισμός έχει διογκωθεί τις τελευταίες πέντε δεκαετίες (Καρκανιά & Βαϊκούση, 2021). Ενδεικτικά, σύμφωνα με μελέτες του Ο.Ο.Σ.Α. το ποσοστό μαθητών που το 2015 δήλωσαν πως εκφοβίστηκαν ήταν 16.7% (OECD, 2017), ενώ τρία χρόνια αργότερα το ποσοστό ανήλθε στο 26.9% (OECD, 2019). Μία παγκόσμιας εμβέλειας έκθεση σχετικά με την ασφάλεια και την ένταξη σε μαθησιακά περιβάλλοντα, επισημαίνει (UNESCO, 2018, σ. 60): «Έννοιες όπως ο εκφοβισμός δε διαθέτουν τυποποιημένο παγκόσμιο ορισμό και οι έρευνες ποικίλλουν σημαντικά». Εφόσον, λοιπόν, ο τρόπος αντίληψης, ορισμού και αντιμετώπισης του φαινομένου διαφέρουν κατά περίπτωση και εξαρτώνται από το θεωρητικό υπόβαθρο που υιοθετείται, ακόμη και τα ευρήματα των μελετών δε μπορούν να είναι άμεσα συγκρίσιμα. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση του τρόπου προσέγγισης του σχολικού εκφοβισμού από διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να επισημανθούν οι διαφορές και τα σημεία σύγκλισής τους. Η βιβλιογραφική μελέτη έγινε τον Νοέμβριο 2024 χρησιμοποιώντας τις βάσεις δεδομένων GoogleScholar, Researchgate και Cairn.info. Προϋπόθεση ήταν η δημοσίευση να έχει γίνει στην ελληνική, αγγλική ή γαλλική γλώσσα μεταξύ 2014-2024.

Λέξεις-κλειδιά: Διεθνείς Οργανισμοί, σχολικός εκφοβισμός, ορισμός, συνέπειες

Βιβλιογραφία

- Καρκανιά, Γ. & Βαϊκούση, Δ. (2021). Διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης για τον Σχολικό Εκφοβισμό και τη Συμβουλευτική Παρέμβαση για την αντιμετώπισή του. *Πρακτικά του 4ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης με θέμα: «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση: Ξενοφοβία, Ομοφοβία, Σχολική Βία»*, Τόμος Ι, 117-127. <https://2cm.es/MNzT>
- OECD (2017), "Bullying", in PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264273856-12-en>.
- OECD, (2019). PISA 2018 Results (Volume III): What School Life Means for Students' Lives, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/acd78851-en>

UNESCO, (2018). *Περίληψη Παγκόσμιας Έκθεσης Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης 2019: Μετανάστευση, Εκτοπισμός και Εκπαίδευση – Χτίζοντας Γέφυρες, όχι Τείχη*. UNESCO.

UNESCO, (2019). *Behind the numbers: ending school violence and bullying*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>

UNICEF, (2019). *#END Violence in schools*. <https://www.unicef.org/documents/everyday-lesson-endviolence-schools>

Η Κλινική Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μια επιστημολογική προσέγγιση

Επαμεινώνδας Παναγόπουλος, Πανεπιστήμιο Πατρών,
epameinondaspanagopoulos@gmail.com

Η Κλινική Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, η οποία αποτελεί έναν κλάδο της Κοινωνιολογίας, εστιάζει στις δυναμικές που αναπτύσσονται στα εκπαιδευτικά πλαίσια. Η διαχείριση των κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν το σχολικό περιβάλλον και η παρέμβαση αποτελούν τα βασικά θεμέλια του συγκεκριμένου κλάδου, με στόχο τη δημιουργία μιας ουσιαδώς βιώσιμης και συμπεριληπτικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η Κλινική Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης συνδυάζει την παραδοσιακή κοινωνιολογική ανάλυση με την εφαρμογή πρακτικών λύσεων, προκειμένου να ενισχύσει την κοινωνική λειτουργικότητα των υποκειμένων και των ομάδων εντός των εκπαιδευτικών δομών. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση του τρόπου που η Κλινική Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα μπορεί να προσφέρει ερμηνευτικά εργαλεία για την κατανόηση των κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνονται στις σχολικές κοινότητες, καθώς και να συμβάλει στην αντιμετώπιση φαινομένων, όπως η σχολική αποτυχία, η ανισότητα, ο αποκλεισμός και ο εκφοβισμός. Μέσω της ενσωμάτωσης κοινωνιολογικών θεωριών και διαγνωστικών μεθόδων, μπορούν να προταθούν παρεμβάσεις που ενδυναμώνουν τόσο τους μαθητές, όσο και τους εκπαιδευτικούς, προωθώντας μια πιο ισότιμη και λειτουργική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Αξιοποιώντας δεδομένα από μελέτες περίπτωσης και παραδείγματα καλών πρακτικών από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, επιχειρείται να αναδειχθεί η σημασία της Κλινικής Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και για το ελληνικό πλαίσιο.

Λέξεις-κλειδιά: κλινική κοινωνιολογία, εκπαίδευση, κοινωνικά ζητήματα, παρέμβαση

Ποινικός και σχολικός τιμωρητισμός, αστυνόμευση και ο ηθικός πανικός της παραβατικότητας των ανηλίκων

Μαρκέλλα Σιταρά, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, markelasi@hotmail.com

Η παρούσα εισήγηση, υπό το πρίσμα της κριτικής εγκληματολογίας, εστιάζει σε στοιχεία ενός διαφαινόμενου κοινωνικού και εκπαιδευτικού πανοράματος όπου κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες αμφισβητούνται και περιορίζονται. Αποκλίνουσες και παραβατικές συμπεριφορές που εκδηλώνονταν διαχρονικά από παιδιά και εφήβους, καθώς και νέες εκφράσεις ταυτοτικής αναζήτησης και κοινωνικής σύγκρουσης επηρεασμένες από ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς, υπερπροβάλλονται θεσμικά και μιντιακά και εργαλαιοποιούνται πολιτικά. Ενώ αποσιωπάται ή ‘κανονικοποιείται’ η ευρύτερη δομική και θεσμική βία, παρατηρείται μία αυξανόμενη εγκληματοποίηση και ποινικοποίηση συγκεκριμένων ατομικών συμπεριφορών που νομιμοποιείται κοινωνικά μέσω της καλλιέργειας ηθικού πανικού καθώς και του νεοφιλελεύθερου ιδεολόγηματος της ατομικής ευθύνης. Παράλληλα, παρατηρείται μία σύγχυση και διαστρέβλωση αρμοδιοτήτων, λειτουργιών και διακηρυγμένων στόχων διαφορετικών κοινωνικών θεσμών. Η ακαδημαϊκή έρευνα και βιβλιογραφία που προώθησε πανευρωπαϊκά, τις τελευταίες δεκαετίες, το δικαιωματικό μοντέλο στη Δικαιοσύνη Ανηλίκων και την αποφυγή εισαγωγής των παιδιών στους ποινικούς μηχανισμούς αμφισβητείται και προωθείται ένας ποινικός λαικισμός. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάλυση που θα παρουσιαστεί υποστηρίζει ότι οποιοσδήποτε επιστημονικός λόγος για το εγκληματικό φαινόμενο «προϋποθέτει σαφή αντίληψη των συνθηκών και των λειτουργιών της νομοθέτησης καθώς και των ευρύτερων κοινωνικών προβλημάτων που σχετίζονται με αλλαγές στη συμπεριφορά, με τις κοινωνικές σχέσεις και τις σχέσεις εξουσίας (Βιδάλη, 2019:9-10).

Λέξεις-κλειδιά: παραβατικότητα ανηλίκων, κοινωνική αναπαράσταση, αντεγκληματική πολιτική, εκπαιδευτική πολιτική, αστυνόμευση

Ενότητα 14: Κοινωνιολογία της γνώσης και κοινωνικές κατασκευές της εκπαιδευτικής πραγματικότητας

Μελετώντας τον θεσμό της αξιολόγησης των μαθητών μέσα από την ανάλυση λόγου γραπτών κειμένων τους

Αικατερίνη Αναργύρου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
katerina.anargyrou@gmail.com

Δέσποινα Τσακίρη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, dtsakiri@uop.gr

Σκοπός της εργασίας είναι να ερευνηθεί ο θεσμός της αξιολόγησης μέσω της ανάλυσης λόγου μαθητών/τριών Δημοτικού Σχολείου και της κατανόησης της μοναδικότητάς τους. Το ζήτημα του ελέγχου της σχολικής γνώσης είναι σύνθετο και αφορά στις σχέσεις παιδιών-μαθητών και ενηλίκων-εκπαιδευτικών-γονέων. Προκειμένου να ερευνηθεί το ζήτημα αυτό μελετήθηκε και αναλύθηκε ο γραπτός λόγος μαθητών ηλικίας 7 έως 12 ετών, γραπτά τεκμήρια που βοηθούν στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο βιώνουν οι μαθητές την πρακτική της αξιολόγησης. Ειδικότερα, η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης της ανάλυσης λόγου έχει ως στόχο να αποκαλύψει τις σκέψεις και τα συναισθήματα των μαθητών, καθώς και τις φαντασιακές έννοιες της αξιολόγησης, καταλήγοντας εντέλει στην απάντηση του ερωτήματος αν, και σε ποιο βαθμό η αξιολόγηση εμποδίζει ή ενθαρρύνει τη μάθηση των μαθητών. Από την ανάλυση λόγου 136 μαθητών συμπεραίνεται ότι η αξιολόγηση προκαλεί άγχος στους μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων, το οποίο ενισχύεται από τις υψηλές προσδοκίες των γονέων, καθώς στο 89% των γραπτών μαθητών Ε' τάξης και στο 82% των γραπτών μαθητών της Στ' τάξης φαίνεται ότι οι μαθητές δέχονται πίεση προκειμένου να επιτύχουν υψηλή βαθμολογία στις γραπτές δοκιμασίες και να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των γονέων. Επιπλέον, παρατηρείται μία ανταλλακτική σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών, δεδομένου της σύνδεσης των καλών βαθμών με ανταμοιβές εκ μέρους των γονέων. Τέλος, δεν παρατηρείται ενθάρρυνση όσον αφορά τη μάθηση των μαθητών μέσα από την πρακτική της αξιολόγησης.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση μαθητή, ανάλυση λόγου, μάθηση, άγχος

**Ο ρόλος της Ηθικής νοημοσύνης στην προώθηση του αισθήματος της
συλλογικής αποτελεσματικότητας σε σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης**

Αναστασία Γράντζα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, agrantza@uth.gr

Αικατερίνη Μιχαλοπούλου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, kmihal@uth.gr

Η έννοια της ηθικής νοημοσύνης έχει κοινωνική διάσταση, καθώς η ιδιαίτερη αυτή μορφή ευφυΐας συνδυάζει αντιλήψεις που συνδέουν τη δύναμη του χαρακτήρα με την ορθή κρίση και προωθεί τα άτομα να πράττουν, όσα οφείλουν κι όχι όσα τους αρέσει, επιδεικνύοντας ακεραιότητα, υπευθυνότητα, συμπόνια και συγχώρεση (Borba, 2002; Lennick & Kiel, 2011; Narvaez, 2010; Rest, 1984; Tanner & Christen, 2013). Οι αντιλήψεις αυτές συχνά οδηγούν στη λήψη αποφάσεων με βάση τις κυρίαρχες κοινωνικές, πολιτισμικές κι επαγγελματικές νόρμες, από τις οποίες παρατηρείται να επηρεάζονται κατά τη διαμόρφωση μιας κοινής κουλτούρας στην καθημερινή σχολική πρακτική (Smith & Dubbink, 2011; Clarken, 2010; Khampa, 2019). Επίσης, το αίσθημα συλλογικής αποτελεσματικότητας σε ένα σχολικό πλαίσιο μπορεί να αποτελέσει προϊόν κοινωνικής κατασκευής, καθώς επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση των κοινωνικών σχέσεων και τις κοινές αξίες που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών ενός σχολικού οργανισμού (Bandura, 2000; Skaalvik & Skaalvik, 2019). Η παρούσα ποσοτική έρευνα στοχεύει να διερευνήσει, μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τη σχέση των ικανοτήτων της ηθικής νοημοσύνης με το αίσθημα της συλλογικής αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, στοχεύει να αναδείξει, ποιες από τις ικανότητες αυτές μπορούν να λειτουργήσουν ως προβλεπτικοί παράγοντες για την προώθηση του εν λόγω αισθήματος στις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας. Στην έρευνα συμμετείχαν 781 εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε δημόσια σχολεία της Ελλάδας, οι οποίοι/ες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς σε διαδικτυακή μορφή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα στις απόψεις τους εκδηλώνεται μικρή θετική συσχέτιση όλων των διαστάσεων της ηθικής νοημοσύνης με το αίσθημα της συλλογικής αποτελεσματικότητας, ενώ οι διαστάσεις της Υπευθυνότητας, της Συμπόνιας και της Συγχώρεσης αναδεικνύονται ως προβλεπτικοί παράγοντες για την προώθηση του συγκεκριμένου αισθήματος. Τα ευρήματα αποτυπώνουν μια τάση που αναδεικνύει τις ικανότητες της ηθικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών ως παράγοντες που μπορούν να λειτουργήσουν για την ενίσχυση της συλλογικής αποτελεσματικότητας στο πλαίσιο του σχολικού οργανισμού και να συμβάλλουν θετικά στην από κοινού κατασκευή μιας σχολικής κουλτούρας που θα στηρίζεται σε κοινές αξίες.

Λέξεις-κλειδιά: Ηθική νοημοσύνη, συλλογική αποτελεσματικότητα, σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας

Βιβλιογραφία

- Bandura, A. (2000). Exercise of Human Agency Through Collective Efficacy. *Current Directions in Psychological Science*, 9(3), 75–78. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00064>
- Borba, M. (2002). *Building moral intelligence: a parent's guide to teaching the seven essential virtues*. Jossey-Bass ; Chichester.
- Clarcken, R. (2010). *Considering Moral Intelligence as Part of a Holistic Education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED509643.pdf>
- Khampa, D. (2019). Development and standardization of moral intelligence scale. *The International Journal of Indian Psychology*, Volume 7 (Issue 4). <https://doi.org/10.25215/0704.074>
- Lennick, D., & Kiel, F. (2011). *Moral Intelligence 2.0*. PearsonPrenticeHall.
- Narvaez, D. (2010). Moral Complexity. *Perspectives on Psychological Science*, 5(2), 163–181. <https://doi.org/10.1177/1745691610362351>
- Rest, J. R. (1984). Research on Moral Development: Implications for Training Counseling Psychologists. *The Counseling Psychologist*, 12(3), 19–29. <https://doi.org/10.1177/0011000084123003>
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2019). Teacher Self-Efficacy and Collective Teacher Efficacy: Relations with Perceived Job Resources and Job Demands, Feeling of Belonging, and Teacher Engagement. *Creative Education*, 10(07), 1400–1424. <https://doi.org/10.4236/ce.2019.107104>
- Smith, J., & Dubbink, W. (2011). Understanding the Role of Moral Principles in Business Ethics: A Kantian Perspective. *Business Ethics Quarterly*, 21(2), 205–231. <https://doi.org/10.5840/beq201121214>
- Tanner, C., & Christen, M. (2013). Moral Intelligence – A Framework for Understanding Moral Competences. *Empirically Informed Ethics: Morality between Facts and Norms, LOET*, volume 32, 119–136. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01369-5_7

Σχολική και εξωσχολική καθημερινότητα: μια σχέση (αν)ισορροπίας;

Αθηνά Καρατζά, Πανεπιστήμιο Κρήτης, athina_ak@hotmail.com

Το σχολείο αποτελεί κεντρικό μέρος της καθημερινότητας της ζωής του παιδιού, γι' αυτό και οποιαδήποτε δραστηριότητα/ασχολία που λαμβάνει χώρα εκτός του σχολικού προγράμματος αποκαλείται εξω-σχολική (κατ' αναλογία, στην ενήλική ζωή, ο ελεύθερος χρόνος συνιστά καθετί που διαδραματίζεται εκτός του χρόνου εργασίας). Σε γενικές γραμμές, οι εξωσχολικές δραστηριότητες (ξένες γλώσσες, αθλήματα, μουσική κ.ά. τέχνες) φαίνεται να προσφέρουν ποικίλα οφέλη στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, ενώ διά μέσου αυτών τα παιδιά αναπτύσσουν μια σειρά από δεξιότητες και κοινωνικοποιούνται πιο αποτελεσματικά. Έτσι, σε μια προσπάθεια δημιουργίας ενός ανταγωνιστικού προφίλ μαθητή/αυριανού εργαζομένου, οι γονείς, ανάλογα με το κοινωνικο-οικονομικο-πολιτισμικό τους προφίλ, είτε (υπερ)επενδύουν σε αυτές τις ασχολίες, με τρόπο που, ενίοτε, τα παιδιά να καταλήγουν εξουθενωμένα είτε, αντίστροφα, εστιάζουν σε σχολικοκεντρικές δραστηριότητες (ιδιαίτερα/φροντιστήρια για σχολική μελέτη), γεγονότα που σωρευτικά δημιουργούν ανισορροπίες στην κατανομή του «εργάσιμου»/«μη εργάσιμου» χρόνου στη μαθητική ζωή, ένα μοτίβο που διατηρείται ως την ενηλικίωση όπου η ισορροπία ζωής-εργασίας (work-life balance) συνιστά διακύβευμα. Στο πλαίσιο αυτό, στην παρούσα εργασία, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας (ημι-κατευθυνόμενες συνεντεύξεις, focusgroups) σε δομικά αντιπροσωπευτικό δείγμα γονέων μαθητών του Δημοτικού με αντικείμενο την (εξω)σχολική καθημερινότητα του παιδιού. Μέσα από την ανάλυση της κοινωνικής κατασκευής της εκπαιδευτικής πραγματικότητας που διαμορφώνει τις εμπειρίες, τις προσδοκίες και τα στρατηγικά σχέδια των οικογενειών, όπως εκφράστηκαν και στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που μελετήθηκαν, στόχος είναι να αναδειχθούν οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ανισορροπία ζωής-σχολείου (school-life (im)balance) και να διαμορφωθούν προτάσεις καταπολέμησής της, ώστε η πετυχημένη σχολική επίδοση να συνυπάρχει με την ευημερία των μαθητών/τριών και να μην υφίσταται ο διαχωρισμός ζωής και σχολείου/εργασίας.

Λέξεις-κλειδιά: ισορροπία ζωής-σχολείου, εκπαιδευτικές ανισότητες, σχολική επίδοση, εξωσχολικές δραστηριότητες

Εκπαίδευση και γνώση στην κοινωνική θεωρία του É. Durkheim

Άλκης Νικολακέας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, nikolakeas_alkis@hotmail.com

Το γνωστό κείμενο του Émile Durkheim με τίτλο «Εκπαίδευση και Κοινωνιολογία» εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να προκαλεί ένα έντονο επιστημολογικό ενδιαφέρον. Η εισήγηση σκοπεύει να εξετάσει τον ρόλο της «εκπαίδευσης», τον θεωρητικό διαχωρισμό της από την «παιδαγωγική», αλλά και το θεωρητικό πρόβλημα της γνώσης. Το τελευταίο μπορεί να προκύψει ύστερα από την ανακατασκευή του ντυρκεμιανού έργου με σκοπό τον κριτικό έλεγχο του επιχειρήματός του. Στόχος είναι να εντοπιστεί η προβληματική της γνώσης, ως ζήτημα το οποίο διαπερνά τις θεωρητικές του αναπτύξεις. Για τον σκοπό αυτό, προτείνεται η διεξοδική παρουσίαση των κεντρικών κατηγοριών ανάλυσης που αξιοποιεί ο Durkheim, όπως και η εννοιολογική ανακατασκευή τους. Οι ελάχιστες αναφορές του στο ζήτημα της γνώσης μπορούν να προκαλέσουν απορία, ειδικά όταν πρόκειται για έναν θεωρητικό νου, οι αναπτύξεις του οποίου χαρακτηρίζονται από μια συστηματική ενασχόληση με την προβληματική. Το ζήτημα της γνώσης φαίνεται πως μπορεί να εντοπιστεί και να αποτελέσει προβληματική πλούσιων συμπερασμάτων. Θα επιχειρηθεί ο σαφής – με επιστημολογικούς όρους – διαχωρισμός της γνώσης από την παιδαγωγική γνώση και τη σχέση εκπαιδευτή και μαθητή. Επίσης, θα καταδειχθούν ο κοινωνικός και ιστορικός χαρακτήρας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, και με αυτόν τον τρόπο θα σχολιαστεί τον τρόπο με τον οποίο το πρόβλημα της εκπαίδευσης δύναται να ενταχθεί στη συζήτηση για την κοινωνική αναπαραγωγή (καταμερισμός της εργασίας, αξίες, πολιτική). Τέλος, θα επιχειρηθεί η θεωρητική ανάδειξη της εκπαίδευσης ως διαμεσολαβητικής κατηγορίας στο κεντρικό κοινωνικοθεωρητικό σχήμα που διαπερνά το υπό συζήτηση έργο του Durkheim.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική θεωρία, Εκπαίδευση, Γνώση, Durkheim

Το αυτόνομο μοντέλο του γραμματισμού σε κείμενα της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας: Μία κοινωνική επιστημολογική θεώρηση

Φίλιππος Τεντολούρης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ftentolouris@uth.gr

Ελευθερία Τσέλιου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, tseliou@uth.gr

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξουμε πώς σε κείμενα επίσημων φορέων που συζητούν τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα αναπαράγονται θέσεις του «αυτόνομου μοντέλου» του γραμματισμού ως αυτονόητες. Ως θεωρητικό πλαίσιο αξιοποιούμε τη διάκριση μεταξύ του «αυτόνομου» και του «ιδεολογικού» μοντέλου του γραμματισμού, δηλαδή του γραμματισμού ως «ουσιοκρατικής δεξιότητας» vs. του γραμματισμού ως κοινωνικών πρακτικών (Street, 1984). Ως κείμενα ανάλυσης επιλέξαμε τις εκθέσεις της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.) (2019) και του Οργανισμού Συλλογικής Διαχείρισης Έργων του Λόγου (ΟΣΔΕΛ) (2022) που έχουν αναπαραχθεί και σχολιαστεί στο ηλεκτρονικό δημοσιογραφικό πεδίο. Η πρώτη αποτελεί την πιο πρόσφατη «εμπεριστατωμένη» εικόνα για ζητήματα γραμματισμού στην εκπαίδευση, ενώ η δεύτερη σχετίζεται με την αναγνωστική συμπεριφορά, εγείροντας το ζήτημα της σχέσης λογοτεχνίας και γραμματισμού. Βάσει ενός κοινωνικού επιστημολογικού πλαισίου των στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι «ειδικοί» στην αναπαράσταση της «βεβαιωτικής» γνώσης (Martini, 2020), δείχνουμε πώς στα παραπάνω κείμενα προβάλλονται ως αυτονόητες οι εξής θέσεις του «αυτόνομου» μοντέλου: (α) η δυνατότητα διάκρισης «πραγματικά» εγγράμματων ατόμων vs. «λειτουργικά αναλφάβητων» και (β) η «κατανάλωση» της λογοτεχνίας ως δείκτη γραμματισμού. Τέλος, υποστηρίζουμε ότι η απουσία αναστοχαστικής εξέτασης των εργαλείων (Bourdieu, 2004) μέσω των οποίων προκύπτουν οι παραπάνω «φυσικοποιημένες» οπτικές του γραμματισμού, συνεπάγεται μία «ουσιοκρατική» παιδαγωγική θεώρηση και πρακτική. Στο πλαίσιο της, οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης του «αναλφαβητισμού» βασίζονται σε *a priori* κριτήρια του τι είναι γραμματισμός και τι όχι, χωρίς έμφαση στις κοινωνικές πρακτικές των ατόμων και τις σχέσεις εξουσίας που τις συνοδεύουν, όπως και στις διάφορες επιστημολογικές και ιδεολογικές θεωρήσεις που εμπλέκονται στην εννοιολόγησή του.

Λέξεις-κλειδιά: γραμματισμός, κοινωνική επιστημολογία, αναστοχαστικότητα

Βιβλιογραφία

- Bourdieu, P. (2004). *Science of science and reflexivity* (trans. by Richard Nice). The University of Chicago Press.
- Martini, C. (2020). The epistemology of expertise. In M. Fricker, P. J. Graham, D. Henderson & N. J. L. L. Pedersen (Eds.), *The Routledge Handbook of Social Epistemology* (pp. 115-122). Routledge.
- Ματσαγγούρας, Η., Κουζέλης, Γ., Ρουσάκης, Ι., Αποστολόπουλος, Κ., Γιαλλούση, Μ., Καδιανάκη, Μ., Πήλιουρας, Π., Βέρδης, Α., Μουζάκης, Χ., Αναγνώστου, Β.,

Κασούτας, Μ., Μπινιάρη, Λ. & Στυλιάρης, Ε., (2019). *Ετήσια Έκθεση Α.Δ.Ι.Π.Π.Δ.Ε.: Μελέτη της Αξιολόγησης των Μαθητών στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Τα Ψηφιακά Αποθετήρια και η Αξιοποίησή τους στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Α.Δ.Ι.Π.Π.Δ.Ε.

http://www.adippde.gr/images/data/ektheseis/etisia_ekthesi_2019_titlos.pdf

Παναγιωτόπουλος, Ν. (επιστημονική διεύθυνση), Παπαβασιλείου, Λ., (επιστημονική συνεργάτιδα), Παπαργυρίου, Α. (επιστημονική συνεργάτιδα), Σαραντοπούλου, Δ. (επιστημονική συνεργάτιδα), Αλέξης, Κ-Θ. (ερευνητής), Βιδάλη, Μ. (ερευνήτρια), Καρατζά, Α. (ερευνήτρια), Κρεατσούλα, Φ. (ερευνήτρια), Μαθιουδάκη, Η. (ερευνήτρια), Μπαρδακλή, Α. (ερευνήτρια), Παραγιωτοπούλου, Ι. (ερευνήτρια), Ρόθος, Μ. (ερευνητής), Στέφου, Δ. (ερευνήτρια). (2022). *ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΡΙΕΣ, Το βιβλίο και το κοινό του στην Ελλάδα, Έρευνα του ΟΣΔΕΛ για την αναγνωστική συμπεριφορά*. Αθήνα: ΟΣΔΕΛ.

https://www.osdel.gr/uploads/images/%CE%88%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%AF%CE%BF_%CE%9F%CE%A3%CE%94%CE%95%CE%9B_2022.PDF

Street, B.V. (1984). *Literacy in theory and practice*. Cambridge University Press.

Ενότητα 15: Κοινωνίες του κινδύνου στον 21ο αιώνα

Διερεύνηση της εξουθένωσης των εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: συγκριτική μελέτη με βάση το εργασιακό καθεστώς

Μένια Βερναρδή, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, menia.vernardi22@gmail.com

Γεώργιος Ανδρουλάκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, gandroul@upatras.gr

Το σύνδρομο της εργασιακής εξουθένωσης απασχολεί όλο και περισσότερο την επιστημονική κοινότητα. Οι μονίμως αυξανόμενες προσδοκίες, το περιβάλλον υψηλής πίεσης, η έλλειψη αναγνώρισης και η πίεση χρόνου που ασκείται σε συνδυασμό με τα περιορισμένα κίνητρα και τις χαμηλές αμοιβές αυξάνουν τις πιθανότητες εμφάνισης του συνδρόμου τόσο στους αναπληρωτές όσο και στους μόνιμους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Friedman 1995· Maslach, Schaufeli & Leiter 2001). Έχει παρατηρηθεί επίσης, πως τα άτομα τα οποία έχουν καθημερινή αλληλεπίδραση με άτομα που εμφανίζουν προβληματική συμπεριφορά έχουν μία τάση να εμφανίσουν το σύνδρομο πιο εύκολα (Farber, 1991). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν βαθύτερα τα συμπτώματα τα οποία οδηγούν τους εκπαιδευτικούς στην εμφάνιση του συνδρόμου αλλά και να αναλυθούν λεπτομερώς τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι εξωτερικοί παράγοντες και να γίνει μια συσχέτιση με την εργασιακή δέσμευση.

Οι στόχοι της έρευνας είναι να διερευνηθούν

1. Η κάλυψη των βασικών αναγκών των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
2. Η πίεση που δέχονται οι εκπαιδευτικοί
3. Το ποσοστό εξουθένωσης που υπάρχει ανά κλάδο σε σχέση με την εργασιακή δέσμευση
4. Έλλειψη σεβασμού προς την εργασία και συναισθηματική δέσμευση

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση μέσω της συλλογής δεδομένων από ήδη υπάρχοντα ερωτηματολόγια, τα οποία έχουν ήδη αξιολογηθεί και τεκμηριωθεί στη βιβλιογραφία. Η χρήση ερωτηματολογίων είναι μία κοινή πρακτική στην εμπειρική έρευνα, η οποία επιτρέπει τη συλλογή μεγάλου όγκου δεδομένων και την ανάλυση της σχέσης μεταξύ διαφορετικών μεταβλητών. Η δειγματοληψία της έρευνας βασίστηκε σε τυχαία δειγματοληψία 2.639 εκπαιδευτικών (μόνιμων και αναπληρωτών) πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από όλη την Ελλάδα των κλάδων ΠΕ05, ΠΕ06, ΠΕ07, ΠΕ08, ΠΕ11, ΠΕ60, ΠΕ61, ΠΕ70, ΠΕ71, ΠΕ73, ΠΕ79, ΠΕ86, ΠΕ91. Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων ήταν τα παρακάτω ερωτηματολόγια τα οποία περιλάμβαναν μια σειρά από προσεκτικά σχεδιασμένες ερωτήσεις κλειστού τύπου:

- BAT "Behavioral Assessment Tool" (short version)
- Utrecht Work Engagement Scale (UWES)
- Depression and Anxiety HADS

- Work & Well-being Survey (DUWAS-short version)

Αρχικά έγινε η συλλογή δεδομένων όλων των ερωτηματολογίων και στη συνέχεια τα δεδομένα οργανώθηκαν σε πίνακες. Στη συνέχεια έγινε περιγραφική στατιστική ανάλυση και τέλος έγινε η ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Αρχικά, οι ανάγκες ψυχαγωγίας είναι χαμηλές με την πλειοψηφία στο 32% και οι ανάγκες πολιτιστικής δραστηριότητας είναι και αυτές χαμηλές με ποσοστό 39%. Επίσης, σε ό, τι αφορά την κοινωνική ζωή των εκπαιδευτικών επίσης είναι πολύ χαμηλά τα ποσοστά κάλυψης των αναγκών αυτών. Πιο συγκεκριμένα το 46% πηγαίνει σε ταβέρνα ποτέ έως σπάνια, το 70% των εκπαιδευτικών πηγαίνουν ένα ταξίδι ή μια εκδρομή ποτέ έως σπάνια, το 83% πηγαίνει θέατρο ποτέ έως σπάνια, το 68% πηγαίνει σε κάποια μουσική ή άλλη πολιτιστική εκδήλωση ποτέ έως σπάνια και το 54% γυμνάζονται ποτέ έως σπάνια σε γυμναστήριο. Επιπλέον, στους εκπαιδευτικούς ασκείται υπερβολική πίεση. Πιο συγκεκριμένα, το 81% των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν πως οι γονείς τους ασκούν τεράστια πίεση. Επίσης, το 96% των εκπαιδευτικών συμφωνεί ότι έχει αυξηθεί η πίεση της δουλειάς τους λόγω προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών. Τέλος, το 82% του δείγματος πιστεύουν πως η ύλη έχει υπερβολικό όγκο. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι τα χαμηλότερα επίπεδα δέσμευσης εμφανίζονται στις ειδικότητες ΠΕ06, ΠΕ79, ΠΕ86 και ΠΕ91, ενώ τα υψηλότερα στους εκπαιδευτικούς ΠΕ73 και ΠΕ11. Οι αρνητικές σχέσεις μεταξύ συναδέλφων αποτελεί σημαντικό παράγοντα μείωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης. Οι εκπαιδευτικοί που διαφωνούν με την έλλειψη σεβασμού προς την εργασία εμφανίζουν υψηλά επίπεδα συναισθηματικής δέσμευσης και οι εκπαιδευτικοί με περισσότερα από 30 χρόνια υπηρεσίας εμφανίζουν υψηλή συναισθηματική δέσμευση. Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί που διαφωνούν ότι υπάρχει αίσθηση δικαιοσύνης και ισονομίας στον χώρο εργασίας εμφανίζουν χαμηλά επίπεδα συναισθηματικής δέσμευσης. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί με 10-14 χρόνια υπηρεσίας εμφανίζουν τις μικρότερες τιμές.

Λέξεις-κλειδιά: Εργασιακή εξουθένωση (burnout), εργασιακή δέσμευση (workengagement) πρωτοβάθμια εκπαίδευση (primaryeducation).

Βιβλιογραφία

- Farber B.A., (1991). Crisis in education: Stress and burnout in the American teacher. *NASSP Bulletin*, pp. 117-118.
- Friedman I., (2002). Burnout in School Principals: Role Related Antecedents, *Social Psychology of Education*, 5(3), 229-251. <https://doi.org/10.1023/A:1016321210858>

Necropolitics

Ιωάννη Καμαριανός

Γεωργία Γούγα

Τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο οι αναλύσεις και οι προβληματισμοί της επιστημονικής κοινότητας για την αντιμετώπιση του συνεχούς της κρίσης (Permacrisis) αποτέλεσαν ένα διεπιστημονικό τόπο. Σημαντικό μέρος της προσπάθειας των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών για τη διερεύνηση των επιπτώσεων του φαινομένου έχει ως βασικό ερμηνευτικό πλαίσιο τη θεωρία της Βιοπολιτικής (Biopolitics) του Γάλλου διανοητή M. Foucault (1976), τη ρευστότητα και την επανεννοιολόγηση της διακινδύνευσης (Risk). Η παρούσα μελέτη επικεντρώνει στην ερμηνευτική σημασία του συγκεκριμένου πλαισίου ενώ διερευνά και προτείνει ως ερμηνευτικό πλαίσιο κατανόησης και αντιμετώπισης των πολιτικών που εφαρμόζονται το θεωρητικό πλαίσιο των Necropolitics του Καμερουνέζου διανοητή Achille Mbembe (2019). Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη θέτει ως αφετηρία διερεύνησης τη θέση του Mbembe πως οι σύγχρονες πολιτικές του Κράτους δεν μπορούν να εξηγηθούν από τις θεωρίες της βιοεξουσίας και της βιοπολιτικής. Για τη διερεύνηση της παραπάνω θέσης η μελέτη θα υιοθετήσει την ποιοτική προσέγγιση της μελέτης περίπτωσης. Αρχικά η μελέτη-περίπτωση του εγκλήματος των Τεμπών θα αναλυθεί υπό το πρίσμα της θεωρίας των Foucault και Mbembe. Σε ένα δεύτερο επίπεδο η μελέτη θα θέσει υπό ανάλογη διερεύνηση ζητήματα πολιτικής του Κοινωνικού Κράτους που αφορούν στη δημόσια απολαβή του εκπαιδευτικού αγαθού. Συμπερασματικά, η συγκεκριμένη μεθοδολογική διερεύνηση καταλήγει καταρχήν στη συζήτηση της θέσης του Jasbir Puar (2007) σύμφωνα με την οποία οι συζητήσεις για τη βιοπολιτική και τη νεκροπολιτική πρέπει να είναι αλληλένδετες, με τη νεκροπολιτική να αποτελεί την υπέρβαση των βιοπολιτικών ερμηνευτικών προσεγγίσεων ως ειδοποιό ποιοτικό χαρακτηριστικό των παρατηρούμενων στο κοινωνικό και εκπαιδευτικό πεδίο μετα-πολιτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Βιοπολιτική, Νεκροπολιτική, μετα-πολιτική, εκπαίδευση

Υποκειμενικότητες (subjectivities) ετοιμότητας: πολιτικές διευθυντών για την υλοποίηση σχεδίων έκτακτης ανάγκης

Μαγδαληνή Κολοκυθά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mkolokitha@uth.gr

Αγγελική Λαζαρίδου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, alazarid@uth.gr

Η παρουσίαση διερευνά τις προσπάθειες διευθυντών να υλοποιήσουν τα σχέδια έκτακτης ανάγκης, όπως αυτά ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, στην πραγματικότητα του Ελληνικού σχολείου. Ειδικότερα σχολεία και διευθυντές αναμένεται να διεξάγουν και να εκτελέσουν σχέδια έκτακτης ανάγκης για σεισμούς, πυρκαγιές, ακραία καιρικά φαινόμενα, τεχνολογικές καταστροφές και Χημικά, Βιολογικά, Ραδιενεργά, Πυρηνικά (ΧΒΡΠ) Περιστατικά. Η υλοποίηση σχεδίων έκτακτης ανάγκης για σχολική ετοιμότητα αποδεικνύεται ως κρίσιμη ευθύνη για τους διευθυντές σχολείων στην Ελλάδα. Διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση της ασφάλειας και της ευημερίας των μαθητών, των δασκάλων και του προσωπικού κατά τη διάρκεια επειγόντων περιστατικών. Ωστόσο, λίγα είναι γνωστά για το εάν και/ή πώς οι διευθυντές υλοποιούν τέτοια σχέδια. Θεωρητικά η προσέγγισή μας βασίζεται τόσο στη διερεύνηση των πολιτικών εκπαίδευσης (Preston and Kolokitha, 2015) σε περιπτώσεις καταστροφών αφενός όσο και στις μορφές διακυβέρνησης και υποκειμενικότητας που κατασκευάζουν τέτοιες πολιτικές μέσα από το πλαίσιο εκπαίδευσης για καταστροφές (Preston, 2012). Η έρευνα είναι ποιοτική με χρήση ημι-δομημένων συνεντεύξεων ομάδων εστίασης με διευθυντές. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν διερευνούν τις πρακτικές που εφαρμόζουν οι διευθυντές για τη διασφάλιση της ετοιμότητας για μια κρίση/καταστροφικό γεγονός, υπογραμμίζοντας τυχόν αποκλίσεις μεταξύ των σχεδίων της κεντρικής κυβέρνησης ή της περιφερειακής ενημέρωσης και των ενεργειών που αναλαμβάνουν οι διευθυντές των σχολείων. Σε αυτό το πλαίσιο, αναμένεται μια μετατόπιση της ευθύνης από τις κεντρικές και περιφερειακές δομές στις ατομικές αρμοδιότητες, μεταβαίνοντας στην αναγνώριση και την κατασκευή υποκειμενικότητας ετοιμότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Διευθυντές, Υποκειμενικότητες (subjectivities), πολιτικές ετοιμότητας

Βιβλιογραφία

Preston, J. (2012) Disaster Education. Race, Equity and Pedagogy. Chapter 1: What Is Disaster Education? Sense Publishers, Netherlands. <http://dx.doi.org/10.1007/978-94-6091-873-5>

Preston, J. and Kolokitha, M. (2015) City Evacuations: Their Pedagogy and the Need for an Inter-disciplinary Approach in City evacuations: an interdisciplinary approach" in *City evacuations: an interdisciplinary approach*, Preston, J., Binner, J.M., Branicki, L., Galla, T., Jones, N., King, J., Kolokitha, M., Smyrnakis, M. (Eds), Springer, Germany (p.1-20).

Ετοιμότητα και μεταφορά γνώσης για καταστροφές μαθητών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην πράξη

Αθανάσιος Τασιός, atasios@uth.gr

Μαγδαληνή Κολοκυθά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mkolokitha@uth.gr

Μαγδαληνή Βίτσου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mvitsou@uth.gr

Τον Σεπτέμβριο του 2023 η περιοχή της Θεσσαλίας επλήγη με σοβαρές επιπτώσεις στις υποδομές, την κοινωνική και σχολική ζωή. Αντλώντας από το θεωρητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης για καταστροφές (Preston, 2012), η έρευνα εστιάζει στην ετοιμότητα των Ελλήνων μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, διερευνά τον ρόλο της αποκτηθείσας γνώσης σχετικά με την ετοιμότητα και του ρόλου της πληροφόρησης ως συντελεστών δράσης κατά τη διάρκεια ενός καταστροφικού συμβάντος. Μεθοδολογικά, η παρούσα έρευνα ακολουθεί μια εθνογραφική προσέγγιση χρησιμοποιώντας συνεντεύξεις ομαδικής εστίασης με Έλληνες μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της Δ και ΣΤ τάξης στις περιοχές της Θεσσαλίας και της Αχαΐας και ατομικές συνεντεύξεις με τους δασκάλους τους. Η επιλογή των περιοχών βασίζεται στην ποικιλομορφία των εμπειριών καταστροφικών γεγονότων. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η γνώση για τις καταστροφές δεν μεταφέρεται εύκολα ή καθόλου στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής και δεν μεταφράζεται σε πράξη. Οι μαθητές μπορεί θεωρητικά να γνωρίζουν τι είναι κατάλληλο να κάνουν πριν και κατά τη διάρκεια ενός κρίσιμου γεγονότος και να ενεργούν ανάλογα ενώ βρίσκονται στη σχολική τάξη, παρόλα αυτά δε χρησιμοποιούν αυτές τις γνώσεις και δεξιότητες έξω από την τάξη. Επιπλέον, οι μαθητές του δημοτικού σχολείου μπορεί να γνωρίζουν έναν συγκεκριμένο όρο, όπως «εκκένωση», ως προς τη σημασία του, ωστόσο όταν ερωτώνται σχετικά με συγκεκριμένες οδηγίες για εκκενώσεις π.χ. το μήνυμα κειμένου: πρέπει να απομακρυνθείτε, δεν είναι ξεκάθαροι ως προς το τι πρέπει να κάνουν ή πώς αναμένεται να ενεργήσουν. Τέλος, διαφορετικοί κοινωνικοί φορείς προσφέρουν στους μαθητές διαφορετικές προσεγγίσεις σε συγκεκριμένα κρίσιμα γεγονότα που οδηγούν σε σύγχυση ως προς την κατάλληλη αντίδρασή τους.

Λέξεις-κλειδιά: ετοιμότητα, γνώση, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

Preston, J. (2012) Disaster Education. Race, Equity and Pedagogy. Chapter 1: What Is Disaster Education? Sense Publishers, Netherlands. <http://dx.doi.org/10.1007/978-94-6091-873-5>

Preston, J. and Kolokitha, M. (2015) City Evacuations: Their Pedagogy and the Need for an Inter-disciplinary Approach in City evacuations: an interdisciplinary approach" in *City evacuations: an interdisciplinary approach*, Preston, J., Binner, J.M., Branicki, L., Galla, T., Jones, N., King, J., Kolokitha, M., Smyrnakis, M. (Eds), Springer, Germany (p.1-20).

Εργαστήρια

Μετατρέποντας τη σχολική τάξη σε φιλόστοργη κοινότητα μάθησης. Συνάντηση διαφορετικών πολιτισμών

Μαρία Αναγνώστου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, verenikim@gmail.com

Το συγκεκριμένο εργαστήριο πραγματεύεται την απόπειρα συμπερίληψης μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτιστικό υπόβαθρο στο σχολικό περιβάλλον και αναδεικνύει τις θετικές επιδράσεις της συνεργατικής μαθητικής ομάδας. Έχοντας ως θεωρητικό υπόβαθρο την κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση (Vygotsky, 2000, 2008; Δαφέρμος, 2011) και το παιδαγωγικό πλαίσιο όπως αυτό διαμορφώνεται από το ρεύμα της Φιλοσοφίας για παιδιά (Lipman et al, 1980; Lipman, 2017; Haynes, 2009) επιχειρείται εντός του θεσμοθετημένου χώρου των εργαστηρίων Δεξιότητων να καλλιεργηθεί η φιλόστοργη κουλτούρα και η ενσυναίσθηση των παιδιών. Μέσω διαθεματικών δραστηριοτήτων με επικέντρωση στη γλωσσική έκφραση και την επένδυσή τους με τον μανδύα των τεχνών η σχολική ομάδα θα συνεργαστεί και θα αλληλεπιδράσει πολιτισμικά. Στόχος είναι να αναδειχθούν σημαντικά στοιχεία του διαγλωσσικού προφίλ της σχολικής ομάδας με αποτέλεσμα αυτά να συνενωθούν, διαμορφώνοντας έναν κοινό θεματικά άξονα, ο οποίος εμπεριέχει την αποδοχή της διαφορετικότητας και την πολιτισμική ποικιλομορφία. Αναδύονται οι ανάγκες των παιδιών για επικοινωνία, για προσέγγιση του γλωσσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου των άλλων μελών στην ομάδα και η διαπραγμάτευση της σχέσης του καθενός με τη συλλογικότητα της τάξης (Cummins, 2005). Οι δραστηριότητες που θα υλοποιηθούν στα πλαίσια του συνεδρίου είναι διαμορφωμένες έτσι ώστε να αναπαριστούν σε ένα μεγάλο βαθμό, τι θα συμβεί στη σχολική τάξη και πώς δύνανται να αξιοποιηθούν στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών ώστε να εμπλουτιστεί η παιδαγωγική πράξη. Η χρονική διάρκεια του εργαστηρίου θα είναι τρεις διδακτικές ώρες (45') και θα περιλαμβάνει μετά το στάδιο γνωριμίας παιγνιώδεις δράσεις σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο (Παπαδόπουλος, 2007; Ροντάρι, 2003; Boal, 2013).

Λέξεις-κλειδιά: Φιλοσοφία για παιδιά, πολιτισμική ποικιλομορφία, διαθεματικότητα

Βιβλιογραφία

Boal, A. (2013). Θεατρικά παιχνίδια για ηθοποιούς και για μη ηθοποιούς. Θεσσαλονίκη: Σοφία.

Cummins, J. (2005). Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση, μετ. Αρ. Σουζάνα. Αθήνα: Gutenberg.

Δαφέρμος, Μ.(2011). Η πολιτισμική- ιστορική θεωρία του Vygotsky. Αθήνα: Διάδραση.

Haynes, J. (2009). Τα παιδιά ως φιλόσοφοι. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Lipman, M., Sharp, M., Oscanyan, F. (1980). *Philosophy in the classroom*. U.S.A.: Temple University Press.

Lipman, M. (2017). *Η σκέψη στην εκπαίδευση*, μετ. Γ. Σαλαμάς. Αθήνα: Πατάκη

Παπαδόπουλος, Σ. (2007). *Με τη γλώσσα του θεάτρου. Η διερευνητική δραματοποίηση στη διδασκαλία της Γλώσσας*. Αθήνα: Κέδρος

Ροντάρι, Τ. (2003). *Γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Vygotsky, L. (2000). *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*. Αθήνα: Gutenberg.

_____ (2008). *Σκέψη και γλώσσα*. Αθήνα: Γνώση.

Κλειδιά και αντικλειδιά (2003). Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΥΠΕΠΘ. Ανακτήθηκε από <https://keys.museduc-mm.gr/book6/book6.pdf>

Βιωσιμότητα στην υπαίθρια εκπαίδευση

Μαρία Δημητρακοπούλου, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, mariaa.dim@hotmail.com

Συχνά η βιωσιμότητα ταυτίζεται με τον περιβαλλοντικό και μόνο τομέα, παρόλο που υπάρχουν και άλλοι τομείς που την απαρτίζουν, όπως ο κοινωνικός και ο οικονομικός τομέας. Χρησιμοποιώντας το εργαλείο EPOSEA (environmental, pluralism, organizations, social, economical, agents) (Uhrqvist et al., 2021), προστίθενται κάποιοι ακόμα πυλώνες που υπόσχονται να βοηθήσουν τους παιδαγωγούς να αντιληφθούν αυτή τη δύσκολη για πολλούς έννοια (Ershad & Kamran, 2022; Kougias et al., 2023; Lausset & Zosso, 2022; Ntai & Daskolia, 2023), έτσι σταδιακά μπορούμε να φέρουμε στις εσωτερικές ή υπαίθριες τάξεις μας τη βιωσιμότητα ως θεωρία και πράξη. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να προβληματίσει και να διεγείρει την κριτική σκέψη των συμμετεχόντων καθώς επίσης να ενισχύσει τις γνώσεις των παιδαγωγών για το τι ακριβώς σημαίνει «βιώσιμος» σε ολιστικό επίπεδο. Η ιδέα του εργαστηρίου βασίζεται σε πρόσφατη μεταπτυχιακή έρευνα της διοργανώτριας με τίτλο “Perceptions and perspectives of Greek outdooreducators for ESD implementation in outdoorteaching”.

Στοιχεία: Το εργαστήριο θα ξεκινήσει με ένα brainstorming και συζήτηση μαζί με τους συμμετέχοντες γύρω από την έννοια της βιωσιμότητας. Θα τους δοθεί προφορικά ένα ζήτημα βιωσιμότητας και θα τους ζητηθεί να σκεφτούν λύσεις για αυτό. Σε μικρές ομάδες θα μπορούν να μοιραστούν τις σκέψεις τους και να συν δημιουργήσουν μια πρόταση λύσης την οποία θα μπορούν να μας παρουσιάσουν μέσα σε μερικές προτάσεις. Έπειτα θα γίνει μια σύντομη θεωρητική παρουσίαση του εργαλείου και θα λυθούν όλες οι τυχόν απορίες. Στο τέλος θα επανεξετάσουμε τις λύσεις που προτάθηκαν προηγουμένως και θα δοκιμάσουμε να τις βελτιώσουμε όσο πιο ολιστικά γίνεται, σύμφωνα με τις πληροφορίες που αντλήσαμε από το εργαλείο EPOSEA.

Συνολική χρονική διάρκεια του εργαστηρίου: 60 λεπτά.

Αριθμός συμμετεχόντων/ουσών: 25

Λέξεις-κλειδιά: Υπαίθρια εκπαίδευση, Βιωσιμότητα, εργαλείο EPOSEA, Ολιστική σκέψη

Περιπλάνηση στην πόλη: Εργαστήριο ψυχογεωγραφίας στην καρδιά του αστικού περιβάλλοντος

Άννα Μαρία Καλή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, annamariakali4@gmail.com

Το εργαστήριο επικεντρώνεται στην παρουσίαση και εφαρμογή του ψυχογεωγραφικού περίπατου ως μέσο βιωματικής εξερεύνησης και σύνδεσης με το αστικό περιβάλλον. Οι συμμετέχοντες/ουσες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τις βασικές αρχές της ψυχογεωγραφίας, ενώ μέσα από την περιπλάνησή τους στην πόλη θα ανακαλύψουν πώς οι αισθήσεις και τα συναισθήματά τους μπορούν να καθοδηγήσουν τη σχέση τους με τον αστικό χώρο. Το εργαστήριο αυτό μας καλεί να περιπλανηθούμε στο αστικό τοπίο, αφήνοντας τις αισθήσεις και τα συναισθήματά μας να μας οδηγήσουν, και να βιώσουμε την πόλη ως χώρο δημιουργίας, αναστοχασμού και αλληλεπίδρασης.

Στοιχεία που αφορούν σε δράσεις που θα πραγματοποιηθούν στο εργαστήριο:

- Χρονική Διάρκεια: 90 λεπτά
- Μέγιστος Αριθμός Συμμετεχόντων: 15 άτομα
- Χώρος υλοποίησης: Μικρή αίθουσα και κοντινό εξωπανεπιστημιακό περιβάλλον

Λέξεις-κλειδιά: ψυχογεωγραφικός περίπατος, αστικό περιβάλλον, περφόρμανς

Θέατρο, δημοκρατία & εκπαιδευτική αλλαγή: Η περίπτωση του θεάτρου φόρουμ

Μάρθα Κατσαρίδου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mkatsaridou@uth.gr

Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη νέων μορφών Εφαρμοσμένου Θεάτρου με στόχο την ωφέλεια του ατόμου, της κοινότητας και της κοινωνίας γίνεται ολοένα και πιο φανερή (Nicholson, 2014). Αυτή η κοινωνική στροφή του θεάτρου με την προσδοκία του μετασχηματισμού της κοινωνίας εκφράζεται δυναμικά και στον χώρο της εκπαίδευσης. Μέσα από τις ποικίλες προσεγγίσεις του, το Θέατρο στην Εκπαίδευση στοχεύει εμφανώς να επιβεβαιώσει ή να θέσει υπό αμφισβήτηση κοινωνικό-πολιτικούς κανόνες, προκειμένου να ασκήσει κριτική, να αναδείξει τον τρόπο που λειτουργεί ο κόσμος και να οδηγήσει σε κοινωνική δράση και αλλαγή (Prendergast & Saxton, 2009). Στο προτεινόμενο εργαστήριο οι συμμετέχοντες/ουσες θα έρθουν σε επαφή με το Θέατρο των Καταπιεσμένων (Boal, 2000, 2002) και συγκεκριμένα το Θέατρο Φόρουμ, μια αισθητική μέθοδο που στοχεύει στην αναγνώριση, αναπαράσταση και υπέρβαση καταστάσεων καταπίεσης της πραγματικότητας, που η ομάδα θα επιλέξει να διερευνήσει συλλογικά (Santos, 2015). Αντλώντας από την Απελευθερωτική Παιδαγωγική θεωρία και την Προβληματίζουσα Εκπαίδευση (Φρέιρε, 1977), οι συμμετέχοντες/ουσες άλλοτε ως ηθοποιοί και άλλοτε ως θεατές καλούνται να λειτουργήσουν ως παραγωγοί νοήματος και γνώσης σε έναν κοινό δημοκρατικό χώρο που οι ίδιοι/ες θα δημιουργήσουν, να πειραματιστούν από κοινού με νέες ιδέες, αξίες, ρόλους και δράση (Neelands, 1984) και να αναζητήσουν πιθανές απαντήσεις στα ερωτήματα που θα θέσουν. Μέσα από ανοιχτό διάλογο και κοινή πρωτοβουλία θα έχουν τη δυνατότητα να διεκδικούν την ικανότητά τους να φαντάζονται εκ νέου τον κόσμο έστω σε φαντασιακό επίπεδο με στόχο τη δημιουργία κοινά διαμορφωμένων οραμάτων της πραγματικότητας, γεγονός που συνδέεται με τη δυνατότητα αναδημιουργίας της δημοκρατικής κοινωνίας από τα μέλη της (Καστοριάδης, 1986), την κριτική συνειδητοποίηση και τον κοινωνικό μετασχηματισμό (Φρέιρε, 1977). Βασική επιδίωξη είναι να προταθεί μια μαθησιακή διαδικασία που δεν είναι στατική και παθητική, αλλά ανοιχτή, συμμετοχική και ενεργητική, όπου το νόημα και η γνώση συν-κατασκευάζεται συλλογικά (Πεχτελίδης, 2020). Η προτεινόμενη διάρκεια είναι δύο ώρες και απευθύνεται σε 15- 20 συμμετέχοντες/ουσες.

Λέξεις-κλειδιά: θέατρο φόρουμ, δημοκρατία, εκπαιδευτική αλλαγή

Η χρήση των Dominant Language Constellations κατασκευών ως πολυτροπικό εργαλείο για την επίγνωση και ανάδειξη της πολυγλωσσίας

Μαρία Κούση, Act4Lang, maria2001kousi@gmail.com

Μαριλένα Κοκκίνη, Act4Lang

Το παρόν εργαστήριο αφορά την οικειοποίηση με τον όρο και την πρακτική των Dominant Language Constellations (DLC). Το προσωπικό/ατομικό DLC ορίζεται ως «μια ομάδα που αποτελείται από τις πιο πρόσφορες για το άτομο γλώσσες, οι οποίες λειτουργούν ως μια ενιαία οντότητα/ενότητα, παρέχοντας τη δυνατότητα στο άτομο να ικανοποιήσει τις ανάγκες του/της σε ένα πολύγλωσσο περιβάλλον» (Aroin, 2019, σ. 21). Εμπεριέχει τις βασικότερες και λειτουργικότερες γλώσσες - ‘όχημα’ του γλωσσικού ρεπερτορίου του/της ομιλητή/τριας (Aroin, 2019). Η οπτικοποίηση του DLC ξεκίνησε με πλανήτες (από πλαστελίνη) και τη σύνδεση αυτών (με ξυλάκια) για τη δημιουργία αστερισμών. Αποτελεί ανερχόμενο εκπαιδευτικό εργαλείο, το οποίο βασίζεται στην οπτικοποίηση και την πολυτροπική ενεργοποίηση, με στόχο την έκφραση της πολυγλωσσίας και της καλλιέργειας της γλωσσικής επίγνωσης (Aroin & Melo-Pfeifer), 2023). Κατά τη διάρκεια διερεύνησης ενός προσωπικού DLC, αναδύονται βιώματα, ιστορίες, σχέσεις και συνδέσεις των γλωσσών. Μέσω της διερεύνησης αυτής, οι συμμετέχοντες/ούσες συζητούν για τα συναισθήματά τους, συνδέουν τις γλώσσες με πρόσωπα και καταστάσεις, και αντιλαμβάνονται τις προσωπικές σχέσεις που έχουν με τις γλώσσες τους. Η διαδικασία δημιουργίας και συζήτησης, διαμορφώνει ένα ασφαλές πλαίσιο για αυτοέκφραση και ενδυναμώνει τις σχέσεις των συμμετεχουσών και συμμετεχόντων (Hajisoteriou & Angelides, 2016). Με την ολοκλήρωση του εργαστηρίου, τα άτομα καλούνται να αναστοχαστούν πάνω στα (πολύ)γλωσσικά τους ρεπερτόρια (Gkaintartzi & Triantou, 2023), καθώς και να αναλογιστούν τη χρήση εναλλακτικών καλλιτεχνικών τεχνικών για την ανάδυση της πολυγλωσσίας (Lenette, 2019).

Στοιχεία που αφορούν σε δράσεις που θα πραγματοποιηθούν στο εργαστήριο:

Χρονική διάρκεια:

1. Εισαγωγή στη θεματική, παρουσίαση κάποιων παραδειγμάτων μοντελοποιήσεων και κατασκευών Dominant Language Constellations: 15’
2. Παραγωγή – Δημιουργική κατασκευή Dominant Language Constellation: 25’
3. Αναστοχασμός και συζήτηση: 15’

Συντονισμός: Το εργαστήριο θα συντονιστεί από τη συγγραφέα, από μέλη της ομάδας Act4Lang, και από τη συντονίστρια της ομάδας

Αριθμός συμμετεχόντων/συμμετεχουσών: 15-20

Χώρος: Εύκολος για κινητικότητα και συναναστροφή μεταξύ των ατόμων που θα παραστούν, κυρίως όρθια άτομα, και ανάγκη για εύκολα μετακινούμενες καρέκλες.

Λέξεις-κλειδιά: Τέχνη, Πολυγλωσσία, Γλωσσική Ενσυναίσθηση, Πολυτροπικότητα

Βιβλιογραφία

1. Aronin, L. (2020). Dominant Language Constellations as an Approach for Studying Multilingual Practices. In: Lo Bianco, J., Aronin, L. (eds) *Dominant Language Constellations. Educational Linguistics*, vol 47. Springer, Cham.https://doi.org/10.1007/978-3-030-52336-7_2
2. Arorin, L., & Melo-Pfeifer, S. (2023). Introduction: Understanding Identity and Language(s) Awareness by Dint of DLC. In: Aronin, L., & Melo-Pfeifer, S. (eds) *Language Awareness and Identity. Multilingual Education*, vol 45. Springer, Cham.https://doi.org/10.1007/978-3-031-37027-4_
3. Gkaintartzi, A., & Triantou, G. (2023). Activating diversity: the use of dual language books for critical plurilingual education, *Journal of Applied Linguistics*, 36, 30-56. <https://doi.org/10.26262/jal.v0i36.9917>
4. Hajisoterioy, C., & Angelides, A. (2016). Collaborative art-making for reducing marginalisation and promoting intercultural education and inclusion. *International Journal of Inclusive Education*. 21,(4), 361-375. <https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1197321>
5. Lenette, C. (2019). Why Arts-Based Research?. In: *Arts-Based Methods in Refugee Research In Lenette, C.* Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-8008-2_2

Η Yoga ως Άγρια Παιδαγωγική για τη σύνδεση του σώματος, του πνεύματος και της κοινότητας

Άγγελος Κωνσταντινίδης Πανεπιστήμιο του Groningen, a.konstantinidis@rug.nl

Το εργαστήριο εμπνέεται από τις αρχές της Άγριας Παιδαγωγικής και διερευνά πώς η yoga μπορεί να αποτελέσει ένα μονοπάτι σύνδεσης με το σώμα, το πνεύμα και το φυσικό περιβάλλον. Η «Yoga ως Άγρια Παιδαγωγική» προτείνει μια ολιστική προσέγγιση στη μάθηση, η οποία υπερβαίνει τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές πρακτικές, ενσωματώνοντας βιωματικά το σώμα, το πνεύμα και την κοινότητα. Η ενσυνειδητότητα (mindfulness) και η ευαισθητοποίηση στην παρούσα στιγμή (awareness of the present moment) αποτελούν κεντρικές δεξιότητες που εμπλουτίζουν τόσο τη γνωστική όσο και τη συναισθηματική ανάπτυξη των συμμετεχόντων, αναβαθμίζοντας την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παράλληλα, η ομαδική εξάσκηση στη yoga καλλιεργεί τη σύνδεση μεταξύ των ανθρώπων, προάγοντας αξίες όπως η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη και η μη-βία. Στο πλαίσιο αυτό, η παραδοσιακή σχέση δασκάλου-μαθητή επαναπροσδιορίζεται, ενδυναμώνοντας τους συμμετέχοντες να γίνουν ενεργοί συν-δημιουργοί της μαθησιακής εμπειρίας. Μέσα από αυτό το εργαστήριο, αναδεικνύεται η δυνατότητα της yoga να λειτουργήσει ως γέφυρα ανάμεσα στη γνώση, την αυτογνωσία και τη σύνδεση με τον φυσικό και κοινωνικό κόσμο.

Σκοποί

Να διερευνηθεί ο ρόλος της yoga ως μια βιωματική, άγρια παιδαγωγική πρακτική που ενισχύει τη σύνδεση με το σώμα, το πνεύμα, την κοινότητα και το φυσικό περιβάλλον. Να αναδειχθεί η δυνατότητα της yoga να καλλιεργήσει δεξιότητες ενσυνειδητότητας, ενσυναίσθησης και αυτογνωσίας, εμπλουτίζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία.

Στόχοι

Να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με τις αρχές της Άγριας Παιδαγωγικής και τη σύνδεσή τους με τη yoga.

Να βιώσουν πρακτικές yoga που ενισχύουν την ενσυνειδητότητα και την ευαισθητοποίηση στην παρούσα στιγμή.

Να εξετάσουν πώς η yoga μπορεί να προάγει μια πιο ολιστική, βιωματική και κοινοτική προσέγγιση στη διδασκαλία και τη μάθηση.

Δομή του Εργαστηρίου (Διάρκεια: 1 ώρα)

1. Εισαγωγή (10 λεπτά)

- Εισαγωγή στον σκοπό και τη θεματολογία του εργαστηρίου.
- Αναφορά στις αρχές της Άγριας Παιδαγωγικής και της Yoga ως εργαλείου για ενσυνειδητότητα και αυτογνωσία.

2. Βιωματική Δραστηριότητα: Ενσυνειδητότητα και σύνδεση με το περιβάλλον μέσω της Yoga (35 λεπτά)

- Αναπνευστικές ασκήσεις (Pranayama) για σύνδεση με το παρόν.
- Καθοδήγηση για σωματική χαλάρωση και προετοιμασία.
- Σειρά απλών κινήσεων (όπως η στάση του βουνού, ο πολεμιστής, και η στάση του παιδιού).
- Ασκήσεις ισορροπίας που βασίζονται στην εναρμόνιση με την ομάδα και στην εμπιστοσύνη.

3. Αναστοχασμός και Συζήτηση (12 λεπτά)

- Ανταλλαγή εμπειριών.
- Εφαρμογές στην εκπαιδευτική διαδικασία.

4. Κλείσιμο (3 λεπτά)

- Ανακεφαλαίωση και ερωτήσεις

Ελάχιστος-μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων: 5-30

Λέξεις-κλειδιά: ενσυνειδητότητα, άγριες παιδαγωγικές, βιωματική μάθηση, κοινότητα

Ενεργητική Ακρόαση και Δεξιότητες Επικοινωνίας με τη Μέθοδο Thomas Gordon

Αγγελική Μποτονάκη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, angelsunnyday@gmail.com

Η ενεργητική ακρόαση αποτελεί θεμέλιο λίθο της αποτελεσματικής επικοινωνίας, προάγοντας την κατανόηση, τη συνεργασία και την επίλυση συγκρούσεων. Στο βιωματικό αυτό εργαστήριο, διάρκειας δύο ωρών και έως 30 συμμετεχόντων, θα εξερευνήσουμε βασικές δεξιότητες της μεθόδου του Th. Gordon μέσα από πρακτικές ασκήσεις και δομημένη συζήτηση. Μέσα από ρόλους, διαδραστικά σενάρια και ομαδικές δραστηριότητες, οι συμμετέχοντες θα εξασκηθούν σε τεχνικές όπως η ενεργητική ακρόαση, η διαχείριση των «μηνυμάτων-εγώ» και η αποδοχή συναισθημάτων. Το εργαστήριο στοχεύει να εξοπλίσει άτομα με πρακτικά εργαλεία για τη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Ιδανικό για όσ@ επιθυμούν να ενδυναμώσουν την επικοινωνία τους σε προσωπικό, επαγγελματικό ή εκπαιδευτικό πλαίσιο, το εργαστήριο συνδυάζει θεωρία και εμπειρία για ουσιαστική αλλαγή στην καθημερινή επικοινωνία.

**Το Παραμύθι ως Εργαλείο Ενίσχυσης των Εκπαιδευτικών Κοινών:
Δημιουργώντας Κοινότητες Μάθησης μέσα από τη Συνεργασία και τη
Δημιουργικότητα**

Αγγελική Μποτονάκη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, angelsunnyday@gmail.com

Χρύσα Γκατζελάκη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, xrysaga@yahoo.gr

Διάρκεια: 1,5 ώρα

Συμμετέχοντες: έως 20 άτομα

Σε αυτό το βιωματικό εργαστήριο (διάρκειας 1,5 ώρας), διερευνούμε τον ρόλο του παραμυθιού ως εργαλείου για την ενίσχυση των Εκπαιδευτικών Κοινών στην τάξη. Μέσα από το παραμύθι «*Ο Κυρ-Λαγός Ξέχασε... αλλά το Δάσος Θυμάται!*», εμπνευσμένο από τις αρχές της συνεργασίας, της ενσυναίσθησης και της δημοκρατικής συμμετοχής, οι συμμετέχοντες θα πειραματιστούν με δημιουργικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις, ενισχύοντας την έννοια των κοινών στη μαθησιακή διαδικασία.

Η δομή του εργαστηρίου ακολουθεί μια δυναμική διαδρομή από τη θεωρία στην πράξη:

1. **Σύνδεση με το εκπαιδευτικό πλαίσιο:** Μέσα από μια σύντομη παρουσίαση (PPT), εισάγεται η έννοια των εκπαιδευτικών κοινών και η σημασία τους στην εκπαίδευση.
2. **Ανάλυση των παιδαγωγικών μέσων:** Εστιάζουμε στα βασικά εργαλεία που ενισχύουν τα Εκπαιδευτικά Κοινά και στον τρόπο με τον οποίο ενσωματώθηκαν στην αφήγηση του Κυρ-Λαγού.
3. **Ακρόαση και εμπλοκή:** Οι συμμετέχοντες ακούν το παραμύθι μέχρι το σημείο της συνέλευσης των ζώων, βιώνοντας τις έννοιες της συλλογικότητας και της από κοινού λήψης αποφάσεων.
4. **Βιωματική προσομοίωση:** Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε ομάδες, αναλαμβάνοντας ρόλους ζώων και προσομοιώνουν τη διαδικασία συναπόφασης μέσα από ένα θεατρικό-διαδραστικό παιχνίδι.
5. **Δημιουργία κοινού εθίμου:** Μετά την ολοκλήρωση της ακρόασης, οι ομάδες συζητούν τη σχέση των εθίμων με τα Εκπαιδευτικά Κοινά και δημιουργούν ένα νέο, συλλογικό έθιμο βασισμένο στις αρχές της κοινότητας.
6. **Ανατροφοδότηση και εφαρμογή στην πράξη:** Οι συμμετέχοντες μοιράζονται τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους από το εργαστήριο και συζητούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να εφαρμόσουν τις πρακτικές αυτές στις τάξεις τους.

Το εργαστήριο προσφέρει έναν καινοτόμο τρόπο εισαγωγής των Εκπαιδευτικών Κοινών μέσα από βιωματικές και συμμετοχικές μεθόδους, αναδεικνύοντας τη σημασία της συνεργασίας, της ενσυναίσθησης και της συλλογικότητας ως βασικούς άξονες της σύγχρονης εκπαιδευτικής πρακτικής.

Αφρικάνικες μάσκες: ένα εναλλακτικό διδακτικό εργαλείο στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής διαδικασίας

Βασιλική Πανταζή, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, vaspant@yahoo.gr,
Σοφία Πανταζή-Φρισύρα, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, sophiapantazi@gmail.com

Η τέχνη της μάσκας είναι παγκόσμια. Από πάντα ο άνθρωπος ένιωθε την ανάγκη να κατασκευάσει και να φορέσει τη μάσκα για να επικαλεστεί τους θεούς ή τις δυνάμεις της φύσης, για να κάνει επίδειξη δύναμης, για να διώξει μακριά το κακό ή για να διασκεδάσει. Η χρήση της αφρικάνικης μάσκας στη διδασκαλία διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων στο σχολικό πλαίσιο αποτελεί ένα εναλλακτικό διδακτικό εργαλείο που δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να ξεφύγει από ξεπερασμένους τρόπους διδασκαλίας και στους/στις μαθητές/τριες την ευκαιρία να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους, να ικανοποιήσουν την περιέργειά τους προκαλώντας τους ποικίλα συναισθήματα και ενισχύοντας το διαπολιτισμικό πνεύμα στις πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις. Η ενασχόληση με την τέχνη και τη χρήση της αφρικάνικης μάσκας μέσα στο σχολικό πλαίσιο θα βοηθήσει τον/τη μαθητή/τρια να βγει, έστω και νοερά, έξω από τα σύνορα της δυτικής του ζωής και να βρεθεί σε μια νέα ήπειρο, πλούσια σε ιστορία, πολιτισμό, θρησκείες και παραδόσεις όπως αυτές αντανakλώνται μέσα από τις μάσκες. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου αυτού που θα διαρκέσει μία ώρα και απευθύνεται σε κοινό μέχρι 20 άτομα, θα παρουσιαστούν οι τρόποι με τους οποίους οι αφρικάνικες μάσκες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως διδακτικά εργαλεία σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα όπως οι ξένες γλώσσες, τα εικαστικά, η ιστορία και η γεωγραφία δίνοντας έμπνευση για εναλλακτικές εκπαιδευτικές πρακτικές. Συγχρόνως, μέσα από τη μελέτη των σχέσεων της αφρικάνικης μάσκας με ποικίλες μορφές τέχνης (ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, χορός, μουσική) οι συμμετέχοντες θα συνειδητοποιήσουν πώς πολιτισμοί και λαοί που φαντάζουν ξένοι, «άλλοι» και μακρινοί έχουν συμβάλει στον Πολιτισμό του Παγκόσμιου (Senghor, 1977) επιβεβαιώνοντας έτσι την αξία και την αναγκαιότητα μιας διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Τέχνη, αφρικάνικες μάσκες, διαπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα

Βιβλιογραφία

Senghor, Léopold S. (1977). *Liberté 3: Négritude et Civilisation de l'Universel*. Paris: Seuil.

**Το μουσείο και η παιδική λογοτεχνία ως κοινό πολιτιστικό αγαθό - Εργαστήριο
ενηλίκων στο Μουσείο Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας (ΜΠΕΛ) του
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας**

Μαρία Ρήνου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, rinou@uth.gr

Ευαγγελία Καλογήρου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, evkalogirou@uth.gr

Το εργαστήριο επιχειρεί να εμπλέξει ενεργά τα συμμετέχοντα άτομα στη διερεύνηση και κατανόηση κοινωνικών ζητημάτων που ανακύπτουν από τη διαχείριση του ΜΠΕΛ ως κοινού πόρου, αξιοποιώντας πτυχές της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας, καθώς και πρακτικές των παιδαγωγικών κοινών. Τα συμμετέχοντα άτομα θα πειραματιστούν δημιουργικά με διαδικασίες διαβουλεύσεων, κοινών αποφάσεων και πρακτικών αλληλεπίδρασης. Αρχικά, μέσα από ανοιχτές συζητήσεις θα επιχειρηθεί χαρτογράφηση των παιδικών εμπειριών των συμμετεχόντων/ουσών που αναφέρονται στην ανάγνωση, αναδεικνύοντας διαφοροποιημένα κοινωνικά ζητήματα αντίστοιχων εποχών. Στο πλαίσιο αυτό, οι συμμετέχοντες/ουσες, θα έχουν την ευκαιρία να περιηγηθούν στον χώρο του ΜΠΕΛ και να πειραματιστούν με τα αντικείμενα ή τα εκθέματα που αντιπροσωπεύουν δικές τους παιδικές εμπειρίες ανάγνωσης ή προκαλούν το ενδιαφέρον τους, αξιοποιώντας πολυτροπικές πρακτικές (π.χ. βγάζοντας φωτογραφίες, γράφοντας μικρές ιστορίες κ.ά.). Στη συνέχεια, μέσα από τη διεξαγωγή της ολομέλειας, θα ανταλλάξουν απόψεις για τον κοινωνικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η παιδική και εφηβική λογοτεχνία στην εκπαίδευση των παιδιών σε σύγχρονα κοινωνικά θέματα, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα κ.ά.. Παράλληλα, τα συμμετέχοντα άτομα, μέσω ανοιχτών διαβουλεύσεων, θα χωριστούν σε ομάδες, για να καταγράψουν τις σκέψεις τους σε μορφή ημερολογίου και να αποφασίσουν από κοινού για το πώς οραματίζονται τη λειτουργία του ΜΠΕΛ ως κοινό πόρο, καταλήγοντας σε προτάσεις δημοκρατικής αξιοποίησης του χώρου για την προώθηση συμμετοχικών εκπαιδευτικών και κοινωνικών πρακτικών που συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου για παιδιά και εφήβους.

Υλικά: κόλλες/χαρτιά, post it notes, στυλό, μολύβια, μικρά τετράδια/σημειωματάρια

Χρονική διάρκεια: 2 ώρες

Αριθμός Συμμετεχόντων: 15 άτομα

Λέξεις-κλειδιά: μουσεία, παιδική λογοτεχνία, εκπαιδευτικά κοινά, εναλλακτικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις

Η Σοσιακρατική Κυκλική Μέθοδος ως μία μεθοδολογία των εκπαιδευτικών κοινών: Παρουσίαση, Συζήτηση & Προσομοίωση

Νάγια Τσελεπή, Μεταδιδακτορική Έρευνα, naya.tselepi@gmail.com

Η Σοσιακρατική Κυκλική Μέθοδος (ΣΚΜ) είναι ένα μοντέλο δυναμικής διακυβέρνησης που προωθεί την αποτελεσματική οργάνωση ομάδων και κοινοτήτων και τη λήψη αποφάσεων με συναίνεση (Buck & Endenburg, 2012, Buck & Villines, 2007, Owen & Buck, 2020, Romme, 2015). Στη σχολική ζωή, η ΣΚΜ αποτελεί μία μεθοδολογία των εκπαιδευτικών κοινών (Pecthelidis et al. 2024) που καλλιεργεί την κουλτούρα της επικοινωνίας, τη συμπερίληψη, την ομότιμη διακυβέρνηση, τη λήψη αποφάσεων με συναίνεση και την κατανομή ρόλων και ευθυνών (Wilder, 2022, Osorio & Shread, 2021). Η σοσιακρατική οργάνωση σε μία σχολική κοινότητα δεν διέπεται από ιεραρχία αλλά από μία φιλοσοφία ενδυνάμωσης των μαθητών/ριών και από μία έμπρακτη συλλογική δράση, τα οποία συμβάλλουν ουσιαστικά στην επίλυση προβλημάτων της εκπαιδευτικής διαδικασίας και σχολικής ζωής. Το συγκεκριμένο εργαστήριο έχει σκοπό, αφενός, να εισάγει τη ΣΚΜ ως μια μεθοδολογία των εκπαιδευτικών κοινών και, αφετέρου, να επιτρέψει στους/στις συμμετέχοντες/ουσες να βιώσουν μια πρακτική εφαρμογή της σε ένα υποθετικό -αλλά ταυτόχρονα- και ρεαλιστικό εκπαιδευτικό σενάριο. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος του εργαστηρίου θα γίνει μια παρουσίαση της ΣΚΜ που θα δώσει αφορμές για τη συζήτηση που θα ακολουθήσει στο δεύτερο. Στη συζήτηση αυτή θα χαρτογραφηθούν οι εμπειρίες των συμμετεχόντων από προβλήματα που συναντούν στην εκπαιδευτική διαδικασία, σχετικά με τη συμπερίληψη, τη συμμετοχή και τη λήψη αποφάσεων. Στο τρίτο μέρος του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες/ουσες θα πειραματιστούν σε μία προσομοίωση 'σοσιακρατικού κύκλου' με διευκόλυνση (facilitation). Στόχος της προσομοίωσης είναι να δώσει αφορμή για μία αποδοτική συζήτηση και λήψη αποφάσεων με συναίνεση μέσα σε μια ετερογενή ομάδα ανθρώπων που έχουν κοινό στόχο.

Σημαντικά Στοιχεία Εργαστηρίου:

-Χρονική διάρκεια: 2 ώρες

-Αριθμός συμμετεχόντων: max. 20 άτομα

-Τα υλικά που θα χρειαστούν για το εργαστήριο θα καλυφθούν από την υπεύθυνη του εργαστηρίου.

-Για την υλοποίηση του εργαστηρίου θα χρειαστεί αίθουσα όπου θα υπάρχει προτζέκτορας και όπου θα μπορούν οι καρέκλες των συμμετεχόντων/ουσών να τοποθετηθούν σε κυκλική διάταξη.

Λέξεις-κλειδιά: Σοσιακρατική Κυκλική Μέθοδος, εκπαιδευτικά κοινά, σχολικές κοινότητες, διακυβέρνηση, λήψη αποφάσεων, συναίνεση.

Βιβλιογραφία

- Buck, J. A. & Endenburg, G. (2012). The creative forces of self-organization. Sociocratic Center, Rotterdam, The Netherlands.
- Buck, J. & Villines, S. (2007). We the people: Consenting to a deeper democracy: A guide to sociocratic principles and methods. Available at: <https://www.sociocracy.info/>
- Osorio, M. & Shread, C. (2021). Sociocracy in schools: a research by wondering school. *Holistic Education Review* 1(2).
- Owen, R. & Buck, J. (2020). Creating the conditions for reflective team practices: examining sociocracy as a self-organizing governance model that promotes transformative learning, *Reflective Practice*, 21(6), pp.786-802, DOI: 10.1080/14623943.2020.1821630
- Romme, G. (2015). The sociocratic model of organizing. *Journal Strategic Change* 4, pp. 209-21.
- Pecthelidis, Y., Chronaki, A., Tselepi, N. (2024). Democratic Nowtopias from the Educational Commonsverse in Greece. Book Chapter in 'Educational Commons - Democratic Values, Social Justice and Inclusion in Education', Springer Nature Switzerland, Cham 2024, pp. 175-194. Online in Zenodo, DOI: 10.5281/zenodo.10838585
- Wilder, H. (2022). Does Sociocracy Support Student Voice? Student Perceptions of a Student Council Using Sociocracy in a Public School. *HolisticEducation Review* 2(2).

Πόστερ

**Παιδαγωγική αξιοποίηση του σχολικού «χώρου» στην περίπτωση διδασκαλίας
της Αισθητικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση**

Αρχοντούλα Λάγιου, Πανεπιστήμιο Πατρών, pde6716@upatras.gr

Άννα Ασημάκη, Πανεπιστήμιο Πατρών, asimaki@upatras.gr

Γεράσιμος Κουστουράκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, koustourakis@upatras.gr

Έρευνά δράσης των μαθητών της ΣΤ': η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών

Μαγδαληνή Τσιότσικα, Ειδική Εκπαίδευση, magdatsiotsika@gmail.com

Η σύγχρονη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών επιχειρούν να συνδέσουν την τυπική γνώση με ικανότητες όπως η συνεργασία, η επικοινωνία, οι διαπροσωπικές σχέσεις και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο μαθητικός πληθυσμός σταδιακά αλλάζει και η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και του σεβασμού στον γενικό μαθητικό πληθυσμό είναι πιο αναγκαίες από ποτέ. Στηριζόμενοι στο τρίγωνο της γνώσης “Εκπαίδευση, Έρευνα, Καινοτομία”, η παρούσα έρευνα δράσης, διερευνά την προσβασιμότητα ενός σχολείου του νομού Αττικής σε άτομα με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες. Πιο συγκεκριμένα στόχοι του ερευνητικού εγχειρήματος ήταν οι μαθητές της ΣΤ' δημοτικού με την εκπαιδευτικό του τμήματος ένταξης, να διεξάγουν πρωτογενή έρευνα ως μέθοδο επίλυσης προβλήματος, να μάθουν να θέτουν ερευνητικά ερωτήματα, να φτιάχνουν ερωτηματολόγιο, να μάθουν να δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά και τέλος, την καλλιέργεια ήπιων ψηφιακών δεξιοτήτων μέσω της χρήσης του excel ως εργαλείο καταχώρισης δεδομένων, δημιουργίας γραφημάτων και εξάγωγής αποτελεσμάτων. Τον πληθυσμό του δείγματος αποτέλεσαν 124 μαθητές των Δ', Ε', και Στ' τάξεων, ενώ το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 17 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου με τη δυνατότητα σχολίων. Έπειτα από πιλοτική χορήγηση σε μία τάξη το ερωτηματολόγιο έλαβε την τελική του μορφή και οι μαθητές σε ρόλο ερευνητή διεξήγαγαν την έρευνα σε ομάδες στις υπόλοιπες τάξεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές κατάφεραν να συνεργαστούν ενσωματώνοντας τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της εκάστοτε ομάδας, να εξασκηθούν στη χρήση του excel και στη εξαγωγή γραφημάτων, να ανακαλύψουν τις ελλείψεις προσβασιμότητας στα άτομα με κινητικές ακουστικές και οπτικές αναπηρίες, να αντιληφθούν την αξία της ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών στο σχολείο και να κάνουν προτάσεις βελτίωσης του σχολικού πλαισίου.

Λέξεις-κλειδιά: Προσβασιμότητα, άτομα με αναπηρία, συνεργασία

Ο κοινωνικές ανισότητες στο σχολείο

Ευγενία Μπαζάνη, Δημοτικό Σχολείο Χαλανδρίου, mpazaneeeugenia@gmail.com

Σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες η ισότητα αποτελεί κοινωνική αναγκαιότητα που πρέπει να ενσωματωθεί στα προγράμματα της εκπαίδευσης. Παρόλο που τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στο σχολικό σύστημα, η αληθινή διάσταση της σχολικής ανισότητας μαστίζει όλο και περισσότερο την κοινωνία μας. Αυτό συμβαίνει, γιατί το σχολείο αποτελεί ισχυρό θεσμό νομιμοποίησης της κοινωνικής ταυτότητας του μαθητή και μπορεί πραγματικά να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές και τις επιρροές που ασκεί η κοινωνία επάνω τους. Για να επιτευχθεί η ισότητα στην εκπαίδευση που είναι μια κοινωνική αναγκαιότητα, θα πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, γιατί το σχολείο ευθύνεται για τη διαίωνιση της ανισότητας στην κοινωνική πραγματικότητα. Απώτερος σκοπός μας είναι να καταδείξουμε την αναγκαιότητα άρσης των κοινωνικών-μορφωτικών ανισοτήτων στον χώρο του σχολείου. Ας μη ξεχνάμε όμως, ότι μια πολιτική ίσων ευκαιριών για εκπαίδευση είναι εθνική πολιτική, υπηρετεί κατά τον πιο αποδοτικό τρόπο τα εθνικά συμφέροντα που δεν είναι παρά ταυτόσημα με τα λαϊκά συμφέροντα. Το κράτος χρειάζεται όλους τους πολίτες του και σε όλους οφείλει να προσφέρει τις καλύτερες δυνατότητες για την ανάπτυξή τους. Εκδημοκρατισμός όμως, δε σημαίνει μόνο αλλαγή στις δομές, τη λειτουργία και τον προσανατολισμό του σχολείου, καθώς και ένα άλλο σχολικό κλίμα για ελεύθερη έκφραση αλλά και μια διαρκής ανύψωση της εκπαίδευσης όλων των παιδιών που θα έχει ως επακόλουθο την ανύψωση του επιπέδου όλου του λαού. Με την εργασία αυτή φιλοδοξούμε να προκαλέσουμε ορισμένα ερωτήματα και να συμβάλλουμε σε έναν προβληματισμό προσανατολισμένο στην απόπειρα βελτίωσης των κοινωνικών συνθηκών.

Λέξεις-κλειδιά: ισότητα, σχολική ανισότητα, ελεύθερη έκφραση

Πολυδιάστατη παρέμβαση για την υποστήριξη παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Εκπαιδευτική ισότητα και κοινωνική συμπερίληψη στην προσχολική εκπαίδευση

Χριστίνα-Ιωάννα Σχοινά, Ειδικό Νηπιαγωγείο Γιάννουλης, cschoina@hotmail.com

Ελένη Τσιαούση, Ειδικό Νηπιαγωγείο Γιάννουλης, tsiaousielen@gmail.com

Όλγα Μπαλαμπέκου, ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Λάρισας, olbalabe16@gmail.com

Η παρούσα μελέτη διερευνά την αποτελεσματικότητα ενός πρώιμου και ολιστικού προγράμματος παρέμβασης για παιδιά προσχολικής ηλικίας με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), εστιάζοντας στην εκπαίδευση ως κοινό αγαθό και στη δημοκρατική συμμετοχή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Στόχος της έρευνας είναι να αναδείξει τη σημασία της στοχευμένης και έγκαιρης παρέμβασης για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, την προσαρμογή στο σχολικό πλαίσιο και την προώθηση της ισότητας στην εκπαίδευση. Η μεθοδολογία της μελέτης βασίζεται σε μελέτη περιπτώσεων μαθητών/τριών οι οποίοι/ες μετά την αρχική τους αξιολόγηση από το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Λάρισας φοίτησαν στο Ειδικό Νηπιαγωγείο Γιάννουλης. Οι μαθητές/τριες επανεξετάστηκαν 1 έως 2 χρόνια μετά την αρχική πρόταση φοίτησης σε ειδικό σχολείο. Η παρέμβαση περιλάμβανε τη φοίτησή τους στο Ειδικό Νηπιαγωγείο Γιάννουλης, τη συμμετοχή τους σε ατομικές συνεδρίες εργοθεραπευτικής, λογοθεραπευτικής και ψυχολογικής παρέμβασης στο σχολικό πλαίσιο, τη συμμετοχή τους σε δράσεις στην τοπική κοινότητα, καθώς και τη συμβουλευτική υποστήριξη των γονέων τους. Η εξέταση των αποτελεσμάτων της πολύπλευρης επαναξιολόγησης των μαθητών μετά την παρέμβαση ανέδειξε τη σημασία της τελευταίας στην προώθηση της πολύπλευρης ανάπτυξης των παιδιών με ΔΑΦ. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε σημαντική βελτίωση στους τομείς της γνωστικής, κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών/τριών καθώς και στην προσαρμογή τους στο σχολικό πλαίσιο. Η ολιστική αυτή προσέγγιση αναγνωρίζει την εκπαίδευση ως ένα θεμελιώδες κοινό αγαθό που προωθεί την κοινωνική συμπερίληψη και την ισότητα, εξαλείφοντας τις ανισότητες που προκύπτουν από αναπτυξιακές διαταραχές και κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες.

Λέξεις-κλειδιά: αξιολόγηση, πρώιμη παρέμβαση, ειδικό νηπιαγωγείο, διαταραχή αυτιστικού φάσματος

Εκπαιδευτικές δράσεις

Παρουσίαση της Δομής Παιδικού Στεκιού και Αυτομόρφωσης της Κοινότητας των Κατελιημμένων Προσφυγικών

Ανθή Γιαννοπούλου, paidikosteki@riseup.net

Η Δομή Παιδικού Στεκιού και Αυτομόρφωσης είναι μια από τις αυτοοργανωμένες, οριζόντιες και αυτόνομες δομές της Κοινότητας των Κατελιημμένων Προσφυγικών Λ. Αλεξάνδρας. Στην κοινότητα ζουν άνθρωποι από όλες τις καταπιεσμένες τάξεις, με διαφορετικά πολιτισμικά, εθνοτικά, θρησκευτικά και πολιτικά background. Με 27 διαφορετικές εθνικότητες, και διαφορετικές κουλτούρες, η κοινότητα αποτελεί ένα πολύμορφο μωσαϊκό των από τα κάτω. Η Δομή Παιδικού Στεκιού και Αυτομόρφωσης είναι μια από τις αυτοοργανωμένες, οριζόντιες και αυτόνομες δομές της Κοινότητας των Κατελιημμένων Προσφυγικών Λ. Αλεξάνδρας. Λειτουργεί από το 2020 στη βάση των αναγκών των παιδιών και των εφήβων της γειτονιάς των Προσφυγικών, των οικογενειών και όλης της κοινότητας ευρύτερα. Βασίζεται στις αξίες και την παράδοση της ελευθεριακής παιδείας και της βιωματικής μάθησης και εμπνέεται από τις αυτοοργανωμένες δομές εκπαίδευσης και τα προτάγματα των επαναστατικών κινημάτων και των κοινοτήτων αγώνα ανά τον κόσμο. Καλύπτει τις ανάγκες τουλάχιστον 40 παιδιών της γειτονιάς των Προσφυγικών, από 2 έως 16 ετών. Στο παρόν, το Παιδικό Στέκι καλύπτει καθημερινά τις ανάγκες για τη μελέτη του σχολείου όλων των παιδιών Δημοτικού και Γυμνασίου. Οργανώνει σταθερά δραστηριότητες, εργαστήρια, εξορμήσεις, εκδρομές. Τρέχει ομάδα παιδικής εφημερίδας, φωτογραφίας και μουσικής και συνεργάζεται με άλλες δομές της Κοινότητας (δομή Σινεμά, δομή Νεολαίας). Διεκδικεί την πρόσβαση στην Παιδεία και την Υγεία για όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως νομικού, κοινωνικού και οικονομικού status. Τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, στα πλαίσια του ανοίγματος της Κοινότητάς μας και της ανάγκης για απάντηση σε περισσότερες ανάγκες, λειτουργεί στη γειτονιά των Προσφυγικών ο Αυτοοργανωμένος Παιδικός Σταθμός για ηλικίες 2-4 ετών, με καθημερινές πρωινές συναντήσεις, παιχνίδι και καθημερινές δουλειές, με γνώμονα την αυτονομία, την κοινωνικοποίηση και την εξάσκηση στην κοινοτική ζωή, ήδη από την πρώτη παιδική ηλικία.

Λέξεις-κλειδιά: αυτοοργανωμένη δομή, κοινοτική ζωή, ελευθεριακή εκπαίδευση

Μικρά βήματα για πιο κυκλικές σχολικές κοινότητες: Οι εκπαιδευτικές δράσεις του Κύκλου, του εργαστηρίου κυκλικότητας της incommon

Τάνια-Μαρία Γκουζούμα, AMKE incommon, tania@incommon.gr

Σοφία Πετρίδου, AMKE incommon, sofia@incommon.gr

Οι επιπτώσεις της περιβαλλοντικής κρίσης γίνονται ολοένα πιο αισθητές, επηρεάζοντας σημαντικά διάφορες πτυχές της ζωής. Αντιλαμβανόμενοι/ες την άμεση σύνδεση των περιβαλλοντικών προβλημάτων με τον τρόπο παραγωγής, κατανάλωσης και απόρριψης προϊόντων/υλικών, η incommon προωθεί τη μετάβαση από τη γραμμική στην κυκλική οικονομία. Εφαρμόζοντας τις πρακτικές της κυκλικής οικονομίας σε επίπεδο γειτονιάς και πόλης δημιουργήθηκε ο Κύκλος, το εργαστήριο κυκλικότητας της incommon στη Θεσσαλονίκη. Στον Κύκλο αποδίδουμε μεγάλη σημασία στη δημιουργία γόνιμων σχέσεων με τις τοπικές και σχολικές κοινότητες, στοχεύοντας σε ένα πιο κυκλικό, βιώσιμο μέλλον. Οι δράσεις μας έχουν ως αρχή τους τη βιωματικότητα δηλαδή τη μάθηση μέσα από την πράξη, το προσωπικό βίωμα και την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (Kolb, 1984· Rogers, 2006), στοιχεία που δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη μετασχηματιστική εκπαίδευση (Freire, 1970).

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Κύκλος υλοποιεί εκπαιδευτικές δράσεις με σκοπό την εκπαίδευση των μαθητικών κοινοτήτων για την κυκλική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα, μέλη της σχολικής κοινότητας προσκαλούνται στον χώρο του Κύκλου, όπου έχουν την ευκαιρία να μελετήσουν από κοντά παραδείγματα κυκλικών εφαρμογών όπως τη δανειστική μας εργαλειοθήκη, τα εργαστήρια επισκευής, το εγχείρημα ανακύκλωσης καφέ κάψιμο, τον συνοικιακό μας κομποστοποιητή κ.ά. Επίσης, μέσα από βιωματικές και συμμετοχικές διαδικασίες, ανταλλάσσουν γνώσεις, ιδέες, προβληματισμούς και προτάσεις για μία πιο κυκλική, ποιοτική καθημερινότητα. Τέλος, ενδυναμώνονται να αναλάβουν οι ίδιοι/ες δράση, εφαρμόζοντας πρακτικές αειφορίας και κοινωνικής ευθύνης. Μέχρι στιγμής, έχουν πάρει μέρος στις δράσεις μας 1611 μαθητές/ριες και 140 εκπαιδευτικοί.

Λέξεις-κλειδιά: Κυκλική οικονομία, βιωσιμότητα, περιβαλλοντική εκπαίδευση

Βιβλιογραφία

Kolb, D. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice-Hall.

Rogers, C. (2006). *Ένας τρόπος να υπάρχουμε*. (Μ. Τσουμάρη, Μτφρ.). Ερευνητές

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*.

‘Η τσουκνίδα συν-διδάσκουσα’: περιγραφή και αντίκτυπος ενός προγράμματος περιβαλλοντικής αγωγής βασισμένο σε Άγριες Παιδαγωγικές θεωρήσεις

Ζωή Θεοδοσάκη, ΚΕΠΕΑ Φιλίππων, z.theodosaki@hotmail.co.uk

Οι Άγριες Παιδαγωγικές επιχειρούν να επανεξετάσουν τις σχέσεις ελέγχου και κυριαρχίας που στον σημερινό δυτικό κόσμο έχουν επικρατήσει στην αλληλεπίδρασή μας με το πέρα-από-το-ανθρώπινο. Σε αυτήν την αναθεώρηση κεντρικό ρόλο ενέχει η αναγνώριση της φύσης ως οντότητας από την οποία μπορούμε να διδαχθούμε, εφόσον δώσουμε τον χώρο, το χρόνο, και την κατάλληλη ‘ματιά’ (αναγνώριση των όντων ως διδασκάλων). (Jickling κ.ά., 2018; Morse κ.ά., 2018). Στο ΚΕΠΕΑ Φιλίππων υλοποιείται εδώ και δύο χρόνια πρόγραμμα ΠΕ με τίτλο «Βότανα και Καρποί: Ανακαλύπτω την Αφθονία». Αρχικά γίνεται εισαγωγή για τις συμπεριφορές και στάσεις του/της αειφορικού/ης βοτανοκαρποσυλλέκτη/κτριας. Κατόπιν, οι μαθητές βγαίνουν στο πεδίο (φύση πέρα από τα όρια της έντονης ανθρώπινης παρέμβασης) για συλλογή βοτάνων και καρπών, κυρίως τσουκνίδας. Πριν τη συλλογή, η τσουκνίδα αναγνωρίζεται ως οντότητα, που δε μας ανήκει δικαιωματικά, που οφείλουμε να ευχαριστήσουμε αλλά και να ανταποδώσουμε για τη γενναιόδωρη παροχή. Η αναγνώριση της τσουκνίδας ως άφθονο και ευεργετικό φυτό σε πολλά επίπεδα – αλλά και θρεπτικό και νόστιμο για εμάς τους ανθρώπους - αναθεωρεί το κυρίαρχο αφήγημα: του ‘ενοχλητικού, επώδυνου και επικίνδυνου ζιζανίου’. Κατ επέκταση, αναθεωρείται η σχέση με τα υπόλοιπα αυτοφυή φυτά, αναγνωρίζοντας το δικαίωμά τους να αυτοφύονται, την αξία και τη σχέση αμοιβαιότητας με τις μέλισσες, κάμπιες και άλλα όντα, και – παρεπιπτόντως – την υψηλή διατροφική αξία τους για τον άνθρωπο. Αναστοχαστικά, οι μαθητές περιγράφουν τον/την αειφορικό/η βοτανοκαρποσυλλέκτη/τρια ως άτομο που γνωρίζει να σχετίζεται με τα φυτά, βιώνει την ευγνωμοσύνη, και συλλέγει με όριο και γνώμονα τις ανάγκες των ‘άλλων’ (ανθρώπων και μη-ανθρώπων).

Λέξεις-κλειδιά: άγριες παιδαγωγικές, περιβαλλοντική αγωγή, αειφορία

Βιβλιογραφία

- Jickling, B., Blenkinsop, S., Timmerman, N., & De Danann Sitka-Sage, M. (Επιμ.). (2018). *Wild Pedagogies*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-90176-3>
- Morse, M., Jickling, B., & Quay, J. (2018). Rethinking relationships through education: Wild pedagogies in practice. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 21(3), 241–254. <https://doi.org/10.1007/s42322-018-0023-8>

Ο διάλογος με τη σύγχρονη, εννοιολογική τέχνη ως μέσο αλλαγής του εκπαιδευτικού παραδείγματος

Χριστίνα Κάλφογλου, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, xkalfog@gmail.com

Σπύρος Πολυμέρης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, spolimer@panteion.gr

Προϋπόθεση για την επίτευξη της ισονομίας, της ισοτιμίας και της συμπερίληψης στην εκπαίδευση αποτελεί ο μετασχηματισμός προκατασκευασμένων ιδεών και στερεοτυπικών αντιλήψεων (βλ. Freire, 1970, Mezirow, 2009), ο οποίος όμως συναντά σημαντικές δυσκολίες στην υλοποίησή του. Στην εισήγησή μας αυτή εστιάζουμε στην έννοια της αλληλοεξάρτησης και, συγκεκριμένα, «της πραγμάτωσης της κοινωνικής ελευθερίας μέσω της αντιμετώπισης της ελευθερίας του άλλου ως προϋπόθεσης για τη δική μας» (Honneth, 2014), η οποία συμβάλλει αποφασιστικά στον μετασχηματισμό αυτό, επαναδιατυπώνοντας την παιδαγωγική της καταπίεσης ως παιδαγωγική της μη αναγνώρισης (Fleming, 2022) και υπογραμμίζοντας τη σημασία της αμοιβαίας αναγνώρισης. Στο πλαίσιο αυτό παραθέτουμε και αναλύουμε παραδείγματα διαλόγου μαθητών/τριών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με έργα σύγχρονης, εννοιολογικής τέχνης, στο πλαίσιο επισκέψεων στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, ως μέσου επανανοηματοδότησης της πραγματικότητας και ενίσχυσης της αλληλοεξάρτησης. Υποστηρίζουμε ότι η διάδραση ιδιαίτερα με μία μορφή τέχνης από τη φύση της υπό διαμόρφωση (Calfoglou & Polymeris, 2019) μετατρέπει τον θεατή-μαθητή σε έργο υπό διαμόρφωση και λειτουργεί προσδιοριστικά για τον εαυτό και τον άλλον (Calfoglou & Polymeris, 2024). Αντλώντας από τα σημειωτικά δίπολα Εγώ-Μη Εγώ, Πολιτισμός-Φύση, Πολιτισμός-Βαρβαρότητα (Sonesson, 2000), διατυπώνουμε την άποψη ότι ο διάλογος αυτός διαρρηγνύει στερεοτυπικές προσεγγίσεις στην ετερότητα, στηρίζει την αμοιβαία αναγνώριση και, τελικά, οδηγεί στην κατάργηση των δίπολων, εισάγοντας την έννοια της απελευθέρωσης και της χειραφέτησης ως εξάρτησης και όχι ως ατομικής ελευθερίας (Latour, 2018, Gleason, 2020).

Λέξεις-κλειδιά: εννοιολογική τέχνη, αλληλοεξάρτηση, αναγνώριση, απελευθέρωση

Πρακτικές και δράσεις με προσανατολισμό την αειφορία

Αναστασία Καψάλη, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, nkapsali@gmail.com

Σύντομη εισαγωγή για το εκπαιδευτικό θέμα, τον σκοπό και στόχο της εργασίας: Πρακτικές και δράσεις με προσανατολισμό την αειφορία. Από το 2009 στο σχολείο μας συμμετέχουμε ενεργά σε περιβαλλοντικές δράσεις και παρεμβάσεις, σχεδιάζουμε και υλοποιούμε αειφορικές πρακτικές με επίκεντρο το παιδί και τη συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξή του. Οραματιζόμαστε μια κοινωνία ενεργών πολιτών με ένα αειφόρο περιβαλλοντικό ήθος. Πώς ένα σχολείο ιδιωτικό από το συμβατικό προφίλ του γνωσιοκεντρικού σχολείου μπορεί να στραφεί σε καινοτόμες και αειφορικές πρακτικές και να μεταμορφωθεί σταδιακά σε αειφόρο; Σκοπός της παρουσίασης είναι να αναδειχθεί η έννοια της ελευθερίας του κάθε εκπαιδευτικού, ακόμα και όταν υπάρχει μια κοινή γραμμή στην ύλη και στο γνωστικό περιεχόμενο του μαθήματος, ακόμα κι όταν φαίνεται να περιορίζεται στα στενά πλαίσια παρωχημένων βιβλίων, να σχεδιάσει, να οραματιστεί, να διαμορφώσει το παιδαγωγικό κλίμα που θα ενθαρρύνει τη διάδραση. Κι αυτή η ελευθερία έχει ευθύνη. Και κάπως έτσι «διδάσκεται» η αειφορία. Στοιχεία που αφορούν στις εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιήθηκαν: Ο προσανατολισμός μας σε ένα σχολείο αειφόρο, οι πρακτικές και οι δράσεις συνοπτικά και ενδεικτικά. Βασικά αποτελέσματα και συμπεράσματα: Το όραμα γεννιέται σε συναντήσεις, σε κοινότητες με κοινές παιδαγωγικές αρχές και αξίες. Ξεκινά σαν μια ιδέα που τολμάς και εκφράζεις, αντανακλάται στα μάτια των παιδιών, ξετυλίγεται μέσα από τη δράση και την εξωστρέφεια και σε ενδυναμώνει. Χάρη σε αυτήν την κινητήρια δύναμη μετουσιώνεται στην πράξη, στον πραγματικό κόσμο στην καθημερινή μας ζωή στην τάξη.

Λέξεις-κλειδιά: όραμα, αειφορικές πρακτικές, αντιστάσεις, προοπτικές

Παιδαγωγικοί πειραματισμοί και πολύγλωσσες προσεγγίσεις στο νηπιαγωγείο. Η εφαρμογή των D.L.C. (Dominant Language Constellations) σε πρόσφυγες μαθητές/τριες νηπιαγωγείου τάξης Δ.Υ.Ε.Π.

Ευσταθία Μανιώτη, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, efimanioti@yahoo.gr

Η παρούσα εκπαιδευτική δράση σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε σε μια τάξη νηπιαγωγείου εντός Δομής Υποδοχής Προσφυγών με παιδιά πρόσφυγες τον Μάιο του 2024 στον Βόλο, με στόχο τον παιδαγωγικό πειραματισμό με ενσώματες και δημιουργικές τεχνικές ανάδυσης των γλωσσικών ρεπερτορίων των παιδιών. Σκοπός αυτής της δράσης ήταν η αφύπνιση των γλωσσών των παιδιών προσφύγων και η συνειδητοποίηση της συνθετότητας και ρευστότητας της ταυτότητας, ανοίγοντας περιθώρια για πολλαπλά γίνεσθαι (multiple becomings) (Braidotti, 2019). Συγκεκριμένα, μέσα από την εφαρμογή των D.L.C. (Dominant Language Constellations) ως μια μέθοδος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων που βασίζεται στην τέχνη (Aronin, 2019), έγινε προσπάθεια τα ίδια τα παιδιά να μοντελοποιήσουν την πολυγλωσσία τους και άρα το πολιτισμικό και κοινωνικό-πολιτικό γίνεσθαι της ταυτότητάς τους. Μέσα από καλλιτεχνικά μοντέλα της τεχνικής των D.L.C. και με διάφορα υλικά (πλαστελίνη, καλαμάκια, τουβλάκια, χρώματα) τα παιδιά κατάφεραν να αναπαραστήσουν οπτικά τις συνδέσεις, θέσεις και αποστάσεις μεταξύ των γλωσσών που μιλούν/γνωρίζουν στον χώρο (Ibrahim, 2022). Ανακάλυψαν έτσι τα γλωσσικά τους ρεπερτόρια και κατάφεραν να μιλήσουν γι' αυτά αλλά και να συνειδητοποιήσουν τον πολύγλωσσο εαυτό τους, ο οποίος σμιλεύθηκε μέσα από την προσφυγική τους εμπειρία, ταξίδι και κοινωνική συναναστροφή με άλλους ανθρώπους. Η σημαντικότητα αυτής της δράσης συμβάλλει στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου, στον συμπεριληπτικό του χαρακτήρα και τον εκδημοκρατισμό του, εφαρμόζοντας πρακτικές χειραφέτησης και αποαποικιοποίησης. Οι χειραφετικές πολυγλωσσικές προσεγγίσεις και οι πειραματισμοί με συμμετοχικές, διαγλωσσικές παιδαγωγικές μπορούν να προωθήσουν στην εκπαίδευση την *κριτική πολυγλωσσική επίγνωση* (García & Kleifgen, 2019; Prasad & Lory, 2020), η οποία αφορά τη συνειδητοποίηση των μαθητών ότι η γλώσσα είναι μια κοινωνική πρακτική, και η έκφραση των δικών τους πρώτα πολύγλωσσων εμπειριών (García, 2017) μπορεί να τους καταστήσει ως ενεργούς κοινωνικούς δρώντες και φορείς αλλαγής. Τέλος, η ορατότητα και ενδυνάμωση της ταυτότητας των παιδιών στο σχολικό πλαίσιο, μπορεί αφενός να αναπτύξει δεξιότητες κατανόησης και διαχείρισης της διαφορετικότητας από μέρους των εκπαιδευτικών, αφετέρου να δώσει το έναυσμα για μια ολοένα και περισσότερο ενεργή συμμετοχή των παιδιών στην κριτική διαμόρφωση του εκπαιδευτικού έργου και στους τρόπους με τους οποίους συν-διαμορφώνουμε και συν-κατασκευάζουμε τη μαθησιακή διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: *Κριτική πολυγλωσσία, D.L.C, γλωσσική ταυτότητα, πρόσφυγες, νηπιαγωγείο.*

Βιβλιογραφία

Χατζηδάκη, Α. (2015). Αξιοποιώντας την πολυγλωσσία και την πολυπολιτισμικότητα του σχολείου μέσα από την προσέγγιση της «γλωσσικής επίγνωσης» (language awareness/ *veil aux langues*). Στο Τζακώστα, Μ. (επιμ.). *Γλωσσική εκμάθηση και διδασκαλία σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα: ενσωμάτωση της γλωσσικής απόκλισης και της γλωσσικής ποικιλίας στην τάξη*. Αθήνα: Gutenberg-Δαρδανός, 90-110.

Aronin, L. (2019). Dominant language constellation as a method of research. In E. Vetter & N. Jessner (Eds.). *International research on multilingualism: Breaking with the monolingual perspective* (pp. 13–26). Springer.

Braidotti, R. (2019). *Posthuman Knowledge*. Cambridge, UK: Polity Press.

García, O. (2017). Critical multilingual language awareness and teacher education. In J. Cenoz, D. Gorter, & S. May (Eds.). *Language awareness and multilingualism* (pp. 263–280). Springer.

García, O., & Kleifgen, J. A. (2019). Translanguaging and literacies. *Reading Research Quarterly*, 55(4), 553–571 <https://doi.org/10.1002/rrq.286>

Ibrahim, N. C. (2022). Visual and Artefactual Approaches in Engaging Teachers with Multilingualism: Creating DLCs in Pre-Service Teacher Education. *Languages* 7: 152. <https://doi.org/10.3390/languages7020152>

Prasad, G., & Lory, M.-P. (2020). Linguistic and cultural collaboration in schools: Reconciling majority and minoritized language users. *TESOL Quarterly*, 54(4), 797-822.

«Όταν οι λέξεις συνδιαλέγονται με τις εικόνες»: Διασχολική εκπαιδευτική δράση για την προαγωγή του δημοκρατικού διαλόγου μέσα από την τέχνη

Άννα Τσιούπρου, 1ο Πειραματικό ΓΕΛ Νέας Ιωνίας Μαγνησίας,
annatsiouprou@gmail.com

Αλεξία Βέτσικα, 3ο ΓΕΛ Βόλου, alexiavetsika@gmail.com

Ευαγγελία Οικονόμου, 1ο Πειραματικό ΓΕΛ Νέας Ιωνίας Μαγνησίας,
lina.oikon@gmail.com

Η συγκεκριμένη δράση εντάσσεται στη θεματική περιοχή «Τέχνη, πολιτισμικές πρακτικές και εναλλακτικές εκπαιδευτικές πραγματικότητες» και αφορά στην ανάπτυξη διασχολικού διαλόγου με όχημα δύο σημαντικούς κώδικες επικοινωνίας, την εικόνα και τον λόγο. Η συγκεκριμένη θεματική επιλέχθηκε επειδή παρατηρείται ότι σε έναν διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, πολυπολιτισμικό, όπου η τεχνολογία έχει φέρει την έκρηξη της πληροφορίας, η γλώσσα και η εικόνα αποτελούν φορείς ιδεών και αξιών μέσα από την αλληλεπίδραση των πολιτισμών. Κι ενώ η εικόνα στη σύγχρονη εποχή φαίνεται να υπερισχύει μέσα από το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η γλώσσα όχι απλά λειτουργεί συμπληρωματικά σε εικονικές αναπαραστάσεις αλλά δίνει μορφή σε όλες τις εκφάνσεις της δραστηριότητας (Κωφού Κ. & Τσιούπρου Α., 2023). Σε αυτό το πλαίσιο, μέσα από αυτή τη δράση, που αξιοποιεί κυρίως εργαλεία και τεχνικές του ρητορικού λόγου, οι δύο σχολικές ομάδες αναμένονται να επιχειρηματολογήσουν ώστε να αξιολογήσουν την επικοινωνιακή ισχύ των δύο μέσων, ενώ ταυτοχρόνα μέσα από την επαφή με έργα τέχνης (ζωγραφική και φωτογραφία) και έργα λογοτεχνίας θα αναγνωρίσουν ομοιότητες και διαφορές για την επίτευξη του κοινού στόχου, καλλιεργώντας ταυτόχρονα την αισθητική τους και αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη. Κατά την υλοποίηση, οι σχολικές μονάδες θα ερμηνεύσουν την αξία ορισμού κανόνων ενώ μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες θα ενθαρρυνθούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες σε κλίμα διαλόγου και σεβασμού. Η δράση αυτή βασίζεται σε σχετικό διδακτικό σενάριο, άμεσα συνδεδεμένο με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τις Ξένες Γλώσσες (ΙΕΠ, 2021) και πιο συγκεκριμένα με τις Θεματικές περιοχές της Τέχνης και της Δημοκρατίας, και αναμένεται να προάγει την ανάπτυξη της δεξιότητας των μαθητών/τριών ώστε να ανταποκρίνονται σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας διαμορφώνοντας το προσωπικό τους σύστημα αξιών και στάσεων, με αξιοποίηση «εργαλείων» και τεχνικών κυρίως του ρητορικού αγωνίσματος του διττού λόγου (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε., 2018). Μεγάλο μέρος οπτικού υλικού, που θα λειτουργήσει ως «όχημα» για συζήτηση και διάλογο, θα αντληθεί από τη συλλογή έργων τέχνης της πλατφόρμας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (European Union, 2023) προκειμένου να ξεδιπλωθεί το ζήτημα του ανήκειν και της δημοκρατίας. Τέλος, ενώ η δράση δεν έχει ακόμα τεθεί σε εφαρμογή, αναμένεται η σύσφιξη σχέσεων ανάμεσα στις δύο σχολικές ομάδες διαφορετικών σχολικών μονάδων και η περαιτέρω συνεργασία, αφού η τέχνη, ο λόγος και το παιχνίδι έχουν τη δύναμη να αποτελέσουν «γέφυρες» επικοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: λέξεις, εικόνες, τέχνη, ρητορική, δημοκρατία, παιχνίδι, συνεργασία, διάλογος

Στην άγνοια των Μεθόδων Κοινωνικής Έρευνας είμαστε όλοι ίσοι: Μια περίπτωση εφαρμογής Βιωματικής Μάθησης

Γιάννης Τσίρμπας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
itsirbas@pspa.uoa.gr

Η εισήγηση αφορά την εφαρμογή μεθόδων βιωματικής μάθησης στη διδασκαλία μαθημάτων Μεθόδων και Τεχνικών Κοινωνικής Έρευνας στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ. Αφορμή για τη μετάβαση από συμβατικές μεθόδους διδασκαλίας στη βιωματική μάθηση, με κεντρική τη λογική του Αδαούς Δασκάλου του Ζακ Ρανσιέρ, στάθηκαν οι δυσκολίες της αναγκαστικής εξ αποστάσεως διδασκαλίας κατά την περίοδο της πανδημίας. Τα μαθήματα μεθόδων έρευνας είναι αφενός υποχρεωτικά για όλους τους φοιτητές και αφετέρου δεν είναι κοντά στο κυρίως θεωρητικό υπόβαθρο των φοιτητών του τμήματος και αντιμετωπίζονται με φόβο και δυσπιστία από τους φοιτητές. Η πανδημία και η εξ αποστάσεως διδασκαλία προσέθεσαν ένα ακόμα στρώμα απόστασης και οiwονεί αποξένωσης, στοιχεία που ήταν αναγκαίο να αντιμετωπιστούν. Στο πλαίσιο της δράσης, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα σε δύο διαφορετικά μαθήματα, εφαρμόζονται μια σειρά από βιωματικές ασκήσεις που έχουν σκοπό να τονίσουν την ισότητα της αντιληπτικής ικανότητας και να απομακρυνθούν από τη στερεοτυπική αντίληψη περί ανισότητας της γνώσης μεταξύ φοιτητών και δασκάλου. Αυτό δεν είναι πάντα εύκολο επειδή, στο πλαίσιο της αυθόρμητης παιδαγωγικής, η εξάρτηση από τον δάσκαλο και τις εξηγήσεις του είναι ισχυρότατη. Συνολικά, έχουν ήδη συγκροτηθεί περισσότερες από 30 βιωματικές ασκήσεις, οι περισσότερες πρωτότυπες, και έχουν ληφθεί πάνω από 4.000 απαντήσεις. Τα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως προκύπτουν τόσο από τον αναστοχασμό των ίδιων των φοιτητών που συμμετείχαν, όσο και από τη σύγκριση των επιδόσεών τους με όσους δεν συμμετείχαν, δείχνουν ότι η βιωματική μάθηση μπορεί να οδηγήσει σε αυθεντικότερη εμπλοκή και βαθύτερη κατανόηση των μεθόδων κοινωνικής έρευνας. Ταυτόχρονα, η εξοικείωση με τη χειραφετητική διάσταση του συγκεκριμένου τρόπου διδασκαλίας έχει πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις, όπως καθίσταται συχνά σαφές από τις συμβολές των φοιτητών, κάποιες από τις οποίες θα παρουσιαστούν αυτούσιες.

Λέξεις-κλειδιά: Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας, βιωματική μάθηση, χειραφέτηση, πανδημία.

Εκπαιδευτικές δράσεις της ερευνητικής ομάδας Act4Lang του ΠΘ: Πρόγραμμα δράσεων συμπερίληψης στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Βόλου

Βάνια Φιλαρέτου, Act4Lang, filava28@gmail.com

Αναστασία Γκαϊνταρτζή, Act4Lang

Κωνσταντίνα Σταυρουλάκη, Act4Lang

Sonia Méndez Rodríguez, Act4Lang

Ευσταθία-Καλυψώ Τσίτσιου, Act4Lang

Ελένη Κουρέα, Act4Lang

Θεοδώρα Μωραΐτη, Act4Lang

Η ερευνητική ομάδα Act4Lang αποτελείται από φοιτητές και φοιτήτριες του τμήματος Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με ενδιαφέρον για συλλογικές δράσεις σε ζητήματα επαφής γλωσσών, διαγλωσσικότητας και επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Η ομάδα ΔΥΝΑΜΗ δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 2024 ως αποτέλεσμα της συνεργασίας της ομάδας Act4Lang και του ΠΤΔΕ με το Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Βόλου, με σκοπό την ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ανηλίκων κρατουμένων και τη διεύρυνση της διαπολιτισμικής τους συνείδησης μέσω βιωματικών και δημιουργικών δράσεων. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από την ομάδα των φοιτητών/τριών σε συνεργασία με τους μαθητές υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση της επιστημονικά υπεύθυνης ομάδας. Μέσω της καλλιτεχνικής, διαγλωσσικής και διαπολιτισμικής έκφρασης, ως εργαλείο ενδυνάμωσης, οι συμμετέχοντες μπόρεσαν να εκφραστούν και να αναπτύξουν νέες μορφές επικοινωνίας που είχαν ως ενδεικτικά προϊόντα ένα τραγούδι με πολύγλωσσους στίχους με τίτλο “Δύναμη είμαστε εμείς”, πολύγλωσσα πανό-κολλάζ, καθώς και το λογότυπο της ομάδας. Έτσι, οι δράσεις δημιουργήθηκαν με βάση την critical action research (Higgins, 2004), συνδυάζοντας την αφήγηση ιστοριών, τις συζητήσεις και τις δημιουργικές δραστηριότητες (Μάγος, 2015). Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν δράσεις που πραγματοποιήθηκαν οδηγώντας στην ενδυνάμωση των ατομικών και συλλογικών ταυτοτικών χαρακτηριστικών, στην καλλιέργεια της αίσθησης της συλλογικής ταυτότητας και της αλληλεξάρτησης, καθώς και στην προώθηση της έννοιας της συμπερίληψης και της κοινωνικής συμμετοχής. Όλες οι εκπαιδευτικές δράσεις στηρίχθηκαν σε βιωματικές μεθόδους με στόχο την ανάδειξη της διαγλωσσικότητας και της πολυγλωσσίας, ενώ παράλληλα ενίσχυαν τον διαπολιτισμικό διάλογο. Οι δράσεις θα συζητηθούν με βάση δεδομένα που αντλούνται από ημερολόγια και ψηφιακά φωτογραφικά άλμπουμ των συμμετεχόντων.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικότητα, βιωματική μάθηση, πολυγλωσσία-διαγλωσσικότητα, συμπερίληψη

Βιβλιογραφία

Higgins, J. (2004). *Sharing sociological stories: reflections on teaching sociology in prison* International Journal of lifelong education, 23 (3), 243 – 257

Μάγος, Κ. (2015). Κράτηση και εκπαίδευση. Μια κριτική έρευνα δράσης σε ελληνική φυλακή. Στο βιβλίο των Γ. Γρόλλιος, Α. Λιάμπας & Π. Παυλίδης, (Επιμ.) *Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Κριτική Εκπαίδευση: «Κριτική Εκπαίδευση στην Εποχή της Κρίσης»*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 458-473.